GELECEK SAYI

Politika ve Özgürlük

- Politikanın kökeni ve oluşum perspektifi
- Özgürlüğün politikayla ilişkisi
- Kapitalist modernite ve politika
- Politika ve demokrasi ilişkisi
- Kurucu politikada toplum ve birey
- Demokratik modernitede politik seçenek
- Türk devletinin politikayla tezatlığı
- Kürdistana dair özgürlük seçenekleri
- Güncel politika ve özgürlük imkanları

DEVLET VE TÜRKÇÜLÜK

DEMOKRATİK MODERNİTE

dm DEMOKRATİK MODERNİTE

37

dm DEMOKRATİK MODERNİTE

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ EKİM-KASIM-ARALIK 2021 SAYI 37 15 TL

DEVLET VE TÜRKÇÜLÜK

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 37

Ekim-Kasım-Aralık-2021

ISSN: 2147-1703

Gülistan Yayınları Adına Sahibi

Hasan Akbaba

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Yurttapan

Editör

Haydar Ergül

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması
yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Gülistan Yayınevi

İletişim
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.
No: 5 Daire:14 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 293 95 98

Posta Kutusu: 308, Beyoğlu/İstanbul

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite
editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı
Nesimi Aday

İç Mizanpaj
Saliha Aras-Osman Akın

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 60 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 70 Euro
Türkiye İş Bankası
Rıhtım-Kadıköy Şubesi / Hasan Akbaba
Hesap No: 1025-4228406
IBAN: TR 63 0006 4000 0011 0254 2284 06

Basım Yeri
Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

4 **Editör**

6 **Anadolu-Mezopotamya İlişkilerinde İktidar Sorunu ve Demokratik Yönetim**
Ali Fırat

19 **Olmayan Hikayemiz: Başka Bir Devlet Mümkün Mü?**
Mehmet Nuri Özdemir

30 **Osmanlı'nın Son Yüzyılı**
Cafer Tar

38 **Yeni Osmanlıcılık Türk Devletinin En Yozlaşmış Halidir**
Aysun Genç

44 **Tarihsel Perspektiften Türk Milliyetçilliği**
Dr. Thomas Jeffrey Miley

50 **Türk Ulusçuluğunun Aleviler Üzerindeki Etkileri**
İbrahim Karakaya

54 **Çözümün Anahtarı Demokratik Zihniyettir**
Kerim Nuda

62 **Türkçüler-Kurtçular-Demirciler**
Osman Özarslan

66 **Kemalizmin Kadın Politikasının Özü ve Demokratik Ulus İnşasında Kadının Rolü**
Jiyan Delal Söyler

74 **Bir Anti-Emperyalizm Karikatürü: Türk Solunun Anti-Amerikanizmi**
Veysi Sarısözen

79 **Devletin Hali, Özellikleri ve Türklerin Otoriterizmi**
Musa Şanak

84 **Radikal Demokratik Bir Siyasette Türklüğün Yeri**
Nazan Üstündağ

88 **Kızılbaşlıktan Sünniliğe, Kürtlükten Türklüğe Koçgiri**
Gültekin Uçar

98 **Transfer Milliyetçilikten Etnik Irkçılığa Modernite**
Erkan Kurukavak

106 **Mayası Tutmayan Ulus-Devlet ve Maskesi Düşen Tanrılar**
Heja Zerya

112 **Beko Mu, Mem û Zîn Mi? Ya da Devlet Mi, Demokratik Ulus Mu?**
Cano Amed

119 **Türk Tipi Laiklik ve Araçsal İslam**
Savaş Dede

124 **Devlet Artı Demokrasi**
Fikret Çalağan

Yanlış Kuruluş Doğru Sonuca Götürmez

Editör

Dergimizin bu sayısında "Devlet ve Türkçülük" dosya konusunu ele alıp işlemeye çalıştık. Osmanlı İmparatorluğu bakiyesi üzerine inşa edilen tekçi Türk ulus-devleti; binlerce yıldır bu topraklarda harmanlanan halkları ve kültürlerini elimine etme siyaseti güttü. Türk-İslam sentezi paradigması referansıyla biçimlendirdiği yeni devletin, 'varlığını başka bir varlığa armağan eden' bu yeni yurttaşları aracılıyla müreffeh olacağını düşündüler; ama olmadı. 1923'ten günümüze kadar, başta Kürtler ve Aleviler olmak üzere hakları inkâr edilen halklar ve inançlar, ağır bedeller ödeseler de yok sayılmaya, ötekileştirilmeye direnç gösterip; tekçi, mukaddesatçı siyasal sisteme boyun eğmediler.

Çok etnisiteli ve çokültürlü topraklar üzerinde tekçi paradigma üzerine ulus-devlet inşa eden Türk resmi ideolojisi, başta aydınlar (Ziya Gökalp, Yusuf Akçura örneği) olmak üzere, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türk Milli Eğitimi vb. kurumlar üzerinden tekçi paradigmalarını inşa ettiler. Bu süreci topluma empoze ederken, "Türklüğü" sosyal bilimlerin olanaklarıyla ama olguyu aslından koparарak dikte ettiler. Doğrusu üstte de örneklerini verdiğimiz kurumlar üzerinden, Anadolu'nun çok kültürlü yapısı üzerine koca bir yalan boca edildi.

Tabi bu kolay olmadı. Çokça itiraz edildi ama sonrasında 'gerici' yaftası yapıştırılıp, hapis, sürgün ve imha süreçleri işledi. İtiraz edenler; İsmet İnönü'nün sözüyle ancak ve ancak 'Türklere köle olabilirdi' ya da soykırımı göze almalıydılar. Dersim örneğinde olduğu gibi soykırım da yapıldı. Ama jenosid ile kendini askerî açıdan güvence altına alan resmi Türk ideolojisi, sosyal olarak zayıflığının farkındaydı. Bu yüzden de etnosid programları girdi yürürlüğe. Umum Müfettişlikler ile programsal çalışma yürüten devlet, Halk Evleri, Köy Enstitüleri gibi kurumlar aracılığıyla tekçi paradigmayı, halkçı paradigma olarak halkların hayatına enjekte etti. ''Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyaları ve tüm matbuatın dili, yayımı bu tekçi Türk ideolojisi üzerine bina edildi. Bu yüzden de 1925 Şeyh Said ve 1930 Ağrı Dağı Kürt Milli Hareketlerine karşı sadece askeri seçenekler ele alınmadı. Masaya konulan savaş konseptinin yanına bir de sosyal içerikli imha programları konuldu. O yıllarda Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan bir mezar taşı karikatüründe "Hayali Kürdistan burada meftundur" sözü her ne kadar Ağrı Dağı Harekâtı için söylense de aslında bir bütün olarak Kürt varlığına yönelik bir imha tehditti olarak okundu.

Jön Türklerin 'Batılaşma' siyasetinin meyvesi Türkiye Cumhuriyeti, içinde barındırdığı etnik ve dinsel kimlikleri asimile etmek ve çağdaşlık adına "muasır medeniyet seviyesi" dediği oryantalist yaklaşımı kalıcı bir sisteme dönüştürmek için çok çaba harcadı ama maya tutmadı. Daha çok Avrupa'dan etkilenerek programlanan bu 'muasır seviye', Avrupa'nın çoğunlukla kimlikleri tanıyan yaklaşımına karşın, T.C.'de ise inkarcı bir politika izlendi. Böylece Tek Adam (M. Kemal), Tek Parti (CHP), Tek Din (Sünnilik) Tek Dil (Türkçe) uygulamaları, uygarlıklara ev sahipliği yapmış Anadolu ve Mezopotamya için muasır seviyesi düşük bir paradigmaya dönüştü. Bütün bu imhacı ve inkârcı siyasete rağmen, halkların çoklu hamuruna attıkları tekçi maya çürüdü, çürüyor da. Bu toprakların çoklu yapısı, tekçi sistemin entegrasyon çalışmalarını tamamen engellemese de sekteye uğrattı. Tekçi paradigma üzerine kurulan bu devletçi sisteme en büyük itirazı ise Kürtler geliştirdi. PKK'nin 1984 itirazı başta olmak üzere bu toprakların çok etnisiteli ve çok kültürlü yapısı kendi varlığını başkasının varlığına armağan etmedi. 98 yılı geride bırakan Cumhuriyetin dikişleri tutmuyor, kumaşı tel tel sökülüyor, yamalı bohça hali ile cumhura güven vermiyor artık. Yaşanan krizlerin çıkış nedenlerini, üstte, kimi başlıklar altında izah etmeye çalıştık. Krizin nedeni açık olarak Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yatıyor. Keza yanlış kurulan bir yapı doğru işlemez. Adorno'nun deyimiyle, "Yanlış hayat doğru yaşanmaz".

Cumhuriyet yanlış kurulmuştur, en çarpıcı ifade bu olsa gerek. Neden yanlış? Bunu tarihsel gerçeklikte aramak gerekir. Tarihin hemen bütün zamanlarında Anadolu ve Mezopotamya bir birbirinden ayrışan değil bütünleştiren, iç içe geçip birbirini tamamlayan ve üst aşamalarda yeni hayatlar üreten toplumsal varlıklar olageldi. Bu çoklu yapılarda ret ve inkâr yoktur. Ortadoğu coğrafyasında imparatorlukların oluşum süreçleri biraz da bu toplumsal hakikatlere dayanır. Halkların birlikteliğine karşı devlet zoru (her zaman olmasa da) dayatılmadığı içindir ki asırlar süren imparatorluklar kurulabildi. Bunun en son örneği de Osmanlı İmparatorluğudur.

Sanıldığı ve gösterildiği gibi Osmanlı bir Türk imparatorluğu değildir. Teokratik bir yapısı, yani ideolojik özünde ilahiyat vardır. Kutsiyetini buna dayandırmaktadır. Zaten hemen hemen tüm devlet yapıları teokrasiye dayanır. Kutsiyetlerini buradan alır. Zaten devletler kendini buna dayandırmasa sömürü, baskı ve çıplak zor yönleri gizlemesine olanak olamaz. Bu bağlam içerisinde devletler hizmet aracı değil, toplumlar üzerinde kurulan çıplak zor aygıtlarıdır, tekellerdir. Maddi ve manevi güç yoğunlaşmasıdır, devlet. Ancak ulus-devlet yapılarıyla birlikte durum daha da dramatik bir hal almıştır. Ulus-devletler kendini laik devlet olarak tanımlasalar da özünde, teokratiktirler. Yani ilahiyatın yerinde laikliği katı milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik ve pozitivizmden beslenen yapılar olmaktadırlar. Genel olarak devlet böyleyken Türk egemen sınıfındaki devlet biraz daha özgündür. Hemen her devlet toplumlar üzerinde gaspı, çıplak zoru uygulasa da bir toplum içerinden çıkışını yapmaktadır. Bu Türk egemen sınıfı içerisinde epey özgünlük arz eder. Türk tarih tezine göre, Türkler Orta Asya'dan dünyaya yayıldılar ve bütün insanlık Türklerden türemedir. T.C. bilimsel hiçbir değeri olmayan bu efsaneler üzerine inşa edildi. Türkler Anadolu'ya gelmeden önce bu coğrafya boşmuş, kimse yaşamıyormuş bilgisi empoze edildi. Çünkü göçmen bir topluluk olarak Anadolu topraklarına göçen Türkler, devlet yönetimlerini ele alsalar da içlerine sinmiş göçmenlik duygusunu bir türlü yenip, yerleşik olamadılar. Endişeli, kaygılı elimizi verirsek kolumuz alırlar yaklaşımıyla, yeni yurtlarında iyi komşuluk ilişkisi geliştiremediler. Bu yaklaşım da her türlü hak talebini zorla bastıran bir devlet yapılanmasının oluşumuna sebep oldu.

Oysa Osmanlı İmparatorluğu çoklu etnisite, kültür, dil ve inançlardan (Aleviler hariç) oluşan bölge diyalektiğini koruduğu için 600 yıl ayakta kalmıştı. Osmanlı mirası üzerine yeni bir aşamaya geçen Kemalist hareket de başta, bu hassasiyetlere özen göstermiş, önemli oranda halkların desteğini almıştı. 1921 Anayasası bu temeller üzerine bina edilmişti. Özünde kurucu anayasa budur. Farklılıkları, özgünlükleri kabul eden ve her farklılığın kendisini yönetmesini, özerklik temelinde programlaştıran yasal alt yapıya kavuşturan bir anayasadır, 1921 Anayasası. Büyük Millet Meclisi bu görece demokratik anayasa üzerine kuruldu.

1924 Anayasasıyla Anadolu-Mezopotamya arasındaki tarihsel diyalektik koparılacaktır. Türk ulus-devleti inkâr üzerinden inşa denilse de yok olmayacak toplumsal hakikatler çeşitli biçimlerde direnişleri sürdüre gelmiştir. Yani asimilasyon, fiziksel yok etme, kültürkırım politikaları kabul görmemiştir. 100 yıllık acılı bir tarih travmalarla dolu bir gerçeklik varlığını devam ettirmektedir. Türk ulus-devleti ideolojik olarak milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik gibi pozitivizmi rehber edinen bir zihniyet yapısıyla tam bir mühendislik projesi uygulana gelmiştir. Yaşanan tüm ekonomik, sosyal, kültürel meselelerin kaynağında Cumhuriyet, Mezopotamya ve Anadolu toplumsal dinamiklerin ret temelinde kuruluşu, hep yanlış sonuçlar üreterek büyük maddi, manevi ve insan kayıplara yol açmış ve açmaya da devem ediyor. Gelinen aşamada toplumsal olguları çürümüş, meşruiyetini yitirmiş bir sistemle karşı karşıyayız. Bu durum bir çıkmazdır. Hep aynı yanlış sonuçlar yapılarak doğruya ulaşılamaz. Ulaşılamadığı da defalarca kanıtlanmıştır. Çözüm Mezopotamya ve Anadolu'nun tarihsel diyalektiğine dönüş yapma, herkese haddini bildiren Türklük anlayışını terk etme, farklılıklarla ortak bir yaşamın kurulacağı demokratik bir cumhuriyettir. Çıkış ancak bu modelle mümkündür.

Bu konuda Kürtlerin 50 yıla yaklaşan direniş deneyimleri önemli veriler açığa çıkarmıştır. Bundan da öğrenilecek çok şey vardır. İnkâr değil, tanıma. Tarif etme değil, toplumsal varlığı bilme, anlama ve birlikte yaşam koşullarını kurmadır. Bu başarılabilir. İşte bu dosyamızda bu tür konular irdelenmeye çalışıldı. Makaleler okunduğunda görülecektir ki özgür ve demokratik koşullarda yaşanılabilecek bir yarın mümkündür. Bu çalışmamızla katkı vereceğimizi düşünüyor ve iyi okumalar diliyoruz.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Anadolu-Mezopotamya İlişkilerinde İktidar Sorunu ve Demokratik Yönetim

Ali Fırat

Devletin temelinde teokrasi vardır. Hiçbir döneminde bundan vazgeçilmiş değildir. Teokratik devleti şekli olmaktan öte özde görmek gerekir. Ortadoğu'da rahip tapınağının etrafında yükselen bu kurumun mayasındaki ideolojik özü görmek önemlidir. Zihniyetteki inandırıcılık bağı olmadan, çıplak zorla binlerce kişiyi tapınağın hizmetinde uzun süreli çalıştırmak zordur. Devletin ilahi, kutsi niteliği bu ihtiyaçtan ileri gelir. İster mitolojik ister dinsel inanca dayansın, hâkim zihniyete dayanmadan ve meşruiyet sağlanmadan devlet binası sağlam kılınamaz, uzun ömürlü olamaz. Tek tanrılı dinin oluşmasında büyük rol oynayan İbrani kabilelerindeki otorite olma, her iki tarafında büyük bir heybetle duran Mısır ve Sümer devletinden farklı bir devlet kurma ihtiyacı, Ahdi Atik'in-Kutsal Kitap-temel kaygısıdır. Bir nevi İbrani Krallığının ideolojik temelidir. Özellikle 'Samuel-1' ve 'Samuel-2' bölümleri âdeta Yahuda devletinin-tanrı devlet-kuruluş manifestosu gibidir. Pers-Med İmparatorluğu'nun temelinde Zerdüştlük belirleyici dinî etkendir. Hıristiyanlık Roma sonrası tüm Avrupa devletlerinin ortak genidir. İslâm devleti daha doğuşunda dinin kendisidir. Ortaçağın tüm İslâm devletleri kendilerini olmazsa olmaz kabilinden din devleti sayarlar. Zerdüştlük yerine geçen Şia İslâm'ı halen devletin resmi ideolojisidir. Tüm Arap ülkelerinde devletin dini resmi ideoloji olarak İslâm'dır. Kendini laik ilan eden Türkiye Cumhuriyeti en geniş Diyanet-resmi Sünni İslâm ideolojisi-kadrosuna sahiptir. İslâm resmi devlet dinidir. Pakistan ve Afganistan resmi İslâm devletleridir. İsrail din devletidir.

Laik devlet ideası köklü bir devrimden geçmedikçe ütopik bir ideadır. Ancak örtük veya açık dinli devletten bahsedilebilir. Devlet ne zaman şeffaf, genel güvenlikle zorunlu kamu yararlı bir kuruma dönüşürse, ancak o zaman dinsel örgülerinden sıyrılıp gerçek laik bir niteliğe kavuşabilir.

Toplumun çağdaş hiçbir rejimde görülmeyen devletleştirilmesi söz konusudur. Devlet toplum aleyhinde ne kadar büyütülürse o kadar kendini güçlü saymakta, güvencesini ve gücünü totaliter devlette görmektedir. 'Geleneksel, kutsal, ana, baba devlet' sıfatları eksik edilmemektedir. 'Devletten yemlenme' klasik bir tabir haline getirilmiştir. Devlet önce milletten çalıyor. Sonra dilenciye sadaka dağıtır gibi velinimet olarak kendini sunuyor. En değme hırsızdan daha tehlikeli oluyor. Devlete dayanarak yapılmayacak kötülük yoktur. Gerçek Leviathan günümüz devletidir derken nedenlerimiz çoktur. İşin acı tarafı, bu devlet halka en temel iş ve aş kapısı gibi gelmekte, her şeyi kurutan devletten her şeyi var eden hizmetler beklenmektedir.

Ortadoğu devleti çözümlenmeden hiçbir ekonomik ve toplumsal sorunun üstesinden gelinemez. Ne Batının yöneldiği demokratik duyarlılığı yüksek devlet, ne de örtük olmayan açık faşist devlet gibi olabilen bu güncel devlet tüm sorunların kaynağıdır. Yeniden yapılanması şarttır. Sorun çokça konulduğu gibi 'üniter, yerel, federe' gibi ayrımlara dayalı çözümler değildir. Çözüme duyarlı devlet gerekiyor. En azından bireyin özgürleştirilmesi, toplumun demokratikleşmesi önünde engel konumundan çıkarılması gerekiyor. Sadece küçülmesi değil, işlevsel kılınması gerekiyor. Rasyonel, genel güvenlik ve gerçek kamu yararlılığı dışında, tüm fazladan kurum ve kurallarını terk etmesi gerekiyor. Devlet reformu bu temellerde geliştirilmeden, el atılacak her

sorun ağır, hantal devlet nedeniyle çözümsüzlüğe itilmekten kurtulamaz. Her dönemden daha yakıcı bir devlet iktidarı sorunu ile karşı karşıyayız. Yakın geçmişin sosyal demokrat, ulusal kurtuluşçu ve reel sosyalist devlet hastalığına kapılmadan, ne yıkarak yenisini ne de uzlaşarak kendisini ele geçirme gibi aldanmalara düşmeden, devlete yönelik ilkeli bir demokratik uzlaşı veya çözüm olanağını yaratmak en temel görev olmaktadır. Tüm politik eylemlerin hedefine bu görev alınmak durumundadır.

Türkçülük Zihniyeti, Devlet ve Devlet Odaklı Partilerin Resmi İdeolojisidir

Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti denen oluşumlar (1840'taki Tanzimat'tan günümüze kadar etkili olan modern milliyetçi ideolojiler ve iktidar yapılanmaları), ancak Kapitalist Modernitenin hegemonik hesaplarıyla olan bağları temelinde doğru çözümlenebilir. İzah edildiği gibi can çekişen Osmanlı ve İran İmparatorlukları, hegemonik denge hesapları nedeniyle yaşamalarına müsaade edilen fosil oluşumlar durumuna düşmüşlerdi. İmparatorluk bürokrasileri açısından iktidarda kalmanın tek yolu, bir veya birkaç hegemon güce dayanarak varlıklarını sürdürmekti. Dolayısıyla adı geçen bölgeler üzerinde İngiltere, Almanya, Rusya ve kısmen Fransa'ya bağlı yeni iktidar elitleri, ayrışmaya başladı. Elitlerin, Kapitalist Moderniteyi taklit etmeleri, kaçınılmazdı. Bunların, eski imparatorluk kültürleriyle yaşama şansları olmadığı gibi (Kapitalist Modernite Kültürü onları çoktan fethetmişti), demokratik halk seçenekleri de söz konusu olamazdı. Varlıkları, halk kültürünü gasp etme üzerinde inşa edilen bürokrasilerden ve onlara vücut veren üst tabakadan (istisnalar dışında) demokratik çıkış beklenemezdi. Bu kesimlerin, yeni hegemonik güçlere eklemlenmekten başka şansları yoktu. Geriye, bürokratik aydınlanmayla modernite taklidinin olduğu gibi aktarımı kalıyordu. Dünya genelinde (daha önceleri Fransa Devrimi sonrası Avrupa'da) olduğu gibi Osmanlı bürokrasisi de bu yola girdi. Tanzimatçı paşalardan sonra Genç Osmanlılar ve ardından 1890'lardan itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dönüşmüş Jön Türk Hareketi, bu yolda atılmış kritik adımlardı. İdeolojik olarak önce Osmanlıcılıkla başlayan ve Panislamizm'le devam eden dönüşüm, Türkçülükle sonuçlanmıştı. Osmanlıcılıkla, imparatorluğun tüm bakiyelerinden bir ulus-devlet yaratmak amaçlanmışken, Hıristiyan uyrukların ayrılık eğiliminde olmaları karşısında, Panislamizm ile Müslüman halklardan (özellikle Arapları da kapsayan) bir oluşum yaratma temelinde imparatorluk sürdürülmek istendi. Araplarda ayrılma eğiliminin güçlenmesiyle birlikte Türkçülük eğilimi, öne çıktı. Birinci Meşrutiyet, Genç Osmanlılar'ın arzusu sonucunda ilan edilirken; İkinci Meşrutiyet'te İslâmcı ve Türkçü ideolojiler daha baskın durumdaydı.

1913'ten günümüze kadar Türkçülük zihniyeti, devlet ve devlet odaklı partilerin resmi ideolojisine dönüştü. Bu eğilimlerin hepsinde, hegemonik güçlerin az veya çok etkisi vardır. Daha da önemlisi, ciddi bir Masonik sızma vardır. Fransız Devrimi'nden beri Masonlar, tüm genç ulusçu laik hareketleri desteklemiştir; bir nevi burjuva sivil toplumculuğunun, teolojik iktidar yanlılarıyla hesaplaşmasını ifade eder. Tanzimat'la başlayan süreçte her üç akımda da son derece etkili olmuş, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oluşumunda ve iktidarında asıl yönetici elidi teşkil etmiştir.

İçinde Türk olmayan Türklük Tarihi, bir ideolojik inşadır

Bu akımlarda Siyonizm'in de etkisi olmuştur. 1896'da kendilerini resmen Yahudi burjuva milliyetçiliğinin temsilcileri olarak ilan eden Siyonistler, Kudüs merkezli eski Yahudi-İsrail devletinin yeniden inşası peşindeydiler. Bunun yolu, Osmanlı İmparatorluğu'nda etkili olmalarından geçmekteydi. Bunun için elverişli aygıt ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi. Her ne kadar 1913 Ocak darbesiyle, ideoloji olarak resmen Türkçülükte karar kıldıysa da İttihat ve Terakki Cemiyeti, içerik olarak hayli karmaşık bir ideolojik ve politik yapılanmaydı. İttihatçıların Türklüğü, sosyolojik bir olguya dayanmaktan ziyade, Türklerden daha çok her türlü milliyetin tortusal öğelerinden oluşan karmaşık bir yapıyı ifade ediyordu. Başta ordu olmak üzere bürokratik kurumların yöneticilerinin, kendilerine bir gelecek arama hesabının ağır bastığı bu süreçte, söz konusu oluşumun, herhangi bir sınıfsal veya etnik temeli bulunmuyordu. Türkçülük, başlangıçta bu yönüyle yapay ve tortusaldı. İktidarı ele geçirmesiyle birlikte kendine bir sosyal temel hazırlamak istedi.

Bürokrasiden, bir burjuva sınıf oluşturulmaya çalışıldı. Cumhuriyet iktidarları, bu programı daha da geliştirerek günümüze kadar sürdürmeye çalıştılar. Süreç içinde merkeziyetçi ve ademi merkeziyetçi olarak bölünseler de ideolojik ilkeleri hep aynı kaldı. Osmanlı İmparatorluğu'nda, İkinci Abdülhamit'le gelişen denge hesapları sonucunda, Alman devlet sermayesine bağlılık öne çıktı. İttihat ve Terakki'de zaten güçlü olan Alman etkisi, özünde Yahudi sermayesinin etkisiydi. Buna Masonların ve yerel Yahudi sermayesinin etkisi de eklenince, Yahudi milliyetçiliği, İsrail Siyonizm'inden önce Anadolu-Türkiye Siyonizm'ini güçlü bir biçimde konumlandırdı. Meşrutiyet'in ilanı, 23 Ocak 1913 darbesi, 1919-1922 Ulusal Kurtuluş süreci ve Cumhuriyet'in inşasında, asıl rol sahibiydi. İşte tam da bu nedenle Türkçülük ideolojisi, kendini maskelemesinde ideal bir örtü rolünü oynadı, kullanıldı.

Alman Modelini kendine örnek alan Enver Paşa'nın düzenlediği 23 Ocak 1913 darbesi (daha öncesinde Meşrutiyet ilanı için de benzer bir hamlesi vardır), bu bağlamda değer taşır. O dönemde Yahudi kadrolar, Almanya'da en güçlü konumlarını yaşamaktadır. Enver ve grubunu eğiten de Liman von Sanders ve Colmar von der Goltz Paşa gibi subaylar, bu tür kadrolardır. Alman ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı, öncülüğü İngiltere yanlısı Yahudi kadrolarına geçirdi. Kurtuluş Savaşındaki büyük önderlik çekişmesi, öncülüğün bu el değiştirmesiyle bağlantılıdır. M. Kemal Paşa'nın, İngiltere'nin onayıyla Samsun'a çıktığı bir gerçekse de Anadolu başkaldırısındaki rolü, bağımsızlık ve yurtseverlik temelindedir. Bu durumu kavrayan İngiltere, iki tedbir geliştirdi: Dıştan Yunan işgalini destekleyip isyanı bastırmak; bu mümkün olmazsa, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak üzerinden içte Mustafa Kemal'i kontrol altında tutmak. Yunanlıların (İşbirlikçi Yunan burjuvazisi, geleneksel olarak İngiliz-ABD yanlısıdır) yenilgisiyle birlikte, tüm ağırlık İsmet ve Fevzi Paşaların güçlü kılınmasına hasredildi. İsyanın başında ve isyan kararında, İsmet ve Fevzi Paşaların rolü olmadığı gibi, her ikisi de İstanbul'da İngiltere ve müttefiklerinin denetiminde kalan orduda kendilerine verilen görevlerin başındaydılar. İngilizler, haklarında herhangi bir önlem almadığı için daha sonra harekete katıldılar, daha doğrusu gönderildiler. Bu temelde isyana öncülük eden beş paşadan dördü (Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay ve Refet Bele) çeşitli gerekçelerle tasfiye edildi. Geriye kalan Mustafa Kemal Paşa, gerek stratejik konumu gerekse oynadığı denge politikası nedeniyle yerini korudu. Şeyh Sait'e karşı komplo ile başlatılan 1925'teki komplo zinciriyle siyasi program halinde hayata geçirilen Beyaz Türk Faşizmi diyebileceğimiz rejim, kendisini katı laik Türkçü bir sistem olarak tanımlasa da özünde metafizik olan, çok daha dogmatik ve terörist yeni bir dindir. Bu konuda tarihsel tecrübeye sahip olan Yahudi İdeolojisinin güncel Türkiye Cumhuriyeti'ne biçtiği yeni dindir. Mustafa Kemal'in tanrılaştırılması, İnönü'nün peygamberleştirilmesi, Fevzi Çakmak'ın komutanlaştırılması (Yeşua ve Davut örneği) Yahudi Mitolojisinin bir gereğidir. Türk Toplumunun ezici çoğunluğuna rağmen, ilan edilen ve siyasi programa dönüştürülen yeni dinin ideolojisi olan Türkçülük, günümüze kadar devam eden terörün, soykırımların ve sömürünün gerçekleşmesindeki genetik kodu oluşturmaktadır.

2000'li yılların başına kadar darbe ve komplolarla yürütülen sistemin diğer bir adı 'Beyaz Türk Faşizmi'dir

Mustafa Kemal, İzmir suikastıyla sindirilmek istendi. Kürt isyanlarıyla provokasyona getirildi. Kendi yakın arkadaşı Fethi Okyar, bu nedenle (Kürt isyanını kanlı bastırmadan yana değildi) başbakanlıktan alınıp, yerine İsmet Paşa getirildi. Ordu da tümüyle Fevzi Paşa'nın denetimine bırakıldı. Mustafa Kemal'in konumu, artık sembolik cumhurbaşkanı unvanıyla Çankaya'da bir nevi tutsaklıktır. İngiltere'nin de Ulusal Kurtuluş Savaşında yenildiği söylenir. Bu, düpedüz yalandır. 1922'den itibaren İngiltere'nin olası kurtuluştaki rolü, kesinleşmiş gibidir. Desteğini Yunanlılardan çoktan çekmiş (Sultan Vahdettin'i de İngiltere çekti), kendi has kadrolarıyla ulus-devlet inşasına girişmiş, kocaman bir imparatorluktan Anadolu'ya sıkıştırılmış Türkiye Cumhuriyeti'yle amacına ulaşmıştır. Bunun diğer bir kanıtı, Cumhuriyet'in, Sovyet Rusya'nın önünde hep bir baraj duvarı gibi tutulmasıdır. Bunun için Mustafa Suphi'lerle başlayan sosyalistlere yönelik soykırım,

günümüze kadar sürdürüldü. Ermeni Soykırımı, sadece bir başlangıçtı. Kürtler üzerindeki kültürel soykırım ise, halen devam etmektedir. Diğer azınlıklar, kültürler, Süryaniler ve Türkmenler de Türkçülüğün dehşeti ve uyguladığı karmaşık küçük soykırımlarla kendiliklerinden, kendilerinden vazgeçirildiler.

Bütün bunların evrensel ve milliyetçi Yahudiler ve Yahudi sermayesiyle ne ilişkisi vardır, sorusu, boş bir soru değil, son yüz yıllık Türklük Tarihini anlamanın temel kritik sorusudur. İçinde Türk olmayan Türklük Tarihi, bir ideolojik inşadır; hem kuram hem de uygulama olarak yarı yarıya Filistin'de kurulacak İsrail Devleti öncesi bir Ön İsrail hazırlığıdır. Mustafa Kemal'in dengeleyici (dışta Sovyetler Birliği ve İngiltere, içte çeşitli sınıf ve tabakalar arasında) politikaları olmasaydı, hiçbir güç, Anadolu'daki yeni oluşumları, İttihat ve Terakki kadroları ile Enver Paşa'nın denetiminden çıkaramaz, Türkçülüğü, Alman faşizmine taş çıkartacak bir şoven faşist tırmanışa geçmekten alıkoyamazdı. Bu da Cumhuriyet'in (Cumhuriyet kurulur muydu? Bu da ayrı bir sorudur) daha İkinci Dünya Savaşına varmadan yıkılışı olurdu. İkinci Dünya Savaşının hemen öncesinde Mustafa Kemal'in ölümü, 1938-'45 yılları arasında İngiltere ile Almanya'nın Türkiye-Anadolu üzerinde rekabeti, 1945 sonrasında ABD hegemonyasının kesinleşmesi, Türkiye'nin, sistem tercihini, NATO'ya girerek resmileştirmesi, 1922'nin devamı niteliğindedir. Cumhuriyet'in partisi olan CHP, sistemin sigortası niteliğindeydi. 2000'li yılların başına kadar darbe ve komplolarla yürütülen sistemin diğer bir adı 'Beyaz Türk Faşizmi'dir. Bundan kasıt, yapay Türklük ve toplumun bu Türklüğe göre terörle homojenleştirilmesidir; bu tanım dışında kalan hiç kimseye ve hiçbir kültüre yaşam hakkı tanınmamasıdır.

ABD hegemonyasının 'Yeşil Kuşak' Teorisine bağlı olarak beyazdan yeşile kayan Türkiye kapitalizminin Anadolucu geçinen ve İslami örtüye sarılan kesimi, baştan beri çıkış yapma peşindeydi. Ona bu fırsatı, Türkiye Solu ve Kürdistan Özgürlük Hareketi verdi. Beyaz Türk Faşizminin Sol'a ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne karşı yürüttüğü savaşta yıpranması ve tecrit olması, Anadolucu kanadı güçlendirdi. ABD'nin, hem bölge halklarına hem de Sovyet Rusya'nın yayılmasına karşı harekete geçirdiği İslami Milliyetçi Hareket, Türkiye somutunda önce koalisyonlarla, 2000'lerden sonra ise tek başına iktidara yerleşti. Beyaz Türk Faşizminde, Yahudi Siyonist milliyetçiliği ne denli etkiliyse; Yeşil Türk faşizminde de evrensel Yahudi sermayesi o denli etkilidir. Bunların en son karar kıldıkları sigorta partisi, AKP oluyor. Türkiye bürokratik burjuvazisinin doğuşunda Siyonist Yahudi milliyetçiliği ne denli etkiliyse, Anadolu burjuvazisinin (Liberal, özel sermaye de denilmektedir) gelişiminde ve iktidara yerleşmesinde de Küresel Yahudi Sermayesi (Karaimler) o denli etkilidir. Hitler türü faşizmi, Enver Paşa, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi, kuruluşunu Fevzi Çakmak'ın Millet Partisi'ne dayandırır) temsil etmek istedi. Almanya'nın yenilgisi, Kara Türk Faşizmi diyebileceğimiz bu kanadın iktidar şansını düşük kıldı. Faşizmin bu her üç kanadı da dış hegemonik güçlerin uzantısı olup, hangi güç sisteme egemen olursa onun devamı olarak iç iktidara yerleşir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Yahudilerin güçlü desteğiyle hem İdeolojik (Türkçülük faaliyetleri) hem de Maddi (Türkçülüğün esas besleyici kaynağı idiler) yönden katkılarıyla kuruldu ve geliştirildi. Alman Militarizmini temsilen yeniden inşasına başlanan Modern Osmanlı Ordusunu eğiten Alman paşalar ve subayların büyük kısmı, Yahudi kökenliydi. Hem İkinci Meşrutiyet'in ilanında hem 31 Mart karşı darbesinin bastırılmasında hem de Birinci Dünya Savaşının ardından gelişen Ulusal Kurtuluş Savaşında Yahudi kadrolar, stratejik rol sahibiydiler ve bu rollerini başarıyla oynadılar. Türkçülüğün tüm temel yapıtları, ilk defa Yahudi aydınlar (Vambery, Cohen gibi) tarafından yayınlanıyordu. Türkçülük İdeolojisinin gerçek yaratıcısıydılar. Türk Toplumunun ezici çoğunluğu, bu ideolojiye ters bir gerçekliği yaşıyor olmasına rağmen, eğitimsizliği ve örgütsüzlüğü nedeniyle etkisiz olduğundan, bu kadrolar, devletin yeniden inşasında da (İttihat Terakki ve CHP yoluyla) yine temel çekirdek rolünü oynayacaklardır. Yahudilerin bu bariz üstünlükleri karşısında Hıristiyan Ermeniler ve Rumların, yeni devlet oluşumlarında etkili olma şansları çok azdı. Ekonomideki güçlü varlıkları, iktidarda bulunan rakipleri (Yahudi sermayedarları ve oluşturdukları Türkçü devletçi kolektif kapitalist sınıf) karşısında daha çok hedef haline gelmelerine yol açıyordu. Cumhuriyet ilan edildiğinde, geriye pek bir şeyleri kalmayacaktı.

Ermeni Soykırımı, bu genel tablo içindeki en trajik bölümdür. Ulus-devlet için ayağa kalktıklarında (1914 öncesinde ve savaşın ilk yılında), İttihat ve Terakki yönetiminin 24 Nisan 1915 tarihli kararı temelindeki karşı saldırısıyla kendilerini binlerce yıllık yurtlarından atılmak ve yollarda imha edilmekle, geriye kalanların ise uzun süreli diaspora yaşamına mahkûm edilmesiyle karşı karşıya bulacaklardı. Diaspora Ermenileri, bir gerçekliktir ama çok mutsuz, ezik ve yıkık bir gerçekliktir. Kurulan küçük Ermeni ulus-devleti, belki de bir teselli kaynağı olacaktı. Soykırımda sadece Türkçü burjuvazinin değil, Kürt feodallerinin de payından bahsedilir. Bunlar, sadece Ermeni Soykırımında değil, aynı dönemlerde daha değişik biçimlerde (özellikle Hamidiye Alayları'nda) yürütülen Kürt Soykırımında da asli suçlu unsurlar durumundaydılar. Halen yürütülmekte olan Kürt Soykırımında bunlar, 'köy korucuları' olarak, Kürtlüğü inkâr karşılığında mülklerini ve sermayelerini arttırarak ve gerektiğinde sahte Kürtçülük yaparak, lanetli rollerini oynamaya devam etmektedir.

Kürt İsyanları, Kürdistan'ın Kürtlere vatan olarak kalmaması için acımasızca ezildi

Anadolu Yahudiliği, daha önce bahsettiğimiz gibi Selçuk Bey'den beri (Hazara Yahudi Devleti, M.S. 900'ler) Türk kabile üst tabakasıyla ittifak halindeydi. Değişik biçimlerde bu birlikteliği Kafkasya, Kırım, Doğu Avrupa ve Anadolu'da da sürdürdüler. İspanya'dan atılmalarından sonra Anadolu, kendileri için emin bir sığınak olmuştu. Bunda imparatorluk maliyesindeki doldurulamaz yerleri önemli bir rol oynamıştı. Hıristiyan halklara karşı Osmanlı Sultanı ve bürokrasisiyle bağları gittikçe güçlenmişti. 1550-1600'lerde Osmanlı sarayını büyük ölçüde kontrollerinde bulunduruyorlardı. 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde, İmparatorluğun görünmeyen gerçek gücüydüler. İkinci Meşrutiyet, 23 Ocak 1913 Darbesi, Birinci Dünya Savaşı ve Ulusal Kurtuluşta, stratejik önderlik rolünü de görünmez biçimde Türkçü maskeyle başarıyla oynamışlardı. Beyaz Türk Ulusçuluğunun (Faşizminin) gerçek mucidi ve inşacısıydılar. Ekonomiden kültüre, askeriyeden dış politikaya kadar tüm önemli kurumsal gelişmelere hem zihniyette hem de yapısallaşmada öncülük etmişlerdi. Anadolu Türk Müslüman burjuvazisiyle aralarında bazı çelişkiler doğsa da bu rol halen devam etmektedir. Cumhuriyet, son tahlilde Hıristiyan halklara karşı bürokratik Türk burjuvazisiyle Yahudi sermayesi arasındaki ittifakın bir ürünü olarak doğmuş, günümüze kadar bu niteliğini, Yahudi sermayesi İsrail'in kuruluşundan sonra kısmen çekilse de sürdürmüştür. Selçuklulardan beri Anadolu'daki iktidar, ekonomi ve ideolojik tekellerde Yahudi kültürünün rolünü hesaba katmadan ne Hıristiyan halkların tasfiyesini ne de Türk iktidarcı, ekonomik ve ideolojik elitlerinin gelişimini çözümleyebiliriz. Zaten bu ittifakı çözümlemeden, 1925 yılından beri Kürtlere yönelik yürürlükteki tenkili, tedibi, asimilasyonu ve soykırımı hiç anlayamayız. Kürtlerin vatansız bırakılmasının, bu iki tarihsel deneyimle yakın bağlantısı vardır. Buna bir de pozitivist ideolojinin zirveye çıktığı bir dönemin etkisini eklemek gerekir. Pozitivist Bilimcilik, sosyal olguları da tıpkı fizik ve biyoloji biliminde geçerli yasalara göre değerlendiriyordu. Bu ideolojinin dogmatik laikçi etkisini taşıyan Beyaz Türkçüler, bir olguyu kanunla yok saydıklarında artık o olgunun hükmünün geçerliliği ve gerçekliğinin kalmayacağı inancındaydılar. Bu yönüyle Ortaçağ dogmatiklerinden daha katı dogmatiktiler. Türkiye kavramı, bu yıllarda oluşmuştu. Türk nüfusunun çokluğu ve tarihsel oluşumu nedeniyle bu, yanlış bir kavram değildi. Fakat zoraki ve kanunla, bunun, Kürdistan'ı da içerecek tarzda genişletilmesi, tarihsel gerçeklere aykırıydı. Türk Ulusçu Modernitesi, sanki yeni bir din kuruyormuş gibi kabul etmediği her kavram ve olgunun "yok olsun" demekle yok olacağına kendini inandırmıştı. Elbette öldürücü militarizm, bunda başrolü oynuyordu.

Kürt İsyanları, Kürdistan'ın Kürtlere vatan olarak kalmaması için acımasızca ezildi. Cumhuriyet'in kuruluşunda yer almış bir halk ve vatanı gitmiş, yerine her şeyiyle ezilmesi ve yok sayılması gereken dilsiz ve vatansız, adı yasaklanmış, dağda karda yürürken 'kart-kurt' sesi çıkaran bazı vahşiler kalmıştı! Kapitalist hegemonik güç olan İngiltere, bu politikanın yakın

işbirlikçisiydi. Hiç ses çıkarmadı, bu politikayı alttan destekledi. Zaten Musul-Kerkük petrollerine bu nedenle konmuştu. Türk devletinin Fransa'ya yakınlığı, laik ulus ve hukuk anlayışını benimsemesi, Fransa'nın bu insanlık dışı uygulamaları unutması için yeterliydi. Almanya zaten kurucu üyeydi. Rus reel sosyalistleri açısından, Beyaz Türkçülüğün Kürdistan'daki uygulamaları, gericiliğe karşı ilericiliğin zaferiydi! Doğu Kürdistan'daki Mahabad Kürt Cumhuriyeti de aynı politikanın kurbanı olmuştu. Kanıtlanan şey, kapitalist modernist güçlerin günlük çıkarları uğruna, bir halkın binlerce yıllık vatanını bir çırpıda feda edip yok saymaktan çekinmeyecekleriydi.

Anadolu'da Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan hegemonik yapı, herhangi bir yapıya benzemez. Görünüşte çok katı Türkçü bir egemenlik söz konusudur; özde ise çok dar komplocu bir grubun manipülasyonuyla yürütülen bir sistem vardır. Devlet sistemleri olan monarşi, cumhuriyet demokrasilerle pek alakalı değildir. Kendine özgü bir despotizmdir. Çok gizli ve falsifikasyonlarla yürütülen bir mekanizması vardır. Şüphesiz bunda Türk bürokratik burjuvalaşmasının, proto-İsrail'in Ermeni, Süryani, Pontus ve diğer Helenistik Hıristiyan unsurların tasfiyesiyle yürütmekte olduğu Kürtlüğü imha etme harekâtının belirleyici payı bulunmaktadır. Soykırımlara kadar varan uygulamalarda bulunan bir rejim, açıktan ve meşru yöntemlerle sürdürülemez. Sadece güncel olarak yürütülen Kürt Kültürel Soykırımındaki gizlilik, rejimin içyüzünü tümüyle açıklamaya yeter. Ama hiç kimse bunu açıklama cesaretini gösteremez. Eleştirmek ve karşı çıkmak ise bilinmez biçimlerde 'fail-i meçhul'lerle kurban olmaya götürür. Şeffaflık, dünyada belki de en çok bu yapılanma için gereklidir.

Unutmamak gerekir ki, bu köklü Yahudi sermayesi ve ideolojik aygıtı, son dört yüz yıldan beri Kapitalist Modernitenin Küresel Hegemonyasını geliştiren ve yürüten temel güçlerin başında gelmektedir. Yüzlerce devlet iktidarı ve sermaye tekelinin oluşumunda dolayısıyla çatışma ve savaşların çıkmasında belirleyici rolü vardır. Kapitalist Modernitenin Dünya Hegemonyasında ideolojik ve ekonomik olarak bu denli etkili olan bir gücün, kendisi için en stratejik alan saydığı bir coğrafyada, Anadolu ve Mezopotamya'daki iktidar oluşumunda ve modernite tesisinde etkisiz kalacağını varsaymak, rasyonel değildir. Nasıl ki Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında laik-milliyetçi bir ulus-devlet inşa ettiyse ve çıkarlarına (proto-İsrail; Sovyet hegemonyacılığına karşıt ve bölgeden izole edilmiş kapalı bir iktidar yapılanması) en uygun modernite modeli saydı. 2000'li yıllarda da benzer amaçlar temelinde ama tersine araçlarla (yeniden düzenlenmiş Türkçü-Sünni ulus-devlet, dışa açılan sınırlar, bölgeye daha çok karışan ve küresel sermaye ile bütünleşen bir Türkiye Cumhuriyeti) hegemonik güç düzenlemesine gitti. Bilinmesi gereken en önemli husus, bu yeni hegemonyanın tesis edilmesinde dünya hegemonik gücünün belirleyici rol oynadığıdır.

Tarikatların geleneksel direnişçi özellikleri, içi boşaltılarak tersine amaçlar için kullanılmıştır

AKP önderliğinde somutlaştırılmaya çalışılan rejime, İkinci Cumhuriyet veya Ilımlı İslâm Cumhuriyeti demek erken bir yorum olacaktır. Esas karakteri idea edilmesine ve anayasada ifadesini bulmasına rağmen, rejim, hiçbir zaman demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti haline gelememiş, kuruluşundan beri oligarşik faşist karakterini hep korumuştur. Cumhuriyet rejimi, klasik anlamda hep bir ad olarak kalmıştır. Özellikle Demokratik Cumhuriyet haline gelememiştir. Tıpkı CHP hegemonyasına karşı olduğu gibi AKP hegemonyasına karşı da Demokratik Cumhuriyet ve Anayasa Mücadelesi, gündemde olacaktır. Dolayısıyla yaşanan bu sürece, Oligarşik Dikta ile ona karşı verilen Demokratik Cumhuriyet Mücadelesi Dönemi demek daha doğru olacaktır. Her ne kadar ısrarla ve çok bilinçli medyatik çarpıtmalarla seksen yıllık Beyaz Türk Faşizminin alternatifi olarak sunulsa da özünde, uyuştuğu bu rejimi, renk farkıyla sürdürme kararındadır. Yıpranan, içte ve dışta desteklerinin önemli bir kısmını yitiren Beyaz Türkçü Faşist Rejimin hem gizli desteği hem de yıpranmasının doğal sonucu olarak, AKP'nin Yeşil Faşist Rejiminin önü, yolu açılmıştır.

Burjuvalaşmış İslami İktidarcı Gelenek, Beyaz Türkçü yaklaşımı aşma yeteneğini gösterememiş hatta onun daha da gerisinde bir tutum takınmıştır.

Kürt Kültürel Varlığına karşı modernist laikçi yöntemlere ilaveten, İslami gelenekleri de kullanarak, Türk-İslâm Sentezi adı altında milliyetçiliği daha da koyulaştırıp uygulamıştır. Özellikle tasfiyede laikçi Türkleştirme yetersiz kalınca, Türk-İslâmcı motifler devreye sokulmuştur. Nakşi ve Kadiri tarikatlar başta olmak üzere, bütün dinsel araçlar, bu konuda kültürel imhanın araçları olarak kullanılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı, zaten Cumhuriyet'le birlikte kuruluşundan beri laikçilerin hizmetinde çalıştırılmıştır. Özellikle Kürtlerin, Din Kültürüne bağlılığı istismar edilerek, dinin komplocu tarzda kullanımına büyük ağırlık verilmiştir. Tarikatların geleneksel direnişçi özellikleri, içi boşaltılarak tersine amaçlar için kullanılmıştır.

Cumhuriyet rejimine karşı gerici ayaklanmalar olarak yargılanmaya çalışılan 1925-1940 dönemindeki Kürt Hareketliliği, özünde Beyaz Türk Faşizmine karşı kendi varlığını savunma, Kürt kimliğinin tasfiye edilmesine karşı direnme amaçlıdır. Kürtler, halk olarak gerek Ulusal Kurtuluş Savaşına gerek Cumhuriyet'in kuruluşuna samimi olarak katılmışlardı. Asli unsur olarak katılımları, tüm önemli toplantı belgelerinde, Amasya Protokolü'nde, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin belgelerinde, TBMM'nin birçok yasasında ve hatta 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda belirtilmiştir. Ulusal Kurtuluş, Türk halkı için neyi ifade ediyorsa, Kürt halkı için de benzer bir anlam taşıyordu. Cumhuriyet, salt Türk etnisitesinin cumhuriyeti olarak değil başta Kürtler olmak üzere çoklu etnik yapılanmalara dayalı olarak inşa edilmiş, öyle anlamlandırılmıştı. Ayrıca emekçi ve İslami ümmet kimlikleri de kurucu kimlik sayılmaktaydı. Sovyetler'in destek verdiği açıktı. İttihatçı geleneğin, tek etnisiteye dayalı Türkçülük akımı, resmi ideoloji olarak benimsenince, diğer tüm kurucu unsurlar, kaçınılmaz olarak ötekileştirildi. En ufak hak talepleri, imhayla neticelendirildi. Kürt nüfusunun fazlalığı ve tasfiye edilmesinde yaşanabilecek güçlükler, Misak-ı Milli'den taviz verip Musul-Kerkük'ün İngiliz hegemonyasına terk edilmesinde ve İngiltere ile anlaşıp, Kürtlerin Varlık ve Hareket olarak tasfiye edilmelerine karar verilmesinde önemli rol oynadı. Almanya ile ittifak, Ermenilerin imhasında nasıl kullanıldıysa; İngiltere ile Musul-Kerkük konusundaki anlaşma da Kürtlerin imhasında öyle kullanıldı. Çokça iddia edildiği gibi Kürt isyanlarında dış güçler, desteklerini Kürtlerden yana değil Kürtlere karşı faşist rejimden yana kullandılar. Sovyet Rusya'nın desteği de buna dâhildir.

Türk-Kürt İlişkilerinde İktidar ve Devlet Sorunu

Kürt-Türk ilişkilerini çözümlemek, sosyolojinin belki de en zor konusudur. Kürt Sorununun çözümlenmesindeki güçlük, bu ilişkinin mahiyetinin hiç bilinmemesi ve bilinmek istenmemesi kadar yanlış ve keyfe göre tanımlanmasından, hiçbir bilimsel temeli olmayan beylik laflarla kestirilip atılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal Bilimin tüm gücünü kullanarak, ilişkiyi doğru belirlemeye ve bu temelde çözüme gitmeye büyük önem vermekteyim. 15 Şubat 1925 soykırım komplosundan sonra, stratejik olduğu kadar aynı ümmetten olmaya dayalı dokuz yüz yıllık Tarihsel-Toplumsal ilişkiler, bir günde yok sayıldı. Tanrının 'Ol!' emriyle bile olmayacak şeylerin gerçekleşeceği yani 'Yok ol!' deyince Kürtlerin yok olacağı sanıldı.

Aynı gerçeklik, Tarih Bilimi için de geçerlidir. Denilebilir ki çok az tarih ilişkisi, Anadolu ve Mezopotamya'da inşa edilen Uygarlıklar ve devletlerin tarihindeki kadar kendi aralarında çok önemli bir diyalektiksel bütünlüğü ifade edecek güce sahiptir. İnsanlık Tarihinin gelişmesinde Mezopotamya-Anadolu hattı, belkemiği niteliğindedir. Tarihin ilk Uygarlıklarını ve devletlerini kuran Mısır ve Sümer Toplumundan günümüz toplum gerçekliğine kadar bu hat, bu diyalektik bütünlük ve belkemiğini teşkil etme rolünü oynamaya devam etmektedir. Buna rağmen Ulus-Devlet Modernizmi, bu tarih üzerine kırmızı bir inkâr çizgisi çekerek, tarihi sıfırdan, yani kendisinden başlatmayı bilim sayar. Halkların kültürel gerçeğini inkâr etmeyi ulusçuluk sayan bu kültürel soykırım barbarlığını, kesinkes bir tarafa bırakarak tarihi bilmeye çalışmak gerekir.

Hem sınıflı, kentli ve devletli Uygarlık Kültürü hem de bu üçlüye karşı varlığını koruyan Toplum Kültürleri bir bütündür. Bütünlük, hem birbirlerine karşıtlık temelinde hem de kendi içlerinde geçerlidir. Bu gerçeğe, tarih boyunca en çok Anadolu ve Mezopotamya Kültürleri arasında rastlamaktayız. Uygarlığın üst tabakaları için geçerli olan iktidar ve

devlet olguları, bu iki coğrafya içinde hep iç içe olup bir bütünlük teşkil etmiştir. Bütünlük, her alanda geçerlidir. Özellikle ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda kendini hep belli eder. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, Helen, Roma, Bizans ve Osmanlılardan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar Ana Nehir halinde bütünsellik arz eden bir Toplumsal Kültür yaşanır. İster egemenler ister boyun eğdirilmişler açısından olsun bütünlük, esastır. Bütünlükle birlikte kavranması gereken diğer husus, yerel farklılıktır. Bütünlüğün olabilmesi için farklılık gerekir. Farklılığa dayanmayana bütünlük denmez; zoraki veya günümüz deyişiyle Faşist Tek Tip Yaşam denir.

Anadolu'daki ilk devlet olan Hitit Devleti, Mezopotamyasız düşünülemez. Kaldı ki tarih, Hitit prensleri ve prensesleri ile krallarının Hurri kökenli yani proto-Kürt olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. Yine komşusu ve akrabası olan Mitanniler, Kuzey Mezopotamya merkezli ilk devlet olarak Hititlerle iç içedir. Birinin sınırının nerede başladığı, diğerininkinin nerede bittiği belli değildir. Asur ve Urartularda da aynı gerçeklik söz konusudur. Med-Persler, zaten iç içe gelişip yaygınlaşmışlardır. Helen, Roma, Bizans ve Osmanlı'da da Kürt gerçeği bağlamında aynı gerçeğin yaşandığını iyi bilmekteyiz. Sadece İktidar ve Devlet Kültüründe değil tüm Toplumsal Kültür alanlarında benzer ortaklıklar yaşanır. İslâmiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik, aynı kökenli dinlerdir. Kültürel ortaklığın en belirgin örneğini teşkil ederler. Batı Kapitalist Modernitesi, Ortadoğu Kültürlerinde ulus-devlet formunu, bilinçli olarak egemen kıldı. Eskiden hep tek evrensel imparatorluk formuyla temsil edilen iktidar ve devlet olgusu yerine, halkların onlarca parçaya bölünüp, birbirlerine karşıtlaştırılması üzerinde inşa edilen zayıf ulus-devletler temelinde, Ortadoğu'nun kültürel parçalanması ve yeni-sömürge haline getirilmesi sağlanmıştır. Böylelikle bölge, kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmıştır. Bir alt hegemonik güç olarak inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti bile, dayandığı temel olan Misak-ı Milli'nin en önemli parçalarından biri olan Musul-Kerkük yani Irak Kürdistan'ı kopartılarak, topal ördek misali daha doğuşunda topal yaşamaya mahkûm edilmiştir. Geleneksel Anadolu ve Mezopotamya bütünlüğü, bilinçli olarak hem de birbirlerini inkâr ve karşıtlık temelinde parçalanmıştır. Bütünlük, Faşist Tek Tip Yaşama kurban edilirken, bütün farklı kültürler de inkâr ve imhaya yatırılarak yokluğa terk edilmişlerdir.

Kürt üst tabakası, yani iktidar ve devlet meselesiyle ilgilenen kesimler, Sultan Alparslan'dan M. Kemal'e kadar Ortak İktidar ve Devlet Kültürüyle hareket etmişler, bu tutumu halka da benimsetmişlerdir. Kendi kültürel farklılıkları için bir güvence ve statü geliştirmiş olamamaları, sınıfsal yapılarıyla bağlantılı olsa da halkın kendisi de hem stratejik hem de Tarihsel-Toplumsal açıdan Ortak bir Devlet Kültürünü çıkarlarına daha uygun bulmuştur. Uygun bulduğu için de suçlanamaz. Suçlanması gerekenler, halkların bu tarihsel beraberliğini hukuki statüye bağlamak ve demokratik yönetime kavuşturmak yerine, inkâra ve imhaya yeltenenlerdir.

Bütünlüğün olabilmesi için farklılık gerekir. Farklılığa dayanmayana bütünlük denmez; zoraki veya günümüz deyişiyle Faşist Tek Tip Yaşam denir

Sonradan yanlışlığını kabul edip özeleştirisel temelde aşsa da PKK'nin doğuşunda, bu İmha ve İnkâr Kültürüne karşı reel sosyalist bir ulus-devletçi zihniyetle çıkış yapması, anlaşılır bir husustur. Sosyalist bakışla da olsa, ayırıcı ve bölücü ulus-devletçiliğe karşı ayrı bir ulus-devletçilikle karşılık vermek, kapitalizmin oyununa düşmek olur. Dünya halkları, bu temelde 'böl-yönet' politikasının tuzağına düşürülmüşlerdir. Sosyalistler, hiçbir koşul altında ulus-devletçiliği savunamazlar. Kapitalizme karşı olmanın en başta gelen ilkesi, ister ezen ister ezilen uluslar veya halklar adına olsun, ulus-devlet formunu kabul etmemektir. Genelde olduğu gibi Kürt-Türk ilişkilerinde de tarih boyunca ortak kültürel temellerde yaşanan bütünselliği, her koşul altında savunmak, sosyalist olmanın diğer bir ilkesidir. Kaldı ki, en son Cumhuriyet'in kuruluşuna giden yolda, Misak-ı Milli ilanında, Amasya Tamimi'nde ve TBMM'de ortak bir strateji etrafında hareket etme dışındaki her tavrın, iki

halkın da mahvına yol açacağı, başta Önder M. Kemal olmak üzere sürecin tüm önemli simaları tarafından dile getirilmiş ve belgelenmiştir. Ortak bir statü, hem de çağdaşlık adına, birlikte ve gönüllü olarak kabul edilmiştir. Sonraki komplocu ve darbeci yaklaşımlar, Cumhuriyet'in asli unsurları olarak Türkler ve Kürtlerin gönüllü ortak statü gerçeğini ortadan kaldıramaz. Cumhuriyet Tarihi boyunca aynı komplocu ve inkârcı zihniyet tarafından dayatılan asimilasyonist, kültürel soykırımcı yöntemler de gönüllü olduğu kadar belirleyici tarihî değeri olan ve ilk Anayasada (1921) da belirlenen statüyü geçersiz kılamaz. Bu gerçeklik, Kürdistan'ın diğer bölgelerindeki Kürt Toplumsal Yaşamı için de geçerlidir. Kürtler, hiçbir devlet tarafından fethedilmemişlerdir. Kendilerine yönelik hiçbir fetih, işgal ve ilhak statüsü yoktur. Siyasal ve hukuki açıdan statüleri, içinde yaşadıkları devletlerle gönüllü ortaklık temelinde oluşmuştur. Modernitenin ulus-devletçiliği tarafından kendilerine pahalıya mal edilse de hem tarihsel zihniyetleri hem de toplumsal kültürleri açısından, bu yönlü bir geleneği yaşamayı, esas almışlardır. Bu gelenek, halen varlığını sürdürmektedir. İlgili ulus-devletlerin, bu gerçeği çok doğru kavrayıp, dayattıkları inkâr ve imha siyasetini terk ederek, tarih ve toplumla barışarak hâkikate değer vermeleri gerekir. Aksi halde çoktan anlaşıldığı gibi sadece topal yürümekle kalmayacaklar, her faşist ulus-devletin başına geldiği, yaşadığı gibi kendi felaketlerini de bu imha ve inkâr siyaseti ve uygulamalarında yaşayacaklardır.

Tarihsel ve toplumsal gerçeklerin bilince çıkarılmasıyla ulus-devletçiliğin kapitalizmin bir tuzağı olduğu anlaşılmaktadır. Halkın kendi demokratik yönetim sistemi ve demokratik ulus olma hakkı tanınmalıdır. Ulus-devletçiliğe karşılık Kürt ulus-devletçiliği savunulmuyor. İlkesel olarak bunu reddeder. İster bir ulus-devlet çatısı altında (eğer demokrasiye bağlılığını kabul ediyorsa) ister kendi başına bağımsız olsun, Kürt halkının kabul edeceği siyasi otorite, kendi demokratik özerk yönetimidir, toplumun demokratik olması anlamına gelir. Sistem olarak bütün halkların ulusal şovenizme, sınır kavgalarına, bürokrasiye, milliyetçiliğe ve ulus-devletçiliğe düşmeden, ortaklaşa ve gönüllü siyasi otoritelerini inşa etmeleri demektir. Ulus-devletlerin çatısı altında yaşamayı ancak demokratik özerk yönetimlerinin tanınması şartıyla kabul ederler. Bu yaşam tarzı, devletlerin federal veya konfederal temelde düzenlenmesi anlamına da gelmemektedir. Devletlerle bu temelde anayasal uzlaşmaya gidilmemektedir. Toplumun demokratik özerk yönetiminin tanınması temelinde 'demokratik anayasal uzlaşma'ya gidilmektedir. İkisi arasında köklü farklar vardır. Kürtler Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri içinde, ayrıca Irak Kürt Federe Devleti karşısında da demokratik özerk bir oluşum olarak en ideal ortak, eşit ve özgür yaşamı savunuyor. Tarihsel-Toplumsal gerçekliğin de kanıtladığı gibi tüm bu devletlerle var olan sorunların ancak demokratik özerklik temelinde, barış içinde ve demokratik siyasal yöntemlerle çözülebileceğine inanmaktadır.

Milliyetçilik, ulus-devleti; ulus-devlet, milliyetçiliği doğurur

Türk-Kürt ilişkileri, kavimsel ve devletsel bağlamda ele alınırken, Anadolu ve Mezopotamya'nın jeopolitik ve jeostratejik bağları dikkate alınmadan, doğru çözümlere varılamayacağı iyice fark edilir oldu. İki toplumun yoğunlaştığı coğrafyalar arasında, tarih boyunca sıkı jeopolitik ve jeostratejik yaklaşımları da belirleyen yoğun kültürel alışverişler yaşanmaktadır.

Günceli, şimdiyi de belirleyen bu ilişkiler, ancak bütünsel bir yaklaşımla doğru çözümlenebilir. İktidar ve devlet sorunsalıyla daha çok karşılaşan Kürt hiyerarşik üst tabakası, tarih boyunca ağırlıklı olarak kaderini, nispi bir özerklik temelinde hep kendisinden daha güçlü olan iktidarlara ve devletlere bağlamıştır. Kürt Toplumuna özgü bağımsız iktidar ve devlet sistemleri peşinde pek koşmamıştır. Tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle, bu yönde bir girişim, çıkarlarına uygun düşmemiştir. Türklerle geçen yaklaşık son bin yıllık tarihi de bu temelde değerlendirmiştir. Gönüllü olarak Selçuklu Sultanı Alparslan'la birlikte zafere eriştirdikleri Malazgirt Savaşıyla, Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında İslâmi temelde yeni bir iktidar ve devlet paylaşımını gerçekleştirmişlerdir. Her iki coğrafyadan kaynaklanan jeopolitik ve jeostratejik gerçekler, iki kavmin üst tabakası arasında İslami iktidar ve devlet paylaşımını zorunlu kılmıştır. Halkların, bu iktidar

ve devlet paylaşımında pek çıkarları olmasa da iktidar ve devletin ortak çatısı altında yaşamayı, sık sık direnişle karşılasalar da, ortak yaşamın gerekleri ve dönemin din ve mezhep savaşları nedeniyle bir arada yaşamaktan geri kalmamışlardır. Türk kavimsel üst hiyerarşisi ile Kürt üst tabakasının yaşadığı bu ortaklık, hep gönüllülük temelinde olmuştur. Türk fetih geleneğinde, Kürdistan'ın fethi diye bir olgu pek yoktur. Zaman zaman yapılan fetih seferleri, ancak Kürt önde gelenlerinin katkılarıyla olmuştur. Dolayısıyla bu tip seferlere de fetih denilemez.

Türk-Kürt ilişkilerindeki bu tarihsel gerçeklik, günümüzde Kürt Sorununun çözümü açısından, tüm derinliğiyle anlaşılmak durumundadır. Tarihin bu ilişkilerdeki ana kavşakları olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Yavuz Sultan Selim ile Doğu'ya açılım politikalarında (1512-1521), Sultan Abdülhamit dönemindeki (1876-1909) Hamidiye Alaylarının teşkilinde, Osmanlıların İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oldubittisiyle katıldığı Birinci Dünya Savaşında ve devamında, en önemlisi de Mustafa Kemal önderliğinde geliştirilen modern Ulusal Kurtuluş Savaşında bu gerçeklik, hem esas alınmış hem de sonuçta belirleyici olmuştur. Cumhuriyet'in demokratik temelinin yadsınması anlamına gelen 15 Şubat 1925 komplosuyla, bu tarihsel ve coğrafi iktidar ve devlette ortaklaşa ve gönüllü temsil, ilk defa sona erdirilmeye çalışılmıştır. Bu komplonun geliştirilmesinde, dönemin kapitalist hegemon gücü olan İngiliz İmparatorluğu'nun, Cumhuriyet'i etnik ayrıştırmaya tabi tutma, böylelikle petrol bölgesi olan Musul-Kerkük'ü (Irak Kürdistan'ını) hâkimiyeti altına alma hesapları, belirleyici rol oynamıştır. İngiltere'nin, minimal Cumhuriyet veya ulus-devlet projesi, dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında da başarılı olmuştur. Hem toplumsal hem de devletsel olarak bölünen Ortadoğu'nun, tüm kültürel güçleri, halkları hatta devletleri, bu politikayla büyük güç kaybına uğramış, sürekli parçalanıp aralarında çatışmaya girerek zayıflamış, dolayısıyla İngiliz hegemonyası başarıyla geliştirilmiştir.

Cumhuriyet'in anti-Kürtleştirilmesi, geleneksel ittifakı bozmuş, Kürtler, tümüyle sistemden dışlanmıştır. Kürt üst tabakasının önüne konulan proje, Kürtlükten ve Kürt kimliğinden vazgeçme karşılığında birer Türk birey-yurttaşı olarak varlıklarını koruyabilecekleri temel ilkesine dayanır. Hatta daha da ileriye gidilerek, sistemde güç kazanma ve yükselme yolunun, Kürtlüğün inkâr ve imhasına karşılık Beyaz Türklüğün yüceltilmesi ve geliştirilmesinden geçtiği belletilir. Cumhuriyet'te varlık sahibi olmanın 'tunç kanunu' böyle formüle edilir. Üst tabakanın başlangıçta kısmen itirazlar ve isyanlarla gösterdiği tavır, sistemin sert 'tedip ve tenkil' harekâtları sonrasında uysal bir baş eğmeye dönüştürülür. Kürt Toplumunun tarihinde belki de ilk defa üst tabakanın (istisnalar kuralı bozmaz) kendi öz toplumunun varlığını toptan inkâr ve imhaya yatırmasına karşılık, kendi varlığını güvenceye alması söz konusudur. Varlığını ve gelişmesini artık Beyaz Türklüğe hizmete borçlu olacak, ona hizmet ettiği oranda varlığını koruyacak ve geliştirecektir.

Başsız ve öndersiz olarak geriye kalan halk kesimleri ise, artık nesne, eşya durumundadır. Her türlü inkâr, imha ve asimilasyon uygulamalarına açık haldedir. Kürtlüğe en ufak bulaşma, ölüm demektir! Kürtlüğü terk etmek, artık tek kurtuluş ve yaşam yoludur! Kürtlük, sadece olgu olarak değil tüm sembolleri ve isimleriyle de tasfiye edilmeye çalışılır. Tüm Cumhuriyet Tarihinin Kürtlüğe ilişkin Örtülü Kültürel Soykırım Projesi (sözü edilen proje diğer kültürler için de söz konusudur ama esas olarak Kürtlüğe ilişkin geliştirilmiştir), gün gün, adım adım hayata geçirilir. Tüm iç ve dış politikanın ana hedefi, bu 'Tunç Kanunu'na bağlı olmak ve hizmet etmektir. Büyük oranda gizli yürütüldüğü için, bu politikaların farkında olmadan geliştirdiğimiz partiler, sivil toplum örgütleri, ekonomi ve siyaset dünyası da aynı 'Tunç Kanunu'na endekslenmiştir. BM, NATO ve AB gibi dış organizasyonlar da aynı 'Tunç Kanunu'na hizmet temelinde değerlendirilir. Darbeler, komplolar, suikastlar, her türlü işkence ve tutuklamalarda, bu kanunun payı belirleyicidir.

Anadolu ve Mezopotamya arasındaki kültürel bütünlük, jeopolitik ve jeostratejik birlik, bunların Kürt-Türk ilişkilerine yansıması, yeterince kavranmamıştır. Kapitalist Modernitenin hegemonik güçleri olan İngiltere ve ABD'nin, minimal ulus-devlet politikaları, tüm Sosyal Bilimleri olduğu gibi Bilimsel Sosyalizmi de etkilemiştir. Aşılması gereken ulus-devletçilik, ulus-devletçi sapmaydı. Dünya çapında

solda ve Türkiye Solunda, bu sapma aşılamadığı için çözülme kaçınılmaz oldu. Sosyalizmin halen devam eden bunalımının ana nedeni de bu konuda içine düştüğü çıkmazdır. Kürt Sorunu temelinde ulusal sorunların yeni çözüm modeli, her tür ulus-devletçilikten soyutlanmış, arınmış Demokratik Ulustur. Kapitalizmde ulusların inşa tarzı, azami kâr kanununa hizmet etmek durumundadır. Bunun yolu da modernitenin yeni dini olan milliyetçiliğin hedeflediği ulus-devlettir. Milliyetçilik, ulus-devleti; ulus-devlet, milliyetçiliği doğurur. Kapitalizmin yoğunlaşan bunalım dönemlerinde milliyetçilik ve ulus-devlet, faşistleşir. Sosyalizm, ancak kapitalizmin milliyetçiliğini ve yol açtığı ulus-devletçiliği aştığı oranda kendisini alternatifleştirebilir ve sistem olarak geliştirebilir. Bunun yolu, Demokratik Ulus ve Kârsız Sosyal Piyasa Ekonomisidir; kapitalizmin azami kâr amaçlı endüstriyalizmine karşılık Ekolojik Endüstridir.

Sadece Kürtler için değil tüm etnik ve ulusal topluluklar için geçerliliği olan Demokratik Ulusçuluk yegâne çözüm modelidir. Kapitalist Modernite Tarihi boyunca, tüm Ulusal Sorun dönemlerinde tek çözüm yolu olarak dayatılan ulus-devletçi çözümler, tarihi kan banyosuna çevirmiştir. Ulus-devletçi çözüm, sorunları çözme yolu değil derinleştirme, şiddetleştirme ve savaşı tırmandırma, böylelikle azami kârı ve endüstriyalizmi gerçekleştirme ve sürekli kılma yoludur. Başta Türk ulus-devleti olmak üzere İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri ve hatta Kürt Federe Devletiyle Kürt Sorununda barışçıl ve siyasi yaklaşımla çözüm, ancak Kürt Halkının Demokratik Ulus Olma Hakkını (bu hak diğer halklar için de geçerlidir) ve bu hakkın doğal sonucu olarak demokratik özerk yönetim statüsünü kabul etmeleriyle mümkündür.

İktidar ve Demokratik Yönetim

Toplumsal Yönetim olgusunda İktidarcı ve Demokratik Özerkçi biçimler arasındaki ayrım, temel toplumsal sorunların çözümünde kilit öneme sahiptir. İki yönetim paradigması arasındaki köklü farklar ayrıştırılıp netleştirilmedikçe, geliştirilecek tüm çözümlerin işlevsiz kalması kaçınılmazdır. Toplumsal Yönetimin kendisi, özgürce tayin edilmedikçe, diğer tüm sorunlar, son kertede yönetim çözümsüzlüğüne takılıp boşa çıkacak, hatta sorunların daha da ağırlaşmasını beraberinde getirecektir. Tarihsel bir örnek vermek gerekirse, yönetim olgusuna iktidarcı diktatörlük yaklaşımı, Sovyet deneyiminin iflasında belirleyici rol oynamıştır. Başarısız devrimlerin temelinde de aynı olgu gizlidir. Bu devrimler, İktidarcı Yönetim anlayışından bir türlü kopamamalarının sonucu olarak ya iktidarlaşıp yozlaşmışlar ya da yönetim olgusunu tümden dışlayarak bireysel anarşizme kayıp yenilgiyi kaçınılmaz kılmışlardır. Toplumsal Sorun, yönetim olgusunun hiyerarşik ve devletçi iktidarın tecavüzüne uğramasından kaynaklanmıştır. Yönetim olgusu tecavüze uğramadan, çarpık ve saptırıcı kılınmadan baskı ve sömürü kurumlaşamayacağı için, bu olgular ya gerçekleşemez ya da geçici olmaktan kurtulamaz. Yönetim gaspı gerçekleştirildiği oranda, toplumlar üzerinde kapsamlı baskı ve sömürü mekanizmaları kurulur. Böylelikle de Pandora'nın Kutusunun açılması misali tüm toplumsal olgular sorunlara boğulur.

Hiyerarşik Yönetimle bozulan Doğal Toplum Düzeni, doğadan kaynaklanan sorunlara ilaveten iç toplumsal sorunlarla da karşılaşacaktır. Toplumun maddi ve manevi kültüründe sorunlar giderek ağır basacaktır. Klanlar ve kabileler arasında şiddetlenen çatışmalar, sorunlu yapıya işaret etmektedir. Zihniyet dünyasında ortaya çıkan çelişkili mitolojik fikirler ve tanrısal kavramlar, özünde artan toplumsal sorunu ifade etmektedir. Tüm bu olguları, Sümer Toplumunda çarpıcı biçimde gözlemleyebiliriz. Tanrılar arasındaki savaş, aslında yükselen hiyerarşik hanedanların ve kent-devlet yöneticilerinin kendi aralarındaki çıkar çatışmasını ifade etmektedir. M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Aşağı Mezopotamya'da daha sonraki tüm Uygar Toplumların tanıklık edeceği iktidar çatışmalarının, sömürü tekellerinin, kent-kır ('barbar') çelişkileri ve sınıf anlaşmazlıklarının temelindeki köklü çatışmalı toplumsal sorunların prototipi oluşacaktır. Daha sonra ortaya çıkacak olan tüm toplumsal çatışma ve uzlaşma biçimlerinin, devletin, sınıfın, kent içi ve dışı kavgaların, barışın ilk örnekleri buralarda denenecektir.

Süreçten galip çıkan İktidarcı Yönetim olmakla birlikte, toplum hiçbir zaman Özyönetim arzusundan vazgeçmemiş, İktidarcı Yönetime karşı sürekli Özyönetim talebini yükseltmiştir. Kaldı ki,

tarihin en yaygın toplum biçimlenişi olan kabile ve aşiretler, özünde Özyönetimi yaşamışlar; Yabancı İktidarcı Yönetimlere boyun eğmektense hep dağ, çöl ve bozkırların göçebe toplumu olmayı tercih etmişlerdir. Sonuna kadar kırımdan geçmeyi göze almışlar ama Toplumsal Doğanın temel bir ihtiyacı olan Özyönetim Hakkından vazgeçmemişlerdir. Kabileler ve aşiretler, Özyönetimden vazgeçmenin kimliklerini yitirme ve esirleşme olduğunun derin bilinciyle yaşıyorlardı. Kentlere karşı barbarların direnişi denilen olgu, özünde Kabile Toplumunun Özyönetiminden vazgeçmeme ve kendi kimliğini koruma savaşıdır. Bu olguyu, günümüze kadar yaygın olarak gözlemek mümkündür. Sümer Toplumuna karşı Batı'dan çöl kabileleri olan Aramitlerin (proto-Arap kabileler), Kuzey'den ve Doğu'dan Hurri (proto-Kürt) kabilelerin saldırı ve direnişleri, Sümer tabletlerinde çarpıcı ifadeler halinde destanlaştırılarak anlatılmaktadır.

Sosyalizmin demokrasisiz gerçekleşmeyeceği, reel sosyalizm denemelerinin en önemli sonucu olmuştur

Kabile ve aşiret topluluklarının kavim, milliyet veya halklaşma süreçlerinde Özyönetim Sorunu kendini, Demokrasi (Yunanca 'halkın kendini yönetmesi' anlamına gelmektedir) olarak somutlaştırmaktadır. Demokrasiyi, iki önemli niteliğiyle tanımlamak gerekir: Birincisi, halk üzerindeki iktidar kurumlaşmasına, devletleşmeye karşıtlığı içermektedir. İkincisi, geleneksel toplumdan kalma Özyönetimini daha katılımcı kılmakta, tartışma ve toplantı kültürünü kurumlaştırıp parlamentonun prototipini oluşturarak sağlamlaştırmaktadır. Özyönetim, Demokratik Özerklik olarak tüm ilgili toplumsal birimlerin katılımını gerçekleştirmekte ve kurumlaştırmaktadır. Bu konuda da tarihsel örneği çarpıcı olarak ve yazılı belgelerden izleyerek Atina Demokrasisinde bulmaktayız. Atina Demokrasisi, köleliği aşmadığı için tam demokrasi sayılmaz. Ama Sparta örneğindeki devletleşmeyi kabul etmediği için de devlet sayılmamaktadır. Tam Demokrasiden devlete geçişin bu çarpıcı örneği, gerçek demokrasiye ilişkin bugün için bile geçerli birçok ders vermektedir. Doğrudan Demokrasi, yönetimin yıllık seçimlerle belirlenmesi ve seçilenlerin hiçbir üstün yanlarının bulunmayışı, demokrasinin emrindeki yönetim olgusu, vatandaşların politik tartışmalara katılımını sağlayan ve dolayısıyla eğitimini gerçekleştiren toplantı kültürü, Atina Demokrasisinden günümüze miras kalan değerlerdir. Şüphesiz yazıya dökülmemiş olan sayısız diğer toplulukların yaşadığı da benzer Demokrasi Kültürüdür.

Kısaca örneklemeye çalıştığımız tarihsel deneyimler, Özyönetim ve Demokrasi olgusunun yaygınlığını ve farkını ortaya koymaktadır. İktidarlaşmayan, böylece toplumsal soruna yol açmayan, baskı ve sömürünün doğuşuna fırsat tanımayan bir yönetim biçimi olarak kendisini tanıtlamaktadır. Demokrasinin veya Demokratik Özerkliğin bu temel niteliklerini, İktidarcı Yönetim yozlaştırmalarına karşı hep net kılmak ve bu niteliklerden vazgeçmemek büyük önem taşır. Demokrasiyi, iktidarın veya devletin meşruiyet kılıfı haline getirmek ona yapılacak en büyük kötülük olacaktır. Demokrasiler asla iktidar ve devletle özdeşleştirilmemelidir. Bu tür bir karıştırma, toplumsal sorunların bir türlü çözüm bulamaması kadar giderek yığınlaşması anlamına da gelecektir. Toplumların politik bilincini ve ahlâki duyarlılığını sürekli canlı tutan demokrasiler, iktidar ve devletten kaynaklanan sorunların gerçek çözüm alanıdır.

Kapitalist Modernite Çağında, demokrasiler ve özerk yönetimler için en büyük tehdit, ulus-devletçi iktidarlardan gelmektedir. Demokrasiyi kendine kılıf yapan çoğu ulus-devlet, en katı merkeziyetçiliği sağlayarak, Toplumun Özyönetim Hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Liberal ideolojik hegemonya ulus-devletin bu demokrasi karşıtı niteliğini 'demokrasi çağı'nın özelliği diye yutturmaya çalışmakta, demokrasinin ulus-devletçe yadsınmasına demokratik rejimin zaferi demektedir. Kapitalist moderniteye karşı demokrasilerin gerçek sorunu kendi farkını ortaya koymak, katılımcı ve süreklilik arz eden özelliğinden vazgeçmemektir. İktidar ve devlet hegemonyası dayatılmadığı müddetçe, demokrasilerin çözemeyeceği bir toplumsal sorun yoktur.

Reel Sosyalizmin, iktidar ve devlet sorununu bir karşı iktidar ve devlet oluşumu biçiminde çözmeye kalkışması, iflas etmesinin temel nedenidir. Reel Sosyalizm, devlet ve iktidarın birikmiş sermaye olduğunu, bunlar işlev kazandıkça sermaye ve kapitalizmle sonuçlanacağını hiç hesaba katmamış, bu konuda ciddi bir teorik körlüğü yaşamıştır. Merkezî ulus-devletçiliği, klasik liberal örneklerinden katbekat büyüterek komünizme varacağını sanırken, en vahşi kapitalist oluşumla karşılaşmıştır. Sosyalizmin demokrasisiz gerçekleşmeyeceği, reel sosyalizm denemelerinin en önemli sonucu olmuştur. Günümüzde yaygınlık kazanan sivil toplum, insan ve azınlık hakları, yerel yönetim sorunları ve klasik tüm ulusal sorunlar, demokrasi ve özyönetimlerin merkezî ulus-devletçe bastırılmasından kaynaklanmış olup, bu sorunların çözüm yoluna girmesi de ancak ulus-devletin gerçekleştirdiği hak gaspı zemininin aşılmasıyla mümkündür. Gerek ABD'nin federal karakteri gerekse AB'nin gasp edilen demokratik değerleri azar azar da olsa yeniden sivil topluma, bireyler ve azınlıklara ve yerel yönetimlere aktarma temelinde kendisini geliştirmesi, üçyüz yıllık ulus-devletçi teori ve taktiklerden çark ettiklerini göstermektedir. Çünkü bu üçyüz yıllık süreç, tarihin hiçbir döneminde görülmeyen savaşlara, talana ve sömürgeciliğe, soykırımlar ve asimilasyonlara yol açmıştır. Merkezî Uygarlığın ana ülkesi ve bölgesinde yaşanan büyük kaos, ulus-devletçiliğin ve iktidar paylaşımcılığının iflasını tüm yönleriyle ve bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Bu kaos, Filistin-İsrail, Irak ve Afganistan ulus-devletçiliklerinin ve kökeni en gelişkin hiyerarşilere dayalı olan iktidarcılığın tüm maskelerini düşürmüş, sorunların temel kaynağını teşkil ettiklerini kesinleştirmiş, sınırsız şiddet, terör, savaşlar ve katliamların bu kaynaktan beslendiğini her yönüyle gözler önüne sermiştir. Ulus-devletçilik ve iktidar paylaşımcılığının bumerang gibi sahiplerini vurmaktan başka yeteneğinin kalmadığı yeterince kanıtlanmıştır.

Bu koşullarda Radikal Demokrasinin ve Demokratik Konfederalizmin çözümleyici gücü ortaya çıkmaktadır. Uygarlığın şafak vaktine beşiklik etmiş Kürdistan coğrafyası, bu sefer, Demokratik Konfederalizmin, radikal ve gerçek demokrasinin şafak vaktine beşiklik etmektedir. Doğada bir kural vardır: Her şey kendi kökeni üzerinde yeniden doğar. Demokrasi de Neolitik Devrimde gizli kökenleri üzerinde tam ve başarılı doğuşunu gerçekleştireceğe benzemektedir. Halen tüm merkezî hegemonik uygarlıkların darbesini yemekte olan bu beşiğin, demokrasi bebeğini de büyütmesi imkân dahilinde görünmektedir. Özyönetim gücünü, politik ve ahlâki toplum olma yeteneğini çoktan kaybetmiş bu topraklar, bu dağlar, 'Kurti'lerin bir kez daha beşikten çıkıp yürüyüşe geçmelerine tanıklık edebilir. Ortadoğu kültüründe her şey, bileşik kaplar misalidir. Bir alanda başarısını kanıtlamış toplumsal hâkikat, hızla diğer alanlara da yayılma özelliğindedir. İslâm, sadece otuz yıl gibi kısa bir zaman içinde bir dünya sistemi haline geldi. Ufacık bir Filistin sorunu, yıllardır tüm bölgeyi esir almış gibidir. Kürdistan şafağında uygarlık beşiğinde büyüyüp atılım yapabilecek düzeye gelmiş gerçek demokrasi, demokratik özerklik, demokratik konfederalizm ve tüm bu olguların sistematik ifadesi olarak Demokratik Modernite, Kapitalist Modernite karşısında güçlü alternatif olarak rol oynamaya başlamıştır. Her geçen gün iflasını ibret verici derslerle kanıtlayan bu sistem karşısında Demokratik Modernite, yükselen yıldız niteliğindedir.

Demokratik Özerklik Çözümü, bu devleşmiş yapılarla iki tür yöntemle baş edebilir: Devrimci ve reformcu yöntemler. Kapitalist Modernite yapılanmalarını özellikle ulus-devletçi iktidarı tamamen yıkmaya dayalı devrimci yöntemin tarihsel deneyimi, iktidarcı ulus-devletçiliği daha da güçlendirme biçiminde olmuş; toplumun demokratik, özgürlükçü ve eşitlikçi yapılanmasını yaratmayı başaramamıştır. Reformcu Demokrasi de hâkim modernite içinde erimekten kurtulamamıştır. Çıkarılması gereken sonuç, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, asıl olanın Demokratik Modernite Sistemini geliştirecek kurumsal ve anlaksal seçenekleri sürekli gündemleştirmek ve uygulamak olduğudur. Her iki modernite sisteminin belki de yüzlerce yıl bir arada yaşamak durumunda kalacaklarını kestirip, hem tikel ulus-devlet bünyesinde hem de evrensel ulus-üstü sistem içinde demokratik anayasal çözümler geliştirerek kendi aralarındaki ilişki ve çelişkileri aşmaları daha güçlü bir olasılıktır. Bu yönlü bir gelişme, olumsuz geçmişi olumlu geleceğe taşıyabilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Olmayan Hikayemiz: Başka Bir Devlet Mümkün Mü?

Mehmet Nuri Özdemir

Devletin etkilerinden biri, devletten başka yol olmadığına inandırmaktır.

Pıerre Bourdıeu

Aslında toplumumuzda hükümetin önemini fazlasıyla abartıyoruz. Bunun sorumlusu tarihçilerdir.

Arthur Murice Hocart

Giriş

Devlet ilk toplumlardan bu yana toplumsal sorunu çözmekten çok üreten bir yapıdır; bu yönüyle egemenliği ve iradeyi merkezileştiren politik iktidarın en sorunlu sürümü olarak nitelendirilebilir. Dünya sisteminin merkezinde yer alan bu büyük organizasyon, insanlık tarihi boyunca görülmemiş düzeyde doğa, birey ve toplum üzerinde zenginleştirilmiş tahakküm biçimleri kurdu; kuruluşundan itibaren devlete "ilahi, milli, ezeli ve ebedi" kimlikler yüklenmesi bu tahakküm biçimlerinin en büyük nedeni olsa gerek.

Devlet, farklı egemenlik biçimleri ile uyumlu hale geldikçe toplum üzerinde denetimi ve kontrolü elinde tutan büyük bir makinaya dönüştü; fiziksel ve sembolik şiddet tekelini kullanarak dünyayı özgürlüklerin radikal bir şekilde budandığı büyük bir hapishane haline getirdi. Toplumsal 'zor ve rıza' imalatını icra eden bir aygıt olarak devlet, günümüzde geniş failler zümresinin ve onların menfaatlerinin kaldıracı konumundadır. Geniş bir pencereden bakıldığında devletin, salt "işlevsel" boyutuyla değil, toplumsal sorunların maniple edilerek istismar edildiği ve kudretlilerin karşılıklı bağımlılık ağının gıdasını aldığı bir "alan" olarak da değerlendirilmesi zorunlu hale gelmektedir.

Hayatlarımız üzerinde kalıcı hale gelen devlet tahakkümünün (hegemonya) aşılamıyor olması ve daha kötüsü aşılması için gereken direnç yerine kitlelerin gittikçe daha itaatkâr ve bağımlı hale gelmesi devlet sorunsalını daha da derinleştirmektedir. Bu sorunların üstesinden gelinebilir mi ve buradan 'çıkış' var mı? Kristalleşen tahakkümcü, hiyerarşik ve eril merkezileşme gibi makro sorunların yanı sıra yapısal niteliğe sahip ekonomik, idari ve siyasi sorunların çözümü, merkezden yerele doğru yetkilerinin paylaşılması ile mümkündür; bu öneri en makul, barışçıl ve rasyonel olan seçenektir.

Bu iddia ve alternatifleri referans alan makale, doğal olarak projeksiyonu, yaşamımızın içinde ve dışında dolaşma hakkını kendinde bulan "devlete" tutuyor; bu nedenle makale boyunca devletin doğuşunu, tanımını, kavramsal istikametini ve hegemonya üretme pratiklerini, devleti sönümlendirebilecek olası alternatiflerle birlikte ele alarak tartışmaya çalışacağız.

Yöntemsel olarak devlet sorunsalını, devlet-toplum karşıtlığı şeklinde tartışmak, "anlamı" pozitivist düzeneklerin içine hapsetme riskini barındırıyor; kabul ve ret ölçüleri de bu düzeneğin bir parçası gibi görünüyor; haliyle tartışmayı bu riskleri gözeterek devlet ve toplum ilişkisinin nasıl işlediğine yoğunlaşan "üçüncü bir gözle" bakarak sürdüreceğiz. Bunların dışında devlet üzerine yazılmış geniş bir teorik literatürün olduğunu hatırlatalım; devletin insanlık

tarihindeki pratiklerinden yola çıkarak onu anlaşılır kılma çabasının ürünü olarak doğan bu literatür devletin hareketli karakterinden dolayı her zaman güncelliğini korumaktadır; zira yazıda bu geniş teorik külliyattan olabildiğince faydalanılacaktır.

1. İlk Toplumlar Ve Devlet

Toplum, insan ihtiyaçlarının, devlet ise kusurlarının ürünüdür; toplum özünde iyidir, devlet ise hepimizin çok iyi bildiği gibi kötü olabilir, çoğunlukla da öyledir.

Abbe Raynal

Toplum, tartışmasız devletten önce var olan bir yapıydı. Buber[1], toplumun bir halklar topluluğundan oluştuğunu söylüyor; ona göre toplum sadece aile toplumu birimlerinden değil; tarz ve türleri, yapılanış biçimleri, kapsamları ve dinamikleri bakımından çok değişik toplumsal birimlerden ve gruplardan, sosyal çevrelerden, cemiyetlerden, kooperatiflerden ve cemaatlerden oluşmuştur.

Tarih bize birbirine indirgenmesi olanaksız iki büyük toplum tipi sunuyor: Devletli ve devletsiz toplumlar. Kuşkusuz yazımızın hedefi, farklılıklarına rağmen aslında birbirinin devamı olan bu iki toplum biçiminin bağlantılarını tasfiye eden devletin oluşum sürecini tartışmaktır. İlk toplumlar devletsiz toplumlardır, fakat devletsizlik onların politikasız olduğunu göstermez. 43 yıllık kısa yaşamında politik antropolojiye büyük katkılar sunan Clasters siyasal kurumlaşmanın var olmadığı toplumlarda bile politikanın olduğunu söyler.[2] Clasters' in ilk toplumlar üzerine yaptığı analizler zihin açıcı ve tartışmaya değer metinlerdir.

Devletli ve devletsiz toplumları birbirine bağlayan birçok dinamik var; zira insanlar devletsiz toplumdan devletli topluma eli boş geçmemiştir; geçiş süreçlerinde o ana kadarki birer toplumsal savunma aleti gibi düşündükleri tüm kültürel birikimlerini, aşiret, kabile, devlet, kent, ve uygarlık gibi yeni formlara taşıdılar; ve ilk insanlar savunma aletlerini bir süre sonra talihsiz bir şekilde egemen güçlere kaptırdığında, aletlerin ileride kendilerine karşı acımasız birer silaha dönüşeceğinden asla haberdar değillerdi. Toplumsal savunma formlarının yanı sıra kan bağı, kültürel ritüeller ve basit birikim modelleri insanlık tarihi boyunca ne zaman otoritelerin eline geçtiyse "toplumsal anlam" da o anlarda tüm büyüsünü kaybetmiştir.

Kurucu Borç Olarak Devlet ve Din

Öznesi devlet olan bütün cümleler teolojik cümlelerdir.

Bourdıeu

İlk toplumların politik örgütlenme açısından en belirgin özelliği toplumsal tabakalaşmanın ve siyasal otoritenin zayıf olmasıdır. Genel kanıya göre bu toplumlar, topluluk üstü bir iktidarın ölümcül bir tehlike olabileceğini düşünerek toplumun dışında yer alan ve kendi meşruiyetini kendisi yaratan bir otoritenin toplumsal birliğin kökeni olan kültürün yadsınması anlamına gelebileceğini ön görmüş ve toplumsal tabakalaşmaya ve siyasal otoriteye mesafeli durdular. Ancak ilk toplumların iktidara mesafeli durma nedeni örgütlü bir davranıştan çok, ilk ortaya çıkışlarından itibaren devletin kendisiyle olmasa bile devlete benzer yapılarla sürekli uğraşmak zorunda kalmalarıdır.

Topluluk üstü iktidarlara karşı olan direnç bir süre sonra değişime uğradı; çünkü ilk toplumlar açısından iktidarı dışa yerleştirerek yaşamı kurma kültürü toplum olarak kalabilmenin ön koşulu haline geldi. Bu nedenle insanlar ilk toplumlardan günümüze, gerçek hayatlarının dışında kurguladıkları bir toplumsal fenomene kutsiyet atfedip bu kutsala karşı kendilerini "borçlu" hissederek yaşamlarını sürdürdüler. (Dış fenomen: erkek, rahip, kral, tanrı, din, sınıf, kent, devlet, uygarlık…)

Marcel Gauchet Anlam Borcu ve Devletin Kökenleri[3] adlı makalesinde kutsalla olan kurucu borç kültürünün bizi, hem siyasi iktidarın farklılaşmasını engelleyebilecek aygıtın tabiatına, hem de aynı aygıtın devlet şeklinde olan dönüşümünün nedenine götürdüğünü söyler. Bir başka değişle böylelikle hem devletsiz toplumlarda hem de devletli toplumlarda ortaklaşa bulunan bir noktaya ulaşmış oluruz. Böylece

1 Aktaran, Rolf Cantzen, Daha Az Devlet Daha Çok Toplum, Ayrıntı Yayınları, 2000, S, 98,

2 Pierre Clastres, Devlete Karşı Toplum, Ayrıntı Yayınları, 2006, S. 21,

3 Marcel Gauchet, Aktaran, Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı, Dost Yayınevi, S, 34-36

"kurucu borç" ilk toplumlarda siyasi iktidarı toplumun kendisinde tutma amacı taşırken devletli toplumlarda ise iktidarı meşrulaştırma işlevi görür.

Marcel Gauchet'e göre anlamamızı halen tanrılara borçluyuz; ancak bu borcu başka insanların kişiliğinde ve onların aracılığıyla ifa etmeye başladık.[4] Belki de büyük kötülük tam da burada başladı. İnsanın insana başka bir anlam yüklemesi ve de toplumun "emretme-itaat etme" bölünmesinde bir küme insanın bir başka küme insana yabancılaşması derinleştikçe devleti kaçınılmaz hale getirdi. Toplumun kurucu ve yasa koyucu güçlerle sıradan insanlar arasında yaptığı ayrım, zamanla devasa bir hiyerarşi üreterek insanın insana kulluğunun aracı haline geldi. Böylece devletin ortaya çıkışıyla insanlar arasında görünmez alemin ve varlığın anlamının efendisi ya da bir temsilcisi de ortaya çıkmış oldu.

2. Devlet Nedir?

Devletin temsil ettiği çoklu eşitsizliklere rağmen, hala vazgeçilmez ve meşru karakterini koruyor olmasının "kurucu borç krizinin" kronikleşmesiyle doğrudan bir bağlantısı var; ve bu sorgulanmaya değer bir konudur. Borç krizini canlı tutan toplumsal formların belki de en önemlisi devletin aktığı nehre yataklık eden "din" olgusudur. Devletin doğuşu bağlamında yapılacak gerçekçi ve önyargısız bir analiz için din ve devlet olgusunun birlikte değerlendirilmesi zorunlu gibi görünüyor; çünkü insanlık tarihi boyunca dini söylemin ilk halinde önemli bir değişim söz konusu olmadığı sürece devletin ortaya çıkması ve de değişime uğraması neredeyse mümkün değildir.

Devletsiz toplumların sosyolojisinden bakıldığında, kendi efendisi olarak kalabilen, kendi örgütlenmelerini kendileri oluşturabilen ve bunu ortak rızaya dayalı değiştirebilen toplumlarda devletin olmadığı görülür; ancak var oluşları üzerine söz söyleme yetkisinden yoksun olduklarına, kendi iç örgütlenmelerinin dışarıdan belirlendiğine ve bir dış odak tarafından meşru kılındığına inandıkları için bu örgütlenme üzerinde kendilerine bir hak tanımayan toplumlarda devlet vardır ve bu toplumlar aracılığıyla devlet tüm dünyaya yayılmıştır.

4 **Marcel Gauchet, Age. S. 48-49**

Devletin Doğuşu

Devlet karşıtları, devletsiz toplumları (doğa durumu) eşitliğin ve huzurun hüküm sürdüğü bir altın çağ; devletten yana olanlar ise şiddetin hüküm sürdüğü kaotik bir dönem olarak anlatmayı tercih ettiler. Bu tez-antitezler devam ederken devlet, bu doğal durumdan kurumsallaşmış siyasi bir iktidar olarak bir egemenin ortaya çıkmasıyla doğdu.[5] Egemen, çoğu zaman tekil gibi görünse de (ki bu bir taktiktir) özel bir hukukla bir arada duran bir kümeden oluşmaktadır; zira tarihçiler, devletin ortaya çıkışını, devlete göbekten bağlı olan bir "failler zümresinin" ortaya çıkışından ayrılamayacağını söyler.

Şu vurguyu yapmadan geçmeyelim: Hem ilk toplumların sosyolojisi hem modern sosyoloji, devletsiz toplumlardan devletli toplumlara geçiş parametrelerinin kendiliğinden değil toplumsal fenomenlerin eliyle gerçekleştiğini bize anlatır. Devletin kurucusu olan failler kümesi bu geçişi, özgürlük-güvenlik dengesini ve de tüm kutsalları ve aidiyetleri istismar ederek yaparlar. Ve artık herkese ait olan doğa, herkesi temsil eden toplum, herkesin sorunlarına çözüm bulması gereken yönetim devletleştirilerek belli bir zümreye tapulanır.

Emmanuel Terra'ya göre[6] devletin bir noktada ortaya çıktığı andan başlayarak, çevre toplulukların hepsi geri dönülmez iki seçenekle karşı karşıya kaldılar: Hükmetmek ya da hükmedilmek; üçüncü bir yol yok. Başka bir deyimle, yönetmek istiyorsanız, o zaman kendi hesabınıza bir devletin kurulmasına girişmeniz gerekir, yoksa bir başkasının hakimiyetine katlanırsınız.

Kavramsal Olarak Devlet

17. yüzyıl evveli için kavramsal olarak devletin kullanımına pek rastlanmıyor. Devletten önce devlet yerine kullanılan "etat" kavramı (ilkin çoğul anlamda kullanılmış, zamanla tekil anlamı öne çıkmış) "sosyal küme, toplumsal düzen ve sosyal kategori" anlamında kullanılmıştır. Devlet, kökensel olarak "durum ya da var olma biçimi" anlamını taşıyan ve

5 **Alev Özkazanç, Aktaran, Yüksel Taşkın, Siyaset, İletişim Yayınları, 2014, S. 143-144**

6 **Emmanuel Terra, Aktaran, Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı, Dost Yayınevi , S, 104-105**

tarafsız bir sözcük olan "statüs" kavramına dayanıyor. Statüsün ilk siyasi anlamı ise "mutluluk, refah, özel bir topluluğun sağlıklı düzenidir." Devlet sözcüğünün ortaçağ siyasi dil dağarcığında olmadığı yönünde bir fikir birliği söz konusudur; respublica, regnum, civitas gibi birçok sözcüğün onun yerine kullanılıyor olması bunun göstergesidir. Devletin modern anlamının Machiavelli ile birlikte kesinleştiği söylenmektedir.

Homeros, 'her adamın çocukları ve kadınları üstünde yasa koyma yetkisi vardır' der; devlet tam da bu 'eril' zihniyetin taşıyıcısıdır. Aristo ise "bir adamın eşi üstündeki yönetimi bir devlet adamının yönetimidir" diyerek "erkek devlet" zihniyetinin sürdürücüsü olur.[7] Robert sözlüğü, devleti belli bir toprak parçasının ve bir halkın tamamının üzerinde egemen olan otorite olarak tanımlıyor. Sözlüklerdeki dar anlama göre devlet idaredir, bakanlıklardan oluşan bir bütün, bir hükümet biçimidir; geniş anlamıyla ulusun ülkesi ve yurttaşların toplamıdır. Dar anlamıyla devlet, geniş anlamıyla devleti oluştururken aynı zamanda kendisini de oluşturur.[8]

Devleti "meşru şiddet tekeli" olarak tanımlayan Weber için devlet özgül bir kazanımdır ve batı akılcılığının bir bileşenidir; bu nedenle diğer kültürel dönemlerin iktidar örgütlenmeleri ile aynı adla anılamaz. Devlet hukuki açıdan örgütlenmiş bir toplum, hukuki olarak örgütlenmiş ulustur. Pierre Bourdıeu, devleti tanımlarken Weber' in meşru şiddet tekeli tanımına "sembolik şiddet tekeli" eklemesini yapar; devleti kamusal düzenin tezahürlerinde ancak yakalanabilecek kargaşanın, anarşinin ve iç savaşın tersi anlamındaki "fiziksel düzenin gizli hali" olabileceğini söyler; devletin doğuşunu, "yoğunlaşma ya da birleşme ve hatta tekelleşme" şeklinde özetler.[9]

3. Devletin Gelişimi ve Devlet Modelleri

Tarihçi Joachim Stieber'e göre 17. Yüzyıldan önce devlet yoktur; monarkın şahsında ve ulusun ülkesinin sınırları dahilinde diğer siyasi bünyelere hakimiyet kuran modern devlete ancak 17. Yüzyılda rastlanır.[10]

7 **Aristoteles, Politika, 19 Remzi Kitabevi, 2017, S, 32**

8 **Pıerre Bourdıeu, Devlet, İletişim Yayınları, 2015, S. 155**

9 **Bourdıeu, Age. S. 18**

10 **Joachim Stieber, Aktaran, Pıerre Bourdıeu, Devlet, İletişim Yayınları, 2015, S. 238**

Ortadoğu toplumlarını inceleyen İbn-i Haldun, yaşadığı çağda görevleri nedeniyle "mutlak monarşi" esasına dayalı yönetimleri gözlemleme şansı bulmuş ve sosyolojisini bu gözlemlere dayandırmıştır. Haldun'a göre devletler soy veya ittifak asabiyetiyle (dayanışma) yönetilir. Haldun'un sık kullandığı "asabiyet" kavramı onun sosyolojisini anlamanın yol levhası gibidir. Haldun, devletin akıllı insanlar tarafından yönetilmesi gerektiğini Platon'dan sonra söylemiş, ama Hobbes'tan önce de devletin toplumdaki karmaşayı yönetmek üzere ortaya çıktığını ve toplumun bir egemene ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir.

Haldun, "Mukaddime" adlı eserinde (Machiavelli' den önce) hükümdarlara öneriler yapmaktadır. Ona göre "mülkün gücü (devletin gücü) ancak hukukun uygulanması ile gerçekleşir; hukuk da ancak güçlü bir yönetim-mülkü tarafından uygulanabilir. Mülk halk aracılığıyla gücünü artırabilir; halk servet edinmeden varlığını sürdüremez, servet gelişme olmadan elde edilemez; gelişme adalet olmadan sağlanamaz, Allah'ın insanı değerlendirebileceği ölçüt adalettir ve adaleti sağlamak yöneticinin görevidir."[11]

Leviathan'a Çağrı

Avupa'da uzun süren savaşlar topluma kafa yoran insanlarda radikal bir kötümserlik yaratmıştı. Modern siyasetin ve devletin kurucu babası kabul edilen Makyavel bunların başında gelmektedir. Uzun süren savaşlar, siyasetçileri devlet çıkarı doğrultusunda "devlet yararı gerektirdiği zaman, sapkınlıkları hoş görmeye" yöneltti.

Kötümser teorisyenlerden bir diğeri ise Thomas Hobbes'tur. 1603 ile 1714 arasındaki yılları İngiltere için kaotik bir dönemdir; Hobbes bu dönemi gözlemleyerek: "insanları korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları vakit, savaşın içindedirler ve bu savaş herkesin herkesle savaşıdır." der. Hobbes, bundan kurtulmak için Leviathan'ı (devleti ve egemenliği nitelemek üzere bir metafor) çağırır. Hobbes'un anlatısı modern devletin grameridir.

11 **İbn-İ Haldun, Aktaran, H.Fırat Şenol, Siyaset Felsefesi Tarihi Platondan Zizek'e, Doğu Batı Yayınları, 2017, 116-117**

Modern siyaset felsefesinin doğrudan mirası olan "egemen ve egemenlik" kavramları da Bodin ve Hobbes'un eserlerinin odak noktasıdır. Onların anlayışında egemen, yüce iktidarı elinde tutan son kişidir. Rousseau ise egemeni "siyasi bütünün eş anlamlısı" sayar. Ulusal egemenlik öğretisinde egemenliğin hukuki kaynağı "ulustur"; Leon Duguit 'e göre bir topluluk ulus olarak var olduğu anda, toprakları üzerinde bulunan tüm bireyler üzerinde, tabii ve zorunlu olarak egemenlikle donatılmıştır.[12]

Modern Devlet

Avrupa Devletlerinin sınırları bakımından değişime uğraması mutlakiyet döneminde oldu. Mutlakiyetten önce Avrupa devletleri sık sık birbiriyle savaşan devletler sistemiydi. Mutlakiyetçiliğin gelişimi ile birlikte devlet sistemi büyük çapta dönüşme uğradı ve ilk kez modern anlamda Avrupa oluştu. Bu nedenle modern devletin temeli, mutlakiyetçiliğin oluşum aşaması ve biçiminde aranmalıdır.

On altıncı yüzyılda batıda kapitalizmle birlikte ortaya çıkan "mutlakiyetçi devlet", idari, hukuki ve askeri merkezileşmenin en üst noktaya vardığı modern devletin ilk biçimidir. Aslen savaş için düzenlenmiş bir aygıt olarak öne çıkan mutlak devlete, bir yandan hukuki ve bürokratik ayağıyla idari modernleşme, diğer yandan devletin gücünü savaşa, savaşın başarısını devletin zenginliğine, zenginliği de genişleyen bir pazar için yapılan meta üretimine bağlayan "Merkantilist" bir ekonomi anlayışı egemen olmuştur.[13]

Mutlak modern devletin oluşum aşamasının en önemli yeniliği toplumsal sorunu çözmek için politik aktörler arasında yeni bir yol olarak "kongrelerin" yapılmasıdır. Ortaçağda kilise mensupları arasında daha önce yapılan uluslararası toplantıların ortaya çıkardığı "diplomasinin", 17. Yüzyılın büyük dönüm noktalarından birisi olarak kabul gören kongre kültürünün oluşmasında önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Westfalya'dan önce Avrupa'da dokuz kongre yapılmış. Daha önce birkaç devlet temsilcisinin katılımı ile başlayan toplantılar Otuz Yıl Savaşlarının sonunda Westfalya kongresi ile radikal bir şekilde dönüşüme uğrayarak bir Avrupa kongresi haline geldi.

Bağımsız, laik ve kamusal bir güç olarak, yönetenlerle-yönetilenler arasındaki toplumsal sözleşmeye referansla kurulan modern devlet, Avrupa'da 17. ve 18. yüzyıllarda kilise-devlet ve devlet-halk arasında yaşanan büyük kavga ve mücadelelerden sonra ortaya çıktı. Modern devlet öncesi kent devletleri ve sınırları kesin olmayan hanedanlıkların öncülüğünde iktidar sahibi olan imparatorluklar dışında modern döneme benzer bir disiplin ve bürokrasi ile toplumu denetim ve kontrol altına alan devlet modeli yoktur. Carl Schmitt, Avrupa tarihinin son 400 yılını "devletleşme çağı" olarak adlandırmaktadır; ona göre 16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla uzanan tarihte devlet, siyasi birliğin her şeye hükmeden "düzen" kavramıdır.[14] Yeni düzen kavramı olan devlet, ortaçağın feodal zümreye dayalı karışımını giderek ortadan kaldırmış, Avrupa merkezli bir dünya düzeni kurmuştur: İlerlemenin ve uygarlaşmanın sahibi artık modern devlettir; ama sömürünün, eşitsizliğin, asimilasyonun ve etnik kırımın yuvası da yine aynı modern devlettir.

Devlet ve Hukuk

Ortaçağ siyasi hukuku esas alınarak modern devlet hukukunun köşe taşları döşenmiştir. Ortaçağın Batı toplumları pozitif hukuku yöneticinin iradesi ile özdeşleştirirler; prensin hoşuna giden şeyin yasa gücü vardır ve prens yasalara bağlı değildir; devlet iktidarı, tabii hukukun altında, pozitif hukukun üstündedir. Krallığın devredilemez hakları ile halkın edinilmiş, devredilmez haklarının arasındaki gerilim modern devletin de alt yapısını oluşturdu.

İbni-i Haldun'un sosyolojisinden anlaşıldığı kadarıyla Ortadoğu toplumları da "erkek hükümdarın" şahsında benzer bir hukuksal yönteme başvurmuştu; bu açıdan Ortaçağ siyasal yapıları, hukuku ve devleti hükümdarın şahsında tekleştirilen bir kutsallık üzerinde inşa etmişti. Modern ulus-devlet ile birlikte bu kutsiyet hükümdar zümresi (erkek elitler) ile halk arasında paylaşılacaktır. Zira "yasama ve yürütme"

12 Leon Duguit, Aktaran, Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı, Dost Yayınevi, S, 341

13 Alev Özkazanç, Age. S. 147

14 Carl Scmitt, Aktaran, Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı, Dost Yayınevi, S, 245

kuvvetlerinin birbirinden ayrılması bu noktada önerilmeye başlar ve bu ayrım, o andan başlayarak "hukukun üstünlüğü" modelinin başlangıcı olur; fakat "hukuk devleti ile devlet hukuku arasındaki gerilim" belli ki daha da derinleşerek devam edecek.

Devlet Aklı

Aslan postunun yetmediği yerlerde,

tilki kürkü kuşanmak gerekir

Çocuklar oyunlarla, büyükler yeminlerle aldatılır.

Lysander

Hak kuvvetlinindir.

Thukydides

Milattan önce 410 yılında Atina'da devletin yüksek menfaatleri adına çıkarılan yasa, herkese sitenin yasal zeminine saldırı gerçekleştiren kişileri öldürme yetkisi tanıyordu. Bir zamanlar "devlet adına kurşun sıkan herkesin meşru sayıldığı dönemler" bu aklın izdüşümüdür ve çok bu akıl bizlere çok tanıdık gelmektedir.

Bourdeıu, devlet aklının hane mantığından hislerden, merhametten, hayırseverlikten ve feodal sevgiden daha güçlü olduğunu söyler. Devlet aklı mefhumu, devlet siyasetine salt şahsi, devletçi veya etik olmayan gerekçeler bulmaya çalışmak üzere Tacitus'un karamsar tarih geleneğine dayanır. Bu doktrininde en elverişli yol, bir kutsalın karşısında başka bir kutsalı çıkarmaktır. Modern Leviathan, yani "görünmeyen, işitmeyen, kendisine dokunulmayan, fakat her şeye kadir, her yerde hazır ve nazır olan yapı" bu çabaların bir sonucu olarak ortaya çıktı.

Bu doktrinin siyasi temeli Makyavelli'ye uzanır. Makyavelli'nin öğretisi, 'iktidarı ele geçirmenin ve korumanın siyasal eylemin temel ölçütü olarak görülmesi ve siyaset ile etik arasındaki bütün bağların koparılması' olarak özetlenebilir. Friedrich Meinecke, etik ve hukuk kurallarının ihlalinin yarattığı sürekli bir kirlenmenin devlet aklının özünde mevcut olduğunu söyler. Devlet aklının gereklerine göre hareket eden bir devlet, sürekli günah işlemek zorunda kalır.[15] Bu zihniyet, modern devletin "gözetim, denetim ve yıkım" potansiyelinin dehşet verici boyutlara ulaştığı günümüzde modern öncesi zamanlarla ve erken modernlikle kıyaslanamayacak kadar bir tehdit ve tehlikeyi barındırır.

Mehmet Ali Kılıçbay'a göre devlet aklının uzantısı olan "derin devlet", egemenliğin esas kullanım alanıdır; derin yapı, devletin çekirdeğidir hatta bizzat kendisidir. Ona göre devleti devlet yapan bu görünmeyen yanıdır; görülen devlet ise, işin hizmet kısmıdır. Bu nedenle derin devletin kendine yaklaşıldıkça işler çatallanmakta; karşımıza milliyetçilik, ulus-devlet, ümmet ve benzeri gibi kutsal kavramlar çıkmaktadır.[16]

Mithat Sancar, "devlet aklının ve hukuk devletinin" nöbetleşerek koruma altına aldıkları devlet rejiminin işleyişine dikkat çeker. Ona göre muhalefetin görece güçsüz ve sistemin kendinden emin olduğu dönemlerde 'hukuk devleti' öne çıkarılıp 'devlet aklı' arka plana itilmekte; sistemin korkutacak boyutlarda bir muhalefetin ortaya çıktığı ya da adına krizden herhangi bir olgunun yaşandığı konjonktürlerde ise devlet aklı değişik yöntemler içinde belirleyici kılınmaktadır.[17] Demokratik modernitede devlet aklı yerine aklın toplumsallaştığı ve yerel karar süreçleriyle politik irade haline gelebileceği "toplumcu akılla" ikame edilecektir.

4. Ulusun Devletleşmesi

Ulus-devlet, belirli bir toprak parçası (territory) üzerinde merkezileşmiş, farklılaşmış ve özerk siyasi yapılar yoluyla yönetim ve denetimi sağlayan bir devlet biçimi olarak doğdu.[18] Bölgelere, vilayetlere, sınıf ayrışmalarına karşı birleştirilmiş bir devlet tipi olan ulus-devlet "toplum üstü" bir birleştirmedir; devasa bir korporasyondur.

Sınırlar içinde yaşayan halkın güçlü bir ulusal kimlik etrafında birleşip devlete bağlanmasıyla ortaya çıkan ulus devlet, Fransız devriminden sonra gelişti.

15 Friedrich Meinecke, Aktaran, Mithat Sancar, Devlet Aklı Kıskacında Hukuk Devleti, İletişim Yayınları, 2010, S. 26

16 Mehmet Ali Kılıçbay, Devlet, Doğu Batı Yayınları, Sayı, 1, 1997, S. 18-21

17 Mithat Sancar, Mithat Sancar, Devlet Aklı Kıskacında Hukuk Devleti, İletişim Yayınları, 2010, S. 57

18 Alev Özkazanç, Age. 151-152

İmparatorluk ya da kent devletleri gibi siyasal yapıların yerini ulus devlete bırakmasıyla 16. Yüzyılda sayıları beş yüze yaklaşan bağımsız siyasi birim, yerini 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde yirmi beş ulus devlete bıraktı.

Dünya sistemleri daha önce parçalıydı; ve her büyük imparatorluk kendisini siyasetin jeopolitik ve kültürel merkezi olarak görüyordu.[19] Fakat 20. Yüzyıla gelindiğinde dünyanın egemenleri evrensel bir fikir birliğiyle ulus-devlet sistemini hakim bir güç ilan ederek küresel bir hegemonya kurmuş oldular. Böylece Birinci Dünya Savaşı hanedanlığın altın çağını sona erdirdi. 1922'de Habsburglar, Romanovlar ve Osmanlılar artık yoktu. Uluslararası norm artık ulus-devletti; o kadar ki varlığını sürdürebilen imparatorluklar bile Milletler Birliğine imparatorluk üniformasıyla değil ulusal kıyafetleriyle katılıyordu.

Yurttaş İnşası

Devletin kutsiyeti hep ön plana çıkarılır ama dünyeviliğin payı göz ardı edilmemelidir. İnsanlar, kahir ekseriyetle kendilerini evrensel veya kutsal bir yapının mensubu olarak değil de belirli bir yerelliğin parçası ile ilişkilendirmeye eğilimlidir. Yerellik üzerinden motive olan bu sosyolojik eğilim, ulus-devlet eliyle maniple edilerek sözde evrenselleştirildi. Kuşkusuz insanlık tarihinde bir kültürel form olarak 'etnisite' her zaman vardı; fakat modern zamanların filozof ve sosyologları bu etnik eğilimleri hakim bir kimlik çatısında altında homojenleştirerek 'ulus' olarak ifadelendirmeyi tercih ettiler. Zira ulus-devlet inşası "yurttaş" icadıyla at başı gitmiş, 'tebaa' karşısında 'yurttaş' kavramı icat edilmiştir Böylece kamusal alanın tek meşru öznesi ulus olmuştur; kitleler millileştirilmiştir.

Devlet ile ulusun eş zamanlı fetişleştirilmesiyle kitleler "ordu ve okul" aracılığıyla "ortak görme ve bölme" müşterek inşa faaliyetlerine tabi tutuldu. Bu pratikle devletin ulus inşası, milliyetçilik söylemi ile iç içe geçirilerek yerli aidiyetler tasfiye edildi. Milliyetçilik kuramcısı Ernest Gelnner'e göre milliyetçilik, siyasal birim ile ulusal birimin örtüşmesiyle gerçekleşir; yani, her ulusa bir devlet, her devlete bir ulus ilkesi.[20]

Her ulusa bir devlet her devlete bir ulus ilkesinin altında yatan asıl hakikat ise ezilen halkların kendi kaderini tayin etme hakkından öte tüm ezilen halkların egemen zihniyetin belirlemiş olduğu bir kadere tabi tutulmasıdır. Bu açıdan self determinasyon hakkının kabul edilmesi ezilen halkların egemen akla karşı direnişinin bir sonucu olarak okumak gerekir. Self determinasyon hakkından hareketle bağımsızlığını ilan eden birçok üçüncü dünya ülkesinin ve hatta ikinci dünya ülkesinin ne kadar bağımsız olduğu ise yoruma açıktır. Egemen etnik yapılar ulus-devletin gelişiyle daha evvel sahip olamadıkları idari, ekonomik ve bölgesel olarak düzenlenmiş bir ulusal devlete ve dolayısıyla ulusal birliğe sahip oldular. Bu birlik varlığını başka halkların birliğinin dağıtılması ve 'kırımı' üzerine bina etti. Böylece her devletli ulus, kendisinden kültürel olarak farklı olan devletsiz ulusların sömürüsü, inkarı, asimilasyonu ve kırımı üzerinden kurumsallaştı.

Ulusun Kapitalistleştirilmesi

Avrupa ulus devletlerinde endüstriyel ve askeri gücün devletin idari gücüyle birleşerek başlattığı muazzam yayılmada tarihsel gelişmelerin payı büyüktür. Mesela 1815 anlaşmalarıyla başlayan ve neredeyse 1915 kadar süren Avrupa'daki göreceli barış dönemi gelişmelerin önünü açan bir dönemdir; Giddens' göre bu yüzyılda Avrupa'da yaşanan sorunların büyük bir kısmı "diplomasiyle" kontrol edilmiştir ve bu yöntem başarılı bir güç dengesini oluşturarak devletin ulusal endüstriyel kapsamının genişlemesine olanak sağlamıştır. Avrupa'yı dünyanın geri kalanının engelsiz efendisi yapan bu süreç endüstriyalizmin mümkün kıldığı ve kapitalizmin teşvik ettiği silahlardaki teknolojik yeniliklerin hızlanmasıyla paralel yürüdü.[21] Bu bağlamda ulus inşası ile ulusun kapitalistleştirilmesi eş zamanlı bir gelişmedir.

Benedict Anderson'a göre teknoloji ve insanın dilsel çeşitliliğe olan mahkumiyetinin birbirleriyle buluşması yeni bir cemaat tarzının hayal edilmesini mümkün kıldı ve bu yeni tarz modern ulusların temel morfolojisi oldu.[22] Giddens ise analizinde global

19 Anthony Giddens, Ulus Devlet Ve Şiddeti, Kalkedon Yayınları, 2008, S, 113

20 Alev Özkazanç, Age.153

21 Anthony Giddens, Age. S. 334-335

22 Benedict Anderson, Hayali Cemaatler, Metis Yayınları, 2011, S, 58

ölçekte "kapitalist" gelişmeyle ulusçu duyguların şekillenme tekniklerine dikkat çekiyor; ona göre "endüstriyalizm", yarattığı zorunluluklarla ortak düşünce ve inanç biçimlerinin yayılmasını talep ederek kitleleri ulusçuluk aracılığıyla koordine edip devlete bağladı.

Ulusun Militerleştirilmesi

Ernst Kantorowicz, "yönetici, mülkiyetten daha fazlasını talep edeceği gibi yurttaşların canını da isteyebilir" der.[23] Ortaçağda kralın barış ve adaleti uğruna ölenler "şehit" kabul ediliyordu. Kilisenin başı olan İsa'nın mistik bedeninin yerini devletin başı olan hükümdarın mistik bedeni alır; ve nihai olarak, bu doruk noktasından erken modern ve ultra modern devletçiklere giden yolun taşları bu "şehitlik mitosuyla" döşenmiş oldu. Dolayısıyla bu mitosun taşıyıcısı olması gereken yurttaşlardan kalabalık modern ulusal ordular" kuruldu; ulusal bilincin aşılandığı okullardan geçen her "genç erkek" milli ordunun "talim ve terbiyesinden" geçmeliydi. Kuşkusuz milli eğitim felsefesinin metinleri kışla ve garnizonlarda hazırlanmıştır. Toplumların militaristleştirilmesi ve tarihin görülmemiş boyutlarda silahlandırılması, devletçi-merkeziyetçi toplumlarda rahatlıkla mümkün olmakta; otoriter yapılar merkezileştirme eğilimlerinin güçlendirilip yerli yerine oturtulmasına katkıda bulunan teknolojileri durmadan geliştirmektedir. Merkezileştirmenin yabancılaştırıcı etkileri, şovenist eğilimler desteklenerek ideolojik bir örtü görevi gören suni aidiyetlerle giderilmektedir.

Anderson, yüzyılın büyük savaşlarını olağan dışı kılan şeyin "öldürülmelerine izin verdiği insan sayısının emsalsizliği değil, ne kadar çok sayıda insanın canını vermeye ikna edebildiğidir."[24] der; ki bu ölümler ölmeye amade olan ulus için bir dernek ya da bir şirket uğruna ölmekten çok daha erdemlidir. Ulus-devlet, yurttaşları erdemli bir ölümün öznesi haline getirerek savaş ekonomisi ve ordulaşma ile militerleştirdi. Ulusallık, çıkar değil fedakarlık talep eder" mottosu ulus uğruna canını feda etmeyi maniple eden evrensel bir ritüel oldu; ölüm kader olmaktan çıkıp fedakarlıkla kendini arındırma pratiği haline geldi.

Ulus ve Dil İlişkisi

Hayali Cemaatler'in yazarı Benedict Anderson, daha başlangıçta ulusun kandan değil, dilden hareketle kavrandığını ve insanın bu hayali cemaate davet edilebileceğini gösteriyor; "göz-insanın kendisiyle birlikte doğan ve özel sıradan göz-aşık için neyse, dil de-tarihin kendisinin kıldığı ana dili-yurtsever için odur. Ananın dizinin dibinde karşılaşılan ve ancak mezarda terk edilen o dille geçmişler onarılır, dostluklar hayal edilir, geleceğin rüyaları kurulur."[25]

Anderson, ulus-devlet inşasının yeni bir yurtseverliği ırkçılıkla birlikte formüle etmeye başladığını söylüyor; buna Vietnam halkının dil direnişini örnek gösteriyor. Fransız ve Amerikan emperyalistleri Vietnamları yıllar boyunca yönetti, sömürdü ve öldürdü. Ama başka neyi talan etmiş olurlarsa olsunlar, Vietnam dili yerli yerinde kaldı. Anderson, Vietnam'ın nüfuz edilmezliği karşısında köpürtülen hiddet ve ölmekte olan sömürgeciliklerin türettiği zehirli argoyu (googs: yapışkan pislik, ratons: sıçan yavrusu) dilin direnişiyle ilişkilendirir.

Ulusun Globalleşmesi

Ulus-devlet modeli son iki yüz yılda modern dünyanın baskın siyasi sistemi haline geldi. Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen anlaşmalarla ulus-devletin otonomisi ve sınırlılığı resmen tanındı. Fransız İhtilali'nden sonra Wilson' un 14 prensibi ve Versay kongresi ulus-devletin küresel düzeyde politik bir yapı olmasını sağladı.

Ulus-devletin en yıkıcı sonucu ise yeni ulus-devletlerle yerli halklar ve azınlıklar arasındaki düşmanlıkların devletlerarası düşmanlıklara dönüşmesiydi. Ezilen halkların ve azınlıkların egemen devletlere dönüşmesi liderlerine daha önce asla seçenek olamayacak eylem şemaları tasarlayacak şekilde "askeri güç" verdi. Bu aynı zamanda dünyada kurulan en büyük savaş düzeninin dizayn edilmesine ve bağlı olarak savaş ekonomilerinin büyümesine olanak sunuyordu.

---

23 Ernst Kantorowicz, Aktaran, Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı, Dost Yayınevi, S, 118

24 Anderson, Age, S. 161

25 Anderson, Age, S. 166

Yeni ve aşılması zor bir savaş düzeni kurulunca yeni ve yapay bir barış düzeni de kendisini dayatmıştı. Yalta Konferansı yapay barış düzeni yapay barış düzeninin sembolü olarak görüldü. Modernitenin temel çelişkilerinden birisi, sözüm ona barış düzeninin inşa edildiği bu yüzyılda insanlık tarihinde görülmemiş düzeyde katliamların yaşanmasıydı. 20. Yüzyılda yaşanan kitlesel soykırım ve etnik temizlik pratikleri kapitalist modernitenin çöküşünün ve barış politikalarının başarısızlığının en somut göstergesidir.

5. Devletin Zor ve Rıza Pratikleri

Hepimiz devletleşmişizdir.

Thomas Bernhard

Devletin doğuşu, tanımı ve işlevselliğinin çokça tartışıldığını biliyoruz; ancak politik bir aygıt olarak iktidarı nasıl kullandığı, nasıl organize olduğu ve bu pratiklerle nüfusu nasıl ehlileştirdiğini içeren tartışmalar genellikle eksik kalıyor. Marksistler devleti "üst yapıya ya da işlevselliğe" hapsederek asıl gücünü basite indirgediler. Gramsci, Althusser ve Foucault'un devletin arkeolojisine yönelik soruşturmaları kutsallık atfedilen devlet iktidarını teşhir etmek için önemli bir gedik açtı. Özellikle Gramsci'nin devlete sadece zor kullanmak, kısıtlamalar getirmek ve düzeni korumak gibi işlevleri değil, "mutabakatı yerleştirme ve yeniden üretme" işlevlerini de yüklemesi hegemonya tartışmalarını derinleştirdi. Bourdıeu, devlet üzerine uzun süre verdiği derslerde hegemonyanın geçişlerini anlatır. Yazının bu kısmında bir alan olarak elitlerin devlet içinde oynadıkları oyunun tekniklerine, hegemonya ve rıza pratiklerine odaklanacağız.

Devlet Üst Sermayedir

Devlet oluşumunun, askeri güç ve vergi sistemi ile ilişkilendiren askeri klasik tanımı aşina olunan bir tanımdır. Bourdıeu' ya göre mesele çok daha karmaşıktır; Bourdıeu, çubuğu fiziksel güç sermayesinin (askeri gücün birikim süreci) yoğunlaşmasının hemen sonrasında kamusal güce dönüştüğü parametreye bükmemizi istiyor. Yoğunlaşma: evrenselleşme+ tekelleşmedir; kamusal güç kurmak ise devlet tarafında olmayanları kuvvet kullanmaktan men etmektir. Muhtemelen eğitim temelinde bir kültürel sermayeye dahil etmediklerini cahil ve barbar; dinsel türde bir sermaye tesis etmek için dinden yana olmayanları toplum dışı ilan edilecektir.

Kamusal fiziki gücün yoğunlaşmasın sıradan şiddet tasfiye edilir; şiddet artık sadece devlet güçleri kullanabilecektir. Weber buna "meşru şiddet tekeli" (devlet) demişti. Böylece birbiriyle ilişkili ve paydaş olan bu sermaye türlerini bünyesinde toplayan devlet, iktidarını her bir sermaye üzerinde uygulayabilmesine imkan veren bir "üst sermaye" ile donatılmış olur.

Bu geçişlerden sonra devlet klasik anlamda işlevsel olan devlet olmaktan çıkacaktır. Bourdıeu' göre devlet artık "tarihsel bir blok" değil, özgün sermaye ve farklı çıkar biçimlerine bağlı karşıtlıklara göre yapılandırılmış bir uzamdır, Bourdıeu'cü anlamda bir "alandır."[26] Bir rakip blok değil birçok aktörün rızaya dayalı rant üretme ve pay kapma alanıdır. Alan içindeki insanların onları güç sahibi yapan farklı sermaye türlerinin muhafazası ve yeniden üretimi için devlet içinde yaptıkları savaşlar iktidar alanının birleştirici ilkelerinden birisi haline gelir. [27]

Devlet Kudretlilerin Karşılıklı Bağımlılık Ağıdır

Devletin oluşumu devletin ne olduğunu anlamamız açısından önemli çelişkileri barındırır. Norbert Elias merkezileşmiş ve tekelleşmiş kaynakların, birkaç bireyin elindeyken aşamalı biçimde sayıları gitgide artan bireylerin eline geçme ve en nihayetinde, bir bütün halinde, birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı bir insan ağı haline gelme eğiliminde oldukları bir süreçten bahseder. Elias'a göre iktidar belli bir noktada yoğunlaştıkça, merkezi iktidar öznesi kudretlilerden oluşan karşılıklı bir bağımlılık ağına dönüşür; ve bu ağ "eşitler" arasındaki karşılıklı bağımlılık değil "tahakküm" ilişkilerini içeren bağımlılık ağlarıdır.[28] Bourdıeu, bu ağa din, bürokrasi, hukuk, iktisat gibi farklı kudret esaslarını ellerinde tutanları ekleyerek

26 Bourdıeu, Age. S. 37

27 Bourdıeu, Age. S. 240

28 Norbert Ellias, aktaran Pıerre Bourdıeu, Devlet, İletişim Yayınları, 2015, S, 163

buna “kudretlilerin karşılıklı bağımlılık ağı” adını verir. Bu yönüyle devlet yeni bağımlılık zincirleri ortaya çıkarır ve zincirin her bir halkasında bir “yozlaşma” ihtimali yerleşir.

İtaat Nasıl Üretilir?

1977’de yayınlanan Sembolik İktidar Üzerine başlıklı makalede Bourdıeu “nasıl oluyor da ezilenler itaat ediyor ve boyun eğiyorlar, Hume’un dediği gibi nasıl bu kadar ‘kolay’ boyun eğiyorlar”, sorularına yanıt aramaya çalışmıştı? Ona göre sembolik formlar, toplumsal gerçeğin inşa esaslarıdır: Toplumsal failler sadece fiziksel kuvvetlerce hareket ettirilen parçacıklar değil, aynı zamanda bilişsel yapıların taşıyıcısı olabilen faillerdir. Bu yapıları organize eden bir üst yapı olan devlet, bir “emir” vermeden, sürekli “cebire” başvurmadan düzenli bir toplumsal dünya oluşturma gücüne sahip bir kurumdur.

Bourdıeu’nun gözüyle meseleye bakarsak devleti anlamak için, sembolik bir işlevi olduğunu anlamak gerekir; devlet etkisinin bu sembolik boyutunu anlamak için de devlet söyleminin oluşturmuş olan failler evreninin-yasa koyucular, hukukçular-işleyiş mantığını, başkalarının karşısında ve mücadele sahaları içinde işgal ettikleri konuma göre hangi çıkarlara sahip olduklarını anlamak gerekir. Bu yönüyle devlet bir memurdan başlayıp devlet bürokratına ve oradan bakanlara kadar uzanan hiyerarşik bir bağımlılık ağının en üst sermayesidir. Bu yüzden devlet iktidarı üzerine yapılan kavgalar en kanlı kavgalardır.

Devlet Zihni Düzeni Yönetir

Corriggan ve Sayer’e göre devletin rolü sadece “nesnel düzen” değil, aynı zamanda “zihni düzeni” ayarlamak ve hiç durmadan devam eden bu öznellik düzenlemesine liderlik etmektir. Corriggan ve Sayer devletin inşasını bir kültür devrimi, bir tür ortak temsiller ve değerler bütününün inşası ve dayatılması ve de “ezilenlerin ehlileştirilmesi” teşebbüsü olarak görürler. Bourdıeu de devletin “kutsayan, törenselleştiren, tasdik eden, kaydeden” benzersiz meşru mercii olması, devleti klasik ve basit işlevsel tanımlardan uzaklaştırmıştır.

Devletin düşüncelerimizin en mahremi üzerinde koyduğu kısıtlar (nesnel yapılarla zihinsel yapılar arasında gerçekleşen ve bilincinde olunmayan mutabakatlara dayanan kısıt türleri) ve devletin bizzat düşüncelerimizin içine yerleşmiş olabileceği kaygısı, failler zümresinin suç ortaklığıyla gerçekleşen görünmez cebrin en net örneğini teşkil eder. Bourdıeu’nün sembolik şiddet ya da sembolik tahakküm diye adlandırdığı şey tam da budur.

Buradan bakıldığında devlet, Bourdıeu için sadece “propaganda” türünden bir eylem vasıtasıyla kurulu düzeni meşrulaştıran bir mercii değildir. Devlet bizzat toplumsal düzeni (zamanların kullanımı, ajandalarımızdakiler, devletin yapılandırdığı tüm hayatımız) ve böylelikle de zihinlerimizi yapılandırır. Bu türden bir devlet düşüncesi dünyaya dair bir söylem değil toplumsal dünyanın kurucu unsurudur; toplumsal dünyaya nakş olmuştur.

Devlet Ehlileştirir!

Max Weber “ezilenlerin ehlileştirilmesinden” bahsetmişti. Kuşkusuz devlet faaliyetinin en önemli kısmı uysallaştırılması ve “oyuna” dahil edilmesi gereken tehlikeli sınıflara ve halklara yöneliktir. Dolayısıyla devlet sadece disipline etmez; bir tip “politikleştirme ve millileştirme” pratiğiyle yurttaşı ehlileştirir; yardımlar yoluyla devletle bütünleştirir; devlet aracılığıyla ulusu inşa etmek, ezilenleri ehlileştirerek bütünleştirir.

Sonuç olarak Bourdıeu, bir üst sermaye olan modern devletin müphem karakterini açığa çıkarmak için “fiziksel, ekonomik, kültürel sermaye ve sembolik yoğunlaşma” süreçlerini irdeleyen derin bir kazı yapmıştır; buradan hareketle devletin binlerce küçücük eylemin ürünü ve de toplumsal gerçekliğin inşa araçlarının başlıca üreticisi olduğuna kanaat getirmiştir. Devlet, son kertede teorik olarak birleşmiş ve inşa pratiğiyle homojen hale getirilmiş bir uzamın üniter kuş bakışı açısıdır.

6. Devletin Dönüşümü Mümkün Mü?

Hemen hemen herkes devlet olmazsa kargaşa ve anarşinin boy göstereceğini düşünüyor ama birçok sosyal bilimcinin de değindiği gibi; asıl cevaplanması gereken soru “ne büyüklükte bir devletin zorunlu ya da gerekli olduğu” sorusudur. Daha az devlet

talebi, devletin belirli alanlardan elini çekmesi ile sağlanabilir; bunun için de "tahakkümcü ve merkeziyetçi yapılara karşı özgürlükçü ve adem-i merkeziyetçi yerel demokrasilere" ihtiyacımız var.

Rolf Cantzen'e göre mevcut toplumun içinde o toplumun egemenliğine dayalı özgürlükçü sosyal yapılar geliştirilmediği sürece, büyük tarihsel devrimlerin de gösterdiği gibi "yıkma eylemleri" büyük bir olasılıkla iktidar ve güç sahiplerinin yer değiştirmesinden öte bir amaca hizmet etmeyecektir. Bu uyarı devletin dönüşümünü dert eden politik hareketler için dikkate değer bir uyarıdır. Cantzen'e göre devletin dönüşümü ancak özgürlükçü bir perspektifle mümkün olabilir; bu perspektifin öznesi şeffaf bir yönetim ve şeffaf kurumlardır; devletin, onu eleştiren yurttaş karşısında güvenceye alınması değil, insanın devlet müdahaleleri karşısında güvenceye kavuşturulmasıdır; insanın devlet tarafından denetlenmesi değil, devletin devletsizleştirilmesidir.[29] Devleti devletten arındırmak için devlet müdahalelerinin, denetimlerinin ve düzenlemelerinin geriletilmesi yetmeyecektir; bunların yanında devleti toplum üzerindeki zihinsel yönlendirici işlevinden vazgeçirmek de bir zorunluluktur.

Proudhon'un "devleti toplumun içinde emdirerek dönüştürme" düşüncesi de devletin toplumsallaştırılmasını arzulayan özgürlükçü boyutlardan birisidir. Proudhon'a göre 'devletin emilmesi' için geniş ölçekli karar yetkilerinin tabana aktarılmasını sağlayacak biçimde toplumu merkeziyetçi olmayan federal bir organizasyona dönüştürerek sağlanabilir.[30]

Son kertede devletin merkezinde oluşan gücün bir kısmının yerelle paylaşması devleti dönüştürmenin en "barışçıl" yolu olsa gerek; kendi aralarında ve yan yana katmanlaşmış cemiyetlerden, komünlerden, bölgesel birimlerden ve bölgeler üstü federasyonlardan oluşmuş hiyerarşik olmayan, fakat özgürlükçü ve eşitlikçi bir yönetimsel ilişkiler ağını kurmak her zaman mümkündür ve dahası bu yol tüm devletli toplumlar için hala mümkün olan en "rasyonel" tercihtir.

7. Sonuç

Devlet, kaotik dönemlerde toplumlarda oluşan "kurtarıcı" beklentisi ile elitlerin kişisel iktidar kurma arzusunun kesiştiği anlarda ortaya çıktığı söylenebilir; özellikle "emir-itaat" ilişkisinin kurumsallaşması ve bir iradenin diğerine dayatılması devletin çıkışında gözden kaçırılmaması gereken iki önemli olgudur.

İlk toplumlarda devlet yoktu, fakat siyaset vardı; siyasetle birlikte zorlayıcı olan ve olmayan otorite biçimleri de vardı. Uygarlıkla birlikte "zorlayıcı olmayan otorite", toplumcu ve eşit bir karaktere sahip olmasına rağmen zamanla sönümlendi; devlete akan lağımın yatağına dönüşen "zorlayıcı otorite" ise toplum üstü bir iktidara dönüşerek toplumsal sömürünün, doğa ve kadın kırımının kaynağı haline gelen devlete ve devletin son sürümü olan ulus-devlete dönüştü. Dünya sisteminin hakim politik modeli olan ulus-devlet sistemi de büyük savaşların, halklar arası boğazlaşmanın, etnik temizliğin ve son kertede tüm yaşamın içinde dolaşan tahakkümcü ve hiyerarşik zihniyetin en radikal aktörü haline geldi.

Sorun üreten bir form olarak devletin dönüşümü, öncelikle onun politik öznesi olan "ulusun" demokratikleştirilmesi ile başlatılabilir, zira demokratik bir modernite tahayyülü için bu dönüşüm kaçınılmazdır; mutlak, eril, ırkçı ve iktidarcı zihniyetin ortadan kaldırılması ve nihai olarak devlette merkezileşen yetkilerin yerele aktarılmasıyla da bu dönüşüm tamamlanabilir.

Devletin cins, doğa ve toplum sömürüsünün failleri olan zengin bağımlılık ağlarına karşı geniş özgürlükleri gerçekleştirmek için tüm ümitsizliklerin toplamından daha derin ve daha sağlam toplumcu nedenleri çoğaltmak gerek. Kuşkusuz "Neden bir yanda efendiler diğer yanda da köleler var" sorusunun peşine düşen özgürlükçü bir perspektif, devletin mutlak gücünü sınırlandırılabilecek demokratik ve barışçıl alternatiflere can suyu olabilir; zira kölelerin birbirlerine her zaman söyledikleri gibi "birilerinin yönetmesi ve diğerlerinin boyun eğmesi için herhangi bir neden yoktur."

İçindekiler İçin Tıklayınız..

29 Rolf Cantzen, Age. 117-118

30 P.J. Proudhon, Aktaran, Rolf Cantzen, Daha Az Devlet Daha Çok Toplum, Ayrıntı Yayınları, 2000, s. 119

Osmanlı'nın Son Yüzyılı

Cafer Tar

Giriş

Bireyler ve toplumlar sürekli bir değişim süreci içerisindedirler, devletler de bu değişim sürecinin dışında kalamazlar. Bu bağlamda hiçbir devlet "ilelebet payidar kalmamıştır!" Kimi devletler ortaya çıkan yeni problemleri çağın gereklerini önceden tespit ederek çözüm yolları bulurlar, kimileri ise aksine geçmişte ısrar ederek dağılma parçalanma sürecine girerler.

İbn-i Haldun "Mukaddime"sinde devletlerin de insanlar gibi doğal bir ömrünün olduğunu ve medeniyetlerin doğrusal bir çizgiden ziyade döngüsel bir yol izlediklerini belirtir. İbn-i Haldun'a göre, herhangi bir medeniyet doğar, büyür ve ölür. Dolayısıyla hiçbir devlet payidar kalamaz; onlar da tıpkı insanlar gibi ölümlüdür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda bozulma aslında çok daha önce başlamıştı; ancak 19. Yüzyılda dağılma ve parçalanma hız kazandı ve neredeyse kaçınılmaz hale geldi. Devleti yöneten çevreler son üç Yüzyılda bu değişimin zorunlu olduğunu görmüştü, fakat buna rağmen bir türlü istenilen noktaya gelinemiyordu.

17. Yüzyıla gelindiğinde devlet problemlerin teşhisi ve giderilmesine kayıtsız kalamayacağını görür ve bu noktada çabalar yoğunlaştırılır. İlk dönem daha çok Batı'dan geri kalma endişesiyle yapılan reformlar, 19. Yüzyılda yerini dünyadaki değişimleri anlamaya dönük faaliyetlere bırakır. Devletin bütün çabalarına rağmen imparatorluk içinde yenileşmeyi teşvik edecek bağımsız aydın kesiminin yeterince olmayışı, reform hareketlerinin toplum içinde karşılık bulma sürecini yavaşlatır; hatta söz konusu reform çabaları bırakın toplumda, resmi kurumlarda bile yeterince etkili olmaz. Bunun en önemli sebebi, zaman içerisinde bütün dinamizmini yitirmiş ve çalışanlarına menfaat edinme kapısına dönüşmüş Osmanlı kurumlarında değişimin mukavemetle karşılanmasıdır.

19. Yüzyılda reform yanlısı kişilerin çoğu ya Tercüme Odası'nda ya da büyükelçiliklerde çalışmış kişilerdi. Bu insanlar Batı toplumlarını çok iyi tanıyor ve reformların kaçınılmaz olduğunu bizzat yaşayarak görüyorlardı. Fakat bütün bu reform çabalarının zaafı aşağıdan yukarıya bir talebe dönüşmemiş olmalarıydı; aksine bunlar yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilen ve gündelik hayatın tamamının yeniden düzenlenmesini ön gören çabalardı.

Askerlikten vergi toplanmasına, eğitimden sağlığa, devlet bürokrasisinden gündelik hayatın düzenlenmesine kadar pek çok alan yeniden düzenlenmek isteniyordu. Bu değişim çabası kendiliğinden bütün toplum kesimlerini etkiliyordu; öncelerini İstanbul'dan başlayan bu değişim süreci zamanla bütün diğer illere yayılır.

Osmanlı'da devlet modernleşme çabalarına devam ederken toplumun üst sınıfları gelenekten koparak tamamen Batılılar gibi yaşamaya başlarlar. Evlerde, konaklarda tamamen Batı yaşam tarzını yansıtan eşyalar kullanılmaya başlanır. Batılı yaşam tarzını benimserken kendi halk gerçekliğinden kopan Osmanlı elitleri, zaman içerisinde "alafranga" olarak anılan halktan kopuk yeni bir yaşam biçimini geliştirirler. Geleneksel Osmanlı toplumunda büyük bir tepkiye neden olan bu yeni insan tipi, o yıllardan günümüze kadar gelen halk ile aydın arasındaki kopuşun da nedenlerinden birisidir. Aydınlar halka yukardan bakmış, onları küçümsemiş; halk da aydınları kendinden olmayan, hatta kendi yaşam biçimine düşman birileri olarak görmüştür.

Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyılda cihan imparatorluğu kibrinin artık hiç karşılığı olmadığını anlamış, birçok alanda Batı'nın gerisinde kaldığını kabul ederek, batılılaşma hamlelerini başlatmak zorunda kalmıştı. Çok önceden başlamış ıslahatlar bu Yüzyılda daha sistemli ve kapsamlı ele alınarak devam ettirilmek istenmiştir.

Osmanlı'nın 19. Yüzyılda Batı'yla İlişkileri

Osmanlı Devleti özellikle kuruluş ve yükseliş yıllarında Batılı devletlerle bir süreklilikte, karşılıklı ilişkilere girmemiştir. Sadece padişahlar; cülus, savaş ilanı, barış yapılması ve ittifak teklifleri gibi konularda diğer devletlerin hükümdarlarına elçiler göndermişlerdir. Fakat bu elçiler görevlerini bitirdikten sonra geri dönerlerdi. Bu elçiler gittikleri ülkelerde kaldıkları süre boyunca edindikleri izlenimleri sefaretnameler şeklinde kaleme alarak İstanbul'a/Padişah'a gönderirlerdi. Osmanlı Devleti ülke dışında yaşanan gelişmeleri sadece bu geçici elçilerden değil sınır boylarındaki valilerden de alırdı.

Doğuda sınır eyalet valileri, kuzeyde Kırım hanları, batıda Eflak ve Boğdan voyvodaları, Dubrovnik Cumhuriyeti ve Erdel Krallığı Osmanlı Devleti'ne düzenli ülke dışında yaşanan gelişmelerle ilgili bilgi verirlerdi. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde sürekli temsilci bulunduran devletlerin elçilerinden de dış gelişmeler üzerine bilgi alınırdı.

Osmanlı'nın Batılı devletlerde neden sürekli elçi bulundurmadığının iyi anlaşılması gerekir. Her şeyden önce Osmanlı bir İslam imparatorluğuydu ve Hıristiyan olmayan Avrupa devletleri İslam hukukunda Müslüman devletlerle eşit sayılamazlardı, ayrıca bu devletlerin toprakları Dar-ül Cihad olarak görülüyordu. Bu yaklaşım Batılı devletlerle kalıcı barış yapılmasını olanaksız kılıyordu. Diyar-ı küfr olarak adlandırılan bu devletlerle uzun süre barış içinde olmak bile uygun görülmezdi.

Bir İslam devleti olmanın yanı sıra Osmanlı Devleti uzun bir süre sahip olduğu askeri güç nedeniyle diğer ülkeleri küçümsemiş ve onlarla düzenli diplomatik ilişiler kurma gereği duymamıştı. İmparatorluğun gölgesi altında padişah ve sadrazamlar çoğu kez yabancı elçileri küçümser bir tavır içinde olmuşlardır. Ancak imparatorluğun gerilemesiyle birlikte dış ilişkiler İslam hukukuna rağmen değiştirilmek zorunda kalmıştır.

Dolayısıyla Osmanlı Devleti çok uzun bir süre dünyanın geri kalanıyla ilişki kurmayarak potansiyel bir tehdit olarak var olmuş; bu devletleri sürekli Osmanlı Devleti'ne karşı tedbir almak zorunda bırakmıştır. Diğer yandan da Batılı ülkelerde düzenli elçiler bulundurulmayarak, bu ülkelerde yaşanan gelişmelerden bihaber kalmış, kendi içinde zamanında ve yeterince güçlü bir biçimde reform yapma olanağını yitirmiştir.

Kendi kabuğunu kıramayan Osmanlı İmparatorluğu dünya Sanayi Devrimi sonrasında muazzam bir değişim sürecine girmişken başka ülkelere ilgisizliği nedeniyle bu gelişmeleri takip edememiş; fark ettiğinde ise iş işten geçmişti.

Devleti eski gücüne kavuşturmak için başlatılan Batıcı reformlar ilk olarak askeri alanda uygulanmaya başlanır ve zamanla diğer alanlarda da etkisini gösterir. Bu durum karşısında toplumda aydın olarak bilinen çevreler farklı tutumlar takınırlar. Sürekli baş aşağı giden devleti kurtarma meselesi aydınların temel konusu haline gelir ve bu konuda farklı yaklaşımlar ortaya çıkar.

Kimi aydınlar İslami esaslardan ayrılmanın devleti yıkılma noktasına getirdiğini, bundan kurtulmanın tek çaresinin İslami esaslara yeniden dönmek olduğunu söylerler. Ayrıca bazıları ise İslami esasları Batı medeniyetiyle bağdaştırmak ve yeniden yorumlamak gerektiğini belirtirler. Bazıları ise uç noktada İslam'ın geri kalmaya neden olduğunu bu nedenle de İslami esasların toplum hayatından tamamen çıkarılması gerektiğini ileri sürerler.

Hem geçmişin daha iyi anlaşılması hem de günümüzde hız kesmeden devam eden politik tartışmaları ve iktidar mücadelelerini daha iyi anlayabilmek için; Batıcılık, İslamcılık ve milliyetçilik kavramlarına o dönemin koşullarında bakmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Günümüzde bu kavramlara yüklenen manalar her ne kadar büyük bir değişim geçirmiş olsa da, o dönemin koşullarında insanların bu kavramlara nasıl baktığını bilmek hem

geçmişi anlamamıza hem de günümüzde yaşananları daha isabetli yorumlamamıza yardım eder.

Batıcılık

Batıcılık, bir ülkenin Batı'nın sistemini benimseyerek kurtuluşa ve refaha ulaşacağını, yükseleceğini öne süren fikir akımı olarak tarif edilmektedir. Batılılaşma sürecine girmiş toplumlar geleneksel inanç, düşünce ve kurumlarından vazgeçerek, egemen uygarlık olan Batı uygarlığının öne çıkardığı düşünce ve kurumları benimseyip yerleştirme eğilimine girerler. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk bunu "Muhasır Medeniyet" olarak tanımlar ve ulaşılması gereken bir hedef olarak belirler.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma Tanzimat Fermanı'yla hukuki bir şekil almıştır. Fakat aslında İmparatorluk çok öncesinde askeri, idari ve eğitim kurumlarını Batılılaştırma çabalarına başlamıştı.

Başta Reşit Paşa olmak üzere Tanzimat Fermanı'nın mimarı olan diğer Batıcı aydınlar, devletin gidişatının iyi olmadığını ve bu nedenle bir yenilik hareketinin şart olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu çevreler Batı'nın ilimde, teknolojide, siyasi ve idari organizasyon konularında çok ilerlediğini tespit etmişler ve ülkeyi onların seviyesine çıkarabilmek için onların kurumlarını aynen almaktan başka çare olmadığını düşünmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyılın başlarından itibaren yapmaya çalıştığı reformların askeri, idari, yasal ve kurumsal alanla sınırlı kaldığı; toplumsal ve iktisadi alanlara etkisinin çok yavaş seyrettiği düşünülmektedir. Bu gelişme yönetici sınıfla halk arasındaki mesafeyi her geçen gün daha da açmış, bu ilişki bir süre sonra neredeyse kopma noktasına gelmiştir. İnsanlar aynı ülkede paralel hayatlar sürdürmeye başlamışlardır.

Osmanlı'nın son döneminde yavaşlama eğilimine giren Batılılaşma hareketleri Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte yeniden büyük bir hız kazanmıştır. Bu dönem; siyasi, hukuki ve eğitim alanlarında köklü reformlar yapılmıştır. Cumhuriyeti kuranlar bu reformlarla hem gelenekçiliği ortadan kaldırmak, hem de ortadan kaldırılan gelenekçiliğin yerine toplum hayatına uygun kuralları ve kurumları yerleştirmek istemişlerdir. Batıcılığı belli bir sistem halinde savunan birkaç Batıcı aydından söz etmek mümkündür. Bunlar; Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Kılıçzade Hakkı ve Ali Kami'dir. Bu yazarlar İçtihat dergisini çıkarmışlardır.

İslamcılık

Bilinen anlamda İslamcılık 19. Yüzyılda ortaya çıkmış; 20. Yüzyılda şimdiki halini almıştır. Bu yaklaşım İslam'ı bir bütün olarak; inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset ve eğitim alanlarında yeniden hayata hakim kılmak, Müslümanları, Batı sömürüsünden, kötü yöneticilerin esaretinden kurtarmak, bütün Müslümanları bir çatı altında birleştirmek ve kalkındırmak iddiasıyla ortaya çıkmış bir harekettir.

Osmanlıcılık siyaseti Osmanlı'daki bütün insanları; ırk, dil ve din ayrımı yapmadan birleştirmeyi amaçlayan bir düşünce olarak ortaya çıkmıştır

---

Osmanlı Devleti 19. Yüzyıla kadar yapılmış olan kanunlarda ve kurumlarda İslami esasları referans almıştır. Fakat 19. Yüzyıldan sonra bu yaklaşım terk edilmeye başlanmış ve yeni kanunların yapımı ve yeni kurumların oluşturulması sürecinde Avrupalı kurumların işleyiş esasları ve Avrupalı ülkelerin kanunları da dikkate alınmaya başlanmıştır.

Avrupa'da milliyetçilik hareketlerinin ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan azınlıklar da bağımsızlık arayışına girmişlerdir. Bunun üzerine devlet içinde bir grup azınlığı bir çatı altında birleştirebilmenin arayışına girişmiştir. Osmanlıcılık düşüncesi işte bu arayışların sonunda ortaya çıkmıştır. Osmanlıcılık siyaseti Osmanlı'daki bütün insanları; ırk, dil ve din ayrımı yapmadan birleştirmeyi amaçlayan bir düşünce olarak ortaya çıkmıştır.

Fakat bu düşünce Osmanlı devlet yöneticileri tarafından yeterince inanılarak hayata geçirilmemiştir. Ayrıca Müslüman nüfus Hristiyanlarla eşitlenme fikrine olumlu bakmamış; Hristiyan nüfus da bu durumda bağımsızlık fikrinden vazgeçmek istememiştir. Bunun üzerine Osmanlı yöneticileri en azından Müslümanları birleştirmenin mümkün olduğunu düşünmüşler ve İslamcılık fikrinin toplum içinde yaygınlaşması için çaba sarf etmişlerdir, böylece bir süre sonra İslamcılık bir ideoloji halini almıştır.

Devlet kendi birliğini ve sınırlarını güvenceye alabilmek için bütün Müslümanların kendilerini İslam milletinden saymaları için yoğun bir çaba harcamıştır. II. Abdülhamid özellikle bu politikanın kurucularından birisidir. Ona göre, İslam kardeşliği düşüncesi Müslümanların birleşmesini sağlayacaktı. Kendi ırkını üstün görme anlayışının İslam'a tamamen ters olması bu anlayışın bir dönem Osmanlı Devleti içinde taraftar toplamasına yardımcı olmuştur. II. Abdülhamid Hilafet Kurumu üzerinden Osmanlı Devleti sınırları dışında bulunan Müslüman toplulukların da desteğinin alınması için yoğun çaba harcamıştır.

İslam birliği fikri etkili olmuş ve Osmanlı Devleti dışındaki topluluklarda o günün koşullarında bir karşılık yaratmıştır. Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşı sonrasında birçok ülkedeki Müslümanlar, Osmanlı Devleti ile dayanışma içerisinde olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin sınırları dışında yaşayan Müslüman halkların Osmanlı Devleti ile dayanışma göstermesi Batılı devletleri ürkütmüştür; bu endişe Hilafeti Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Kemalistler ile Batılılar arasında önemli pazarlık konusu haline getirmiştir.İslamcılık akımının belli başlı temsilcileri; Said Halim Paşa, Mehmet Akif (Ersoy), M. Şemsettin (Günaltay), Abdülhak Bağdadî ve Ahmed Naim'dir. Yayınları ise; Sırat-ı Müstakim (daha sonra ismi Sebilürreşad olmuştur), Beyanü'l Hak, Mahfel, Livai İslam, Mekatip ve Medaris, Ceride-i İlmiye, İslam, Sada-yı Hak, Volkan dergileridir.

Milliyetçilik

Avrupa'da milliyetçilik fikri ortaya çıkmadan önce Osmanlı aydınları arasında böyle bir düşüncenin izine bile rastlanmaz. Türk aydınları arasında milliyetçilik düşüncesinin sistemli bir şekilde savunulması 1910'lu yıllardan sonra başlamıştır. Bu tarihten sonra ilk olarak "Türk Yurdu" dergisi yayınlanmaya başlanmış, daha sonra ise "Türk Ocakları" kurulmuştur.

19. Yüzyılda giderek artan milliyetçilik hareketlerini önlemek için imparatorluklar baskı yoluna başvurmuşlar ve bu fikirle mücadele edebilmek için imparatorluk ideolojileri geliştirmeye çalışmışlardır. Bu yolla farklı etnik kökenden gelen unsurları bir arada tutmaya çalışmışlardır. Fakat buna rağmen bunu yaparken hakim olan etnik unsurun milliyetçiliğine dayanmadan edememişlerdir. Bunun dışında milliyetçilik ideolojisi bazen de dine dayanılarak savunulmuştur. Rusya Slav birliğini savunurken Ortodoks kilisesini, Avusturya İmparatorluğu Katolik Kilisesi'ni, Osmanlı İmparatorluğu ise Sünni İslam'ı yardıma çağırmıştır.

Ziya Gökalp'e göre Türk'ün üç aşaması vardır. Bu aşamalar; 1. Bugünkü gerçek: Türkiyecilik, 2. Yakın bir gerçek: Oğuz Türkçülüğü, 3. Pek uzak bir hayale yöneliş: Turancılık

---

Batı'dan etkilenerek kendilerini milliyetçi olarak tanımlayan Osmanlı aydınları Batı gibi seküler bir çizgi benimsememişlerdir. Onlar da Batı tipi milletçiliğin Osmanlı'da toplumsal tabanının zayıf olduğunu bildikleri için seküler bir yaklaşım benimsememiş; dini, siyasi, kültürel ve dil gibi değerlere dayanmışlardır. Türk milliyetçiliğinin kurucularından en önemlisi olarak bilinen Ziya Gökalp de bir dönem Osmanlıcılık fikrine sıcak bakmıştır; ancak daha sonra Gökalp, "Çok uluslu imparatorlukların artık tarihe karıştığı, bir devletin varlığını bir millete dayandırmadan sürdüremeyeceği" noktasına gelmiştir.

Ona göre bir devletin kurulmasında etkin rol oynayan millet dışında kalan diğer milletler, o devlete gereken saygıyı göstermeyebilirler; bundan kurtulmanın

yegane çözümü “milli devlettir.” Ziya Gökalp Türk milliyetçiliğini ülkenin birliği ve dil esasına dayandırır. Gökalp devletin hızla Türkçüleşmesini tavsiye eder. Konuşma ve yazı dilinde İstanbul Türkçesinin esas alınmasını ister. Ekonomik gelişmeden endüstrileşmeyi, din Türkçülükten ise din kitaplarının ve hutbelerdeki vaazın Türkçe okunmasını, Mevlid ve Türkçe ilahilerin yaygınlaşmasını anlar.

Günümüz Türkçülüğünün fikir babası olarak kabul edilen Gökalp, “Turan” adı verilen ülkelerde yaşayan Türklerin siyasi bir birlik altında toplanmalarını istemiştir. Ziya Gökalp’e göre Türk’ün üç aşaması vardır. Bu aşamalar; 1. Bugünkü gerçek: Türkiyecilik, 2. Yakın bir gerçek: Oğuz Türkçülüğü, 3. Pek uzak bir hayale yöneliş: Turancılık. Ona göre Turan ülkesi Türkçe konuşulan yerlerin tamamıdır.

Türkçülük akımının belli başlı temsilcileri; Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Tekin Alp, Ömer Seyfettin, Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi, Kazım Duru ve İsmail Hakkı Baltıcıoğlu’dur. Yayınları ise; Genç Kalemler, Türk Yurdu ve Küçük Mecmua gibi dergilerdir.

19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi

Osmanlı Devleti’nin son döneminde onu Batı’ya yakınlaştıran ve Batı’nın etkisine açık hale getiren gelişmelerin başında 19. Yüzyılda yaşanan hızlı ekonomik gelişmeler gelir. Bu Yüzyılda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler çok hızlı toplumsal dönüşümlere neden olmuştur. Üretim eskiye nazaran bir hayli artmış, bütün bu gelişmeler tüketim alışkanlıklarının değişmesine neden olmuştur. Bu dönem teknoloji ve sanayi üretiminde ortaya çıkan bu gelişmeler Batılı ülkelerin günümüze kadar devam eden hegemonyalarının önünü açmıştır.

19. Yüzyılda da Osmanlı ekonomisi geleneksel yapısını korumaktaydı; ekonomik yaşamda himayeci politikalar belirleyiciydi. İç ve dış ticaret devletin gözetimi altında sürdürülüyor, üretim ve tüketim ise esnaf locaları aracılığıyla denetleniyordu. Bütün çabalara rağmen dış ticarette kaçakçılık bir türlü önlenemiyor, her geçen gün artıyordu. Yasal yollarla yapılan dış ticaret ise bilgi ve denetim yetersizliği nedeniyle yeterince etkili olamıyordu. Çeşitli Avrupa devletlerine tanınan ticaret kolaylıkları ise dış ticaret dengesini Osmanlı Devleti aleyhine bozmuştu. Bütün bu gelişmeler 19. Yüzyılın ortalarına doğru klasik Osmanlı ekonomik zihniyetini yavaş yavaş değiştirmeye başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu’nun bu Yüzyılda geçirdiği değişimin yönünü önemli ölçüde 19. Yüzyılda sanayide ve ticarette ortaya çıkan gelişmeler belirlemiştir.

Bu Yüzyılda Avrupa devletleri ve ABD başta olmak üzere bütün dünya ekonomisi büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Kol gücü yerine buhar gücü kullanılmaya başlanmış ve teknolojik gelişmeler sonucunda üretimde büyük artışlar sağlanmıştır. Sadece bununla da kalınmamış tarım ve hayvancılıkta da teknolojiden yararlanılmaya başlanmıştır.

Avrupalı devletler Osmanlı pazarlarından daha fazla pay alabilmek için Osmanlı Devleti’nden sürekli ticaret kolaylıkları ve ayrıcalıklar talep etmişlerdir. Bütün bu dönem boyunca zaten ayakta durmakta zorlanan Osmanlı Devleti bu baskılara çok fazla direnememiş ve Osmanlı toprakları bu ülkelerin açık pazarına dönüşmüştür. Böylece Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde el emeğine dayalı olarak üretim yapan zanaat işletmeleri yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan fabrikasyon üretim elbette İstanbul, İzmir ve Selanik gibi büyük şehirlerde de etkili olmaya başlamıştı, fakat bu işletmeler Avrupa’dakilerle karşılaştırıldığında oldukça küçük kalıyordu. Bu işletmelerin Avrupa’daki rakipleriyle rekabet etmeleri bu halleriyle elbette mümkün değildi.

Bunun yanı sıra Osmanlı topraklarında yaşayan Gayrimüslimler ticarette ve sanayi üretiminde öne çıkıyorlardı. Gayrimüslim kesimler zamanla Batılı tüccarların Osmanlı topraklarındaki ticari muhatapları haline gelmişlerdi. Zamanla ticaret yoluyla Gayrimüslimlerin elinde biriken sermaye Müslüman tebaada alttan alta tepkisel bir birikime neden oluyordu. Bütün bu ekonomik gelişmeler dış politikayı önemli ölçüde etkilemiş; sanayileşmiş Batılı ülkelerin Osmanlı üzerindeki planlarını gözden geçirmelerine neden olmuştur. Hem Fransız Devrimi sonrası ortaya çıkan ulusçuluk akımları hem de ekonomik gelişmelerin hızla toplum hayatında etkili olması, Batılı devletlerin Osmanlı Devleti’nin

toprak bütünlüğü konusunda o zamana kadar ortaya koydukları tutumlarını değiştirmelerine neden olmuştur. Özellikle İngiltere 1791 yılından 1878'e kadar Rusya'nın Avrupa'nın en büyük devleti olmasını engellemek için bütün bu dönem boyunca Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikası izlemiştir. Fakat 1878 yılından sonra Osmanlı'nın iyice zayıflamasıyla birlikte İngiltere bu politikasını değiştirmiş ve kendi eliyle Osmanlı Devleti'ni yıkıp, onun toprakları üzerinde kendine daha yakın ve İngiltere'nin çıkarlarına bağlı kalacak küçük devletler kurma siyaseti sürdürmeye başlamıştır.

19. Yüzyılın sonunda Padişah olan II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti görünürde Panislamist ama arka planda gizli Pantürkist bir politika izlemiştir

19. Yüzyılın sonuna doğru siyasi birliğini tamamlamış ve Sanayi Devrimi'ni gerçekleştirmiş Almanya'nın ortaya çıkması Osmanlı yöneticilerine İngiltere'nin boşalttığı alanın Almanya tarafından doldurulması olanağı vermiştir. Dönemin Osmanlı yöneticilerinde Almanya'nın Osmanlı çıkarlarına daha fazla hizmet edebileceğine dair bir inanç oluşmuştu. Zaman içinde Almanya hariç diğer Batılı devletlerle yaşanmış olan gerilimler, bu devletlerin Balkanlarda bağımsızlığını kazanmış devletleri tanıması Osmanlı Devleti'ni Almanlara yakınlaştırmıştır. İlişkiler başlangıçta ordunun modernizasyonu odaklı gelişse de bir süre sonra bu yakınlaşma ekonomik ilişkilere de yansımış ve en sonunda siyasi bir içerik kazanmıştır.

O yıllarda sanayisi için hammadde ve yeni pazarlara gereksinim duyan Almanya da Osmanlı Devleti ile ilişkilere özel önem veriyordu. Alman İmparatoru II. Wilhelm, 1889 yılında Şam'a yaptığı gezi sırasında "Sultan ve dünyanın her tarafına yayılmış olan 300 milyon Müslüman bilsin ki, Almanya İmparatoru kendilerinin dostudur!" diyerek, iki ülkenin müttefik olarak bir araya gelmesini kolaylaştırmak istemiştir.

19. Yüzyılın sonunda Padişah olan II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti görünürde Panislamist ama arka planda gizli Pantürkist bir politika izlemiştir. Panislamist politikalar yoluyla Hilafet üzerinden bütün Müslümanlar Osmanlı halifesi etrafında birleştirilecek ve bir Osmanlı milleti oluşturulacak, en sonunda da bu milletin başına Türkler geçecekti. Bu yaklaşım özellikle Balkan Savaşları sırasında zirve yapmış ve devleti I. Dünya Savaşı'na sürükleyen İttihat Terakki Partisi'nin temel yaklaşımı haline gelmişti. Savaş sonrası Enver Paşa'nın Turancılığa yönelmesi bir anda olmuş bir şey değildir, onu bu noktaya getiren şey bu yaklaşımın kendisidir. Her ne kadar Osmanlıcılıkta Müslümanların birliği savunulmuşsa da Türklük her zaman ön planda tutulmuştur.

Osmanlı Devleti ve Almanya arasında geliştirilen en önemli projelerden birisi de Bağdat Demiryolu Projesi'dir. Almanya sömürge edinme yarışında başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa devletlerinden geri kaldığından, açığı kapatmak için büyük bir çaba içerisine girmiş ve bu rekabet Avrupa'nın diğer devletleri ve Almanya arasında ciddi bir düşmanlığa neden olmuştu. Bu durum sömürge ve hammadde rekabeti nedeniyle devletler arasında bir savaşın başlama olasılığını oldukça yüksek bir ihtimal haline getiriyordu.

Fakat olası bir savaş durumunda Almanya'nın özellikle İngiltere ile tek başına mücadele etmesi mümkün gözükmüyordu. Bu nedenle Almanya ilk elden İngiltere'nin sömürgelerle olan bağlantısını koparmalıydı. Bu amacına ulaşabilmek için ise Osmanlı topraklarına ihtiyacı vardı. Bağdat Demiryolu Projesi bu yönüyle sadece ekonomik bir proje değil, olası bir savaş durumunda stratejik bir yaklaşım olarak Almanlar tarafından çok önemseniyordu. Projeye İngiltere de büyük bir endişeyle yaklaşıyordu. Zira İngilizlere göre, Almanların Ortadoğu'da üstünlük kazanması zamanla İngiltere'nin Hindistan'daki sömürgelerine giden yolu tehdit eden bir karakter kazanacaktı.

Bağdat Demiryolu Projesi, ekonomik anlamda da Almanlara büyük katkılar sağlayacaktı. Çünkü bölge tahıl, pamuk, taşkömürü ve petrol açısından son derece zengindi. Ayrıca bu anlaşma sonucunda

Deutsche Bank bölgede petrol arama ve çıkarma hakkını da elde etmişti.

Osmanlı Devleti'nin çıkarlarının İtilaf devletlerinin çıkarlarıyla aynı olmaması, ayrıca Osmanlı topraklarının pazar olma potansiyeli ve hammadde arayışı için çok elverişli olması, yine bunun yanı sıra sömürgelere giden yolların Osmanlı topraklarından geçmesi, Osmanlı Devleti ile İtilaf devletlerini karşı karşıya getiriyordu. Bu durum Osmanlı Devleti'ni Almanlara mecbur ediyordu. Osmanlı yöneticileri arasında özellikle İngiltere ve Fransa'nın devleti parçalamak istediği fikri gün geçtikçe yaygınlaşıyordu. Üstelik Almanlarla kurulacak bir ittifakın sadece parçalanmayı durdurmakla kalmayacağı, aynı zamanda Balkanlarda kaybedilen toprakların da geri alınabileceği hesaplanıyordu. Almanların aktif desteğiyle artan Rus saldırılarından kurtulabilir ve kapitülasyonlar da kaldırılabilirdi. Ayrıca İttihat Terakki Cemiyeti'nin önde gelen isimlerinden olan Enver Paşa olası bir savaşta Almanların galip geleceğine inanıyordu. Bu anlayış diğer İttihatçılar tarafından da paylaşılınca 2 Ağustos 1914 yılında dönemin Osmanlı hükümeti, Alman hükümetiyle ittifak anlaşması imzalamıştır.

Sonuç

Osmanlı Devleti 19. Yüzyıl boyunca Batı'yı anlama, onların seviyesine ulaşmaya çalışmış; bu çaba beraberinde birçok soruyu da akla getirmiştir. "Batı'nın bir bütün olarak mı alınacağı, yoksa kısmen mi alınacağı" sorusu o dönemde başlayan ve günümüze kadar gelen bir tartışma olmaya devam ediyor. Dönemin devlet adamları Osmanlı Devleti'nin tekrar eski gücüne kavuşması için öncelikle askeri sahada güçlenmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Bundan dolayı önce askeri alanda başlayan reform çabaları daha sonra birçok alana yayılmıştı. Fakat bu reformlara toplumun çeşitli kesimlerinden tepkiler de gecikmemişti. Bu tepkiler zaman içinde bir ideolojiye dönüşmüş ve günümüze kadar gelmiştir.

Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyılda tarımsal bir ekonomiye sahipti; bu haliyle Almanya, Fransa ve İngiltere gibi büyük ekonomilere sahip sanayi ülkeleri karşısında varlığını korumakta zorlanıyordu. Askeri harcamalar ve borç ödemeleri bütçeden ciddi oranda pay alıyordu. Osmanlı tarım ekonomisi büyük oranda geçimlik küçük üreticiliğe dayanan bir yapıya sahipti. Bu durumda köylünün kendi ihtiyaçları dışında artı değer üretmesi neredeyse imkansızdı. Devletin temel gelir kalemleri söz konusu tarım ekonomisinin vergilendirilmesine bağlıydı. 1840 yılından 1910'a kadar geçen sürede devlet vergi gelirlerini bu kesimlere baskı yaparak beş kat artırmış; bu gelişme Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki huzursuzlukları büsbütün açığa çıkarmıştır.

Türkiye'de devlet, İslamcılar, Batıcılar ve milliyetçiler için bir rant kapısıydı ve hala öyle olmaya devam ediyor

---

Sürekli reform vaadinde bulunan Osmanlı Devleti, bu vaatlerini bir türlü yerine getirememiştir. Bu konu Türk devlet geleneğinde günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir tartışma olmaya devam etmektedir. Osmanlı Devleti'nde bürokrasi, taşra eşrafı, mülk ve toprak sahibi kesimlerden oluşan imtiyazlı bir zümre vardı. Bu kesim asalak bir biçimde Osmanlı köylüsünün sırtından geçiniyor, hiçbir toplumsal sorumluluğunu yerine getirmiyordu. Devlet toplumun yoksul kesimlerinden fedakarlık beklerken, bu çevreler insanların gözüne batırırcasına refah içerisinde yaşıyordu. Osmanlı toplumu sosyal adaleti bir türlü sağlayamadığı gibi bu konuda bir adım da atmıyordu. Bu da Osmanlı içerisinde yaşayan halklarda ayrıca bir öfkeye neden oluyordu.

Benzer sorunlar günümüzde de devam etmekte, iktidara gelen çevreler yerel uzantılarıyla birlikte devlete çökmekte ve iktidarı zenginleşmenin bir aracına dönüştürmektedir. Bütün bunlar toplumun gözü önünde olmakta ve toplumun geniş kesimlerinde büyük bir tepkiye neden olmaktadır. Sözüm ona bu yozlaşmaya tepki olarak iktidara gelen çevreler bir süre sonra şiddetle eleştirdikleri şeyleri kendileri yapmakta ve benzer bir yolla iktidarı kaybetmektedirler. Türkiye'yi yönetenlerin birkaç

istisna hariç neredeyse tamamı yolsuzluk şaibesiyle iktidarı bırakıp gitmişlerdir. Türkiye'de devlet, İslamcılar, Batıcılar ve milliyetçiler için bir rant kapısıydı ve hala öyle olmaya devam ediyor.

Ayrıca devleti yönetenler, kendi ayıplarını kapatmak için tıpkı Osmanlı'nın son döneminde olduğu gibi dünyanın geri kalanıyla güç dengesi siyasetini sürdürmeye devam ediyor. Dönemin Avrupa devletleri Osmanlı'nın siyasi olarak çökmesinden korkuyorlardı; çünkü onun yerini Çarlık Rusya'sı dolduracaktı. Şimdi ise Türkiye'nin dağılması halinde ortaya çıkacak muhtemel göç dalgası Avrupa'yı fena halde korkutuyor ve gönülsüz Türk devletine destek oluyorlar. Ayrıca tıpkı Osmanlı'nın son döneminde olduğu gibi Batılı devletlerin Türkiye'de ciddi yatırımları var ve bunların riske etmek istemiyorlar.

Osmanlı'dan günümüze devlet geleneği varlığını olduğu gibi sürdürüyor. Günümüz koşullarını Osmanlı'nın son dönemine benzetirsek sanırım çok fazla abartmış olmayız. Devleti yönetenler sürekli reform yapmaktan bahsediyorlar, Türkiye'de sürekli bir anayasa tartışması var; fakat bu reformlar bir türlü hayata geçirilemiyor. Devlet farklılıkları bir türlü bir harmonide bir arada tutamıyor; inkarcılıktan bir türlü vazgeçemiyor. En sonunda tıpkı II. Abdülhamid gibi İslamcılık üzerinden devletin birliğini sağlamaya çalıştılar, fakat buna da nefesleri yetmedi. Cumhurbaşkanı Erdoğan şimdilerde MHP'ye taş çıkartacak kadar milliyetçilik yapmaktadır.

Osmanlı'dan beri olmayan şey şudur; devlet bir türlü demokratlaşamıyor, toplumsal sorumlulukları eşit dağıtamıyor, kendini toplumun en yoksul kesimleri üzerindeki baskıyı artırarak finanse etmeye çalışıyor. Ulusal sorunun çözümünde neredeyse aradan üç Yüzyıl geçmiş olmasına rağmen hala bir adım öteye gidebilmiş değil. Hâlbuki bu siyaset ona Balkanları ve Ortadoğu'yu kaybettirdi. Fakat hala devlet etnik Türkçülükten vazgeçemiyor. Kürt sorunu bizzat devletin bu etnik Türkçülük takıntısından kaynaklanmaktadır ve devlet bu noktada hala korkularını aşmamıştır. Osmanlı'nın son dönemi sadece devletin parçalanması değil, devleti yönetenlerin beceriksizliği ve aç gözlülüğü yüzünden milyonlarca insanın ölümü ve acı çekmesi pahasına gerçekleşmişti. Umalım Türkiye Cumhuriyeti de benzer bir akıbeti yaşamaz. Böyle bir felaketi bir daha yaşamamak için hep birlikte çaba sarf etmeliyiz. Demokratik bir dönüşüme uğramış, etnisiteler karşısında tarafsız kalmış ve herkesin devletine dönüşmüş bir Demokratik Cumhuriyet sadece birikmiş sorunları çözmekle kalmaz, ayrıca hepimizi onurlandırır.

<u>Yararlanılan Kaynaklar:</u>

- **Fahir Armaoğlu, (2004), "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)", İstanbul, Alkım Yayınevi**
- **Ergün Aybars, (2000), "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1", İzmir, Ercan Kitabevi**
- **Niyazi Berkes, (2004), "Türkiye'de Çağdaşlaşma", İstanbul, Yapı Kredi Yayınları**
- **Mehmet Beşirli, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları" EÜSBE Dergisi, Sayı: 16, Yıl: 2004/1 ss. 121-139**
- **Edward Mead Earle, (1972), "Bağdat Demiryolu Savaşı", Çev.: Kasım Yargıcı, İstanbul**
- **Cemil Meriç, (2004), "Umrandan Uygarlığa", İstanbul, İletişim Yayınları**
- **Bernard Lewis, (2014), "Modern Türkiye'nin Doğuşu", Ankara, Arkadaş Yayınevi**
- **İlber Ortaylı, (2004), "Gelenekten Geleceğe", İstanbul, Ufuk Kitapları**
- **İlber Ortaylı, (2006), "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı", İstanbul, Alkım Yayınevi**
- **İlber Ortaylı, (2006), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu", İstanbul, Alkım Yayınevi**
- **İlber Ortaylı, (2000), "Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880", Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi**
- **Nadir Özbek, (2000), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet", İstanbul, İletişim Yayıncılık**
- **Şevket Pamuk, (2003), "19. Yüzyılda Osmanlı Dış Ticareti", Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü**
- **Şevket Pamuk, (1984), "Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi 1820-1913", Ankara, Yurt Yayınevi**
- **Taner Timur, (1998), "Osmanlı Çalışmaları İlkel Feodalizmden Yarı Sömürge Ekonomisine", Ankara, İmge Kitabevi**

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Yeni Osmanlıcılık Türk Devletinin En Yozlaşmış Halidir

Aysun Genç

Toplumların, sistemleri ya da kültürlerin kendi gelişim seyri içindeki yolculukları, siyaset bilim ve sosyoloji araştırmalarının konusu olmuştur. Her iki bilim açısından yeterli değerlendirmeye konu olmayan ya da sonuçlar oluşturulmayan sistemlerde, eksik ya da fazla birçok tartışmanın konusu olmakla birlikte kendi mecrasında akarak belli nehir yatakları da oluşturmuştur. Toplamda hepsinin toplumsal gelişim üzerinde etkisi olduğu, toplumları inşa ettiği, olumlu ya da olumsuz, toplumun gelişim seyrini belirlediği bilinmektedir. Bundan dolayı da yapılacak yorumların ahlaki sorumluluğu önemlidir.

Türkiye'de son yıllarda belli tartışma konusu olan kavramlardan biri Yeni Osmanlıcılık kavramıdır. Bu kavram belli tartışmalara da konu olmuş, kiminin şiddet eylemleriyle andığı, korkup uzak durduğu, kiminin küçümseyip inandırıcı bulmadığı, kiminin çaresiz özleyişle anımsadığı bir kavramsallaştırma olarak Türkiye toplumlarının algısına yerleşmiştir.

Bugünün Türkiye'sinin şekillenmesinde belirgin dönemlerden biri 12 Eylül 1980 darbesidir. 12 Eylül darbesi, ABD'nin Türkiye'ye şekil vermesi, NATO'nun Türkiye politikalarına müdahil olması itibariyle ülkenin Kuzey Atlantik stratejisine tabi kılınması için önem atfedilmiş bir saldırıdır. Saldırının büyüklüğü, politik olarak ülke hedeflenmesinden öte, tüm Türkiye ve Kürdistan toplumlarının bu durumdan kırım temelinde etkilenmiş olmasındandır.

12 Eylül bir yıkım yolculuğudur. Tüm Türkiye halklarına, inançlarına, kültürlerine, insanlık değerlerine karşı bir soykırım, yok etme ve hiçleştirme saldırısıdır. Öyle bir saldırıdır ki, fiziki anlamda özgür olan insanlar darbeye karşı direnecek güç, irade ve argümandan yoksun kılınmıştır. Tüm direnme argümanları toplumun elinden alınmıştır. Venüs ne ki, kollarıyla birlikte toplumun ayakları kesilmiş, gözleri oyulmuş, kulakları koparılmıştır. Bu yönüyle de erkek egemen zihniyetinin bir saldırısıdır. Toplum, 12 Eylül darbesiyle birlikte faşizmin sürüleştirmesine tabi kılınmıştır. Bu darbeye karşı direnen, zindanlarda her şeyleri elinden alınmış olan tutsaklar olmuştur. Zindan direnişçileri, her şeyi bitirilen insanın iradesinin elinden alınamayacağının da bir göstergesi olmuş, Kürt halkının öncü kadro duruşları ortaya çıkmıştır. Amed Zindanlarında PKK'li tutsakların geliştirdiği direniş, darbenin toplum kırım yönünün zayıflamasına, darbenin toplum üzerindeki hakimiyetinin kırılmasına, özdeyişle toplumun nefes almasına da yol açmıştır. Bu anlamıyla 14 Temmuz direnişi, Türkiye ve Kürdistan toplumlarının nefes alarak özgür yaşama tutunmasını sağlayan akciğerleri olmuştur. İradenin zaferi kazanılmıştır ancak darbe Türkiye halklarına büyük zararlar vermekten geri durmamıştır.

12 Eylül Darbesinin yıkımları zindanlarla sınırlı değildir. Yeni Osmanlıcılık kavramı 12 Eylül Darbesi ve sonrası ortaya atılmış, darbenin kırımdan geçirdiği toplumun tüm değerlerine karşı yeni bir inşanın habercisi olarak da kurgulanmıştır. Sorulması gereken sorular hazır beklemektedir: Kırılan nedir, yapılması öngörülen nedir? Öte taraftan Yeni Osmanlıcılık kavramı, Osmanlı İmparatorluğuna atıfta bulunmakla birlikte mevcut rejim olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yıkım ilanı da olmaktadır. Diğer deyişle mevcut rejimin sürdürülemezlik seyrinde olduğu dillendirilmiş, bir rejimin yıkılıp başka rejim arayışının ortaya çıkması anlamında da, pandoranın kutusu açılmıştır.

Darbeyle tüm toplumu kırımdan geçirerek kendini dünya imparatorluğu olmaya meyletmiş olan Amerikanın himayesine bağlamış bir rejimin, imparatorluk olamayacağı açıktır. Bu açıklığa rağmen böyle bir iddianın olması da ütopik de olsa bir hedefi, zihniyeti, geliştirilecek siyasal çizgiyi ve eylemler dizisini ortaya koymaktadır. Osmanlı'nın millet kavramlaştırması çatısında İslamı birleştirici unsur olarak ele alışı, Yeni Osmanlıcılık argümanları etrafında yeniden biçimlendirmek istenmektedir.

14 Temmuz direnişi, Türkiye ve Kürdistan toplumlarının nefes alarak özgür yaşama tutunmasını sağlayan akciğerleri olmuştur

Faşizm, Sünni Türk tekçiliği ile tüm ülkede büyük katliamlar gerçekleştirmiş ve darbe mekaniği, tüm toplum üzerinde uygulanan bir kitlesel zihinsel mühendislik aracına dönüştürülmüştür. Bu durumdan, yıllar sonra Erdoğan tersten de faydalanmaya çalışacak, darbe söylemine biçimsel bir karşıtlık oluşturarak toplumun duyargalarına hitap edecek, toplumsal acıları sızlatarak karşı darbe yapacak, darbeden öğrendiklerini her yönüyle kullanarak topluma ve rejime karşı bir darbe yapacak ve büyük yıkım yaratacaktır. 12 Eylül darbesi Türk-sünni tekçiliği ekseninde bir yeni durum ortaya çıkarmıştır. Bilinmektedir ki Recep Erdoğan, 12 Eylül darbesinin en parlak siyasi çocuğudur. ABD ile ilişkisi, İslamcı-Türkçü yanı ile tam bir darbe ürünüdür. Bundan dolayı benzer saldırılar geliştiren her saldırgan erkeği de "iyi çocuk" olarak adlandırmaktadır.

12 Eylül ile başlayan ve Erdoğan dönemiyle ustalığa geçen sistem, Osmanlı İmparatorluğunun yenilmişliğine bir atıftır, bir tür, çöplükte yeni yapı malzemesi aramadır. Türkiye Cumhuriyetinin yıkıldığının, çöküşe geçtiğinin, Cumhuriyet rejiminin bittiğinin itirafıdır. 12 Eylül sonrası Turgut Özal dönemiyle belli açılımlar yapılmış, darbeyi hazmedecek bir kültürel ortam yaratılmıştır. Esas darbenin Erdoğan üzerinden gerçekleşmesi de, Erdoğan'ın sınıfsal-zihniyet olarak cumhuriyet ilan edilirken dışlanan, mağdur edilen kesimleri temsil etmesi, en azından islami kimliğinden dolayı böyle gösterilmesi, özünde de ABD tarafından yetiştirilmiş olmasıdır.

ABD tarafından Erdoğan'a salt Türkiye ile sınırlı olmayan bir rol verilmiştir. Erdoğan'a ABD'nin verdiği rol, İslam dünyasını kontrol altında tutmak, siyasal İslam adı altında radikal gruplara karşı ılımlı İslamı geliştirmek, bu yolla makul olanı ılımlı şemsiyesi altında sunmak, kabul edilir kılmak, resmileştirmek, adeta ideal olanı inşa etmektir. Bu durum belli bir dönem sürmüşse de son yıllarda radikal unsurlara karşıtlık rolü, alternatif olamayan Erdoğan siyasetinin çeteleşerek radikal unsurların hamiliğine dönüştüğünün, pek beklenmeyen bir sonucudur. İslami gruplar, tam istendiği türden bir kontrole gelmemiş, geri bir kökene de dayansa, toplum mühendisliği tutmamıştır. Bu durum, Yeni Osmanlıcılık kavramının dıştan içe yönelmesinin önemli bir parametresini oluşturmuştur.

Yeni Osmanlıcılık Bir Propaganda Aracıdır

Yeni Osmanlıcılık kavramı salt coğrafi bir terim midir? Osmanlı İmparatorluğunun ulaştığı sınırlara göz dikme, iştah kabartma, bu yolla milliyetçiliği tahrik etme, sınır boylarında çeteleşen grupları makul gösterme, her tür tezkereye onay verme sağlanmaktadır. Tüm bunlara rağmen Yeni Osmanlıcılık salt bir coğrafi terim değildir. İmparatorluk hayali denmesi de zordur, zira böyle bir hayalin gerçek olamayacağını en iddiasız olanlar dahi bilmektedir. Bu söylem, bir propaganda aracıdır. Orta sınıfı etkilemek, kendi etkinliğinde yönlendirmek, böyle bir sınıfa dayanarak var olmak için inşa edilmiş bir kavramdır. Kendisiyle beraber yaşamsal, toplumsal, kültürel alana taşırılması da giderek orta sınıftan taşarak alt sınıflara doğru yayılan, kitleselleşen bir yanı olduğunu da göstermektedir. Av kıyafetleri, Osmanlı filmleri-belgeselleri, Ertuğrul'dan başlayıp Fatih ve Süleyman'la süren sinema alanından topluma yayılan, aklı güncelin sığlığından kurtulamayan ve şekli de tarihten

fırlamış ucube tipler, ok-yay ritüelleri, saray inşaları, saç sakal giysiler üzerinden bir hafıza geri getirimi, bir anlamda retrosu, "reis" gibi halkın tebaaya dönüştürülmesinin söylemlerinin icat edilmesi… hepsi bu propagandaya hizmet eden adımlardır. Birçok insanın bunun bir geriye dönüş, tarihin yeniden yaşanması olarak değil, günün modası olarak geçmişle alakasız olarak ele alıp benimsemesi de kapitalist modernitenin içini boşaltıp posa haline getirdiği insan gerçeğiyle bağlantılıdır.

Osmanlı devletinin tüm tarihine genişleme arzusu hakim olmuştur. Bu arzu, göçebe olmaktan kaynaklı yurtsuzluğa ve yerinden edilme korkusuna dayanmaktadır

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda dışlanan İslami kesimlerin Erdoğan etrafında tutunarak iktidar olma, bastırılmışlığın ortaya çıkararak yaşama, imparatorluğa atıf yapan bir ütopya ile duygusal tatmin yaşama istemi de, AKP elitlerinin iktidar elitlerine dönüşme hırsının sonucudur. Osmanlı devletinin tüm tarihine genişleme arzusu hakim olmuştur. Bu arzu, göçebe olmaktan kaynaklı yurtsuzluğa ve yerinden edilme korkusuna dayanmaktadır. "Bizi kabul eden ev sahipleri, ya gerçekten bizi evlerinden kovacak kararlılığa ve güce kavuşursa?!" sorusu tüm hegemonyalarına rağmen akıllarından çıkmamaktadır. Osmanlı'daki göçebelik ve yıkılma korkusu onu sürekli yayılmaya yöneltmiş, nihayetinde yıkılarak batı hegemonyasının belirlediği sınırlar temelinde bir devlet modeline sıkıştırılmıştır. Bu durum, kimi kesimlerde Batıya, laikliğe(!) öfke yaratmıştır. Tüm bunlara rağmen, Yeni Osmanlıcılık, bu kesimlerin öfkesinin örgütlenmiş ve atağa geçmiş hali sayılamaz. ABD'nin 12 Eylül darbesi olmasa böyle kesimlerin değil Osmanlıya dair kendi yaşamlarına, inançlarına dair hayal kurmaları dahi mümkün değildir. Bu kesimlere, bir hayal kurma şansını, hegemonik çıkarları ve dünya hegemonu olma hırsını yaratmanın aracını bulma serüvenindeki ABD vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Orta Asya'da patır patır Türki devletler bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan… Tarım ve yeraltı zenginlikleri iştah kabartan bu ülkeler 90'larla birlikte Türkiye'nin dikkatini cezbetmiş, ekonomik açılım yapmaya yöneltmiştir. Coğrafi olarak Asya ile Avrupa arasında köprü konumundaki Türkiye'nin bu zengin hammadde ve mamül madde kaynaklarından faydalanmamasını düşünmek mümkün değildir. Bunu sağlamak için Türki cumhuriyetler, kardeş ülkeler mottosu giderek daha fazla kullanılır olmuş, 2000'lerle birlikte AKP'nin temel argümanlarından birine dönüşmüştür. Türkiye'deki milliyetçi damar, yavru vatan, mavi vatan gibi icat edilen söylemlerden de hoşlandığı gibi, bu tür söylemleri de taşıyabilecek kıvamdadır. 12 Eylül'de fikirsel olarak var olan, 90'larda zemini güçlendirilen ve 2000'lerde pratiğe konulan AKP politikaları, Arap Baharıyla birlikte önemli bir siyasal kılıfa bürünme fırsatı da yakalamıştır. Zira AKP'nin fıtratı fırsatçılığıdır.

Hatırlanacağı üzere Arap Baharı adı verilen süreçle birlikte nedense en fazla sevinen, Arap olmayan, milliyetçi Türk devleti oldu. Arap Baharını, Arap toplumunun mevcut rejimleri sarsarak yeni bir hamiye ihtiyacını dillendirmesi için fırsat olarak gören Erdoğan'ın, Yeni Osmanlıcılık hayalinin zirve yaptığı dönem olarak tanımlamak çok yanılgı sayılmaz. Erdoğan'ın bu dönem çok öne çıkarılması, bölge lideri olarak tanımlanması-tanıtılması, hatta kendini halife ilan etmenin kıyısına gelmesi, ütopyanın kişisel hırsa dönüştüğü, giderek evrildiği bir eşik olmuştur. Şüphesiz bu rolü Erdoğan'a veren yine ABD'dir. Erdoğan da kendini Abdülhamit ile kıyaslayarak yeni bir dönemi başlatma gayretinden geri durmamış, Hamidiye alaylarına karşılık o da Reisin milis ordusunu, çete gruplarını kurmuştur. Arap baharıyla beraber Erdoğan atağa geçmiş, bölgede yayılma gösteren ve örgütlü olan Türkiye merkezli dini örgütlenmeleri tasfiye ederek tüm İslami mahreçli toplumsal dinamikleri kendi denetimine almış, bunu halifeliğin bir adımı olarak görmüş, giderek

Türkiye'yi islami grupların çeteleşerek bölge halkına düşmanlaştığı kavşağına dönüştürmüştür. Bununla birlikte Yeni Osmanlıcılık kavramını daha yaygın kullanmıştır. Arap Baharı adı verilen sürecin Arap camiasındaki gelişim seyri başka bir konu olurken, Rojava Kürdistan Kürtlerinin de bu süreçte kendilerini savunma ve yönetme amaçlı giriştikleri mücadele, Yeni Osmanlıcılık hayallerinin kalın bir duvara çarptığı bir dönem olmuştur. Rojava Devrimi adı verilen sürecin giderek Kuzey ve Doğu Suriye'de demokratik özyönetim sistemiyle sonuçlanması da söz konusu hayalin geriye ket vurması sürecini başlatmıştır. Bu dönem AKP'nin ne kadar yozlaştığının, Türkiye toplumlarına yönelik iktidar uygulamalarının hangi düzeyde toplum kırım yarattığının, iradesi kırılan toplumun ülke sınırları içinde adeta kısa bir sürede nasıl kültürel-tarihsel değer yitimine uğratıldığının da açığa çıkmasını sağladığı için, aynı zamanda Türkiye devrimidir de. Zira devrim yapmak için önce içinde bulunulan durumu görmek, ayıkmak gerekir.

AKP'de Yeni Osmanlıcılık kavramı ilk dönemlerde siyasal ve kısmen de coğrafi bir kavram olarak kullanılsa da, giderek toplumsal-kültürel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ki, tüm politik amaçlar güç kullanmak kadar toplumları etki altına almalıdır ki güçlenebilsin. PKK Lideri Abdullah Öcalan iktidarların zora ve iknaya dayalı iktidar oluşlarına sıkça değinerek zihniyet inşalarının rolünü ortaya koyar. AKP pratiğinde de bunu görmek mümkün. Türkiye'nin Yeni Osmanlı hayalleri derken bir bütün olarak Osmanlı sınırları akla gelmemesi işin mahiyetini açıklamaktadır. Kimi uçuk marjinal adımlardan öte akla gelen bir Osmanlı sınırı, balkanlara yönünü veren bir Türkiye yoktur mesela. Sınır ötesi denince akla Kürtler gelmektedir. Bu anlamda Kürtlerin içinde olduğu çağ bilinci, direniş ve yeni uluslaşma modeli olarak demokratik uluslaşmayı seçmesi, bu amaçla demokratik özerklik sistemlerini esas almasına bir karşıtlık olarak AKP'nin Yeni Osmanlı söylemine fazla sarılması anlaşılmaz değildir.

En Büyük Zihniyet Dayanağı: Egemen Erkek İdeolojisidir

Kürt özgürlük devriminin tüm Kürdistan parçalarında ideolojik hakimiyetini göstermesi, ABD'nin kabullenmediği bir durumdur ve bundan dolayı ABD, Türkiye'nin sınır ötesi saldırılarını meşru görmektedir. Demokratik özerk Kürdistan gerçeği, dünya egemenliğinin sarsılması anlamında ABD'yi ürkütmekteyken, Türkiye cumhuriyetini de esasta Bakur Kürdistan bağlamında ürkütmektedir. Bakur Kürdistan toplumunun bilinçli ve yarım asırlık direnişinin Rojava devrimiyle derinleştirdiği özgüven çok büyüktür. Erdoğan bunun farkındadır ve bundan dolayı da Rojava'yı kırmızı çizgi olarak adlandırmakta, sınır ötesinden sınırları sağlamlaştırmak amaçlanmakta, bunun için de sınırın içindekileri buna uygun hale getirme hesapları yapılmaktadır.

Yeni Osmanlıcılık hem fetihçi dış politika hem de gündelik hayatta karşılığı olan, toplumun beğenilerine, algılarına, modasına uyarlanan kendini dayatan siyaset aracı semboller dizisidir

---

Bir de sınırın içindekiler var. Türkiye toplumunun sınır ötesinde her tür uygulamayı yapan bir AKP'ye razı edilebilmesi için milliyetçi argümanların, beka söylemlerine dayalı felaket teorilerinin geliştirilmesi yeterlidir. Bu siyaset, MHP ile ortaklık içindeki AKP'ye hem siyaset zemini hem de toplumsal bir zemin yaratmaktadır. Milliyetçiliğin içe yansıması da Yeni Osmanlıcılık kavramıyla birlikte yeni boyutlar kazanmıştır. 2000'lerle birlikte Yeni Osmanlıcılık söyleminin sonuç alıcı olması için salt politik olmaktan çıkarak toplumsallaşması, kitleselleşmesi ve içe yönelmesi gerekmekteydi, ki AKP bunu belli oranda yaptı.

Ayrıca Erdoğan, siyaset dünyasında kötü, yanlış olan, ülkeyi geri konumda bırakan ne varsa hepsini Cumhuriyet rejiminin sırtına yükleyerek rejime olan toplumsal güveni sarsmış, temsil ettiği tarihsel çizginin intikamını da almıştır. Toplumun

güncel, siyasal ve tarihsel olarak rejime güvensizliği üzerinden yeni rejim tartışmaları, ütopik söylemleri de toplumun özlemlerine kısmen hitap etmiştir. TC kuruluşunda esas alınan uygulamaların tersini yaparak, o döneme öfke duyan kesimlerin ve eğilimlerin gönlüne girmeyi başarmıştır. AKP, dağılan ve sistem karşıtı olan toplumu toparlayıp sistem içine çekmek için, müşterek ve müreffeh geçmiş anlatısına başvurmuştur. Toplum da zaten böyle bir şey istemektedir, çünkü toplumun ihtiyacı vardır buna. Yeni tür milli duygu tanımlaması gerekmektedir. Yeni Osmanlıcılık, toplum üzerinde duygu siyasetinin en temel aracı oldu. AKP'nin duygu siyasetinde en fazla rol yüklediği argümandı ve sonuçta aldı. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet inşasında esas aldığı iki nokta vardı: Birincisi, geçmişi radikal bir şekilde unutmak-unutturmak, ikincisi de yeniye odaklanmak. Bundan dolayı yıldırım hızıyla devrimler yapılıyor, ordu, okullar, tüm resmi kurumlar, hatta şapkalar ve harfler bile devrim fırtınasından kurtulamıyordu. Erdoğan da Yeni Osmanlıcılık kapsamında bunu belli oranda uygulamaya çalıştı. Çocuklara okutulan "andımız" denilen faşist yeminin, 23 Nisan ya da 19 Mayıs gibi kutlamaların kaldırılması Cumhuriyete dair ulusal öğelerin hızla unutulmasını sağladı. Son 20 yılda doğan çocukların isimlerine bakınca eskinin nasıl unutulduğu ve yeninin nasıl inşa edildiğine dair veriler bulunabilir.

Tabi bununla birlikte giderek salt İslami kesimlere değil, çoğunluğa hitap etmeye başladı. Sınıf dışı kalmış unsurlar, rejime tepkili unsurlar gibi tüm kesimlere hitap etmeyi esas aldı. Bunu "çözüm süreci" adı altındaki tasfiye girişimiyle Kürtlere karşı da uyguladı. "Çözüm" kılıfı altında Kürtlere karşı uygulanan "Çöktürme Planı" bugün boşa çıkarılmıştır ancak bu planın tüm Türkiye halklarına karşı uygulandığı henüz tam açığa çıkarılmış ve aşılmış değildir. Unutulmaması gereken nokta, Erdoğan'ın darbe çocuğu olmasıdır.

İktidarın ürettiği sembollere halkın sarılması, Zeus'un insanları yaratması öyküsüne benzemektedir. Tam bir tanrı kul ikilemi vardır burada. Sistem kendini, üretilmişlerin ürettikleri üzerinden süreklileştirmektedir. Türkiye'de yaşanan toplum kırım, savaştan daha ziyade, işte budur.

AKP'nin sosyolojik tahlili çokça yapılmaktadır. Aile olarak iktidara yapışmış bireylerin, tarihsel, kültürel olarak iktidar özlemlerinin derinliği, iktidar karşısında mağdur edilmiş psikolojisinin derinliği, Erdoğan ve ailesinde ortaya çıkan anlamsız, mantıksız, açgözlü uygulamalardan anlaşılmaktadır. Yeni Osmanlıcılık argümanlarının model tipleri Erdoğan ailesi olmuştur.

Duygular, kriz dönemlerinde bireysellikten çıkarak toplumsal imajlara dönüşürler

Erdoğan kendisi saray yaptırmış, Bilal ok ve yayla oyalanmış, kadınlar da başta türban olmak üzere belli oranda görünür olmuşlardır. Yine bürokraside saç-sakal reformlarıyla Kemalist inkılaptan da intikam alınmaya çalışılmıştır. Aile bireylerinin çabalarını Erdoğan çevresi, dostları tamamlamaya çalışmış, İbrahim Kalın gibi tiplerle "Külliye" ile başlayan cümlelerin sık sık kullanılması dikkat çekmiştir. Hızla Osmanlı giysilerinin belgeseller-diziler yoluyla topluma gösterilmesi, güzel kılınması, toplumun beğenisine açılması, Osmanlı söylemlerinin kadın ve erkek tiplerinin makul tip olarak sunulması da gözden kaçmamıştır.

Yeni Osmanlıcılık ya da zihniyet inşasına hitap eden başka bir argümanın karşılık bulması için kavramlara saldırması şart. Bu anlamda Yeni Osmanlıcılık da kavramları işgal ederek işe girişti. Tarih ve kültür başta olmak üzere tüm kavramlar yeniden yorumlandı, mühendisliğe tabi tutuldu. Tuğralar ortaya çıkıverdi. İsimler, giysiler, yüzükler, bol bol renkli kumaşlar, Osmanlı düğünü diye tabir edilen şölenler, giderek kişilerden ve dar zümrelerden taşarak kitlesel bir karşılık bulmaya başladı.

Duygular, kriz dönemlerinde bireysellikten çıkarak toplumsal imajlara dönüşürler. Dizilerdeki erkek saç-sakal modelinin giderek yaygınlaşması, adeta ağırlık kazanması, türbanın tek tük olmaktan çıkarak bir siyaset aracı olmaktan bile çıkarak, İslami gelenek

gereği başını örtmeyen kadınların da kimi dönemler giysi-gün konseptine göre moda adına türban takması da bunlara örnektir. DAIŞ'in kafa kesme gösterileri dışında kılıç kullanan olmamasına rağmen Türkiye'de kılıç kullanımına dair belgeseller yapılması da örnek olarak gösterilebilir. Yeni Osmanlıcılık hem fetihçi dış politika hem de gündelik hayatta karşılığı olan, toplumun beğenilerine, algılarına, modasına uyarlanan kendini dayatan siyaset aracı semboller dizisidir. Erdoğan, canının istediğini söyleme kıvamına gelmiştir. İktidar, Bahçeli-Erdoğan ikilisinin bunamışlığındadır! Bunamış bir iktidar her şeyi söyleyebilir. Bu durum, Yeni Osmanlıcılığın sınırlarını da loş bırakmaktadır. İstenirse teknik gelişim, istenirse av partileri, istenirse at binip kılıç kuşanmalar, istenirse beceriksizce uzaydan söz etmeler, istenirse at-avrat-silah alıp satmalar, öldürüp atmalar vardır. AKP milletvekillerinin genç kadınları hizmetçi diye yanlarına alıp cariye gibi kullanıp katletmeleri bu zihniyete dayanmaktadır. AKP, haremlik kurmayı da bir tahrik unsuru olarak tüm geri ve köle erkeklere anlatarak Yeni Osmanlıcılığı cazip kılmıştır. Bu durum üstten alta doğru, elitlerden tebaaya doğru yayılmakta, katliamlar, yozluklar giderek artmaktadır. Çünkü toplumsal zemin buna göre şekillendirilmiş ve kabul edilirlik sınırlarına çekilmiştir. Faşizmin topluma en büyük eziyeti budur.

Osmanlıya daha fazla benzediğini düşündüğü kadar yozlaşma, çürüme derinleşmektedir. Ne kadar çok benzemişse, yakınlaşmışsa o kadar çürümüştür. Yeni Osmanlıcılık denilen, bugünkü Türk devlet iktidarının en yozlaşmış, çürümüş ve dağılmanın eşiğine gelmiş halidir. Çünkü en büyük zihniyet dayanağı, egemen erkeklik ideolojisidir. Türkiye'de bitmiş bir erkeğin Yeni Osmanlıcılık kapsamında at-avrat-silah motivasyonuna sokularak adeta hormonlu şekil ve öz ortaya çıkarılmıştır. Böyle bir politik yönelim, erkeği bir kadın düşmanı, tecavüzcü, doğa düşmanı, çevre düşmanı, değer düşmanı yapmaya yetmektedir. Bugün ülke, tuğralı yüzüklerle bu tip örgütlenmelere yakın sembollerle fotoğraflarını servis ederek cinayet işleyen erkeklerle dolup taşmıştır. Yeni Osmanlıcılık, dış politika unsuru olmaktan çıkarak kadın düşmanı, toplum düşmanı bir mühendislik aracına dönüşmüştür. Özünde toplumun köleleştirilmesine, erkeğin köleleştirilmesi üzerinden kadının denetim altına alınmasına dayanmıştır. Zayıflayan rejimin kendine dayanak araması gibi zayıflayan erkeklik de kendine dayanak aradığında, bunu Yeni Osmanlıcılığın yarattığı mottolarda bulmakta, bunu uyguladıkça sistemin "ADAMI" olmakta, sistemin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Can çekişen bir sistem içindeki toplum ve bireyler de can çekişmekte, özgür var olamamaktadır. Ve AKP rejimi de bu şekilde, dağılma yolundaki çürümüş iktidarını ayakta tutmayı şimdilik başarabilmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Tarihsel Perspektiften Türk Milliyetçilliği*

Dr. Thomas Jeffrey Miley **

Soykırım Türk Ulusal Tahayyülüne Musallat Olmaya Devam Ediyor

Kürt Özgürlük Hareketi ile Türk Devleti arasındaki uzun ve kanlı çatışmayı anlamak, tarihsel bağlamın biraz farkında olmayı gerektirir. Diğer nedenlerin yanı sıra, Kürdistan İşçi Partisinin (PKK) Türk Devletine karşı isyanı, Orta Doğu'daki en uzun süreli, otuz yılı aşkın süredir devam eden, isyanlardan biri olduğu için. Devam eden çatışmayı milliyetçi zihniyetlere ve/veya şiddet eğilimine bağlamak çok kolay. Bu tür zihniyetler asla bir boşlukta doğmazlar. Bunlar sebeplerdir, evet, ama aynı zamanda daha derin bir tarihsel sürecin parçası olan semptom ve sonuçlardır. Savaş, travma ve bir tür sosyal psikozla sonuçlanan bağımlı kapitalist gelişmenin acımasız dinamikleri tarafından yönlendirilen daha derin bir süreç.

Türkiye Cumhuriyeti bir Anka kuşu gibi doğdu. Selefi Osmanlı İmparatorluğu'nun küllerinden, benzeri görülmemiş ve dehşet verici ölüm ve yıkımın, dahası yenilgi ve aşağılanmanın, yani Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıktı. Bu korkunç savaşın en kanlı muharebelerinden bazıları Osmanlı-Rus cephesinde yaşanmıştır (Halliday 2005, s.81). Osmanlı otoritelerinin, 1890'larda açıkça etnik baskı görevi için oluşturulmuş özel Kürt alaylarının dahliyle gerçekleştirilen, onlarca yıllık pogrom ve temizlik örüntüsünün doruk noktası olan, Ermenilere dönük soykırım saldırısını başlatacağı bir savaş (Anderson 2008, s.407).

Temizlik ve toplu tehcirin tek kurbanı Ermeniler de değildi. Failler ve destekçileri, kendi saflarında pek çok mağdur sayabilirlerdi. Kuzey Kafkasya ve Balkanlardan gelen mülteciler ve sürgün edilenler, etnik Türkler ve aynı zamanda yüzbinlerce Çerkez, ondokuzuncu Yüzyılın ikinci yarısında birbirini takip eden dalgalar halinde Anadolu'ya sürüldü. Bunların çoğu "Hristiyanların muamelelerine dair acı hatıralarla" dolu kaldı (Anderson 2008, s.407). Katil veya katillerin destekçisi olabilecek bir başka kurban örneği (Mamdani 2002).

Yine de, 1915'te Ermenilerin başına gelen, benzersiz bir vahşetti. Anderson'un özetlediği gibi: "Tek başına bile yeterince vahşice olan sınır dışı etme, imhanın-bütün bir topluluğun sistematik, devlet eliyle öldürülmesinin-örtüsü olacaktı" (Anderson 2008, s.407). Yirminci Yüzyılın ilk devlet destekli soykırımı.

Ermenilere dönük soykırım saldırısı, Osmanlı-Rus cephesinde yaşanan hezimetlerin ortasında başlatıldı ve bir nefret ve korku karışımıyla motive edildi-Ermenilerin, İmparatorluk Rusya'sının birliklerini desteklemek için harekete geçeceği korkusu.

Adı ağza alınmaması ve hala şiddetle bastırılması ve inkar edilmesi gereken Ermeni soykırımının hayaletleri Türk ulusal tahayüllüne musallat olmaya devam ediyor. Frantz Fanon'un Cezayir'deki meşhur belirlemesi gibi, savaşların travmatize ettiği kişiler arasında şiddet failleri, zalimler kadar mağdurlar, ezilenler de olabilir (Fanon 2001). Savaş sırasında komşularına karşı, yardım ve yataklık edilen, işlenen suçların muazzam boyutu, inkar edilebilecek ama asla tamamen silinmeyecek veya unutulamayacak suçlar. Ve böylece, Stephen Casmier'in ABD bağlamında fail travması olarak adlandırdığı şey, toplumsal tahayyülün

başına bela olmaya devam ediyor (Casmier 2015). Failleri pişmanlık duymayan ve cezasız kalan ve birçok Kürt'ün suç ortağı olduğu korkunç toplu ve bireysel suçların yol açtığı bir travma.

Militarizm ve Otoriterizmin Uzun ve Kanlı Tarihi

PKK ile Türk Devleti arasında süregelen çatışma ancak böylesine derin bir tarihsel bağlama yerleştirildiğinde anlaşılabilir. Uzun bir militarist otoriterlik sicili ile birlikte ve buna bağlı olarak "uzun süredir devam eden ve yaygın siyasi şiddet örüntüsü" ile karakterize edilen bir bağlam-Devleti sık sık rahatsız eden, hatta vahşileştiren ve baskın toplumsal tahayyülerden etkilenen ve güçlendirilen şiddet (Orlow 1982, s.53).

Kürt Özgürlük Hareketi'nin lideri Abdullah Öcalan'ın iddia ettiği gibi, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri Kürt kolektif sesinin ve demokratik özerklik özlemlerinin dışlanması, anti-demokratik güç ve eğilimlerin ajandasındaki en önemli maddeler arasında yer alır. Öyle ki Sayın Öcalan'ın "PKK savaşımının Cumhuriyetle değil, ona yönelik anti-demokratizmle ilgili olduğu" iddiası gerçekten aklan yatkındır (Öcalan 2012, s.48-51)Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda parçalandı ve uzun süredir üzerinde hüküm sürdüğü kalan topraklar, bölgede o tarihten beri az çok yürürlükte olan bir sistem olan "modern ulus-devlet" sistemine göre yeniden düzenlendi. "Büyük Savaş"ın sonunda, İmparatorluk "doğuda Rusya'nın, güneyde Britanya ve Arap müttefiklerinin askeri baskısına yenik düşmüştü." Osmanlının geri çektirildiği Arap bölgelerinde, "İngiliz ve Fransızlar, daha sonra devlet haline gelen bir dizi yeni toprak birimi tanımladılar: Lübnan, Suriye, Irak, Ürdün ve Filistin" (Halliday 2005, s.81).

Aynı zamanda, İmparatorluğun Anadolu hinterlandında "yeni bi Türk devleti yaratıldı." Bu yeni Türk devleti, "başlangıçta, 1920 Sevr Antlaşması'nda resmileştirilen sert dış kontrollere tabi tutuldu." Büyük Güçler tarafından dayatılan Sevr Antlaşması, yanlızca "Batı'daki bölgeleri Yunanistan'a devretmek ve boğazları uluslararası kontrol altına almakla kalmadı"; aynı zamanda, çok kritik bir şekilde, Doğu'da "ayrı bir Kürt devleti olasılığı"nı da kabul etti. Ama Sevr antlaşması tutmayacaktı. Bunun yerine, "Mustafa Kemal Paşa liderliğindeki milliyetçi bir hareket anlaşmayı reddetti ve bir dizi başarılı askeri harekatla Türk bağımsızlığını yeniden ilan etti", nihayetinde 1923'te Lozan Antlaşması'na zorladı. Yeni Antlaşma ile "yeni Türk devletinin sınırları ve bağımsızlığı" oluşturulacak ve bununla birlikte Kürt özerkliği veya bir Kürt devleti vaadi ortadan kalkacaktı (Halliday 2005, s.81; ayrıca bkz. Yadirgi 2017, s.5-6).

Büyük Güçlerin entrikaları hemen unutulmayacaktı, aslında bugüne kadar da unutulmadı. Bu güçlerin, Sevr Antlaşması ile Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda kazanılan zafer ganimetlerini paylaşma girişimleri ve özellikle Sevr'de Kürtlere özerklik ve hatta devlet olma vaadinde bulunmaları, Kürt sorunu konusunda Türk milliyetçilerinde korku ve paranoya yaratmaya devam ediyor ve hala "Türkiye'deki Kürtlerin taleplerini koplocu bir çizgide değerlendirme eğilimini" açıklamaya yardımcı oluyor" (Yadirgi 2017, s.6).

Gerçektende, Fred Halliday'in 1990'ların sonlarında Türk hükümet yetkilileriyle yaptığı röportajlardaki deneyimlerine atıfta bulunarak belirttiği gibi, on yıllarca NATO ittifakına üye olduktan sonra bile, Kürtlerin hakları sorulduğunda "Türk yetkililer, masalarına doğru eğilerek, 'Sevr Sendromu'-Türkiye'de anlaşıldığı şekliyle-,batılı hükümetlerin Türkiye ve komşularını bölme, zayıflatma veya bunların iç işlerine müdahale etme eğilimi hakkında ders verir" (Halliday 2005, s.92).Kemal de balangıçta, en azından Kurtuluş Savaşı'nın en şiddetli döneminde, askeri harekatın sonucu "hala muallakta" iken Kürtlere siyasi özerklik ve dillerine ve kültürel kimliklerine saygı sözü vermişti; ancak "zafer sağlanır sağlanmaz, Kürt bölgelerine kamu görevlileri dolduruldu, Kürtçe yer adları değiştirildi ve Kürtçe mahkeme ve okullarda yasaklandı" (Anderson 2008, s.418; Natali 2005, s.73).

Yine de dini bağlar Türkleri ve Kürtleri bileştirmeye, hatta potansiyel olarak tek bir "ulus"ta birleştirmeye hizmet etmişti ancak 1924'te Kemal'in Halifeliği kaldırma kararıyla birlikte, tüm ortak sembolizm çöktü. İlk büyük Kürt isyanını, yani 1925'te patlak

veren Şeyh Said isyanını tetikleyen, Hilafet'in ilgasıydı (McDowall 1996, ps.187-191; Romano 2006, ps.34-35). Türk ordusu tüm ağırlığıyla, sadece isyancılara değil, Kürtlerin üzerine çökecekti, kanlı bir toplu intikam nöbeti: "Bütün köyler yakıldı veya yerle bir edildi ve erkekler, kadınlar ve çocuklar öldürüldü" (McDowall 1996, s.196).

Kürtlerin acımasızca bastırılması, "amansız Kemalizm" olarak adlandırılan şeyin başlangıcını işaret etti ve gidişatını belirledi. Gerçekten de, genç Kemalist Cumhuriyet'in otoriter, militarist ve tek-parti devletine dönüşümünü başlattı. Ordu kısa sürede Kürt bölgesinin kontrolünü "birincil işlevi", "raison d'etre (varlık sebebi)" olarak görmeye başladı. Basın sansürlendi, gazeteciler sindirildi ve tutuklandı, sendikalar ve sivil toplum örgütleri bastırıldı, ifade özgürlüğü kısıtlandı, muhalif siyasi partiler yasaklandı (McDowall 1996, s.198). Özetle, bu, ülke genelinde "diktatörlük dayatılmasının sinyaliydi" (Anderson 2008, s.419).Bu sırada, Kürt bölgesinde "baskıyı sürgünler, infazlar ve sistematik Türkleştirme takip etti." 1925'ten sonra, Kürtler "resmi olarak yok olacak" ve Kemal'in kendisi "bir daha asla 'Kürt' kelimesini kamusal alanda ağzına almayacaktı." Böylece bugüne kadar devlet tarafından dayatılan, Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük etno-milliyetçi kurgusu, "ulusun homojen bir halktan oluştuğu" kurgusu tamamlanmış ve kurumsallaşmıştır (Anderson 2008, s.418-419).Kemal'den bu yana, Türkiye'deki Cumhuriyetçi idealler, saldırgan ve militan bir Türk etno-milliyetçi bilinç, "Kürt azınlığın etnik ve kültürel farklılığını kabul etmeye" isteksiz ve hazırlıksız baskın bir toplumsal tahayyül tarafından aralıksız çarpıtıldı (Cleveland 2004, s. 182). Bu, Türk milli bilincinin yüksek bir şahsiyeti, Kurtuluş Savaşı'nın kahramanı, Cumhuriyetin kurucusu, Türk milletinin atası Kemal'in mirasının önemli bir parçasıdır. Ülkedeki herhangi bir okulu ziyaretin açıkça ortaya koyacağı gibi, ona tapınmak günlük hayatın bir parçası olmaya devam ediyor.

Türk Milli Bilincinin ve Millileşen Türk Devletinin Doğuşu

"Atatürk"ün kelime anlamı "Türklerin atasıdır". Kemal'e resmen, 1934 yılında, ölümünden sadece dört yıl önce Büyük Millet Meclisi tarafından verilmiş bir unvandır. Fakat o milletin atası olsa da, Türk milli bilincini sıfırdan yaratmadı.

Türk milli bilinci, ondokuzuncu Yüzyıldan yirminci Yüzyıl başlarına kadar tedrici bir süreç içerisinde gelişmiştir. Başlangıçta Türkçe konuşan seçkinler arasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun son on yıllarında tam teşekküllü bir Türk etno-milliyetçiliğe dönüşmeden önce, "reformist" ve modernleştirici eğilimlerle ilişkilendirilen önceki Osmanlıcı taahhütlerden evirilerek doğmuştu. Laik bürokratlar, Batıcılar, çökmekte olan bir İmparatorluk Düzeninin "modernleştiricisi" olmayı arzulayanlar, Türk ulusunun kasıtsız ebeleri olmuşlardı. Ve ordu, ulusun onurunun savunucusu, onun öncüsü olarak, en sembolik şekilde "Jön Türkler" olarak adlandırılan, çekirdek grubu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde (İTC) örgütlenen, yapının bünyesinde cisimleşti.

1908 yazında, Manastır ve Selanik'te, İngiliz ve Rusların kalan Rumeli topraklarını bölmek için bir anlaşmaya vardıklarına dair korku ve söylentiler arasında, bir askeri isyan patlak verdi ve hızla yayıldı (Anderson 2008, s.400). Jön Türkler olarak bilinen isyancı subaylar, vatansever inançla motive oldular ve özellikle padişah II. Abdülhamid'in orduya yatırımı tehlikeli bir şekilde ihmal etmesi konusunda kızgındılar. İmparatorluğun toprak bütünlüğünü savunmak için, padişaha itaatin üzerinde ve hatta buna karşı, acil bir ihtiyaç duygusuyla harekete geçtiler.Başlangıçta Jön Türklerin popüleritesinin kaynağı, anayasal hükümetin restore edilmesi çağrılarıydı. Ancak bir kez iktidara gelinince, Jön Türklerin, belki de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, anayasaya saygı gösterme konusunda oportünist oldukları ortaya çıktı.

Jön Türkler, Büyük Güçler'in gözünde tanınma ve saygı, masada bir koltuk talep eden, Batı'nın taklitçileriydiler; ama bunun için, "Osmanlı Devletinin, rakiplerini oldukça güçlü kılana benzer mordern bir kitle tabanını oluşturmak için bir dönüşüm yaşaması gerektiğini" biliyorlardı (Anderson 2008, s.401). Jön Türkler, kitleleri devleti desteklemek için mobilize etmenin, ulus kategorisinin açık cazibesini gerektirdiğine inanıyordu. Ve böylece, toplumsal tahayyül her zamankinden daha fazla Türk ulusu bağlamında tanımlanmaya başladı,

İmparatorluk tarafından kavramlar, özellikle okul sisteminde, her zamankinden daha fazla türetildi ve yayıldı (Hammy 2016).

İTC'deki Jön Türkler, mesele meşrutiyet olduğunda oportünist olmuş olabilirler, ancak mesele ulus olduğunda kesin inançlılardı ve onlarınki, Türk milliyetçiliğinin ölümcül, saldırgan, dışlayıcı bir türüydü (Yadirgi 2017, s.5; Hanioglu 2011, s.64). Türk etno-milli tahayyülleri, Osmanlı projesinin ardışık başarısızlıkları, sınır ve çelişkilerine yanıt olarak gelişti. Bu etno-milli tahayyüler, emperyal parçalanma ve ayrılıkçı ajitasyonun eğilim ve travmalarıyla diyalektik ilişki içinde her zamankinden daha güçlü bir şekilde ortaya çıktı. Bu, Türk milliyetçiliğinin başlangıçtan itibaren, neden Büyük Güçlerin akbaba gibi görüldüğü, hatırı sayılır miktarda anlaşılabilir bir paranoyadan etkilendiğini anlaşılır kılıyor.Buna karşılık tahmin edilebileceği gibi, "Osmanlıcılığın kademeli olarak Türk milliyetçiliğine dönüşmesi, Türk olmayan topluluklar arasındaki ayrılıkçı eğilimleri daha da hızlandırdı" (Rustow 1965, s.177). Fakat, ancak Büyük Savaş'ın ardından, İmparatorluğun ölümüyle birlikte, Osmanlıcı nosyon kesin olarak yenilgiye uğratılacak ve boşluk, kısa süre sonra, savaş kahramanı Kemal'de cisimleşen ve onun Cumhuriyetiyle kurumsallaşan yeni bir hegemonik Tük etno-milliyetçiliği tarafından doldurulmaya başlanacaktı.

Gerçekten de, Kemalist rejimin ürettiği etno-milliyetçi "mitoloji", aşırı milliyetçi çılgınlıkların bol olduğu iki savaş arası dönemde en "ölçüsüz" olanlar arasında yer alacaktı. Anderson'un veciz bir şekilde tarif ettiği gibi:

> *"Otuzlu yılların ortalarında devlet, Akdeniz'deki Hitit ve Fenikelilerin bir kolu olan Türklerin, Orta Asya'dan dünyaya, Çin'den Brezilya'ya medeniyeti yaydıkları ve evrensel tarihin itici gücü olarak, diğer tüm dillerin kökeni olan ve ilk Türklerin Güneş Dilinden türeyen bir dili konuştuğunu savunan bir ideolojinin propagandasını yapıyordu."*

Ancak, Anderson'un da söylediği gibi, Kemalizm'in ölçüsüz mitleri, "etnik megalomani" refleksleri bir de her zaman "resmi kuruluşun altında yatan güvensizlik ve yapaylığın" yansımasıydı. Bu, büyük Türk sosyoloğu Çağla Keyder'in artık klasik olan "rejimin doğuşunda etnik temizlikle boşaltılmasının bir telafi mekanizması olarak, Anadolu'nun geriye dönük Hititler ve Truvalılar biçiminde saf Türklerin yerleşim alanı olarak sunulması" yorumuyla uyumludur (Anderson 2008, s.420).

Aynı şekilde Keyder'in yorumu, 1925'teki Kürt isyanını bastırma refleksinin neden bu kadar acımasız olduğunu anlaşılır kılmaktadır. Gerçekten de Keyder, bu anı, genç Cumhuriyet'in militarist, otoriter ve etno-milliyetçi eğiliminin belirgin hale gelmesini sağlayan, gidişatındaki önemli bir dönüm noktası olduğu kadar belirleyici bir an olarak görüyor. Keyder'e göre Kürt isyanı, "Ermeni tehciri ve Yunan mübadelesine rağmen, yeni ülkenin, bürokrasinin arzu ettiği ulusal homojenlik derecesine hala ulaşamadığının güçlü bir hatırlatıcısıydı." Sonuç olarak "bu isyanla hükümet savaş durumuna geri dönerek, Doğu'daki Kürt taleplerini bastırmak amacıyla, olağanüstü yetkiler taşıyan İstiklal Mahkemelerini yeniden faaliyete geçirdi." Doğu'daki şiddetli baskı dalgasının ortasında "Takrir-i Sükun Kanunu" ilan edilerek ülke çapında yürürlüğe girecek, böylece "hükümet otoriter yönetim için kurumsal bir çerçeve sağlayacak" ve dolayısıyla "potansiyel muhalefet kanallarını ortadan kaldıracaktı." "1930'daki kısa bir dönem dışında", "yirmi yıllık tek parti yönetimi boyunca kapalı kalmaya" mahkum olan kanallar (Keyder 1987, ps.83-84). Ve 1930'lardan itibaren, İtalyan faşizmi "'güçleri birleştirme' sloganı altında, gelişmekte olan devlet/parti ilişkileri için bir model oluşturacaktı" (Houston 2008, s.127; Keyder 1987, s.100).

Bu süre zarfında rejim, son derece "merkezi, laik, Türk milliyetçisi bir devlet" inşa etmek ve konsolide etmek için muhalefetin etkili bir şekilde susturulmasından yaralanacaktı. "Kürt etnik kimliğini ortadan kaldırmak için tasarlanmış iskan planları ve diğer yasaları" da kapsayan, "Kürt bölgelerindeki isyanlara tepkisi saldırgan ve baskıcı hatta sadistçe olan milliyetçi bir devlet" (Angrist 2004, s.390).

İlkesel olarak asimilasyoncu, pratikte çoğu zaman dışlayıcı "yekpare" bir milliyetçilik türünün egemen olduğu millileşen bir devlet (Brubaker 1996). Babası 'Türkleşmiş bir Kürt' olan ve 1938'de Kemal'in ölümünden sonra cumhurbaşkanlığını devralması kaçınılmaz olan dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün

ünlü sözlerinde çok iyi yakalanabilen milliyetçi bir zihniyet. 1925'te, acımasız baskı dalgasının ortasında, ısrarcıdır: "Türk çoğunluğun karşısında diğer unsurların hiçbir etkisi yoktur. Her ne pahasına olursa olsun ülkemizde yaşayanları Türkleştirecek, Türklere veya Türkçülüğe karşı çıkanları yok edeceğiz." Üstünlükçü ve nihayetinde dışlayıcı zihniyet Kemal'in adalet bakanında çok daha açık görülebilmektedir. Bakan 1930 yılında böbürlenmektedir: "Biz Türkiye denen, dünyanın en hür ülkesinde yaşıyoruz. Mebusunuz inançlarından bahsetmek için buradan daha müsait bir ortam bulamazdı. Onun için hislerimi saklamayacağım. Türk, bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı" (Özcan 2006, s.70).

İç düşman olarak tanımladığı kişileri fiziksel olarak yok etmeye ve belki de tüm köylerin yerle bir edildiği ve "havadan bombardıman, gaz ve ağır silahların" kullanıldığı 1938'de Dersim'de en vahşi biçimde görülen, yenilenen Kürt direnişlerinin her türlü işaretini bastırmak için devlet terörüne girişmeye istekli bir devlet. Dersim ile ilgili dönemin İngiliz prokonsülü şunları rapor etmiştir: "Kürtlerin yaşadığı bölgeyi temizlemek için askeri yetkililerin, Büyük Savaş sırasında Ermenilere karşı kullanılanlara benzer yöntemler kullandıkları çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır: Kadın ve çocuklar dahil binlerce Kürt katledildi; çoğu çocuk diğerleri Fırat'a atıldı; daha az hasmane olan bölgelerde ise, önce hayvanlarından ve diğer eşyalarından mahrum bırakılan binlerce kişi Orta Anadolu'daki vilayetlere sürüldü" (quoted in McDowall 1996, s.209). Belki de en başta eğitim sisteminde kurumsallaşan ve yaygınlaştırılan bir Türk milliyetçiliği ki öğrenciler her gün şunu söylemek zorunda bırakılmıştı: "Türküm, doğruyum, çalışkanım. İlkem küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu ve milletimi özümden çok sevmektir. Ülküm yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun" (Natali 2005, s.86). Özellikle, 1960 nüfus sayımında bile "on beş Kürt vilayetindeki nüfusun ortalama yüzde 85'inin" okuma yazma bilmediği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür endoktrinasyonların etkisi Kürt bölgesinde sınırlı kalmaya mahkumdu (Natali 2005, s.97).

Kemal'in Ölümünden NATO İttifakına

Dış politika açısından, Kemalist rejim uzun süre bağımsız ve tarafsız bir duruş sergiledi. Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda, "Bolşevik devrimin Ortadoğu'ya yayılmasının olası göründüğü", Doğu Halkları Kongresi'nin "emperyalizme karşı cihat çağrısı yaptığı", Moskova'nın "Türkiye içindeki radikal güçlere destek" verdiği yıllarda sosyalistler arasında küçük bir umut ışığı belirmişti; ancak 1921'de Sovyet yanlısı güçler "yenildi ve SSCB...Kemalist rejimle barış arayışına girdi." Buna karşın, Kemalist rejim 1923'ten itibaren, "İkinci Dünya Savaşı'nın ilk evrelerine" kadar sürecek olan, "Avrupa'nın büyüyen ihtilaflarına" titiz bir "tarafsızlığı" sürdürecekti (Halliday 2005, ps.84-85).

Kemal'in 1938'deki ölümü, özellikle Savaşın sonucu tahmin edilebilir hale geldiğinde, uluslararası ilişkilerde "tarafsızlıktan uzaklaşıp batıyla ittifaka doğru" önemli bir yeniden düzenlemeye işaret edecekti. Ancak açıkça söylemek gerekirse "faşizme karşı mücadelede hiçbir Türk kurşunu atılmadı" (Anderson 2008, s.429). Rusya'nın savaştan "daha güçlü ve tehditkar bir ruh haliyle" çıkacağı ve Stalin'in Doğu Avrupa'da yaptığı gibi, "Türkiye'den...stratejik ve farklı tavizler talep edeceği" beklentisiyle, Kemal'in halefi İsmet İnönü, ülkenin topraklarını ve "bağımsızlığını" güvence altına almak için Batı'ya sonuç alıcı bir şekilde sarıldı. İnönü'nün korkuları yersiz değildi. Savaşın sonunda, muzaffer Stalin gerçekten de "doğu sınırına ilişkin toprak anlaşmasının gözden geçirilmesini" ve aynı zamanda "Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan boğazlara" erişimi düzenleyen 1936 tarihli anlaşmanın revizyonunu teklif edecekti. Hatta Stalin'in "boğazlar üzerinde bir üs talep ettiği" söylentisi bile dolaşıyordu. İnönü, Soğuk Savaş'ın etkili bir ilanı olan 1947 Truman doktrinde açığa çıkacağı ve güvenceye alınacağı gibi, ABD'den yardım istemekte gecikmedi. "Batı"nın sadık müttefiki Türkiye Cumhuriyeti, Soğuk Savaşın ilk sıcak savaşına, Kore'ye asker gönderecekti. Ve 1952'de "Kuzey Atlantik'ten oldukça uzakta" olsa da NATO üyeliğini güvence altına aldı (Halliday 2005, s.106-107).

NATO ittifakına dahil olmak, tarihi bir zar atılması anlamına geliyordu. Bu durum, Marshall Planına dahil edilmek ve askeri yardım karşılığında, Cumhuriyetin kurucusunun parametre ve projesindeki "bağımsızlığın" esaslarının belirgin bir

şekilde değiştirilmesini ifade eden, çok önemli ve uzun süreli bir yeniden düzenlemeyi ortaya kayacaktı. Batıya boyun eğme ve hem İslamcı sağda hem de laik solda yurttaşların önemli bir kesimi için ölçüsüz, hatta affedilemez olan, her türlü anti-emperyalist imaja son verilmesi (Halliday 2005, s.107).

NATO ittifakı açısından Türkiye Cumhuriyeti'ni kendi safına dahil etmenin jeostratejik avantajları açıktı. Türkiye "Soğuk Savaş sırasında NATO'nun en doğusundaki karakolunu temsil ediyordu. Başka hiç kimse … Moskova'ya daha yakın değildi." Ve böylece, Türk devleti, Soğuk Savaş'ın ön saflarındaki rolü için etkin bir şekilde görevlendirildi, "Özgür Dünya"nın sınırlarını koruyordu, gerçekten de "NATO'nun Varşova Paktı ülkeleriyle olan toplam sınırının üçte biri" Türk devleti tarafından korunuyordu. Sonuç olarak, askeri yardım bol bol akmaya devam edecekti. Türkiye "yüksek teknoloji teçhizatıyla donatılacak" ve "dinlenme noktası olarak kullanılacak" ve "milyarlarca ABD yardımı", kısa süre sonra "ABD ordusu için mükemmel bir savunma müteahhidi haline gelen" Türk seçkinlerine devredilecekti. Sonuç: NATO'daki en büyük ikinci silahlı güç, "Avrupa'nın en büyüğü" (Ganser 2004, s.225; Yadirgi 2017, s.186). ABD'ye benzer şekilde, Türkiye'de, baskın toplumsal tahayyüller içindeki militarist motifler kaçınılmaz olarak güçlendirildiği için, bu kadar çok askeri harcama eninde sonunda kendi evine dönecekti.

***

* Bu yazı 'Your Freedom and Mine: Abdullah Ocalan and the Kurdish Question in Erdogan's Turkey (Black Rose)' kitabından alınmıştır.

Kitaba ulaşmak isteyenler 'https://www.amazon.de/Your-Freedom-Mine-Abdullah-Question/dp/1551646706' sitesinden ulaşabilir.

** Cambridge Üniversitesi

Yararlanılan Kaynaklar:

- Anderson, s. 2008. The New Old World (London: Verso).
- Angrist, M. 2004. "Turkey. Roots of the Turkish-Kurdish Conflict and Prospects for Constructive Reform," in U. Amoretti and N. Bermeo, eds., Federalism and Territorial Cleavages (Baltimore: The Johns Hopkins University Press), ps.387-416.
- Brubaker, R. 1996. Nationalism Reframed. Nationhood and the National Question in the New Europe (Cambridge: Cambridge University Press).
- Casmier, S. 2015. "Ferguson, Meaning, and Walter Ong." Unpublished paper delivered at Race and Expression. A Saint Louis University Symposium. Saint Louis, MO. 8th April.
- Cleveland, W. 2004. A History of the Modern Middle East (Westview Press, Third Edition).
- Fanon, F. 2001. The Wretched of the Earth (London: Penguin Modern Classics).
- Ganser, D. 2004. Nato's Secret Armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe (London: Routledge).
- Halliday, F. 2005. The Middle East in International Relations. Power, Politics and Ideology (Cambridge: Cambridge University Press).
- Hammy, Cihad. 2016. "AKP: A Marriage between Turkish Nationalism and Authoritarian Islam," Kurdish Question (http://www.kurdishquestion.com/article/3098-akp-a-marriage-between-turkish-nationalism-and-authoritarian-islam).
- Hanioglu, M. 2011. Atatürk. An Intellectual Biography (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- Houston, C. 2008. Kurdistan. Crafting of National Selves (London: Bloomsbury Publishing).
- Keyder, Ç. 1987. State and Class in Turkey (London: Verso).
- Mamdani, M. 2002. When Victims Become Killers (Princeton, NJ: Princeton University Press).
- McDowall, D. 1996. A Modern History of the Kurds (London: I.B. Tauris).
- Natali, D. 2005. The Kurds and the State. Evolving National Identity in Iraq, Turkey, and Iran (Syracuse, NY: Syracuse University Press).
- Öcalan, A. 2012. Prison Writings III. The Road Map to Negotiations (Cologne: International Initiative).
- Orlow, D. 1982. "Political Violence in Pre-Coup Turkey," Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 6, Issue 1-2, ps.53-71.
- Özcan, A. 2006. Turkey's Kurds. A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan (London: Routledge).
- Romano, D. 2006. The Kurdish Nationalist Movement. Opportunity, Mobilization, Identity (Cambridge: Cambridge University Press).
- Rustow, D. 1965. "Turkey: The Modernity of Tradition," in L. Pye and S. Verba, eds., Political Culture and Political Development (Princeton, NJ: Princeton University Press), ps.171-198.
- Yadirgi, V. 2017. The Political Economy of the Kurds of Turkey: From the Ottoman Empire to the Turkish Republic (Cambridge: Cambridge University Press).

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Türk Ulusçuluğunun Aleviler Üzerindeki Etkileri

İbrahim Karakaya

Konuyu anlamak için bazı kavramların açıklanmasına ihtiyaç var. Ulus nedir? Ulus devlet ne anlama geliyor? Feodal Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türk devletine geçiş sürecini, bu geçiş süreci ve sonrasında ulus devletin Alevi Bektaşi toplumuyla kurduğu ilişkileri incelemek gerekiyor.

Kapitalizmin öngördüğü ulus tanımlaması "Belirli bir pazar ve devlet sınırları içinde yan yana gelmiş, kader birliği oluşmuş, dili ortak ve aynı tarihsel geleneğe sahip insanların meydana getirdiği geniş ölçekli bir aidiyet ve örgütlenme şeklinde ifade edilir".[1]

Genellikle Türkiye'nin bir ulus devlet olduğu ifade edilmektedir. Ancak Türk devlet yapısına ve devlet ile toplum arasında kurulan ilişkinin niteliğine baktığımızda ulus devletten çok devlet ulusu modeliyle karşılaşmaktayız. Var olan devlet, bir ulusun kurduğu devlet değildir, ancak devlet kendisine ait yeni bir toplum kurmayı istemektedir. Türkiye'de bir ulus devleti inşa etmenin arkasında devletin kendi ulusunu yaratma arzusu vardır. Bütün toplumu her açıdan homojenleştirme düşüncesi, devlet toplumu anlayışının temelidir. Devlete ait homojen bir toplum projesi, ülkemizde var olan bütün dinî ve kültürel farklılıkları reddetme, bastırma ya da imha etme suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin son yüz yılda yaşadıkları, devletin toplum kuramayacağını ancak yapay toplama bir yığın meydana getirebileceğini ortaya koymaktadır. Devlet müdahaleleri ve toplum mühendisliği uygulamalarından dolayı Türkiye sahici anlamda bir toplum olmayı başaramamıştır. Türkiye'nin temel sorunu, sahici bir toplum olmamasıdır. Devletin ulusal birlikçi ideolojisi, Türkiye toplumunu homojen olarak kurgulamaktadır. Aslında devletin resmî çizgisinin yaptığı, Türkiye'nin sahici sosyal ve kültürel çoğulculuğunu inkâr ve imha etmekten başka bir şey değildir. Tasada ve kıvançta ortak duyguları paylaşan, sınıfsız imtiyazsız birbiriyle kaynaşmış bir toplum inşa etme iddiasıyla ortaya çıkan devlet ulusu projesi, toplumsal, kültürel, dinî, tarihî ve dilsel gibi her türlü farklılığı inkâr etmiş, onların yerine devletin çizgisinde etnik, dilsel ve kültürel açıdan homojen bir toplum inşa etmeye çalışmıştır. Alevîlik, devlet ulusu şeklinde ifade edilecek homojenleştirme projesinin en büyük kurbanlarındandır.[2]

Ulusun görevi; bir millet ve milletin sahip olduğu bir devlet yaratmaktır. "Millet yaratma fikirleri geçmişte de dile getirilmiştir. Örneğin İtalya'nın birliğini sağlayan İtalya Krallığı'nın ilk parlamentosunda, İtalyan politikacısı olan Massimo d'Azeglio'nün (1798-1866) 'İtalya'yı yarattık, şimdi de İtalyanları yaratmalıyız' biçimindeki ünlü deyişinin millet ve milliyetçilik konusunda yeni araştırmalara yol gösterdiği kesindir. Milliyetçiliğin özü, ulus ve devletin özdeşleşmesidir. Ulus-devletin özü, bu özdeşleşmedir."[3]

Uluslaşma çalışmalarında, bütün "alt kimlikleri" içeren bir üst kimlik olarak "kültürel kimlik" gündeme gelmektedir. "Kimlik, her şeyden önce birey, din/mezhep, toplumsal sınıf, etnisite/ulus, yöre, meslek ve kültür gibi alanlarda bireyin öz bilinci temelinde 'özü' 'başka'dan, 'öteki'den ayırma uğraşı temelinde oluşturulur. Bu yönüyle kimlik bir tekleşme edimidir… mensubiyet duygusu arttıkça 'özü' 'öteki'den ayırma ve soyutlama eğilimi de

1 **Demokratik Ulus ve Siyaseti - Sayfa 69**

2 **V. Coşkun, Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu, Ankara: Liberte, 2009. 94 Bilal Sambur**

3 **Yener Orkunoğlu, Marksizm, Milliyetçilik ve Demokratik Ulus**

artar… bununla yetinilmez; daha da ileri gidilerek, 'öteki' 'tehlikeli' hatta 'düşman' olarak görülür ve gösterilir… Böyle durumlarda 'ulusal çıkar' araçsallaştırılır, çoğunlukla yanıltıcı bir örtü olarak kullanılır."[4]

"Etnik, dinsel anlamda 'özün' gereğinde fazla vurgulanması, toplumsal-kültürel yaşam alanında kaçınılmaz olarak ayırıma, hatta ayrımcılığa dönüşebilir… bu türden ayırma ve ayrımcılık, Türkiye'de etnik olarak Kürtlere, inançsal olarak da Alevilere uygulanmaktadır."[5]

Osmanlı-Alevi Bektaşi İlişkileri

Osmanlı İmparatorluğu, feodal bir imparatorluktu. Dolayısıyla feodal imparatorluğun hakimiyeti, üretim aracı olan toprak ve toprağı işleyen köylü üzerindeki mülkiyet hakkı, ideolojisi ise dindir. Yani toprağı genişletirken aynı zamanda ideolojisi olan dinin de hakimiyet alanını genişletmekteydi. Nitekim Roma İmparatorluğu, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İngiliz imparatorlukları Hıristiyan imparatorluklarıydı. Haçlı Seferleri böyle bir ideolojik birlikteliğin ürünüydü. Osmanlı İmparatorluğu da bir İslam imparatorluğuydu. Yavuz Sultan Selim'in Hilafeti eline almasıyla bu yetkiyi pekiştirmiştir. Onun için Osmanlı'nın diğer halklarla olan ilişkisini etnik farklılık ve etnik mücadele olarak göstermek yanlış bir tanımlama olur. Selçuklulardan başlayarak, Osmanlı ve devralınan Cumhuriyet/ulus devlet dönemi Kızılbaş katliamlarıyla doludur. İslam dininin siyasallaşarak Emeviler tarafından devletleştirilmesiyle birlikte başlayan ayrışma, Kerbela Katliamı ile birlikte bir dönüşüm tarihi olmuş, devamında İslam'ın baskıcı ve yayılmacı tavrına karşılık geleneksel inançların mücadele dönemi başlamıştır. İslam dininin kesin değişmezliğe dayanan bu mutlakçı anlayışı, kaçınılmaz olarak dayatmacı ve baskıcı uygulamaları özendirmiştir. Farklı inançsal açılımları "zındıklık", "sapkınlık" olarak kategorize edip etkisizleştirmeye yönelik yaptırımlar uygulamıştır.Günümüzde Alevi toplumunun hafızasında Selçuklu ve Osmanlı döneminde yapılan katliamların derin izleri bulunmaktadır. Alevi hafızası, Kerbela'dan günümüze yaşanan tüm katliamları diri tutmaktadır.

Anımsamak gerekirse; 1239 Baba-i Ayaklanması (Baba İlyas ve Baba İshak), 1420'de Şeyh Bedreddin, Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa'nın katledilmesi, 1511 Şah Kulu İsyanı, 1512 Nur Ali Halife İsyanı, 1514 Çaldıran Savaşı, 1519 Celali İsyanları, 1525 Süklün Koca, Baba Zünnun Bozok İsyanı, 1526 Kalender Çelebi İsyanı (Kalender Çelebi katledildikten sonra Hacı Bektaş Dergahı'na Kanuni Sultan Süleyman'ın kayınbiraderi olan Sersem Ali Baba'yı atamıştır), 1527 Zünnüoğlu Halil ve Hubyar Baba İsyanları, 1578 yılında Pir Sultan Abdal'ın katli, 1581 Köroğlu İsyanı, 1598 Karayazı İsyanı, 1603-1607 Tavil Ahmet, Canboladoğlu, Kalenderoğlu isyanları, 1606'da Kuyucu Murat Paşa'nın yaptığı Alevi katliamı, 1656-1661 Köprülü Mehmet Paşa'nın Celali ayaklanmalarını bastırmak için Alevi Türkmenleri ve Kızılbaşları katletmesi, 1826 Yeniçeri Ocağı üyelerinin katledilmesi.

1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kapatıp, Bektaşiliği yasaklayan II. Mahmut, çıkardığı 11 Ocak 1827 tarihli fermanla, "Anadolu'daki bütün Bektaşi tekkelerinin türbe mahalleri hariç bütün binalarının yıktırılmasını; eşya, emlak ve diğer gelirlerine el konulmasını" emretti. Birçok Bektaşi tekkesi camiye dönüştürülerek Nakşibendi tarikatına mensup şeyhlerin idaresine bırakıldı.

Konuyu daha iyi anlayabilmek için Osmanlı sınırları içerisindeki Alevi Bektaşi dergâhlarının sayılarını vermekte yarar var. Anadolu: 275 dergâh, İstanbul: 23 dergâh, Trakya: 41 dergâh, Arnavutluk: 67 dergâh, Bulgaristan: 28 dergâh, Girit: 7 dergâh, Kıbrıs: 8 dergâh, Mısır: 6 dergâh, Suriye: 19 dergâh, Yogoslavya: 27 dergâh, Yunanistan: 52 dergâh, Macaristan: 1 dergâh.

Devletin Ulus Yaratma Projesi ve Aleviler

19. Yüzyıldan itibaren sömürgelerini tek tek kaybeden Osmanlı Devleti, sömürgelerini yeniden ele geçirmek için Batılı bir müttefik arıyordu. Yine 19. Yüzyılda iyice güçlenen Almanya da sömürge paylaşımında

4 **Prof. Dr. Onur Bilge Kula, Anadolu Aleviliği ve çok kültürlülük, Pir Sultan Abdal Dergisi/Sayı:59**

5 **Prof. Dr. Onur Bilge Kula, Anadolu Aleviliği ve çok kültürlülük, Pir Sultan Abdal Dergisi/Sayı:59**

kendisini geri kalmış sayıyor, Ortadoğu ve Uzakdoğu'ya açılacak bir müttefik arıyordu. Alman militarizminin bu yaklaşımı, "Büyük Turan Devleti" kurmayı hedefleyen İttihat ve Terakki yönetiminin beklentileriyle çakışıyordu. Bu nedenle I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'na birlikte girmişlerdir.

Birinci Paylaşım Savaşı'nda yenilgiyle birlikte müttefik devletler tarafından Osmanlı'nın son bakiyesi olan Anadolu toprakları, İngiliz emperyalizminin desteği ile Fransa, İtalya ve Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Anadolu'ya geçen M.Kemal ve arkadaşları, Anadolu halklarına "birlikte kurtuluş, birlikte özgürleşme" öneriyorlardı. Bu kurtuluş ve özgürleşme bir ulus ve bu ulusun hakim olduğu bir ulusal devletin kurulmasını öngörüyordu. 1900'ların başı ulus devletlerin kurulma sürecidir. Balkanlar'dan başlayarak Osmanlı egemenliği altındaki halklar bağımsızlıklarını ilan etmektedir.

Osmanlı bakiyesi olarak kısmen işgal altında olan Anadolu topraklarında, hanedanın da onurunu kurtaracak ve aynı zamanda bir ulus yaratarak bağımsız bir devlet kurulacaktır. Çok farklı etnik kökenlere sahip bu halklar, "ırkı, dili, dini ne olursa olsun herkes Türk'tür" ideolojisiyle bir araya getirilmektedir. Bütün bu farklılıkları bir arada tutacak olan üst kültürel kimlik ise "Müslüman" olmalarıdır. Etnik olarak Türkmen, Çepni, Kürt olmalarına rağmen bu kültürel kimliğe uymayan kesim Alevilerdir. Onun için Alevilerin yok sayılmaları ve asimilasyonu "Türk ulusçuluğunun" önemli bir görevi olmaktadır. Osmanlıda fetvalarla katli vacip görülen ve katledilen Aleviler, yeni dönemde farklı politikaların hedefi olmaktadır. Türk tarih tezleriyle yeni ulusun ideolojik alt yapısı hazırlanırken, bu tezlerle uyumlu olarak Alevi araştırmaları da hızlandırılmıştır. Baha Said, İsmail Hakkı Pelister ve birçok araştırmacı bu konularda tezler hazırlamaya başladılar. Alevi tarihi, Orta Asya'ya kaydırıldı, Şamanizm ve Ahmet Yesevi üzerinden Anadolu'ya gelen Erenler, "Türklüğü yaymak" için Balkanlara kadar gitmişlerdir. Geçerlerken de yol üzerindeki Horasan da Türk yurdu olmuştur. Kadim hak inancı olan Alevilik "Türk İslami" olarak sunulmaktadır. Böylelikle 72 millete aynı nazarla bakan Alevilik, Türk ve İslam içerisinde eritilecektir. Kanunlar, kurumlar ve eğitim sistemi buna göre dizayn edilmektedir.

Bu kanunlar ve Aleviler üzerindeki etkilerine bakalım:

1- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması: 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilip 13 Aralık 1925 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 677 sayılı kanunu, Konya Milletvekili Refik Bey (Koraltan) ve beş arkadaşının önerisiyle Meclis'e sunulup kabul edilen Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Seddine ve Türbedarlar ile Bazı Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun; bütün tarikatlarla birlikte şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, halifelik, falcılık, büyücülük, üfürükçülük, gaipten haber vermek ve murada kavuşturmak amacıyla muskacılık gibi eylem, unvan ve sıfatların kullanılmasını, bunlara ait hizmetlerin yapılmasını ve bu unvanlarla ilgili elbise giyilmesini de yasaklamıştır.

30 Kasım 1925'te yürürlüğe giren Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu'yla Hacı Bektaş Veli Dergâhı ile tüm dergâh ve tekkeler kapatıldı. Dergâhlardaki tüm tarihi belgeler ve dokümanlara el konulur, eşyalar pazarlarda satışa çıkarılır. (Kapatılan Hacı Bektaş Veli dergâhı, 6 Ağustos 1964'te müze olarak yeniden ziyarete açıldı. Diğer dergâhlar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Bu dergâhlar da Alevilere kira sözleşmesi karşılığında verilmiştir. Şahkulu, Karaca Ahmet, Erikli Baba, Garip Dede ve bütün dergâhlar aynı statüdedir.)

Bektaşi Babası Salih Niyazi Baba yaşananlardan sonra kendilerinin bu makama layık olmadığını düşünüp dergâhı terk etmiştir. Ona göre dergâhların binaları kapatılabilirdi, ancak tasavvufun asıl yaşandığı yerler olan kalpler asla kapatılamayacaktı. Niyazi Baba yaptığı birtakım girişimler neticesinde tarikat faaliyetlerini serbestçe devam ettiremeyeceğini anlayınca diğer bazı babalarla birlikte Türkiye'den ayrılarak Tiran'a gitmiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi sözü edilen yasadan dolayı bir kısım Bektaşi dedesi ülkeyi terk etmek zorunda kalırken, geri kalanları da yer altına çekilerek Alevilik-Bektaşilik meselesinde yeni belirsizliklerin oluşumuna yol açmıştır.

2- Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB): 3 Mart 1924 tarihinde Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nin yerine kurulan, İslam dininin inançları, ibadet ve ahlâk esaslarıyla ilgili işleri yürütmek, din konusunda

toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli kurum. Mustafa Kemal'in emriyle 429 sayılı kanunla Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına bağlı bir teşkilat olarak kurulmuştur. 9 Temmuz 2018'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. Anayasa'nın 136. maddesinde, "Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir" hükmü yer almaktadır.

3- Zorunlu din dersleri: Türkiye Cumhuriyeti'nin tek partili döneminde -1920'lerin sonlarından 1948'e kadar- din dersi müfredatta bulunmamıştır. 1948'den sonra "Din Bilgisi" adı altında okullarda seçmeli din dersi dönemi başlamıştır. 1970'li yıllarda "Ahlak Bilgisi" dersi de müfredata konmuş, bu dönemde ilkokul, ortaokul ve lisede din dersi seçmeli, ahlak dersi ise zorunlu tutulmuştur.

12 Eylül döneminin ardından kabul edilen 1982 Anayasası kapsamında din dersi okullarda zorunlu hale getirilmiştir. Darbe sonrası getirilmiş Anayasa'nın 24. maddesi zorunlu din dersi konusunda şu hükmü vermiştir: "Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır."

4- Alevi köylerine cami yapılması: Osmanlı döneminde birçok Alevi/Bektaşi dergâhı camiye dönüştürülerek, Nakşibendi tarikatına mensup şeyhlerin idaresine bırakıldı. Cumhuriyet döneminde Alevi köylerine hizmet götürmenin karşılığı köylerine cami yapılmasına razı olmalarıdır. 12 Eylül sonrasında neredeyse zorunlu hale gelen bu uygulama, Alevi asimilasyonuna hız kazandırmıştır.

5- Alevi katliamları: Cumhuriyetin kuruluş sürecinde Koçgiri bölgesinde yaşanan katliam,

1937-38 Dersim Katliamı, 2 Haziran 1966 Ortaca (Muğla) Saldırısı, 1968 Hekimhan (Malatya) Saldırısı, 11 Haziran 1967 Maraş/Elbistan Saldırısı (Mahsuni Şerif Konseri Sonrasında), 1 Mart 1971 Hatay/Kırıkhan Saldırısı, 18 Nisan 1978 Malatya Katliamı, 4 Eylül 1978 Sivas Katliamı, 19-24 Aralık 1978 Maraş Katliamı, 29 Mayıs-4 Temmuz 1980 Çorum Katliamı, 2 Temmuz 1993 Madımak/Sivas Katliamı, 12 Mart 1995 Gazi/İstanbul Katliamı, 14-15 Mart 1995 Ümraniye/İstanbul Katliamı…

Bu katliamlar sonucunda Aleviler ekonomik ve siyasal olarak büyük mağduriyetler yaşadılar. Büyük çoğunluğu yaşadığı yerleri terk ederek, zorunlu göçten dağıldılar. Sadece kendi köklerinden değil, aynı zamanda kültürlerinden ve inançlarından da uzaklaşmak zorunda kaldılar. Gittikleri yerlerde hakim kültür ve inançların baskıları sonucunda asimilasyona açık hale geldiler. Yüzyıla iki kala, bütün bu baskı ve asimilasyona rağmen devlet bir ulus yaratamadı. "Türk ulusu" tartışılan bir kimlik olarak durmaktadır. Kürtler Türkleşmedi, Aleviler Sünnileşmedi. Baskı, şiddet ve katliamlar "devletin ulusunu" bir arada tutmaya yeterli olmamaktadır. "Bölünme" korkusu genel siyaseti belirlemekte, toplumu bir arada tutabilmenin aracı haline gelmektedir. Bir arada yaşamanın çözümü, tekçiliği ilke edinen "ulus devlet" değil, çoğulculuğu savunan "demokratik ulus"tur.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Çözümün Anahtarı Demokratik Zihniyettir

Kerim Nuda

AKP-MHP yönetimi altında Türkiye'deki faşist baskı, terör, sömürü ve katliam uygulamaları tarihte bilinen bütün faşist diktatörlükleri geride bırakmış durumda. Mevcut baskı ve sömürü altında işçi ve emekçiler kelimenin tam anlamıyla kan ağlıyor. Yokluk ve yoksulluk en üst seviyede seyrediyor. Başta Aleviler olmak üzere farklı inanç grupları üzerindeki baskılar her geçen gün artıyor. Kadına yönelik taciz, tecavüz ve katliam uygulamaları her yana yayılmış; neredeyse her gün birden fazla kadın katlediliyor. Ötekileştirme ve kendinden olmayana dönük her türlü hakaret adeta meşru kabul ediliyor.

Tabi tüm bu terör ve katliam uygulamalarının katmerlisi Kürtler üzerinde gerçekleştiriliyor. Kürtçe konuştuğu ya da müzik dinlediği için insanlar sokaklarda linç ediliyor. Kürt siyasetçileri ya tutuklanıp zindanlara dolduruluyor ya da sorgusuz sualsiz katlediliyor. Kürt gençlerine yönelik özel savaş uygulamaları son derece planlı ve örgütlü bir biçimde yürütülüyor; Kürt gençleri arasında fuhuş, uyuşturucu ve ajanlaştırma uygulamaları bizzat devlet tarafından örgütlü olarak geliştiriliyor. Kürdistan adeta yaşanılamaz bir alan haline getirilmiş durumda. Yıllardır köyler ve mahalleler yakılıp yıkılıyor, Kürtler yerlerinden ve yurtlarından zorla göç ettiriliyor. Yerlerine ise en son Suriye ve Afganistan olmak üzere onlarca ülkeden insanlar getirtilip yerleştiriliyor. Böylece Kürdistan'ın demografisi değiştirilmeye çalışılıyor.

AKP-MHP yönetimi sadece Türkiye Cumhuriyeti Devleti içindeki Kürtlere değil, sınır dışındaki ve dünyanın dört bir yanındaki Kürtlere de saldırıyor. Buralarda da Kürtlere karşı katliam ve işgal uygulamalarında bulunuyor. Dahası Kürtlerin sadece dirisine değil, ölüsüne ve tüm kutsal değerlerine de saldırıyor. Kürt militanların cesetlerini parçalıyor, mezarlıklarını tahrip ediyor, cenazeleri ailelerine vermiyor ve defin törenleri yaptırmıyor. Kürtlerin dirisine ve ölüsüne saldırdığı gibi doğasına da saldırıyor. Ormanlarını yakıyor, zenginlik kaynaklarını yağmalıyor, doğal güzelliklerini tahrip ediyor.

Kuşkusuz söz konusu uygulamalar daha da çoğaltılabilir ve böyle yüzlerce uygulama sıralanabilir. Ama buradaki amacımız için belirtilenler yeterlidir. Çünkü buradaki amacımız bu tür uygulamaları sıralayarak, AKP-MHP yönetimini teşhir etmek değildir; buradaki amacımız bu tür uygulamaları örnek göstererek, esasta bunlara yol açan zihniyet durumunu açığa çıkartıp ortaya koymaktır. Söz konusu zihniyet yapısının nasıl çelişkili, antidemokratik ve hastalıklı olduğunu göstermektir. Çünkü söz konusu faşist-sömürgeci uygulamalar kendiliğinden olmamaktadır; tersine tekçi, faşist, sömürgeci, hatta ırkçı bir zihniyet yapısının, düşünce durumunun uygulamaları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün AKP-MHP yönetimi altında faşist baskı, terör ve katliam uygulamaları tarihteki tüm faşist diktatörlüklerin uygulamalarını aşar düzeye ulaşmışsa, bu durum AKP-MHP yönetimindeki faşist-soykırımcı düşünce yapısının da zirve yapmış olduğu anlamına gelmektedir. Gerçekten de Kürt, kadın, halk ve Alevi düşmanlığı AKP-MHP yönetimi altında zirve yapmış durumdadır. Kuşkusuz hepsinin merkezinde de Kürt düşmanlığı vardır. AKP-MHP yönetimi tüm iç ve dış politikayı Kürt düşmanlığı

ve Kürtlerin yok edilmesi üzerine oturtmuş durumdadır. Tüm ideolojik, politik ve askeri faaliyetlerini bu çerçevede yürütmekte ve Türkiye'nin tüm imkânlarını buna seferber etmektedir. "Beka sorunu" diyerek AKP-MHP yönetiminin yaptığı budur.

Çok açık ki AKP-MHP yönetimi, Kürt halk varlığını inkâr edip imha edebilmek için her yönteme başvurmakta, her aracı kullanmakta ve tüm imkânları seferber etmektedir. Bunun için kapitalist modernite sisteminin binbir suratlı liberalizmini, yani milliyetçiliği, dinciliği, cinsiyetçiliği ve bilimciliği en ileri düzeyde kullanmaktadır. Bu temelde her türlü yalanı uydurmaktan, gerçekleri tersyüz etmekten, toplumun beynini yıkamaktan geri durmamaktadır. Adeta bukalemun gibi pragmatizmin ve demagojinin her türüne başvurmaktadır. Sanat ve edebiyat gibi toplumun en değerli varoluş alanlarını bu temelde saptırabilmektedir. Gerekirse Türk halk varlığını inkâr edebilecek bir düzeye bile düşebilmektedir. Yeter ki Kürt halk varlığının inkârına ve imhasına hizmet etsin! Bunun için her yöntemi ve aracı kullanmaktan, adeta Türkiye'yi bir felaketin içine sürüklemekten bile geri durmamaktadır.

Kuşkusuz bu durum Türk modernleşmesiyle, Türk milliyetçiliğinin şekillenmesiyle ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumuyla bağlantılıdır. Söz konusu sürecin 12 Eylül 1980 Askeri Darbesiyle son noktaya vardığı ve darbe rejiminin de esas olarak günümüzdeki AKP-MHP faşizmini ortaya çıkartıp onda somutlaştığı bilinmektedir. Bu son halkayı ifade eden 1982 Anayasası'nın Türk tanımı ise şöyledir: "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağlarıyla bağlı olan herkes Türk'tür." Anayasa'nın bu maddesi, "değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif bile edilemez" maddeleri arasındadır.

Dikkat edilirse, söz konusu Türklük tanımı tarihsel ve toplumsal açıdan yanlıştır, sakattır. Öncelikle yanlışlık şurdadır: Türklük gibi bir toplumsal gerçeklik, devlet gibi bir siyasi-askeri yapıyla tanımlanmaktadır. Böyle bir tanımlamanın hiçbir bilimsel değeri ve hakikat açıklayıcılığı yoktur. Diğer yandan söz konusu tanımlama, Türk halk ya da ulus varlığını Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlığına bağlamaktadır ki, bunun da yanlış ve de sakat olduğu ortadadır. Örneğin, eğer Türklük sadece Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle var oluyorsa, o zaman Türkiye Cumhuriyeti Devleti öncesinde ve dışında Türklük var olamaz. Bu durumda da "Orta Asya'dan gelen Türklük" ve "Orta Asya Türklüğü", "Dünya Türklüğü" gibi sözler ve tanımlamalar bir hikâye olmaktan öteye geçmez.

Çok açık ki, böyle bir durumu ispat etmeye çalışmak bile anlamsızdır. Açıkça görülmektedir ki Türk varlığını Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle tanımlamak her bakımdan yanlıştır. Çünkü Türk varlığını sadece Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içine hapsetmektir ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumuyla başlatmaktadır. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti öncesindeki ve dışındaki Türk varlığını inkâr etmektedir.

Açık ki burada şu soru ortaya çıkmaktadır: Türk milliyetçiliği, Türk resmi ideolojisi neden bu kadar basit ve kaba bir yanlışı yapabilmektedir? Neden Türk varlığını bu biçimde çarpıtmakta ve adeta inkâr edecek duruma düşmektedir? Kuşkusuz söz konusu soruların cevabı kısa ve kolaydır: Kürt halk varlığını inkâr edip imha edebilmek için! Cevap işte bu kadar açık ve nettir. Çok açık ki AKP-MHP faşizminin sadece siyasi ve askeri uygulamaları Kürt düşmanlığına bağlı değildir; aynı zamanda tüm zihniyet ve düşünce yapısı, tüm ideolojik şekillenişi de Kürt düşmanlığına bağlıdır. Kürt düşmanlığı, Kürt halk varlığını yok sayıp yok etme durumu Türk milliyetçiliğinde, TC yapılanışında ve AKP-MHP yönetiminde bir zihniyet ve ideolojik yapılanış olmaktadır. Tayyip Erdoğan'ın sık sık tekrarladığı ya da kendisine tekrarlatılan tekçilik işte bu durumu ifade etmektedir. Kürt varlığını inkâr edebilmek için neredeyse Türk varlığı inkâr edilir bir duruma düşülmektedir.

Türkçülük Devlet Yapımıdır

Kuşkusuz böyle bir zihniyet yapılanışı ve ideolojik şekillenme bir anda ortaya çıkmamıştır. Elbette bunun bir tarihsel oluşum ve gelişme süreci söz konusudur. Belki de böyle yanlış, sakat ve hastalıklı bir zihniyet ve ideolojik şekilleniş de söz konusu sürecin özellikleriyle bağlıdır. Türk modernitesinin Avrupa'ya özenti ve bağımlılık temelinde

şekillendiği bilinmektedir. Yani özü itibariyle yerli değil, yabancıdır ve işbirlikçidir. Bunun düşünsel öncülüğünü de Jön Türkler Hareketi yapmıştır.

Bilindiği gibi, Jön Türklük öncelikle "Yeni Osmanlıcılık" akımı biçiminde ortaya çıkmış ve kendisini bu biçimde tanımlayıp geliştirmek istemiştir. Fakat kapitalist modernite sistemi ve Saray tarafından bunun gelişmesine fırsat verilmeyince, bu sefer hareket kendisini "Panislamizm" biçiminde ifade etmiştir. Arap toplumunda Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma eğilimi gelişince, bu sefer "Pantürkizm" tanımı öne çıkmıştır. Söz konusu gelişme İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde "Türk-İslam Sentezi" biçiminde somutlaşmıştır. Bu temelde Türklük İslamlıkla birleştirilerek devletin resmi varlığı haline getirilmek istenmiştir.

Türkçe sözlüklerdeki bilgilere kuşkuyla yaklaşmak ve mümkünse başka dillere bakarak kavramların anlamını doğrulatmak en uygun olanıdır

Birçok hizipten oluşan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde de esas olarak Enverist ve Kemalist akımlar farklı süreçlerde yönlendirici olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi ardından Enver Paşa tarafından uygulanmaya çalışılan Turancı akım, tüm dünya Türkülüğünü birleştirme hedefini esas almıştır. Enver Paşa'nın Orta Asya'daki serüvenleri böyle ortaya çıkmıştır. Turancı akımın başarısızlığı ardından ve kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gücüne de dayanarak M. Kemal Paşa ideolojik dayanak aramaya çıkmış, 1930'larda "Güneş-Dil Teorisi" denen bir anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Kemalist milliyetçilik olarak da ifade edebileceğimiz söz konusu bu teoriye göre, Türklük Sümerlerden gelmektedir ve tüm diller ve milletler de Türklerden doğup var olmuştur. Yani bu biçimde Türklük tüm dillerin ve milletlerin doğuşunun temeline konmuştur. Sümerlerle başlatmak ise, Türklüğü devletle özdeş ele almayı ifade etmiştir.

Söz konusu anlayış 1924'ten itibaren anayasa dahil her alanda adım adım yerleştirilmiştir. 27 Mayıs 1960 ve 12 Mart 1971 askeri darbeleriyle de daha etkili ve hakim hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte 12 Eylül 1980 faşist-askeri darbesi son bir durak olmuş, 1982 Anayasası söz konusu anlayışı devlete ve topluma hakim kılmak üzere şekillendirilmiştir. Şimdi bu Anayasa'yı uygulamak ve Kürtlere karşı uluslararası kompolyu başarıya götürmek üzere görevlendirilmiş olan AKP-MHP yönetimi, Türk milliyetçiliğinin Turancı ve Kemalist versiyonlarını yeni bir sentezde birleştirerek, güncellenmiş bir "Türk-İslam Sentezi" yaratmaya çalışmaktadır.

Kendilerini Kemalist olarak tanımlayan CHP'liler, özellikle de Bülent Ecevit ve Deniz Baykal hep Anayasa'daki söz konusu Türk tanımının bir "üst kimlik" tanımlaması olduğunu, Türklüğün bir ırkı veya milleti temsil etmediğini, dolayısıyla Türkiye'de herhangi bir milli sorunun gündemde olmadığını, "Kürt sorunu" denen şeyin aslında bir aşiretçilik ve feodalite sorunu olduğunu, "Doğu"da aşiretçi-feodal yapının aşılıp kapitalist modernitenin geliştirilmesiyle söz konusu sorunların aşılacağını savunmuşlardır. Bazı dönemler etkili olsa da söz konusu inceltilmiş Türkçülük fazla inandırıcı ve uzun ömürlü olmamış ve CHP'nin zayıf düşüp iktidarı kaybetmesinde temel bir rol oynamıştır.

Fakat CHP de dahil tüm Türk milliyetçiliğinin ortak olarak en çok dillendirdiği tanım şu olmaktadır: "Türk'ü, Kürt'ü, Arap'ı, Çerkes'i ve Lazı'yla hepimiz biriz ve sonuçta Türk'üz" denmektedir. 12 Eylül Anayasası'nın yukarıda ifade ettiğimiz maddesini savunurken böyle söylemektedirler. Özellikle Tayyip Erdoğan da söz konusu ifadeyi pek beğenmekte ve çok sık olarak kullanmaktadır. Aritmetik olarak düşünüp söz konusu ifadeyi bir denklem halinde değerlendirirsek sonuç şöyle olur: Denklemin iki yanındaki "Türk" kavramı birbirini dengeler ve dolayısıyla denklemin ilk yanındaki Kürt, Arap, Çerkes, Laz ve benzeri kavramların hiçbir hükmü kalmaz. Yani onlar aslında yok hükmündedirler. İşte Türk'ten başka milli kimliğin inkârı, yani yok sayılması böyle gerçekleşmektedir. Dolayısıyla

söz konusu ifade bir demagojiden öte bir şey ifade etmemektedir. Aslında Türk milliyetçiliğinin ırkçı, şoven ve soykırımcı yanını gizlemek için kullanılan kavramlar ve de ifade olmaktadır.

Aslında Türk egemen dil ve üslubu böyle kavram kargaşasıyla doludur. Bu durum da bizzat devlet tarafından son derece bilinçli, planlı ve örgütlü olarak yapılmaktadır. Ya kavramların özü boşaltılıp anlamı değiştirilerek yanlış kullanılmakta ya da yeni kavramlar üretilerek dil dejenere edilmektedir. Bu biçimde konuştuğunu ve dinlediğini anlayamaz bir durum ortaya çıkartılmaktadır. Özellikle Türkçe'nin diğer dillerden çok fazla kelime almış olması, bu biçimdeki anlam bozmaya fırsat vermektedir. Örneğin başka bir dilden alınan bir kelime Türkçe anlama kavuşturulurken içeriği değiştirilmektedir. Tabi bu da Kürt, halk ve kadın düşmanı resmi ideolojinin doğrulanması temelinde yapılmaktadır. Bu anlamda Türkçe sözlükler genellikle yanlış bilgilerle doludur. Örneğin devlet ile ulus ve vatan kolayca aynılaştırılmaktadır. Arapça da farklı anlamlar içeren "uygarlık" ile "medeniyet" kavramları sanki aynı anlamdaymış gibi ifade edilebilmektedir. Bu nedenle Türkçe sözlüklerdeki bilgilere kuşkuyla yaklaşmak ve mümkünse başka dillere bakarak kavramların anlamını doğrulatmak en uygun olanıdır.

Peki, milliyetçi dil ve üslup bu tür çarpıtmaları niçin yapmaktadır? Başkalarını aldatabilmek için, kendi gerçeğini gizleme gereği hissettiği için bunu yapmaktadır. Tarihsel ve toplumsal gerçekleri çarpıtıp kendi ırkçı, şoven, inkârcı ve soykırımcı yapısını gizlemek, insanların beyinlerini yıkayarak kendi yalanlarına inanmalarını sağlayabilmek için böyle yapmaktadır. Bu temelde burjuva liberalizminin bozucu ve saptırıcı özelliklerini ustaca kullanmaktadır. Denebilir ki günümüzde küçük-burjuva liberalizminin en yoğun saldırısı bu temelde gelişmektedir. İçerik olarak iflas eden küçük-burjuva liberalizmi, kavramların özünü değiştirerek kullanıp dili anlaşılmaz hale getirmeye ve dolayısıyla insanlarda düşünce ve anlam gücü gelişemez bir durumu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kapitalist modernite liberalizminin günümüzde tüm demokratik modernite güçlerine, devrimci ve sistem dışı güçlere dönük en yoğun ve tehlikeli saldırısı böyle yaşanmaktadır. Kuşkusuz bunu en fazla da AKP-MHP yönetimi yapmaktadır. Unutmayalım ki, AKP-MHP yönetimi sadece siyasi ve askeri bir saldırı içinde değildir; aynı zamanda çok yoğun bir ideolojik ve felsefi saldırı içindedir de. Bu temelde her şeyi yeniden yorumlamaya çalışmakta, yeni bir dil, üslup, tarih, kültür anlayışı, ahlak, hatta din yaratmaya çalışmaktadır. Bunun için de bilimi, sanatı ve edebiyatı çok kötü ve yoğun bir biçimde kullanmaktadır. Faşist rejimin katliamlar yapan çeşitli çete örgütlenmeleri olduğu gibi, toplumun bilincini çarpıtıp beynini yıkamayı hedefleyen sanat ve edebiyat ordusu da vardır.

Anadolu'da çok zayıf ve parçalı olan Türklük, biraz da devletin gücüyle birleştirilmiştir ve geliştirilmiştir. Böylece devlet ile Türklük neredeyse iç içe geçirilmiştir

Örneğin belki de milyarlarca lira harcanarak yaptırılan yüzlerce bölümlük dizi filmler vardır. Peki, hiçbir ülkede bulunmayan bu tür filmler Türkiye'de AKP-MHP iktidarı tarafından niçin yaptırılmaktadır? Açık ki, bu temelde yeni bir zihniyete sahip toplum oluşturulmak istenmektedir de ondan. Yani Türkiye insanı ve toplumu o dizilerle eğitilmek ve yeniden şekillendirilmek istenmektedir. Kuşkusuz söz konusu dizi filmlerle de kendi ırkçı, şoven, tekçi, soykırımcı, milliyetçi ideolojilerini topluma özümsetmeye çalışmaktadırlar. Toplumu savaşçı bir toplum haline getirmek istemektedirler. Tarihi olayları çarpıtarak, işledikleri kırımları, Ermeni, Asuri-Süryani ve benzeri soykırımları gizlemeye veya tersyüz etmeye çaba harcamaktadırlar. Orta Asya'dan Anadolu'ya yeni bir tarih tezi oluşturmaya, Kürtsüz ve Kürt desteğinden uzak bir Türk tarihi yaratmaya çalışmaktadırlar. Türklüğü İslam'la ve devletle özdeşleştirmek için her türlü çabaya başvurmaktadırlar. Yüzyıllardır söylenen "at-avrat-silah" edebiyatını böyle

güncellemek istemektedirler. Yeniden tam bir "ordu-millet" yaratmaya çalışmaktadırlar.

Türkiye'de son yıllarda yapılanlara ve yaşananlara bakınca, insan bunların görünen AKP ve MHP tarafından yapılamayacağını rahatlıkla anlamaktadır. Her şeyden önce, görünen AKP ve MHP'nin böyle bir ciddiyeti ve bütünlüğü yoktur. Ancak buna rağmen böyle topyekûn bir faşist milliyetçi saldırı yürütülmekte ve toplumda etkili de olmaktadır. Peki, bu nasıl gerçekleşmektedir? Demek ki bu tür işleri düşünen, planlayan ve yaptıran, ama görünmeyen gizli bir güç vardır. Türkiye'de "derin devlet" denen şey herhalde bu olsa gerek! Padişahlık ve Osmanlı hanedanından sonra Türk ulus-devlet şekillenişinin böyle olduğu daha iyi açığa çıkmakta ve anlaşılmaktadır.

Peki, Türkiye hep böyle mi olacak, bu durum hep böyle mi devam edecektir? Mevcut ırkçı, şoven, soykırımcı, tekçi faşist milliyetçi zihniyet ve ideoloji hep egemen mi kalacaktır? Devlet hep böyle kutsanıp yaşatılacak mıdır? Mevcut zihniyet ve ideoloji aşılamayacak mıdır? Devlet dışı düşünce, devletsiz yaşam düşüncesi gelişmeyecek midir?

Söz konusu sorulara elbette olumlu cevap verilebilir. Fakat bunun öyle kolay ve köklü değişimler yaşanmadan olacağını sanmak da doğru değildir. Türkiye'de devlet ve iktidar adeta kutsanır hale gelmiştir. Anadolu'da Türk uluslaşması zayıf gelişmiştir. Osmanlı kendisini Türk olarak görmemiş ve hanedanlıkla ifade etmiştir. İmparatorluk içindeki hemen bütün milliyetler de Türkmenlerden daha güçlü özellikler göstermişlerdir. Böyle bir ortamda Türk uluslaşması yaratmak zorla ve katliamla olmuştur. Anayasa maddesi olarak da ifade edildiği gibi Türk ulusu yaratmak devlet gücüyle ve şiddetiyle sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendini Türk ulusu olarak tanımlamış, sınırları içinde yaşayan herkesi Türkleştirmeyi, böyle yapamadıklarını da kaçırtmayı esas almıştır. Böylece toplum bitirilerek her şeye devlet hakim kılınmış, birey ve toplum devletleştirilmiştir. Devlet-birey ilişkisi adeta tanrı-kul ilişkisi gibi ele alınmıştır. Kuşkusuz tarihteki tüm devletler günümüzün ulus-devletleri gibi aynı özellikler göstermez. Sümerlerde ortaya çıkan iktidar ve devlet gerçeğinin, her ne kadar toplumun içinden çıksa da, bu gerçekleştikten sonra toplumun üstünde yer alan örgütlü bir baskı ve sömürü sistemi olduğu açıktır. Beş bin yıldır çeşitli adlar altında derinleşerek ve yayılarak gelişen bu sistem, son Yüzyılda tüm yerküreyi egemenliği altına alan bir hegemonik güç düzeyine ulaşmıştır. Günümüzün ulus-devlet yapılanmasına kadar bu sistem, hep toplumdan ayrı ve toplumun üstünde yer almıştır. Fakat ulus-devlet böyle değildir. Ulus-devlet adeta toplumun tüm gözeneklerine kadar inen, bireyi ve toplumu devletleştiren, böylece özgür birey ve demokratik toplumu yok ederek her şeye devleti egemen kılan bir yapıya ulaşmıştır. Türkiye'de ise bu gerçeklik en ileri düzeyde ortaya çıkmıştır.

Burada anlatmak istediğimiz ve birbirine karıştırılmaması gereken şey, devlet ile ulusun aynı olmadığıdır. Devlet, toplum üzerinde örgütlenmiş olan bir baskı ve sömürü çetesidir. Örgütlü bir siyasi ve askeri güçtür. Ulus ise tarihsel bakımdan gelişmiş bir toplumsal düzeydir. Klan, kabile, aşiret, boy, kavim, halk olarak gelişme gösteren toplumsal yapının çağımızda aldığı biçimdir. Dolayısıyla devlet ile ulus aynı kavramlar veya birbirine bağlı kavramlar değildir. Ne yazık ki çoğunlukla böyleymiş gibi yanlış tanımlanmakta ve de yanlış anlaşılmaktadır. "Kamu yönetimi olma" adı altında devletler kendilerini vazgeçilmez gösterip ulusla özdeşleşmeye çalışmaktadırlar. Bu yanlışlık en fazla da Türkiye'de yaşanmaktadır. Çünkü Anadolu'da çok zayıf ve parçalı olan Türklük, biraz da devletin gücüyle birleştirilmiştir ve geliştirilmiştir. Böylece devlet ile Türklük neredeyse iç içe geçirilmiştir.

Ulus-Devlet Çözümsüzlüğüne Alternatif Demokratik Ulus

Bu bakımdan, Türkiye'de devlet dışı düşünme durumu diğer alanlardan daha zor gelişmektedir. Fakat bu zorluk, söz konusu düşünce durumunun hiç gelişmeyeceği anlamına gelmez. Kolay olmayacağı, daha çok bilinçlendirme ve örgütlenme çabası isteyeceği anlamına gelir. Bunun için devlet ile toplumu ayırmayı bilen, tarihsel toplum gelişimini doğru anlayan, bu temelde devletçi Türk milliyetçiliğinin tüm yalan ve çarpıtmalarını teşhir eden bir bilince ve çabaya ihtiyaç vardır. Örneğin,

AKP-MHP yönetiminin iddia ettiği ve topluma özümsetmeye çalıştığı gibi, Türkmen boyları öyle çok devletçi yapılar değildir. Tersine toplumsal özellikleri çok güçlü olan ve yoğunca komünalizmi yaşayan yapılardır. AKP-MHP iktidarının adeta devlet için yanıp tutuşur göstermeleri tamamen yalan ve de çarpıtmadır. Dahası Osmanlı hanedanlığının devletleştirme çabalarına karşı söz konusu boyların ne denli direniş gösterdikleri ve hep isyan halinde oldukları da bilinmektedir.

Fakat ne yazık ki söz konusu gerçekleri Türkiye toplumuna taşıyan ve toplumu bu temelde eğiten bilinçli ve örgütlü çaba çok azdır. Buna karşılık faşist-milliyetçilik ise, tüm devlet imkânlarına dayalı olarak topluma taşırılmakta ve adeta 24 saat Türkiye toplumu böyle bir teorik ve ideolojik bombardıman altında tutulmaktadır. Medya, sanat, edebiyat bu konuda AKP-MHP iktidarı tarafından çok kötü, ancak yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Bunlara karşı mücadele eden ve yanlışlarını ortaya koyarak etkisini kıran bir devrimci çalışmanın yürütülmesi durumunda Türkiye toplumunda da devletçi zihniyetin kırılması ve demokratik zihniyetin gelişmesi mümkündür.

Çok açık ki ulus kavramının tanımlanmasında tarihsel olarak önemli farklılıklar yaşanmıştır. Dolayısıyla herkes için aynı biçimde anlaşılan bir ulus tanımı bulmak zordur. Abdullah Öcalan bu duruma dikkat çekerek, tarih içindeki farklı ulus adlandırmalarını ifadeye kavuşturmuştur. Bu adlandırmalar ekonomiye, coğrafyaya, dil ve kültür birliğine, siyasi egemenliğe dayandırılarak yapılmıştır. Bunları yadsımamak, fakat doğru anlamak gerekir. Burada en yanlış ve de tehlikeli tanımlama siyasi egemenliğe dayanan tanımlamadır. “Ulus-devlet” ya da “devlet ulusu” denen yapılanma böyle ortaya çıkmıştır. Öyle ki adeta “her ulusa bir devlet veya her devlete bir ulus” anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu da halklar arasındaki parçalanmanın ve çatışmanın temel etkenine dönüştürülmüştür.

Devlet tarafından ulus yaratmanın en tipik örneği Türkiye’dir. Önce Anadolu ile Yukarı Mezopotamya topraklarında “Türkiye Cumhuriyeti” adıyla bir devlet kurulmuş, sonra da bu devletin sınırları içinde kimlerin yaşadığına bakılmadan, “Burada yaşayan herkes Türk’tür” denilerek Türkleştirilmeye çalışılmıştır. Bu temelde Türk olmayan tüm kimlikler, dil ve kültürler yasaklanmış, soykırım yöntemleriyle yok edilme süreci içine alınmıştır. Ermeni soykırımıyla başlatılan bu süreç devam ettirilerek Kürt soykırımıyla tamamlanmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda fiziki yok etme, sürgün, demografyayı değiştirme ve asimilasyon yöntemlerinin hepsi iç içe kullanılmaktadır. Bu durum geçen Yüzyılda Anadolu ve Yukarı Mezopotamya topraklarını kan gölü ve dil-kültür mezarlığı haline getirmiştir.

Demokratik ulus, bir zihniyet ve kültür birliği ulusudur. Her kimliğin özgürce örgütlenmesine ve demokratik katılımına dayanır

---

En katı ulus-devlet ideolojisi olan Türk milliyetçiliğinin son Yüzyılda yarattığı ve yaşattığı işte budur. Peki, bu neden böyledir? Çünkü tekçidir, kendini esas almakta ve sadece kendine yaşama hakkı görmektedir. “Tek millet, tek devlet, tek dil, tek bayrak, tek vatan” ve benzeri faşist tekçi nakaratına dayanmaktadır. Söz konusu değerleri sadece kendi hakkı saymaktadır. Dolayısıyla Türklükten başka bir kimliğe, dile ve kültüre yaşam hakkı tanımamaktadır. Bu temelde baskıcı, katliamcı ve soykırımcıdır. 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde faşist Türk milliyetçiliğinin Kürtlere ve dünyaya dayatmaya çalıştığı işte budur.

Hâlbuki ulus-devlet milliyetçiliğinin bir 19. ve 20. Yüzyıl ideolojisi olduğu açıktır. Kürdistan’a dayattığı soykırımı çözümleyen Öcalan, gerçekleştirdiği paradigma değişimi temelinde “ulus-devlet” ya da “devlet ulusu” yerine “demokratik ulus” anlayışını geliştirmiştir. Düşüncede iktidarcı ve devletçi paradigmayı aşıp, ekolojiye ve kadın özgürlüğüne dayalı demokratik toplum paradigmasına ulaşması böyle bir yeni ulus anlayışı geliştirebilmesine yol açmıştır. Demokratik ulusu, zihniyet ve kültür birliği ulusu olarak tanımlamıştır. Ulus-devletin

çözümsüzlüğüne ve sorun yaratıcılığına karşı demokratik ulus anlayışını tüm sorunların çözümü olarak ortaya koymuştur. Ulus-devletin tekçiliğine ve kendinden başkasına yaşam hakkı tanımayan gerçeğine karşı, demokratik ulusu çoğulcu, başkalarıyla paylaşımcı ve dayanışmacı, farklılıkların bir arada yaşamasını öngören, herkesin kendi kimliğiyle özgürce örgütlenip demokratik birliğe katıldığı bir gerçeklik olarak tanımlamıştır. Böylece alt ve üst ulus tanımlarına açıklık getirmiş, CHP'nin alt ulusları yok eden üst ulus anlayışına karşı alt ulusları yaşatan ve onların demokratik birliğine dayanan bir üst ulus anlayışını öngörmüştür. Söz konusu anlayışla iki yüz yıllık Kürt sorunu için herkese kazandıran bir çözüm projesini ortaya çıkartmıştır.

Demokratik ulus, bir zihniyet ve kültür birliği ulusudur. Her kimliğin özgürce örgütlenmesine ve demokratik katılımına dayanır. Burada öz güç, öz yönetim, öz savunma esastır. Çok açık ki, öz güç başkalarına dayanmadan özgürce ayakta kalmayı ve yaşamayı ifade eder. Öz yönetim gerçek anlamda yönetimlerin esasıdır. Yani demokrasi demektir. "Kamu yönetimi" adı altında devlet aygıtının her türlü aldatıcılığını, baskı ve sömürüsünü ortadan kaldırmayı ifade eder. Öz savunma olmadan özgürlük olmaz. Başkasının gücü altında özgürce varoluş ve yaşam gerçekleşmez; orada sadece egemenlik ve kölelik olur. Dolayısıyla özgürce var oluş ve yaşam ancak öz savunmayla, öz güvenlikle gerçekleşir. Bütün bunlar da demokratik zihniyetin yaşam bulması ve demokratik yönetimin gerçekleşmesi demektir.

Demokratik ulusta milliyetçilik olmaz, yurtseverlik olur. Sadece kendi varlığını ve yaşamını düşünen milliyetçilik, açık ki bir ulus-devlet ideolojisidir. Başkalarıyla demokratik birlik içinde özgürce ve kardeşçe var olmayı ve yaşamayı öngören ideoloji yurtseverliği tanımlar. Dolayısıyla milliyetçiliği aşan ve yurtseverliği yaratan bir hakikat devrimine, zihniyet ve ideoloji devrimine ihtiyaç vardır. Böyle bir yurtseverlik anlayışı ve tutumu bütün ulusal kimlikler için gerektiği gibi, bütün inançsal kimlikler için de gereklidir. Kuşkusuz bunun için de çıkara ve azami kâra dayanan yaşam ahlakının aşılıp, özgür birey ve demokratik komüne dayanan paylaşımcı bir yaşam ve çalışma ahlakının benimsenmesi gerekir.

Kuşkusuz gözünü kâr, çıkar ve aşırı maddi yaşam hırsı bürümüş olanlar için bu belirttiklerimiz boş bir laf, bir hayal gibi görünebilir. Fakat doğru bir ahlak ve politika anlayışı edinmiş, bunlarla bağlı olan toplumsal yaşam dışında güzel, özgür ve doğru bir yaşamın olmayacağını anlamış ve buna inanmış olanlar için böyle bir yurtseverlik anlayış ve tutumunun gelişmesini engelleyecek hiçbir neden yoktur. Bunun için doğru bilinç eğitimi önemli bir etken olurken, ırkçı-şoven faşist milliyetçiliğin yol açtığı çıkmazların ve çözümsüzlüklerin dersi de çok önemli eğitici bir etken olur.

Bütün sorunlar TC ulus-devletinin eseriyken, çözüm yolu üreten demokratik öz yönetime dayalı demokratik konfederalizm sistemidir

Çok iyi biliyoruz ki toplumsal kuruculuğu yaratan kesinlikle devlet değildir. Bu iddia, devletçi paradigmanın hiçbir tarihsel gerçeğe dayanmayan yalanlarından biri ve başta gelenidir. Yüzyıllarca toplumların kulağına "tarihin devletlerle var olduğu ve devletsiz olunamayacağı" yalanı vaaz edilip durulmuştur. Bunun için her türlü tarihsel çarpıtmaya başvurulmuş, tarihi belgeler yok edilmiş, uydurma tarihi bilgiler icat edilmiştir. Oysa artık bu tür yalanlarla insanlığın aldatılması mümkün değildir. Hepimiz biliyoruz ki, devlet denen aygıt sadece beş-altı bin yıl önce Aşağı Mezopotamya'nın Uruk kentinde icat edilmiş bir insan yapımıdır. Oysa toplum ondan önce de vardır; bin yıl, yüz bin yıl, milyonlarca yıl önce de vardır. Yani devlet denen aygıt ne tarihin başlangıcıdır ve ne de bir tanrı vergisidir. Toplumsal tarihin yakın bir aşamasında kurnaz erkek tarafından icat edilmiş bir sapma durumudur. Asla toplumsal gerçeği de onun yönetimini de ifade edemez. Oysa devletten önce de tarihsel toplum gerçeği ve onun yönetimi söz konusuydu. Buna da toplumun kendi kendini yönetimi olarak demokrasi

deniyordu. Toplumlar hiçbir zaman yönetimsiz kalmamış, bunun için başka bir güce muhtaç olmamıştı. Devletin yarattığı egemenlik, toplumsal yönetimden çok baskı ve sömürü yaratmayı ifade ediyordu. Bu gerçeği çözümleyen devrimciler, özgürlükçü ve sosyalist güçler, devletin aşılmasını, sönmesini, devlet olmayan bir yönetim sisteminin yaratılmasını öngörmüşlerdi. Bunu da "Demokratik Konfederalizm" olarak PKK Lideri Öcalan isimlendirdi ve toplumsal örgütlülüğün her aşamada bu temelde geliştirilmesi gerektiğini öngördü.

Açık ki demokratik ulus yönetimi olarak demokratik konfederalizm özgür birey ve demokratik komün çizgisini esas alıyor ve her düzeyde örgütlü topluma dayanıyor. Farklı kimliklerin özgürce örgütlenip demokratik katılımıyla gerçekleşiyor. Kadın özgürlüğünü ve ekolojik devrimi gerektiriyor. Komün, meclis, akademi ve kooperatif sistemi ile gerçekleşiyor. Üstten merkezi yönetimi değil, tabandan halkın öz yönetimini esas alıyor. Demokratik konfederalizm kuruculuğu toplumsal yaşamın bütün alanlarının demokratik birlik temelindeki özerk örgütlülüğüne dayanıyor. Demokratik konfederalizm özgür yaşamı ve demokratik birliği ortaya çıkartıyor. Her alanda esas aldığı demokratik özerklik sistemi tüm sorunların demokratik ve özgürlükçü çözümü için imkân sağlıyor.

Ulus-devlet vatandaşı aşırı bireycilik ve çıkar temelinde sadece kendini düşünür ve kendi dışındakine adeta düşmanca yaklaşırken, ırkçı-şoven milliyetçi hezeyanla öteki gördüğü herkese saldırıp linç etmeye çalışırken; demokratik ulus bireyi ve demokratik konfederalizm yurttaşı toplum olma bilinci ve sorumluluğuyla toplumsal yaşama aktif olarak katılıyor, tüm gücü ve yeteneğiyle çalışıp ihtiyacı kadar kullanıyor, herkese sevgi ve saygıyla yaklaşıp kardeşleşmenin en güzel örneklerini yaratıyor. Bugün AKP-MHP faşist milliyetçiliği altındaki Türkiye'de erkek egemen zihniyet ve siyaset tarafından kadınlar sürekli baskı altında tutulmakta ve katliamlara uğramaktadır. İşçi ve emekçiler, tüm gençlik, insanca bir yaşama kavuşamadığı gibi, kendisi için hiçbir gelecek de görememektedir. Kürt düşmanlığı tarihin hiçbir döneminde ve dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş düzeydedir. Kürt bireyi ve toplumu sistematik olarak yok edildiği gibi, Kürt halkından geleceğe hiçbir iz bile bırakılmamak istenmektedir. Mevcut AKP-MHP yönetimi her şeyin önünü tıkatmış durumdadır. MHP AKP'yi, AKP ise Türkiye'yi bitirmektedir. Dikkat edilirse, sorun AKP-MHP iktidarı tarafından yaratılmakta, çözüm yöntemleri ise Kürt özgürlük hareketi ve devrimci-demokratik güçler tarafından geliştirilmektedir. Sorunun kaynağı erkek egemen, ırkçı-faşist Türk milliyetçiliği; çözümü üreten paylaşımcı demokratik ulus yurtseverliğidir. Bütün sorunlar TC ulus-devletinin eseriyken, çözüm yolu üreten demokratik öz yönetime dayalı demokratik konfederalizm sistemidir.

AKP-MHP yönetimi altında kriz, kaos ve çöküş had safhaya ulaşmıştır. Ne Türkiye toprakları ve ne de toplumu böyle bir durumu asla hak etmemektedir. Türkiye her bakımdan yaşanamaz bir ülke haline gelmiş durumdadır. Kuşkusuz tüm bu uygulamaların kaynağı faşist Türk milliyetçiliğidir. Tekçi, ırkçı-şoven, faşist milliyetçi zihniyet ve ideoloji yaşanan tüm kötülüklerin ve çözümsüzlüğün esas kaynağıdır. Çözüm için öncelikle bu zihniyet ve ideolojinin aşılıp demokratik zihniyete ulaşılması gerekir. Tüm sorunların çözüm anahtarı demokratik zihniyettir. Demokratik zihniyetin yaratıcısı da gerçekleşecek bir zihniyet ve ahlak devrimidir. Türkiye'nin her şeyden önce ve hemen böyle bir zihniyet devrimine ve demokratik zihniyete ulaşmaya ihtiyacı vardır.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Türkçüler-Kurtçular-Demirciler

Osman Özarslan

Türkçüler

İttifak-ı Hamiyet Cemiyeti (1865) ile başlayan, Fransız Devrimi'nin 100. yılı vesilesiyle 1889'da Askeri tıbbiye okulunda, İttihat ve Terakki'ye evrilen Osmanlı Jön Türk akımı, II. Meşrutiyeti takiben 1913'teki Bab-ı Ali baskınıyla birlikte giderek homojenleşti ve anasır ya da ümmet gibi heterojen 'gömlekler' çıkarılarak, günümüzün 'beton cumhuriyeti'nin harcı millet/milliyet formunda karılmaya başlandı (Zürcher, 1995; Ahmed, 2014; Temo, 2013).

İttihatçılık içerisindeki çok kültürcü, liberal, İslami-feminist, sosyalist eğilimler bir vesile tasfiye edilip, Türkçülük, Osmanlı'yı Birinci Dünya Savaşı'na sürükleyen paşaların elinde asıl siyasi doktrin olarak kalınca, tıpkı günümüz rabiasına benzer bir şekilde, dilde Türkleşme, dinde Türkleşme, iktisatta Türkleşme ve siyasette Türkleşme gibi tekçi-Türkçü akım güçlendi. Hal böyle olunca, gene günümüzde herkesin birbirini FETÖ'cü olmakla suçlamasına benzer bir şekilde, İttihat Terakki, Bab-ı Ali, Saray ve Ordu bürokrasisinin tepesindekiler birbirlerini Türk olmamakla ya da soyağacındaki Türk olmayanlardan dolayı 'safkan' olmamakla suçlamaya başladılar (Çalen, 2020)... Ki bu işlerin sonu, Cumhuriyetin, öjenizme (Mazhar Osman, 1935) battığı dönemlerde, Mimar Sinan'ın kafatasının mezarından çıkarılıp ölçülmesine ve sonra da (nedense) kaybedilmesine kadar vardı (Mülayim, 2018).

Mehmet Ziya, Ziya Gökalp, Babanzade Rıfat, Süleyman Nazif, Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Ağaoğlu Ahmed vs. birbirlerini, siyasi muarızlarını, bürokrasideki ve Bab-ı Ali'deki hasımlarını mütemadiyen Kürt, Arnavut ve Macar olmakla vb. suçladılar. Elbette bu iddiaları ispatlayacak, doğum yerleri, akrabalık ilişkileri, dünürler, soyağaçları bulundu, ifşa edildi (Çalen, 2020)... İkinci Meşrutiyet'in işte bu kavga kıyamet günlerinde Süleyman Nazif, durumu açıklamak için şöyle bir veciz söyledi: "(Ci, cı, cü, cı), Türkçede meslek edatlarıdır. Kahveci, arabacı, kömürcü, sabuncu gibi... Nasıl, Kahveci kahve, arabacı araba, kömürcü kömür, sabuncu da sabun demek değilse, Türkçülerin de çoğu Türk değildir."

Öte yandan, bu yıllarda yapılan tartışma her ne kadar bir Türkçülük/milliyetçilik tartışması olsa da, İkinci Meşrutiyet sonrası Osmanlı münevverlerinin yaptığı bir tartışma olarak, kültürel bir bağlamda ilerliyordu, ki sonradan Mustafa Kemal'in "fikrimizin babası" diyeceği, Ziya Gökalp bu yıllarda, milleti, kültür/hars gibi mefkureler üzerinden tanımlayıp milletin kuturunu büyütmeye çalışıyordu.

1930'larda ise Türkçülük tartışmaları, dünyada esen ve biyolojik-tıbbi/öjenist faşizmden beslenen akımlardan ziyadesiyle etkilendi. Zaten 1927'de Mustafa Kemal'in kendi tek adamlığını kurması ve 1925-30 arası yoğun bir şekilde süren Kürt isyanları, rejimi, yalnızca Kürtlere karşı değil, Kürtçülük siyasetiyle yakın ilişkisi olan İslamcılık siyasetine ve çok uluslu bir yapı olan Osmanlı kültür/tarihine karşı da hassaslaştırmıştı. Avrupa'da Hitler Nazizm'i Alman ırkının mayasını Alman kırsalının romantik döneminde, İtalyan faşistleri de keza Latin ırkının ervah-ı ezelini Etrüsklerde araştırıyordu. Türkiye'de Reha Oğuz Türkkan, Nihal Atsız gibi ırkçıların başını çektiği, milleti kültür değil, kan ve soy nesebiyle arayan çevre, yalnızca İslam kültürüne batmış olan Osmanlı'yı değil, Fars kültürüyle iç içe olan

Selçukluları, yerleşik hayata ve mani dinine geçip, Göktürk yazıtlarını dikte ettiren Bilge Tonyukuk'un sözünü dinlemeyen Uygurları, diğer kavimlerle ilişkiye geçen Türk boylarını hatta, Çin sarayından cariye, aşçı, uşak getiren Türk komutanlarının da üzerlerini kalınca çizdiler.

Atsız ve arkadaşlarına göre, Türk'ün mayası, tıpkı Göktürk yazıtlarında dendiği gibi Ötüken ormanındaki primitif ve savaşçı yaşamdı. Bu yüzden, 1930-40'ların primordialist, öjenik çevresi, 1930 ile M.S. 5. Yüzyıl arasındaki yaklaşık 14 Yüzyıllık dönemi hiç yaşanmamış sayıp tarihi, Göktürk yazıtlarının dikildiği zamandan, Türklerin Ön Asya'da Çinlilerle savaştığı döneme sabitlemeye çalıştılar (Atsız, 1950). Türkçülüğün mayasını, bu dönemin kültürü, dini inanışları, sosyal hayatı, ritüelleri, sembolleri, kelimeleri üzerine inşaa etmeye çalıştılar (Atsız, 1950). Öte yandan, erken dönem Türkçüler nasıl devşirme insanlardıysa, erken Türkçülüğün kavramları, sembolleri ve kelimeleri de aslında Orta Asya Türkünü ve kültürünü dışarıda bırakacak şekilde devşirilmiş, kavramsal dünya kolonizasyona tabii tutulduktan sonra 1930'ların mental dünyasına uygun ve o dönemin Türkçülüğünün ideolojik argümantasyonu için gerekli olan teçhizat ve mühimmatla yeniden doldurulmuştu. Türklüğün bu dolduruşa getirilme süreci tahmin edileceği üzere, tarihsel bir ayıklamayla bizzat tarihsel Türk'ün dışarıda bırakıldığı bir inşa süreciydi.

Kurtçular

19-20. Yüzyıllardaki pek çok milliyetçi akım gibi Türkçülük de kendisini aşkın bir zamanda, ervah-ı ezelde mayalamaya çalıştı. Bunun için de gene diğer milliyetçilik akımlarında olduğu gibi, Türkçülük için de bu aşkın zamanla ya da Hobbes'in deyişiyle "doğa durumundan yerleşiğe geçişe eşlik eden ulusun kurucu mitinde, ulusun öksüz çocuklarına (genellikle) -süt- annelik ya da doğurgan kadınlık etmiş olan bir hayvan vardır." Türklerin ön Asya dönemi ile Anadolu'nun senkretik İslami arasındaki döneminde, kurucu hayvan figürlerine sıklıkla rastlanır. Ki başka türlüsü de zaten pek düşünülemez. Diğer animist, panteist konar göçer kabileler gibi Türkler de doğa merkezli bir kozmolojiye sahipti. İsmine büyük bir başlıkla Şamanizm denilen bu çoklu inanışlar, ritüeller ve tabular sisteminin altında kut-ata, kutsal-dağ/ağaç gibi animizmin pek çok formu mevcuttu (Bozkurt, 1999).

Latin kültüründe "axis mundi" (yaşam ağacı ya da göğün direği) denilen şey Ön Asya'dan Anadolu'ya kadar dünyanın direği olarak gelmişti ve kutsal dağların ya da (kayın, ardıç, sedir gibi) ulu ağaçların, göğün insanların üzerine çökmesini engellediğine inanılıyor, gene şaman ayinlerinde, kutsal alanlarda ya da kutsal ağaçların altında, göğe yükselmek için beyaz atlar kurban ediliyor ve şaman kendi sembolik aleminde önce yerin dibine iniyor, kayın ağacının köklerine varıyor, oradan da kötü ruhlarla savaşarak, kozmolojiyi kuran ve insanları koruyan ülgen'in yanına varmaya çalışıyordu (Ögel, 2020; Çoruhlu 2020).

Benzer ayinler, kutsal dağlar için de düzenleniyordu. Ya da bazen hem axis mundi olan ağaç hem de kutsal dağ aynı mekanda olabiliyordu. Kut-atalar yalnızca dağlar, ağaçlar, derelerle de sınırlı değildi, pek çok başka hayvan, aynı zamanda hem Türk kavimlerinin kült tabusu hem de kut-atasıydı (Ögel, 2020; Çoruhlu 2020). Örneğin, kartallar, şahinler ve dağ keçileri gibi evcil hayvanlar... Toynaklarının kayalara sürtmesiyle yıldırımları çağırdığına inanılan ve çakmak taşlı kayalardan geçerken, ayaklarına keçe bağlanan koyun sürüleri (Boratav, 2013).

Kafkaslara geldikçe, kutsallar listesine yeni hayvanlar eklendi. Bunların arasında geyik ya da marallar, Türkmen-Alevi senkretizmi içerisinde kutsallığını oldukça uzun süre korudu ve pek çok tahtacı köyünde, Alevi memleketinde geyikler, ceylanlar kutsal sayılır, merkeb-i evliya olarak ya da bizzat evliyanın kendisi olarak görülür, ki Abdal Musa'nın ceylan donunda yaralandığı kıssa, bu inanışı diri tutan en canlı anlatılardan birisidir hala.

Dolayısıyla Türkler arasında Türk kavimlerinin türeyişine ilişkin değişik coğrafyalarda ve tarihlerde, değişik kurucu ataların mitleri anlatılmıştır. Hatta 10.Yüzyılda, Hazar Türklerine İslamiyet'i tebliğ etmeye giden İbn-i Fadlan'a göre, Başkırt bölgesinde, insanlar fallus'a tapmakta, ağaçtan yaptıkları fallik nesneleri, yaratıcı/kutsal olarak yanlarında taşımaktadırlar.

Peki, nasıl ya da neden, 1930'larda Türk mitolojisi içerisinde, kut-ata ya da doğa durumundan medeniyete geçerken aracılık eden nesne, dağ, ağaç ya da hayvanlardan yalnızca birisi, yani kurt Türk milliyetçiliğinin sembolü olarak belirlendi? Daha da önemlisi örneğin, ceylanlar, kayın ağaçları, kutsal dağlar/dereler neden elimine edildi?

Bu sorunun yanıtı elbette zor değil, her milliyetçilikte eser miktarda militarizm olur ama Türk milliyetçiliği zaten İttihat ve Terakki mirası ve Almanya-İtalya-İspanya'dan esen faşizan rüzgarlarla hepten ajite olmuştu. O bakımdan, kurucu mitler içerisinde, kurt-ata miti, kurdun tek tabancalığı, evcilleştirilemeyişi, özellikle Nihal Atsız gibi primordialist, soy-kan ırkçılığı yapan, saldırgan bir yazar için uygundu; dahası, kurdun talancılığı, yerleşik hayata düşmanlığı, Ermeni tehciri, Rum mübadelesi, Şeyh Sait ve Ağrı isyanları, Trakya olayları gibi erken Türkiye tarihinin henüz küllenmemiş hatıraları içerisinde de Türk milliyetçilerine ilham veriyordu. 1930'ların sonunda pek çok Türkçü/ırkçı yayın organı çıkartıldı. Bunların hepsi bahsettiğimiz minvalde, Orta Asya Türklüğünü, paramiliter bir seyr-ü sefer etrafında tasnif etmeye dönük yayınlardı; düşman kavimler, muhannet komşular vb... Kurt sembolizmi yayınlarda sıkça kullanılmakla birlikte Reha Oğuz Türkkan'ın çıkarttığı Türkçü dergilerden ilkinin ismi "Ergenekon", ikincisi "Bozkurt", üçüncüsü ise "GökBörü" (yani öz Türkçe Bozkurt) idi.

Demirciler

Türkçüler, erken dönemde yalnızca kut-ataları değil, kurucu mitleri de, elimine etmiş görünüyorlar. Çünkü bozkurttun alamet-i farikası olan Ergenekon exodus'u [huruc ya da çıkış], ya da demir eritme hikayesi, Hindistan'dan antik Yunan'a kadar pek çok medeniyetin mitolojisinde şu ya da bu biçimde yer almış görünüyor. Daha doğrusu demir, demiri işleme, demiri kullanma ve demircilik, tarihin en eski dönemlerinden beri kutsallık halesiyle kaplı. Bunun böyle olmasının sebebi, ilk demirlerin metalürjik değil, meteorit olması (Eliade, 2003). Gökten düşen meteorit demirin, bir şekilde işlendikten sonra, ona sahip olana askeri ve tarımsal olarak büyük ayrıcalıklar getirdiği muhakkak. Bu yüzden Sümerlerde demir anlamına gelen sözcük an-bar (gök+ateş) bileşik bir kelime. Gene, antik dönemlerde meteorit demire sahip olduğu bilinen delphi (Latince vajina), oraya demirin düşmesinden kaynaklı olarak, gök ile yerin birleşim yeri olarak görülüyor. Türkçeye Orta Asya lehçelerinden gelmiş olan dem/damla(ma) etimolojik olarak t/dem(ir) ile yakın bir akrabalık içerisinde. Çünkü tıpkı yağmur gibi demirin de tanrı istedikçe gökten yağdığına inanılıyordu (Eliade)...

Bir şekilde demir cevheri keşfedilip işlenmeye başlandığında yani demir çağı başladığında ise, demir kutsallığını korumaya devam etti ve bu sefer de demirci ocakları ya da demir örsü yaratımın kökeni olarak görülen vajina/kadın ile eş anlamlı kullanılmaya başlandı, dahası günümüzde kullandığımız evren kelimesi, demirci ocağı demek olan evrenos kelimesi, dünyanın kuruluşuna ilişkin demirci ocağının kökenselliğini çağrıştıracak şekilde neredeyse eş anlamlı olarak kullanılmaya başlandı (Eliade).

Sonuç olarak, önce meteorit sonra metalürjik olarak demirin insanlığın ilk çağlarındaki önemi arttıkça, din, mitoloji, etimoloji ve kültürel yaşamda ağırlığı giderek arttı. Metalürjinin gelişmesiyle birlikte, mitoloji ve metalürjinin senkretik bir bileşimi olan simyacılık da gelişti (Eliade). Demir, gökyüzü, göksel güçler, simya ve dünyevi iktidar arasındaki ilişki giderek komplike hale geldi. Önce Sanskritçe sonra Hintçede, Asuman hem Asen hem gökyüzü hem de gökten gelen, ateş getiren... gibi anlamlara karşılık geldi (Eliade, 2003). Asuman kelimesinin, Arapçaya dönüşürken Osman haline geldiği biliniyor, aynı şekilde gökyüzü, gökten ateş getiren Asen'in, Türklerin Ergenekon'undaki dişi kurt, Gök-Börü Asena'ya evrilmiş olması muhtemel.

Sonuç

En başa dönersek; kömürcülerin kömür olmadığı gibi Türkçülerin de Türk olmadığı bir vakıa, dahası Türk'ü emzirip Ergenekon'dan çıkaran, demir dağlarını eriten kurt da meğerse etimolojik ve mitolojik olarak takip edildiğinde, Sanskrit ve Hint nesebine bağlanıyor. Gerçeklik dünyasında zaten

imkansız olan bir soy kütüğü hikayesini, mitolojik fanteziler dünyasında da ARİ bir yere bağlayamıyor gibi görünüyoruz.

Dolayısıyla safkan bir kurucu hikaye, tıpkı safkan bir ırk gibi imkansız. Tıpkı insani kültürün ve milletlerin melez yapılar olduğu gibi, mitoloji de senkretik ve etkileşimseldir. Türkçüler, saf bir kurucu mitoloji kurmak için Türk ırkçılığı içerisinden, Türk kültürünü mümkün mertebe bilinçli bir eliminasyona tabi tutmuş olsalar da, zaman içinde karşılaştırmalı bilimler ve bilhassa antropoloji-arkeoloji ve etimoloji arasındaki ilişki derinleştikçe, ırkçılığın içe göçürüp kendi kanında boğmaya çalıştığı kültürler, yeniden çiçeklenip kökleniyorlar, hayat buluyorlar.

<u>Yararlanılan Kaynaklar:</u>

- **Ahmed, Feroz. (2014) İttihat ve Terakki 1908-1914. İstanbul: Kaynak Yayınları**
- **Zürcher, Eric.J. (1995) Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları**
- **Temo, İbrahim. (2014) İttihat ve Terakki Anılarım. İstanbul: Alfa Yayınları**
- **Çalen, Mehmet Kaan. (2020) Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi. "Ahmet Ağaoğlu'nda İslâm Ve Milliyetçilik İlişkisi". Cilt: 2 Sayı: 2, https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1132828**
- **Mazhar Osman (1935) Öjenik, İğdiş, Kısır * Mülayim, Selçuk. (2018) Belleten Dergisi. "Mimar Sinan'ın Mezarında Teşhis-i Meyyit" Ağustos 2018, Cilt LXXXII - Sayı 294**
- **Atsız, Nihal. (1950) Tarih Kültür Kahramanlar. "Türk Tarihinde Yabancı Kanlıların İhanet Serisi".**
- **https://www.otuken.com.tr/u/otuken/docs/Tarih KulturveKahramanlar.pdf**
- **Bozkurt, Fuat. (1999) Türklerin Dini. Cem Yayınları**
- **Ögel, Bahaeddin. (2020) Türk Mitolojisi 1-2. İstanbul: Altınordu Yayınevi**
- **Çoruhlu, Yaşar. (2020) Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul: Ötüken Yayınları**
- **Boratav, Pertev Naili. (2013)100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Bilgesu Yayınları**
- **İbn-i Fadlan. (2011) Seyahatname. Yayına Hazırlayan, Ramazan Şeşen. İstanbul: Yeditepe yayınları**

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Kemalizmin Kadın Politikasının Özü ve Demokratik Ulus İnşasında Kadının Rolü

Jiyan Delal Söyler

Ulus-devletlerin kuruluşu ile birlikte toplumlar; özgür, eşit ve adaletli yaşam, demokratik haklar bakımından en kötü bir zamanı yaşadı. Ulusların, devlet formu ile yapılandırılması kadınların, halkların, inanç gruplarının yaygın ve derinlikli sömürülmesini de beraberinde getirdi.

Fransız Devriminden sonra gelişen ulus-devlet modeli; erkeklerin devlet, kadınların aile kurumunu örgütlemesi temelinde toplumsal cinsiyet ayrımlarını, sınıfsal ayrımları daha da keskinleştiren bir şekilde inşa edildi. Başlangıçta vatandaşlık olgusu ile kastedilen anlayışın içinde kadınlar yoktu.

Türk ulus-devletinin kuruluş mayası da özünü buradan almaktadır. Milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik Türk devlet yapısının temel ayaklarıdır. Dikkat edilirse Türkiye'de devlet ve aile yapısına kutsallıklar atfedilip, sürekli yüceleştirilmekte, dokunulmaz kılınmaktadırlar. Ulus-devlet inşalarının mantığına oturtulan temel strateji, devlet ve ailenin kurulması ve korunması mantığı, aslında kökenini tarihinden almaktadır. Yücelik sıfatları ile tanımlanan Allah, Devlet, Aile özünde egemen erkek sisteminin yapı taşlarını oluşturmak için araç haline getirilen yapılardır. Devletin bekası aslında mevcut iktidarların bekasıdır. Yüce kılınan, dokunulmaz kılınan, ölesiye savunulan değerler özünde egemen erkek sistemin ekonomik ve siyasi çıkarlarıdır. Bu çıkarlar vatan, millet, asker, bayrak vb. milliyetçi tanımlama, putlaştırmalar, eğitim, basın ve devletin elindeki tüm olanak, araç-gereçlerle toplumun zihninde yer ettirilmektedir. Toplumsal yaşamın karın doyurmaya, annelerin sürekli çocuk yapmaya yönlendirilmesi özünde egemen sistemin ihtiyacı olan işçi, asker köle ihtiyacının karşılanması amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de geniş toplumsal kesimler çok çetin hayat mücadeleleri ile yoksulluğa, evsizliğe, işsizliğe, eğitimsiz ve sağlıksız kalışlara, yani kölecil yaşama karşı ayakta kalmaya çalışırken, dar bir egemen erkek grubu ise, toplumun tüm zenginliklerine el koyarak her türlü konfor içinde yaşamanın planlarını çok vicdansız bir şekilde geliştirmektedir.

Türkiye ulus-devletinin toplumsal inşası, dünyadaki ulus-devlet modellerinin soykırım, sömürü çarklarına göre benzer ama daha katı bir şekilde yapılandırılmıştır. Milliyetçi düşüncenin eşitlik, özgürlük, kardeşlik sloganlarının salt erkek yaşamlarının iyileştirilmesine dönük bir söylem olduğu açıktır. Kadın hakları burada yoktur. Aile sömürünün temel çekirdeği olarak bu tarzda inşa edilmiştir. İlişkilerde erkeğin mülkiyeti esastır. Kadın erkeğin malıdır.Dikkat edilirse, bu hiyerarşik düzen ailede başlar, işyerinde, hastanede, okulda, askere gidişlerde, kültürel faaliyetlerde, basın-yayın organlarının tümünde, hukukta, siyasette, sosyal yaşamın tüm alanlarında yansımasını çeşitli biçimlerde bulur. Ulus-devlet kurallarına göre yaşamayanlar ya hapishanelerde, ya da tımarhanelerde terbiye edilir. Amaç sürekli egemenlik ve kölelik üreterek sistemin devamlılığını sağlamaktır.

Ulus-devlet modeli Türkiye ve tüm dünyada sadece kadınların değil, tüm toplumun, halkların, erkeklerin de sömürüldüğü bir düzenek olarak işlev görmektedir. Kadınların kölelik statüsü içinde tutulması, egemen sistemin sürdürülmesinin yapı taşıdır. Yaşamda cins ayrımı sürekli olarak yapılır. Toplumsal cinsiyetçilik kodlamalarına önem verilir. Kadın ve erkek birbirinin düşmanı haline getirilir. Kadınlar, cinsiyetçi politikalarla erkeklere peşkeş çekilir. Böylelikle erkekler aldıkları kadın rüşveti nedeniyle egemen sistemin

işbirlikçisi, yandaşı, kölesi durumuna getirilir. Erkek ve kadın yaşamları insanlık tarihinin en geri, cahil, kölecil, kalitesiz, hiçbir estetik, ahlaki değeri olmayan güdüsel bir düzeye getirilir. Cinsellik, köleci yaşama bağımlı olmanın aracı haline getirilir. Böylelikle erkek kadından daha fazla düşürülür. Hayvanca bir yaşamın sınırlarına itilip, mahkûm edilir.

Bu sömürü çarkının içinde ve en dibinde kadınların, çocukların, gençlerin parçalanmış, ezilmiş, hiçlik noktasına getirilmiş sömürülen emekleri, bedenleri, düşünceleri vardır. Türk ulus-devleti de, ötekileştirilmiş, ayrıştırılmış, yok sayılmış kimlikler, kutuplaştırılmış sözler ve pratikler üzerinden inşa edilmiştir. Halkların, kadınların, inanç gruplarının varlığı inkâr edilerek, soykırıma uğratılarak bu devlet inşa edilmiştir. Bu yönüyle Türk devlet tarihi düşmanları yurttan kovma savaşları, kahramanlıkları tarihi değildir. Başlangıçta yardımını ve gücünü aldığı kadınlara, inanç gruplarına, halklara, kuruluşunu gerçekleştirdikten sonra soykırımcı, katliamcı yönelim söz konusudur. Günümüzün artık dayanılmaz noktalara gelmiş ekonomik, ekolojik, demokratik, özgürlükler sorununun temel kaynağında bu soykırımcı ulus-devlet zihniyeti ve tarihi vardır.

Kadınların kölelik statüsü içinde tutulması, egemen sistemin sürdürülmesinin yapı taşıdır

Türkiye'de AKP-MHP iktidarı ile uygulamaya konulan Hitler zihniyetinin pratikleşmesidir. Erdoğan ve Bahçeli'nin şahsında bu zihniyet somutlaşmış, temsil edilmektedir. Dünyada şu anda soykırımcı tek tipçi anlayışın temsilini faşist ulus-devlet modelinin pratik uygulamalarını en katı şekilde pratikleştirmeye çalışan da Türk devleti olmaktadır. Ulus-devlet Türkiye toplumlarının, kadınlarının deli gömleği haline gelmiştir. İktidar bu gömlek içinde tüm toplumu tutmak istemektedir. Dikkat edilirse, şu anda kendi ülkesindeki halklara, kadınlara, farklı inançlara en fazla düşmanlık yapan devlet, Türk devletidir. Yine Yeni Osmanlıcılık hayalleri ile küçük bir emperyalist olma hayalleriyle çevresindeki ülkelere saldırmaktadır. Türkiye'de AKP-MHP iktidarı, Kürt sorunu üzerinden sömürü düzenini alabildiğine yaygınlaştırmak, derinleştirmek ve tüm toplumu nefessiz bırakmak istemektedir. Kadın köleliğinin geliştirilmesi, doğaya, kültüre düşmanlık da gözler önündedir. Bu anlamıyla Erdoğancı devlet kurumları toplum kırımcı, kadın kırımcı siyasetleri ve uygulamalarını hiç çekinmeden, en zorbaca ve sahtekarca gerçekleştirmektedirler.

Tartışılamayan Atatürk'ün Kadın Politikaları

Konumuz itibariyle T.C kuruluşuna baktığımızda sadece halklar, inançlar, komünistler, sosyalistler değil, kadın özgürlük mücadeleleri de bu devletin kuruluş sürecinde bastırılmış, yok sayılmış ve inşa sürecinin içinden atılmıştır. Oysa ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu mücadelesinde İstanbul çevresindeki örgütlü kadınlar başta olmak üzere, Anadolu kadınlarının büyük fedakarlıkları ile Türkiye ve Kürdistan toprakları düşmanlardan temizlendi. Ancak Türkiye toprakları kadınların, komünistlerin, inanç ve halk topluluklarının verdikleri güçle işgalden temizlendikten sonra, sıra devletin inşasına gelince durum farklılaştı.

Türk devletinin inşası milliyetçilik, cinsiyetçilik temelinde özgürlüklere, demokrasiye, çoğulcu katılıma kapalı, onlara düşmanlık temelinde gerçekleşti. Bu anlamı ile T.C. kuruluşunda kadınların durumunu daha iyi anlamaya ve bilince çıkarmaya ihtiyaç vardır. Hakikatler en doğru biçimde bilinmeden özgürlük mücadeleleri de radikal ve kapsamlı yürütülemez. M. Kemal Atatürk'ün en gizli kalan yanı kadınlara dönük geliştirmiş olduğu politikalardır. Kürtlere, komünistlere, inanç gruplarına, tarikatlara karşı geliştirmiş olduğu soykırım ve dıştalama, etkisiz kılma politikaları az çok bilinmektedir. Ancak en az bilineni, bilinse de tartışılmayanı kadına dönük politikalarıdır. Atatürk'ün kadın politikalarının tartışılmaması, açığa çıkarılmamasının sebebi birçok erkek tarihçinin, araştırmacının, devrimcinin de aynı egemenlikli zihniyete sahip olmasındandır. Yine Türkiyeli kadınların bunu tartışmamasında Atatürk hayranlığının, Türk milliyetçiliğinin, devletçiliğinin etkisini görmek gerekir. Türkiye'de tam tersine kadın haklarının Atatürk tarafından erkenden verildiğine dair bir inanç söz konusudur. Hatta! Bunun üzerinden

kadınların Atatürk'e büyük bir minnet, şükran duyması, kadınların Atatürk'e borçlu olduğu yaklaşımı hakimdir. Atatürk'ün daha kadınlar istemeden, mücadele vermeden, kendiliğinden kadın hakları verdiği kabul edilmektedir. Bu anlamda da Atatürk'ün dolayısıyla Kemalizm'in kadın politikalarının ne kadar ilerici, ne kadar öngörülü olduğundan bahsedilmekte ve 'müreffeh' Türkiye'nin nasıl oluştuğuna dair bir dizi propaganda günlük olarak medyada, eğitim sistemlerinde, siyasette, kadın çalışmalarında dile gelmektedir. Özelde Atatürkçü ve Kemalist kesimlerde ise bu çok yaygın temel bir ideolojik argüman olarak kullanılmaktadır. Atatürk, kadın özgürlüğünün gelişmesinin sembolü haline getirilmektedir.

Bu durumun anlaşılması için Türk modernleşmesinden Atatürk'ün ölümüne kadar olan tarihsel kesitin çok iyi incelenmesi, tartışılması ve gerçeklerin ortaya çıkarılmasına ihtiyaç vardır.Türk devlet inşasının arka planında, Türk modernleşmesi 19. Yüzyıl ortalarına kadar gitmektedir.Bu dönemde yaşanan II. Meşrutiyet, Tanzimat fermanlarının yarattığı özgürlük ortamında da İstanbul merkez olmak üzere ilk örgütlü kadın hareketlerinin geliştiğini görüyoruz. Türk kadınları esasında ilk kez Osmanlı'da 1870'de kurulan kız mektepleri ile kısmi de olsa bir eğitim imkânı yakaladılar. Osmanlı ve daha sonrası süreçlerde aristokrat, saray ve devlet yöneticilerinin, üst sınıfın kadınları çeşitli biçimlerde eğitim görebilmekteydiler. Yine Batı da gelişen özgürlük furyasından etkilenmişlerdir. Bu aydın kadınların kurdukları gazeteler, dergiler, dernekler kadın bilincinin, örgütlülüğünün gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu kadınlar çeşitli halklardan kadınları da kapsamaktaydı. Yine İstanbul eskiden beri Müslüman olmayan halklardan kadınların da toplandığı merkezlerden biriydi. Müslüman olmayan kadınlar Türk kadınlarını da etkilemişlerdir. Bu yanı ile Osmanlı kadınları daha çoğulcu, özgürlükçü bir yapılanmaya da sahiptir.

1908'de II. Meşrutiyetin ilanından 1922'de Cumhuriyetin kuruluş döneminin başlangıcına kadar geçen dönemde, Osmanlı kadın hareketinin geliştiğini ve kadın özgürlüğü açısından çok önemli bir zemin oluşturduğunu görüyoruz. Batı'da kadın haklarındaki gelişmelerden direk etkilenen İstanbul'daki bir grup aydın kadın, bunları Osmanlı İmparatorluğunda da uygulamak istemiştir. Bunlar, kadın haklarının elde edilmesi için somut öneriler temelinde mücadele etmektedirler. Bu önerilerin başında kız çocukların eğitimi, kadınların eğitimi, kadınların kamu yaşamına katılıp görünür olmalarının desteklenmesi, aile hayatında boşanma ve çok eşlilik, talak gibi uygulamaların yasaklanmasıdır.

Yine birçok dergi bu temelde yayın yapmaktadır. Kadınlara Mahsus Gazete, İstanbul'da 1895-1906 yılları arasında yayımlanmış bir dergidir. Devamla, 1908 yılından sonra kadın hakları temelindeki tartışmalar Demet, Mehasin gibi kadın dergilerinde yer almıştır. Bu dönemde Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkması ve gelişimine paralel 20. Yüzyılın başı itibariyle güçlü bir kadın arayışı, kadın haklarının elde edilmesi için bir mücadele vardır. Osmanlı-Türk modernleşmesinin adı unutulmuş önemli kadınlarından Ulviye Mevlâna, 1913'de Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin kurucusudur. Bu dernek, kadın haklarını bir bütün olarak savunan ve feminist perspektif ile faaliyet yürüten ilk dernektir. Bu derneğin daha sonra CHP kadın kollarına dönüştüğü bilinmektedir.

Osmanlının dünyaca tanınan ve bilinen kadınlarından şair Nigâr (1862-1918), Fatma Aliye (1862-1936), Halide Edip Adıvar (1882-1964), Nezihe Muhiddin (1889-1958) ve Emine Semiye (1868-1944) gibi kadınlar bu döneme damgasını vuran kadınlardır. Yine bu dönemde bu kadınları destekleyen önemli bir erkek aydın, edebiyatçı, yazar, siyasetçi grubu da vardır. Erkeklerin kendi aralarındaki çeşitli ideolojik tartışmalarda, siyasi görüşlerin dile gelmesinde, iktidar mücadelelerinde kadın hakları konusunun sık sık gündeme geldiği de görülmektedir.

Kadınlar, İstanbul'da 1923'te Cumhuriyetin ilk partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkasının kuruluşundan önce bir parti kurma girişiminde bulundular. 15 Nisan 1923'de Nezihe Muhiddin ve on üç kadın "Kadınlar Halk Fırkası" kurmak için başvuruda bulundular. Ancak buna İstanbul valisinden gelen bir cevapla izin verilmemiştir. İzin verilmemesinin sebebi "kadınların siyasi temsilinin mümkün olmadığı" idi. Yine diğer çok önemli sebep ise kurulacak olan bir partinin adının cumhuriyet halk partisi olmasıdır. Kadınlar halk fırkasının kurulmasına öncülük eden Nezihe Muhiddin, İstanbul'un işgalinden sonra

toplanan milli delegelerin arasında yer aldı. Kendi zamanında en aydın ve yetenekli, karizmatik ve lider özelliklerine sahip bir kadındı. Onun yaşam öyküsünü incelemek bile Kemalimizin kadın politikalarını anlamak açısından yeterli olacaktır.

Sonraki dönemlerde, 1925 yılından sonra Nezihe Muhiddin milliyetçi akımın giderek sesini daha güçlü çıkarması, baskılardan dolayı "Kadınlar Halk Fırkası'nın" adını "Türkiye Kadınlar Birliği" olarak değiştirmiştir. Dernek formatına düşen bu kadın örgütünün amaçları daraltılmıştır. Kadınların siyasal haklarının talebi yerine daha çok hayır işleri ile uğraşan, medeni haklar çerçevesinde faaliyetler yürüten bir mahiyet kazanmıştır.

M. Kemal'in Latife Hanım ile evlilik süreci 23 Ocak 1923-5 Ağustos 1925 tarihleri arasına denk düşmektedir. Latife Hanımın da çok bilgili, entelektüel, 3-4 dil bilen dönemin en aydın kadınları arasında yer aldığı bilinmektedir. Latife Hanım kadınlar halk fırkası ve Türk kadınlar birliğinin çalışmalarını desteklemiştir. Latife Hanım ile M. Kemal Atatürk'ün ayrılma nedenini, Avrupa'daki basın "Latife Hanım eşi Atatürk gibi etkin olmak istedi" üzerinden haberlerle vermiştir.

Bu açıdan Kemalist rejimin, 1923-1927 arasındaki kadın politikaları incelendiğinde kadın özgürlüğüne ne kadar kapalı olduğu görülmektedir. Atatürk, Osmanlı tarihinden, özelde yakın tarihindeki bir ve ikinci meşrutiyet, Tanzimat fermanı pratiklerinden süzülüp gelen ve kendi ayakları, fikirleri üzerinden gelişmek isteyen bu güçlü kadın akımını kabul etmemiştir. Bunu açıktan ifade etmese de, dönem itibariyle İstanbul çevresinde kümelenen ve tüm Türk topraklarını etkileyen bu kadın özgürlük mücadelesinden çekinmiştir. Bu dönemde, bu kadın birliklerinin binleri bulan taraftarı söz konusudur. Ve önemli bir aydın kadın kesimi tarafından desteklenmektedirler. Henüz kadınların seçme ve seçilme hakkı tanınmamıştır. Ancak Kadınlar Halk Fırkasının kurucusu olan Nezihe Muhiddin ve Halide edip Adıvar, 1924 yılında sembolik de olsa vekillik için başvuruda bulunmuşlardır. Bu mevcut erkek zihniyetinin kırılması açısından çok önemli ilerici tarihi bir adımdı. Bilindiği üzere, 1921 ve 1924 T.C anayasalarında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmemiştir. Nezihe'nin Türk kadınları için seçme ve seçilme hakları temelindeki mücadelesi öfke ile karşılandı. Kabul edilmedi. Yine dönemin iktidar güçleri vekilliği asıl hak edenin "İstanbul kadını değil. Anadolu kadınıdır" biçiminde söylemlerde de bulundular.

Türk Kadın Birliğinin çalışmalarına sürekli müdahaleler oldu. Bu dernek Osmanlının birçok ilinde de örgütlenmeler geliştirmişti. Bu yönü ile "Türk Kadınlar Birliği" derneğine bu dönemlerde çeşitli biçimlerde müdahale edildi. Nezihe Muhiddin'e dernekte yolsuzluk yaptığı iddiası ile başka kadınlara da erkekler tarafından komplo yapıldı. Nezihe Muhiddin dernekten uzaklaştırıldı. Sonrasında iktidara yakın kadınların bu derneğin başkanlığına getirilmesi durumu söz konusu oldu. Nezihe Muhiddin itibarsızlaştırılmaya çalışıldı.

Türk devletinin inşası milliyetçilik, cinsiyetçilik temelinde özgürlüklere, demokrasiye, çoğulcu katılıma kapalı, onlara düşmanlık temelinde gerçekleşti

---

Nezihe Muhiddin cumhuriyetin kuruluş yıllarında kadınların siyasal ve sosyal hakları için Türk kadınlar birliği çatısı altında(1924-1927 yılları arasında)kıyasıya bir mücadele vermiştir. Buna karşılık Cumhuriyetçi rejim ise kadınların etkinliklerini sindirme, etkisizleştirme, pasifleştirme, yönlendirme stratejileri temelinde bir yaklaşım sahibi oldu. Nezihe Muhiddin uzun dönem mücadelesini yürüttü. Kitaplar yazdı. Son olarak yalnız başına bir akıl hastanesinde (1958 yılında) yaşamını yitirdi. Dolayısıyla Osmanlı'da imzasız kadın mektuplarının yayımlandığı 1868'den başlayıp, Türk Kadınlar Birliğinin "artık kadınlar olarak mücadele etmeye gerek yok" diyerek kendini fesh ettiği, 1935'e kadarki süreç kıyasıya bir kadın özgürlük mücadelesinin yürütüldüğü bir zamana işaret etmektedir.   M.Kemal'in bu dönemki duruşu çözümlenmelidir. M. Kemal, Osmanlı sürecinden

süzülüp Batı'da yürütülen kadın mücadelelerinden etkilenip süregelen kadın hakları mücadelesini yok saymıştır. Kendisinin ve yarattığı politikaların esas alınmasını istemiştir. Oysaki, Osmanlı geleneğinden gelen bu kadınların kültürel alt yapıları, entelektüel düzeyleri zamanın erkek aydınlarına denk bir şekilde gelişkindir. Kaldı ki, M. Kemal'in kendisi de Osmanlı İmparatorluğu döneminde şekillenmiş bir şahsiyettir.

Mustafa Kemal kendine manevi evlat olarak edindiği, şekillendirdiği Afet Hanım (İnan) üzerinden bir kadın tipi modelini geliştirmek istemiştir. Afet Hanımı 21 yaşında halka konuşmalar yapmaya teşvik etmiştir. Kadınlara kendisine evlat edindiği kız çocukları üzerinden bir model geliştirmek istemiştir. Yine evlat edinmiş olduğu ve aslen Ermeni olduğu söylenen Sabiha Gökçen'in de Dersim Direniş sürecinde Kürtler üzerine bombalar yağdıran ilk kadın olarak yüceltmiştir. Kendine bağımlı, zayıf, kadın ve toplum değerlerinden ziyade, ulus-devlet değerleri ile donanmış bir kadın modelini geliştirmek istemiştir.

Bu anlamda, bağımsız bir şekilde kadın hakları için mücadele eden kadın öncülerine karşı açıktan olmasa da, dolaylı bir yönelmenin olduğu kesin görülmektedir.

M.Kemal gerek kendi evliliğinde gerekse siyasal yaşamda bağımsız, özgür kadınların gelişmesine asla sıcak yaklaşmamıştır. Osmanlı dönemindeki kadın özgürlük mücadelesini tanımayan, reddeden, kendisinin iktidarlaşması ile başlayan-eskiyi tamamen inkâr ve ret eden-yeni dönemin kadın tiplemesini yaratmaya çalışmıştır.

Türkiye Kadınlar Fırkasının 1921 yılında talep ettiği haklar döneminin çok ilerisinde ve radikaldi. Oysa ki, Türkiye'de kadınların seçme ve seçilme hakkı 1930 yılından itibaren yasalar ile önce belediye seçimlerine katılma, 5 Aralık 1934'de ise kadınların milletvekili seçme ve seçilme temelinde kabulü ile gerçekleşti. Yine Türkiye tarihinde kadınların siyasette öncü rol oynama, eşit katılımı bu nedenle sürekli engellenmiştir. Türk kadınlarının medeni haklar çerçevesinde bir mücadele yürütmesi eğilimi desteklenmiş ve bu temelde bir yönlendirme gelişmiştir. Kadınların siyasal yaşama katılımları ve temsiline soğuk yaklaşılmıştır.

Kürt Kadın Mücadelesinin Etkinliği

Yine 1935 yılında vekil olarak seçilen ilk Türk kadınların bazıları Kadınlar Halk Fırkasına başkanlık yapan Nezihe Muhiddin'e karşı gelen kadınlardandır. Bugün bile, TBMM'de bulunan HDP dışındaki siyasi partilerde kadın vekillerin oranının azlığı, bakanlıklarda kadın temsilinin yok denecek kadar az olması bu siyasi geleneğin yarattığı bir sonuçtur.

Kemalist rejimin kadınlara hitaben dile getirdiği "Biz özgürlüğü siz istemeden size verdik" söyleminin hakikatinin ortaya çıkarılması için önemlidir. Bu söylem kadınların öz güçlerine yöneltilmiş bir saldırıyı içeriyor. Kadın özgürlük mücadelelerini erkekten beklentili kılan bir formata sokuyor. Oysa ki, yukarıda açıkladığımız gibi, Türkiye'de kadının siyasi haklarının tanınması o dönemdeki mücadeleye göre çok geç bir tarihte olmuştur. Ve 1934 yılında kadınlara tanınan seçme ve seçilme hakkı, kesinlikle o dönem güçlü bir şekilde oluşan kadın örgütlülüğü ile bağlantılıdır. Türk kadınları diğer ulus-devletlerin kuruluşundan farklı olarak, ilk dönemde örgütlü bir kadın mücadelesini yürütmekteydiler. Kemalist rejimin kadınların öz güçlerini görünmez kılan, unutturan hiçe sayan bu politikaları asla kabul edilemez. Bu, kadını etkisiz, mücadelesiz, pasif gösteren, yanlış inşa edilen tarih anlayışının mahkûm edilmesi ve hakikatlerin ortaya çıkarılması, bununla mücadele edilmesi başta Türk kadınları olmak üzere, tüm kadınların çok acil bir görevi olarak önümüzde durmaktadır.

Elbette şunu hemen belirtmek gerekir. Türkiye'de 1990'lar ve özel de 2000'ler sonrası feministlerin, akademisyenlerin, kadın hareketi öncülerinin bu konuda yazdıkları çok değerli araştırma ve incelemeleri, bu temelde kaleme aldıkları kitaplar, eserler var. Bunların doğru değerlendirilmesi ve ideolojik-örgütsel-eylemsel mücadeleye dönüştürülmesi gerekiyor. Kadın hareketleri bunları gündem yapmalı ve tartışmalıdır. Doğruları ortaya çıkarmalıdır. Kadınlar kendi öz güçleri temelinde daha güçlü örgütlenip egemen erkek sisteme karşı mücadele etmelidirler. Bugün yine İstanbul merkezli olmak üzere Türkiye'de sürdürülen çok önemli ve güçlü bir kadın mücadelesi vardır. Türkiye'deki kadın özgürlük muhalefeti, AKP-MHP iktidarını en çok korkutan muhalefet dinamiği olmaktadır. Kadın düşmanı politikalarının altında yatan temel sebep de budur.Diğer yandan

Türkiye'deki kadın mücadelesini oldukça etkileyen, yönlendiren Kürt kadınlarının mücadelesinin de daha fazla tanınması ve değerlendirilmesi gerekir. Tarihsel olarak Kürt kadınları yaşam içinde her zaman etkili olmuşlardır. Türkiye'de süren kadın mücadelelerinin içinde de sürekli bulunmuşlardır. İstanbul da 1920'li yıllarda 'Kürt kadınlarının teali cemiyeti' vardı. Yine 1980 sonrası Demokratik, sosyalist, komünist, sol gruplarının içinde Kürt kadınları her zaman önemli bir katılım sergilediler. Kürt kadınları, Ortadoğu'da, Türkiye'de birçok özgürlük hareketinin, partilerin, derneklerin içinde yer aldı. Dergilerde, gazetelerde çalışmalar yaptılar.

Kadın kişiliği daha az devletçidir ve yurtseverdir. Erkek, devlet sistemi içine daha fazla girmiştir

1978 'de, Abdullah Öcalan'ın kurduğu PKK ile birlikte Kürt kadınlarının mücadelesinde yeni, özgürlükçü bir sayfa açıldı. Öcalan, PKK'nin kuruluşundan itibaren kadın özgürlüğüne büyük bir önem verdi ve bunu giderek örgütün, halkın mücadelesinde stratejik bir çizgiye dönüştürdü. Bu anlamı ile Kürt kadınlarının özgürlük mücadelesi, Kürt halkının özgürlük mücadelesi ile iç içe gelişti. Kürt kadınlarının Sakine Cansız ile başlayan mücadele geleneği temelinde Türkiye'de siyasal, sosyal alan çalışmalarında çok etkili bir çalışma yürütüldü ve halen hem siyasal partiler hem dernekler hem de kadın örgütleri temelinde çalışmalarını yürütmektedirler. Kürt kadınlarının mücadelesi, örgütlülükleri Ortadoğu ve dünyaya yayılmış durumdadır. Askeri, siyasi, sosyal, ideolojik bir kadın hareketine dönüşmüş durumdadır. Bugün Türkiye de HDP tarafından yürütülen mücadelede kadınlar öncü rolü oynamaktadırlar.

Kürt kadını, 1990 yılı itibariyle kadın Serhildanları'nın gelişmesi, 1995 yılında ilk kez kadın kongresi ile çalışmalarını özgün ve özerk örgütlenmeye dönüştürerek geliştirdi. Bugün Kürt kadınları tüm çalışmalarını, eğitim, örgütlenme, eylem ve inşa çalışmalarını kendi mekanizmalarında aldıkları kararlar temelinde öz güçleri ile yürütmektedirler. Yine Kürt ulusal mücadelesine de her düzeyde öncülük etme durumları söz konusudur. Eşbaşkanlık ve eşit temsiliyet ile yaşamın her alanında yer alma durumu söz konusu olmuştur. Kürt Özgürlük Hareketinin içinde Kürt kadını başından itibaren süregelen içinde yer alma durumu söz konusu oldu. Yine 90'lar itibariyle önemli sayıda Türk kadının özgürlük saflarına katıldığı bilinmektedir.

Diğer önemli bir husus ise Kürt Özgürlük Hareketi içinde kadın özgürlük çizgisi sadece kadınlar tarafından değil, erkeklerin de özgürleşmesi konusunda temel bir kıstas olarak ele alındı. Bu devrimler tarihinde bir ilktir. Yani kadın özgürlüğü sadece kadınların sorunu değildir. Aynı zamanda erkeklerin de sorunu olarak ele alındı. Erkeğin değişmesi, dönüşmesi de bir temel sorun haline getirildi. "Özgür eş yaşamların" geliştirilmesi temelinde kuramsallaştırılan çalışmalar vardır. Yani mevcut kadın-erkek ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi konusunda temel bir gündem haline gelmiştir. Ayrıca Jineoloji temelinde geliştirilen bir ideolojik perspektif, feminizmi de aşan bir ideolojik-teorik çalışma yürütülmektedir. Tüm bilimlere kadın gözü ile bakma, değerlendirme ve bu temel de yaşamın yeniden yaratılması, toplumsal inşanın somutta gerçekleşmesi çalışmaları devam etmektedir.

Kürt kadınlarının vermiş olduğu mücadele öncelikle Kürt toplumunda ve Türkiye toplumlarında çok büyük bir etki yarattı. Kürt halkını zamanın önüne taşıdı. Sömürgeleştirilmiş halkların kadınları daha derinlikli sömürgeleştirilme durumuna tabidir. Ancak örgütlendiğin de daha radikal ve hızlı cevap verme durumu gelişebiliyor. Kadın kişiliği daha az devletçidir ve yurtseverdir. Erkek, devlet sistemi içine daha fazla girmiştir. Erkek de devletle işbirlikçilik daha yaygındır. Bu yönüyle Kürt kadınları Kürt Özgürlük Hareketinin ortaya çıkışı ve bu mücadelede yer almaları ile büyük bir aydınlanma, özgürleşme yaşadılar. Özgürlük mücadelesi içinde kadınlar olarak var oluşlarını tanımladılar, örgütlendiler bu da kendine güveni geliştirdi. Kürt kadınları toplumsal yaşamın hemen tüm alanlarında tüm boyutlarda bir katılım göstermeyi başardılar. Ulusal mücadeleyi, kadın mücadelesi ile birleştirdiler. Kadın bilincinin ve örgütlülüğün öncelikle ele alınması konusunda hassas davrandılar. Günümüz itibariyle Kürt kadınlarında çok ciddi bir kadın özgürlük bilinci ve örgütlülüğü gelişmiştir.

Kürt kadınları sadece Türk devletinin işgalci zihniyeti ve uygulamalarına karşı değil, aynı zamanda da egemen erkek bakış açısına ve onun yaşam tarzına karşı kendi içlerinde mücadele etmiştir. Ve halen bu mücadeleyi sürdürmektedir. Geri-geleneksel yanlarına karşı da bir mücadele ve özgürlükçü bir duruş söz konusudur. Bu yönü ile Kürt kadınlarının adım adım kendilerini geliştirerek özgürlük mücadelesine katılım göstermeleri Kürdistan'da ve Türkiye'de devrimsel gelişmeleri de tetiklemiş, geliştirmiştir.

Kürt kadın hareketinin Türkiye'de kadın özgürlük çalışmaları yapması ve siyasette çok aktif ve etkin katılması Türkiyeli kadınları da etkilemiştir. Kürt kadınlarının en ücra yerlerde bile kitlesel bir örgütleme içinde olması önemlidir. Türkiyeli kadınlar, 1990'ların başlarında Kürt kadınlarının kadın özgürlük çizgisinde yürüttükleri mücadeleyi önce pek görmek istemediler. Bunda özellikle Türkiyeli feministlerin, kadın hareketlerinin Kürdistan'a bakışındaki oryantalist bakış açısının çok büyük etkisi vardı. Kürt kadınları geri görülmekteydi. Türkiye'de feminizm üzerinde devletçilik, Kemalizm bu yıllarda oldukça etkiliydi. Kürt kadınlarına üstten bakan, elit bir anlayış söz konusu idi. Ancak zaman geçtikçe ve mücadele yükseldikçe Türk ve Kürt kadınları birbirlerini daha iyi tanıdılar. Birbirini tamamlayan, güçlendiren kadın birliğini oluşturan güçlü bir kadın yoldaşlığı gelişti. Bugün Türkiye'deki kadın özgürlük mücadelesine de Kürt kadınları güçlü bir şekilde katılma ve öncülük etme iddiasını sürdürmektedirler. Kürt kadınlarının Türkiye'de kadın özgürlük mücadelesi içinde, siyasette etkin bir şekilde yer alması önemlidir. Özellikle 2004 yılından itibaren Kürt özgürlük hareketi içinde geliştirilen eşbaşkanlık sistemi, yine Rojava devriminde YPJ başarıları, başta Sakine Cansız'ın yaşamı, direnişi olmak üzere Kürt kadınlarının Ortadoğu'daki özgürlük mücadelesi Türkiyeli kadınları, toplumu olumlu etkilemiştir. Özgürlük mücadelesinin ivmesi bu temelde sürekli yükseltilmiştir.

Yeniyi İnşa ve Kadının İşlevselliği

2000'li yıllar ile birlikte Türkiyeli ve Kürdistanlı kadınlar arasında daha güçlü birliktelikler gelişmeye başladı. Bugün Türk-Kürt-Ermeni-Rum-Çerkez-Roman kadınları arasında çeşitli platformlarda çeşitli konular üzerinden ortak mücadeleler geliştirilmektedir. Kürt kadınları ideolojileri, direnişleri, geliştirmekte oldukları kadın devrimi ve kadın sistem boyutu ile kadın özgürlük çalışmalarına öncülük yapmaya çalışmaktadırlar.

Türkiyeli kadınlar ile birlikte oluşturulan platformlar, yürütülen çalışmalar AKP-MHP iktidarının şovenist yaklaşımlarına, uygulamalarına karşı en büyük panzehirdir. İstanbul Sözleşmesinin kaldırılması, kadına yönelik şiddete ve kadın sorunları ekseninde ortak çalışmalar yürütülüyor. Yine CHP içinde Kürt halkının mücadelesine karşı gelişen şoven yaklaşımlarında önemli oranda kırılmasında kadın hareketlerinin birlikte geliştirdikleri mücadele son derece önemli bir rol oynamaktadır. Şu bir gerçektir ki, Türkiye'de yeni bir düzenin inşası kadınlar arasında oluşturulacak birlikler ve mücadeleler sonucu gelişecektir.

Kadının, erkek egemen karaktere bürünmesi özgürlük değildir

AKP-MHP iktidarının 2015 yılı itibarı ile geliştirdiği kadın düşmanı politikalara karşı daha güçlü bir kadın birliğinin oluşturulması gerekliliği vardır. Türkiye'deki kadınlar gündemi daha yetkin takip edip tavır koyan bir örgütsel performansa ulaşmalıdır. Ortak kadın örgütlülüğü sadece kadın sorunlarını değil Türkiye'nin tüm sorunlarına sahip çıkan bir örgütlenme ve mücadele biçimini açığa çıkar5malıdır. Türkiyeli kadınların çok güçlü tarihsel tecrübeleri vardır. Bu temelde bir yaklaşımla Türkiye'de özgür yaşamın inşasında öncü bir rol oynayabilirler.

AKP-MHP zihniyeti DAİŞ zihniyetidir. Bu zihniyette özgür kadına yaşam hakkı yoktur. Kadını yaşamda bir gölge, nesne olarak görmekteler. Kadını eve kapatan, çocuk doğurma makinesi haline getiren, bu haliyle Kadın yaşamlarına sürekli müdahale eden, kadınların kaç çocuk doğuracağına kadar belirlemek isteyen bir yaklaşım söz konusudur. Kadınların bırakalım stratejik karar noktalarında yer almalarını sadece annelik görev ve rolü ile ele almak isteyen bir mantık ve gerici bir zihniyet söz konusudur. Günümüzdeki bu faşist iktidar döneminde kadına yönelik şiddet oranı son yılların en

yüksek düzeyine ulaşmış durumdadır. Mahkemeler kadınlara şiddet uygulayan erkekleri serbest bırakıyor, ceza indirimlerine tabi tutuyorlar. Kadınların yaşamlarını ilgilendiren tüm davalarda erkeklerin tarafı tutuluyor. Kürdistan'da elde edilen kadın kazanımlarına el konuldu. Kürt kadınlarına, gençlerine dönük çok acımasız bir özel savaş yürütülmektedir. Yine Kürdistan'da Kadın kurumları kapatıldı. Eşbaşkanlık sistemi suç sayıldı. Kadınların toplumsal yaşamda görünür olmasını getiren çeşitli eylemliliklere acımasızca saldırılıyor. İstanbul sözleşmesi bir gece kararnamesi ile yürürlükten kaldırıldı. Dolayısı ile Türk-Kürt tüm kadınların özgürlük davasına saldırı var. Kadın özgürlük mücadelesi bitirilmek isteniyor. Bu nedenle böylesine faşist ve kadın düşmanı bir iktidara karşı Türkiyeli kadınların ortak mücadelesi giderek gelişmekte, büyümektedir.

Yeni toplumsal inşalar, özgürlük mücadelelerinin gelişimi ile birlikte mümkün olabilir. 21. Yüzyılın kadın özgürlükler çağı olduğunu söylüyoruz. Bu anlamı ile kadınlar olarak yaşamın her boyutunda öncülük ederek yapılandırma göreviyle karşı karşıyayız. Kadınların iddialı ve kararlı, örgütlü bir mücadele içinde olması gerektiği çok açıktır. Diğer yandan Kürt kadınları olarak diğer devrimlerden çok güçlü sonuçlar çıkardık. Öncelikle kadın devriminin olmadığı bir devrimin hakiki bir devrim olmadığını çok iyi kavramış durumdayız. Kadın özgürlükçü çizgi geliştirilmeden demokrasi, barış, eşitlik, adalet geliştirilemez. Demokratik ulusun inşası gerçekleşmez. Demokratik ulus kadınların, halkların, inanç gruplarının kendi renkleri, dilleri, kültürleri ile kendilerini temsil etmeleridir. Gençlerin kendi iradeleriyle özgürce sistemin her yerinde yer almalarıdır. Toplumsal adaletin sağlandığı bir sistemin geliştirilmesidir. Demokratik ulus halkların kardeşliği, kadınların özgürlüğünü esas almalıdır. Ekonomik olarak tüm gelirlerin eşitlikçi paylaşımıdır.

Kadınların demokratik ulus inşasında yaşamın tüm boyutlarında özgürlük anlayışı temelinde eşit temsilinin olması gerekir. Özgürlüğü salt erkekle eşitlenmek olarak algılamıyoruz. Özgürlük yaşamın kadın renginde, farkında oluşturulmasıdır. Kadının, erkek egemen karaktere bürünmesi özgürlük değildir. Bu yönü ile kadınların bireysel ve toplumsal özgürlüğünü iç içe birlikte ele alan bir yaklaşımımız vardır. Yani kadınların, toplumun özgürleştirilmesi geliştikçe, bireysel özgürlükler de kolay gelişir. İkisinin iç içe olması gerekiyor. Bu anlamıyla öncelikle kadın devrimi diyoruz. Demokratik ulus ancak kadın devrimlerinin sağlanması ile mümkündür. Kadın devrimi sadece bazı kadın haklarının kazanılması değildir. Rojava da görüldüğü gibi kadının bütünlüklü olarak yaşamın içinde yer alması, rengini vermesi, iradesinin, örgütlülüğünün ortaya çıkarılması demektir. Dolayısı ile demokratik ulusun inşasında kadınlar öncü rol oynamaktadırlar. Örneğin Rojava'da Kürt, Arap, Ermeni, Süryani, Türkmen, Çerkez kadınları birlikte bu sisteme öncülük yapmaya çalışmaktadırlar. Demokratik ulus; kadın özgürlük çizgisi ve temsili temelinde yeniden yapılandırılmalıdır. Bununla birlikte Türkiyeli kadınlarla birlikte mücadeleyi daha derinlikli geliştirmek zorundayız. Devletçiliğe, milliyetçiliğe, cinsiyetçiliğe, dinciliğe karşı bir sistem oluşturmalıyız. Kadın özgürlüğüne, dil, inanç özgürlüğüne dayalı bir toplumsal sistemi kurmalıyız. Bu anlamda kadınlar olarak kendi öz sistemimizi, kadın sistemini büyük kadın iradesini yaratmalıyız. Bu temelde Türkiye'de demokratik ve özgürlükçü bir sistemi geliştirebiliriz.

Devrimler halkların, kadınların, inanç gruplarının kendilerini en geniş, en demokratik bir sistemle yönetebileceği bir yaşam sistemi, öz yönetim sistemi kurularak gerçekleşebilir. Demokratik bir sistem geliştirmek gerekir. Bunu başarabilmek Türkiyeli ve Kürdistanlı kadınlar olarak elimizdedir. Bugün her zamankinden daha fazla tarihi bilince, tecrübeye, deneyim ve örgütlülüğe sahibiz. Mevcut siyasi gelişmeler, kadınların gelmiş olduğu düzeyde değerlendirildiğinde başarmamamız için hiçbir neden yoktur. Yeter ki, daha iddialı ve güçlü katılalım. Başarırız. Demokratik bir Türkiye'yi özgür kadınlarla yeniden kurabiliriz.

<u>Yararlanılan Kaynaklar:</u>

- **Abdullah Öcalan, kadın özgürlüğü üzerine çözümlemelerden**
- **Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu**
- **Abdullah Öcalan, İmralı görüşmelerinden kadın özgürlüğü ile ilgili bölümler**
- **PAJK kadın tarihi dersleri.**
- **İpek çalışlar "Latife Hanım"**
- **Yaprak Zihnioğlu "kadınsız inkılap"**
- **Serpil Sancar "Türk modernleşmesinin zihniyet**

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Bir Anti-Emperyalizm Karikatürü: Türk Solunun Anti-Amerikanizmi

Veysi Sarısözen

"Anti-emperyalizm" kavramının Türk siyasi tarihindeki evrimi ilginçtir. Bugün Türk solunun "klasik" kesiminde kazandığı anlam ise berbattır.

Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda yıkıldı. Bu savaştan önce 2. Enternasyonalde devrimci kanat, yaklaşan savaşın emperyalist karakter taşıdığını saptamış ve buna karşı sosyalistlerin tutumunu da, "kendi emperyalizmine karşı iç savaş" olarak belirlemişti. Osmanlı'nın "teslim" olmasından az önce, "kendi emperyalizmine karşı" ihtilal yapan Lenin'in partisi, İngiliz, Fransız ve Rus emperyalizminin Osmanlı topraklarını paylaşma amaçlı gizli anlaşmalarını açıklamış ve sosyalist Rusya'nın bu anlaşmaları tanımadığını ilan etmişti. Bu anlaşmalar aynı zamanda Kürdistan'ın da paylaşımını kapsıyordu.

Rus devrimcileri "gizli diplomasiye" karşı bu tutumu aldığı sırada yıkılma aşamasındaki Osmanlı devleti Alman emperyalizmiyle birlikte Sovyetlere karşı büyük bir taarruz yapmıştı. Almanlar Ukrayna'yı zapt etmiş, Moskova'ya dayanmıştı. Lenin o nedenle Almanya ile kendisinin "Tilsit Anlaşması" dediği, eşitsiz ve haksız Brest Litovsk Anlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştı. Bu anlaşmada, Sovyetlerin karşısında Almanların yanında Osmanlı devleti de vardı. Osmanlılar devrimin zor anından yararlanmışlardı. Ve daha sonra TC-Sovyetler arasında krize yol açacak olan Kars ve Ardahan da işte o anlaşma nedeniyle Rusya'dan alınıp Osmanlı'ya verilmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Stalin'in Boğazlarda "kontrol" talebi yanında İsmet İnönü hükümetinden Kars ve Ardahan'ı da istemesi işte bu "haksız anlaşmayı" Sovyetlerin kısa bir zaman içinde geçersiz ilan etme kararına dayanıyordu.

Kemalist rejim bir yandan Osmanlı'nın Alman emperyalizmi ile birlikte izlediği politikayı devam ettirirken, bir yandan da "emperyalizme karşı" Sovyetlerle "ittifak" politikasını da izliyordu. Britanya ile yapılan gizli diplomaside "Bizi desteklemezseniz icabında komünist de oluruz ha" şeklindeki (bugün başka bir bağlamda devam eden) şantajların adı o sırada "anti-emperyalizmdi". Gerçekte ise bu politika emperyalist dünyayla "anlaşmak" anlamına geliyordu. Sevr Antlaşması bilindiği gibi Osmanlı ordusunu dağıtmıştı. Ne var ki Kazım Karabekir'in başında bulunduğu 3. Ordu varlığını korumuştu. Korumuştu ama bu ordu İstiklal Savaşı'na "katılmadı". Kemalistler bu orduyu Sovyet sınırında tuttular. Demek ki Kemalizmin tarihindeki "anti-emperyalizm" anti-emperyalizm değilmiş.

Türk devletinin "anti-emperyalizmi" İkinci Dünya Savaşı'nda da yeni bir sınavdan geçti. Birinci Dünya Savaşı "iki emperyalist blok arasındaki bir savaştı". İkinci Dünya Savaşı ise Nazi Almanyasının Sovyetlere saldırmasıyla farklı bir karakter kazanmıştı. Bir tarafta ABD-Britanya ve Sovyetler Birliği, diğer tarafta ise Almanya ve müttefikleri arasındaki bu savaş "antifaşist" karakterdeydi.

İnönü hükümetinin bu savaştaki tutumu Kemalist "solculara" karşı çok övülür. Oysa Türk devletinin bu savaştaki "tarafsızlığı" objektif bakımdan Nazilerden yana bir politikaydı. Çünkü TC "tarafsız" olduğu sırada Naziler İngiltere hariç tüm Avrupa'yı İtalya ile birlikte işgal etmişti. Nazi ordusu Bulgaristan-Türkiye sınırına dayanmış, Sovyetlere saldırmış, Moskova önlerine kadar gelmiş, oradan Bakü petrollerini ele geçirmek amacıyla Stalingrad'a saldırmıştı. Kaldı ki İnönü hükümeti sübjektif olarak da "tarafsız" değildi.

Emekli General Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet o sırada Nazi işgali altındaki Kırım'a gidiyor, Nazilerle gizli anlaşmalar yapıyordu. Hitler Türkiye'ye Sovyetleri işgal ettikten sonra "Türki Cumhuriyetleri ikram etme" sözleri veriyordu. Türk Genelkurmay Başkanı ve heyeti Hitleri "sığınağında" ziyaret ediyor ve İnönü hükümeti Nazilere pamuk ve krom gibi stratejik ürünler satıyor, Alman U-Botlarına Boğazlardan gizli geçiş imkanı hazırlıyordu.

Birbaşka "anti-emperyalist" iddia da, "Kürtfeodallerinin ayaklanmalarında İngiliz emperyalizminin parmağı olduğu" iddiasıydı. Bu iddia İkinci Dünya Savaşı'ndan bir yıl önce de piyasaya sürüldü. Dersim soykırımı böyle bir "anti-emperyalist, anti-feodal" politika şalıyla örtüldü. Oysa bu soykırım İkinci Dünya Savaşı'na hazırlığın bir parçası olarak gerçekleştirildi. İktidar savaşta Nazilerin Balkanlardan Trakya'yı işgal ettiği durumda, Sovyetlerin de Kafkaslardan Kürdistan'ı işgal edeceğini hesaplamıştı.

Türk kapitalizmi Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte gelişmeye başladı. Devlet kapitalizmi olarak hayata gözlerini açtı

Planları şöyleydi: Nazilerin işgaline karşı koyma konusunda hiçbir önlem almadılar. Tam tersine böyle bir işgal durumunda Almanya ile ittifak kuracak bir "alternatif" hükümet hazırlığı yaptılar. "Turancı faşistler" işgal durumunda İnönü'nün başkanlığında hükümete geçecek, böylece Almanların Türkiye girişi "işgal" olmaktan çıkıp, Türkiye ile ittifak haline dönüşecekti. (Bu politika Stalingrad savaşında Nazilerin yenilmesine kadar geçerli oldu. Naziler yenilince aralarında Alpaslan Türkeş'in de bulunduğu sivil ve asker faşistler tutuklandı, bu da Kemalistlerin "antifaşist" defterine sahte bir not olarak eklendi.)

Buna karşılık Sovyetlerin Almanları Anadolu'da durdurmak amacıyla Kürdistan'ı işgal planına karşı kanlı bir önlem alındı. Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler nasıl Rusların müttefiki olarak görülüp jenositle yok edildiyse, Dersim Alevi Kürtlüğü de böyle bir işgal durumunda "Kızılbaşların Kızıl Ordu'yu destekleyeceği" öngörüsüyle yok edildi. Kemalist tarihte bu da "emperyalizmle işbirliği yapan Kürt feodallerine" karşı "anti-emperyalist, anti-feodal" bir politika olarak yazıldı. Demek oluyor ki Kemalist "solun" İkinci Dünya Savaşı dönemindeki tutumu da ne anti-emperyalistti ne de antifaşist. Ortada üstü örtülmüş "faşizmle, Alman emperyalizmiyle, anti Sovyet işbirliği" söz konusuydu.

Derken Türk milliyetçilerinin anti-emperyalizmi en büyük sınavını Kıbrıs'ta verdi. Kıbrıs macerası Adnan Menderes hükümeti döneminde başladı. Bülent Ecevit dönemiyle en yüksek aşamasına ulaştı. Bugün Kuzey Kıbrıs'ın "ilhak" edilme hazırlıklarını yaşıyoruz. Kıbrıs hadiseleri 1960'larda Başbakan İsmet İnönü'ye ABD Başkanı Lyndon Baines Johnson'un mektubuyla birden "anti-emperyalist, anti-Amerikan" bir sözde "karakter" kazandı. ABD "Kıbrıs'a müdahale edersen, silah ambargosu yaparım" demişti. İnönü de "anti-emperyalist" bir "devrimci" olarak, Johnson'a karşı "Yeni bir dünya kurulur Türkiye'de orada yerini alır" diye kafa tutmuştu.

Oysa Türk devletinin NATO üyesi bir devlet olarak Kıbrıs meselesindeki politikası, özellikle 1960'larla birlikte Kıbrıs'ın "ikinci bir Küba" olma ihtimalini önlemek üzere, Kıbrıslı Rumların İngiliz sömürgeciliğine karşı başlattığı silahlı mücadeleyi bastırma ve Kıbrıs'ta özellikle III. Makarios (Mihail Hristodulu Muskos) ve Kıbrıs Komünist Partisi'nin ardılı Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL) etkisini kırmak amacını güdüyordu. Rumlar İngilizlerle savaşırken, Türk devleti Kıbrıslı Türklerin İngiliz hakimiyetindeki Kıbrıs polis teşkilatına katılmasını ve İngiliz sömürgecileriyle birlikte anti-emperyalist Rumlara karşı savaşmalarını örgütlemişti.

Kıbrıs olayları 1960'ların başında Türk gençliğinin saflarında "sahte" bir anti-emperyalizme yol açtı. "Kıbrıs'ı işgal" anti-emperyalist bir hedef olarak savunuldu. Öyle ki 60'ların yükselen anti-emperyalizminin başlangıç noktası işte bu "Kıbrıs" nümayişleri ve Johnson'un mektubuna karşı anti-Amerikan gösterileri oldu. İşte bu tarihsel arka plan, Türk solunun Kemalizm ile olan "yakın akrabalığı"nın "anti-emperyalist" sahte içeriğini bize anlatır.

1960'dan 12 Mart 1971 Darbesi'ne kadar geçen dönem boyunca "anti-emperyalist" iddialı sol politikalar sürekli CHP ve Kemalistlerle ittifak politikalarına temel oluşturdu. Cuntacı eğilimleri körükledi. Kemalizm ile "proleter devrimcilik" arasında "Çin Seddi" olmadığına dair Türk solunun iddiası işte bu "sahte anti-emperyalizm, anti-feodalizm tarih tezine" dayanır. Başka yönleri de vardır. Özellikle aktüel gerçeklikle ilgili Türk solunun "anti-emperyalizmi" Türk egemen burjuvaziyle doğrudan ya da zımni işbirliği politikası olarak günümüzde çok yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır.

Türk solu, "anti-emperyalist ve anti feodal" çizgisini Kemalistlerle işbirliği politikasının stratejik temeli haline getirmek için Türkiye'nin iki dönemiyle ilgili şu çarpıtmayı yaptılar: Birincisi, Türk Kemalist kurtuluş mücadelesini ve Atatürk dönemini "anti-emperyalist ve anti-feodal" bir dönem olarak tanımladılar. Böylece "milli demokratik devrimin" bu iki hedefi bakımından Kemalistlerle ittifak politikasını formüle ettiler. İkinci olarak ise, CHP sonrası dönemde kapitalizmin büyük bir hızla gelişmesini göremediler. Oysa Lenin, "emperyalist sermaye ihracının aynı zamanda sömürgelerde kapitalist ilişkileri geliştirdiğini" yazmıştı. Türk solu ise "Emperyalizm Türk kapitalizmini geri bıraktırıyor" diyerek, emperyalizme karşı mücadeleyi kapitalizme karşı mücadeleden ayırmışlardı.

Sonuç şudur: Türk kapitalizmi Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte gelişmeye başladı. Devlet kapitalizmi olarak hayata gözlerini açtı. Ve başlıca büyük sanayi kuruluşları işin başında "tekelci" karakter taşıyordu. Türk kapitalizmi Avrupa gibi "serbest rekabetçi kapitalizm" dönemini yaşamadı. Kurulan her büyük fabrika milli pazarda tekel oluşturdu. Devlet tekellerinin öncülüğündeki bu kapitalizmin gelişmesi, üretimin yeniden genişletilmiş üretime dönüşmesi şu engelle karşı karşıyaydı: Milli Pazar yoksulluk nedeniyle ve yol, enerji, ham madde, teknoloji vs. gibi gerilikler nedeniyle dardı. Tekeller bu dar pazarda büyüme zorluğu içindeydi. Potansiyel büyüktü, ancak iç pazar dardı. Tıpkı dar bir ayakkabıdan ayak tırnağının ete batması gibi kapitalizm acı çekiyordu. Bu ayakkabıyı fırlatıp atmak gerekiyordu.

Bu ayakkabı 12 Eylül 1980 faşist darbesiyle atıldı. Cuntanın adamı Turgut Özal'ın "Dışa açılma" sloganı Türk tekelci kapitalizminin "bölgesel emperyalist" aşamaya adım atışının stratejik adımıydı. Bu adım 1980 ortasında atıldı ve 80 sonunda reel sosyalizm yıkılınca atılan adımın önündeki engeller de yıkıldı. O zamana kadar dünya pazarlarının paylaşımı tamamlanmıştı. Reel sosyalizm yıkılınca hem bu ülkeler, hem de onların dünyadaki nüfuz alanları yeniden paylaşılacak pazarlar haline geldi. Ve şu anda yaşanan savaşlar bu yeni paylaşım döneminin sonucu oldu. Türk tekelci kapitalizmi "bölgesel emperyalist" aşamaya bu dönemde yükseldi.

Bölgesel emperyalizm demek, bölgesel savaşlar demektir, bölgesel savaşlar ise bölgesel devrimin şafağıdır

Türk solunun klasik unsurları geçmişteki programlarını korumak ve Kemalistlerle dirsek temasını kaybetmemek için Türk kapitalizminin tekelci karakterine rağmen "emperyalist" olduğu gerçeğini inkar ediyorlar. Böylece onlar emekçi sınıfların karşısında tekellerin, finans kapitalin, mali oligarşinin, endüstriyel askeri kompleksin değil de "dış güçlerin", Amerikan emperyalizminin vs. durduğunu söylemeyi sürdürüyorlar. Bu politikanın en ağır sonucu "anti-emperyalizm" kılıfı içinde "Türk milliyetçiliğinin, şovenizmin ve giderek ırkçılığın" sürdürülmesidir. Türk solunun klasik unsurlarının Kürt sorunundaki "devlet yanlısı" tutumu Türk kapitalizmi ve devletinin emperyalist karakterini reddetmeleriyle yakından ilgilidir.

Hiç kuşkusuz Türkiye sosyalist hareketinin tarihine ilgi duyan genç insanlar özellikle 60'lı yıllardaki anti-emperyalist mücadelelerden bugün de esinleniyorlar. Ancak o günlerden bu yana dünya durumu değişti. O zamanlar dünya da "farklı iki dünya sistemi" arasında büyük bir mücadele vardı. Dünya sosyalist sistemiyle emperyalist sistem dışındaki "sömürge, yarı sömürge, bağımlı, yarı bağımlı" ülkeler dünya devrimci sürecinin parçalarıydı ve o nedenle "çağımız

sosyalist devrimler ve milli kurtuluş savaşları çağıdır" saptaması bütün devrimci partilerin programlarının başlangıç noktasını oluşturuyordu.

Nitekim iki karşı sistemin savaşımı boyunca emperyalizmin sömürge sistemi çöktü. (Kürdistan ve Filistin gibi istisnai sömürgeler dışında, sömürgeler biçimsel bağımsızlığa kavuştu ve giderek ezici çoğunluğu kapitalizm yolunu seçti, bir kısmı ise "kapitalist olmayan yol" adı altında, örneğin BAAS'çı rejimler oluşturdu ve bunlar da devlet kapitalizmi yoluna koyuldu.) Dünya devrimci sürecinde böylece büyük bir değişim oldu; "ulusal kurtuluş savaşları" dönemi kapandı, eski sömürgelerin önünde "kesintisiz bir süreç" boyunca demokratik halk devrimlerinden sosyalizme geçiş" aşaması ortaya çıktı. Ama daha önemlisi dünya devrimci sürecinin merkezi çöktü, reel sosyalizm yıkıldı. Eski sosyalist ülkeler kapitalist ülkeler haline geldi. O halde "eski programlar" geçerliliğini kaybetti.

Tartışmalı konulara burada girmenin fazla bir anlamı yok. Biz Türkiye'ye ve Türk soluna bakalım. Bugün Türkiye'nin "emperyalizm tarafından sömürülen, geri bıraktırılan bir ülke" olduğunu söylemenin biricik anlamı, kendisi dünyanın 17'nci büyük ekonomisi haline gelmiş, Ortadoğu, Afrika, Kafkasya ve Balkanlarda nüfuz bölgeleri elde etmiş, Avrupa dahil bölge ülkelerine milyarlarca dolarlık sermaye ihracı yapmış Türk tekelci kapitalizmini, yani bölgesel Türk emperyalizmini, öteki emperyalistlerle rekabet sürecinde desteklemektir.

Şimdi Türkiye sosyalistlerinin önünde kendi emperyalizmine karşı savaş aşaması var. Gerçek anti-emperyalizm Türk bölgesel emperyalizmini yıkmaktır. Bu İran için de, Irak için de, İsrail için de, Pakistan ve Hindistan için de geçerlidir. "Sahte anti-emperyalizm", emperyalizmi "dış olgu" saymaktır. Vaktiyle "sömürgeler" açısından doğru olan bu saptama, bırakalım bugünü, 1960'ların Türkiyesi için bile doğru değildi. O nedenle Türkiye sosyalist hareketinde "anti-emperyalist" olduğundan şüphe edilemeyecek olan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'nin (THKP) lideri Mahir Çayan "Emperyalizm Türkiye'de iç olgudur" diye yazmıştı.

Kemalist ideologlar günümüzde "anti-emperyalizm" kavramını Türk devletinin Kürt sorununu inkar politikasına destek vermek amacıyla istismar ediyorlar. Bunlar "dış güçlerin", özellikle ABD emperyalizminin Türkiye'yi bölmek istediğini öne sürüyor ve Kürt Özgürlük Hareketi'ni de "emperyalizmin" destekçisi olarak karalıyorlar. O nedenle bu çevreler Türkiye kapitalizminin "tekelci" yani emperyalist kapitalizm olduğunu kabul edemezler. Çünkü böyle bir kabul durumunda "bir emperyalist devletin öteki emperyalist devleti zayıflatması ya da bölmeye çalışması" gibi bir olgudan kendi ülkelerinin emperyalizmini destekleme sonucu çıkartmak yerine, "Türk ve Amerikan" emperyalizmleri arasındaki bu çelişkiden, kendi Türk emperyalizmlerini yıkmak için yararlanma sonucu çıkartmaları gerekir.

Milliyetçi Türk solunun enternasyonalist ve devrimci Türkiye soluna dönüşmesi, yaşadığı ülke hakkında açık seçik bir kavrayışa sahip olmasına ve buna uygun bir programa ve stratejiye sahip olmasına bağlıdır

"Bizim emperyalizmimiz zayıf, ABD'nin ya da AB'nin emperyalizmi güçlü, biz zayıfı destekleyelim" gibi bir saçmalık sosyalizm tarihinde icat edilmemiştir. Marksist teoriden biraz haberli bir sosyalist, dünya emperyalist sistemi içinde devrim imkanını, "emperyalizmin en zayıf halkasında" görür. İlk muzaffer devrim "en güçlü emperyalist ülkede" değil, "emperyalizmin en zayıf halkası" olan Rusya'da gerçekleşti. Şu anda Türk bölgesel emperyalizminin içine girdiği savaşta yenilgisi ve faşist rejimin devrilmesi, Türkiye'de demokratik halk devriminin zaferi, tüm dünya emperyalist sistemine büyük bir darbe indirir. Böyle bir durumda Kürdistan'ın bütün parçaları özgürleşir, devrimci sürecin etkisi Irak, Suriye, İran, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Mısır ve Mağrip ülkelerine yayılır. Bölgedeki devletlerin Konfederal birliği ABD, AB, Rus ve Çin hegemonyacılarının nüfuz alanlarını daraltır, bunların

bölgedeki bölgesel emperyalist devletler arasındaki kavgadan yararlanma stratejileri çöker. Dünya devrimine yönelik "bölgesel devrimler süreci" başlar.

Günümüzde emperyalist zincirin zayıf halkası Kürdistan parçalarıdır. Kürdistan'ın parçalara ayrıldığı ve içinde Türkiye'nin de bulunduğu tüm devletler, sosyo-ekonomik kriz içindedirler, birbirleriyle nüfuz kavgası yapmaktadırlar, hepsi bölgesel güç merkezi olmak istemektedir. Bu nedenle silahlanmaktadırlar. Hepsi bölgesel emperyalist güç merkezi olmak için bölgesel savaşları tetiklemektedirler. Birbirlerinin pazarlarına el koymak için hepsi imkan bulabildikleri küresel emperyalist devletlerle birbirlerine karşı ittifak peşinde koşmaktadırlar.

Türkiye bölgesel emperyalist bir ülkedir. Bölgesel savaşların en tehlikeli etkenidir. Bu analizden "pasif bir barışçılık" çıkmaz. Bölgesel emperyalizm demek, bölgesel savaşlar demektir, bölgesel savaşlar ise bölgesel devrimin şafağıdır. Bu cümleyi şu amaçla yazdım. "Emperyalizm" kavramı elbette çok karmaşık bir ekonomik, sosyolojik süreçle ilgilidir. Emperyalizmin içeriğini bilimsel analizi bilim insanlarının işidir. Lenin bile "Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" adlı eserini yazarken, konuya akademik yaklaşımdan çok, politik yaklaşım göstermiş ve Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yazdığı bu eserde, "Emperyalist savaşlar, devrimlerin şafağıdır" demiştir.

Emperyalizmle savaş ve savaşla devrim arasındaki bu diyalektik ilişki Kürt Özgürlük Hareketi'ne yaklaşımda pusula rolü oynar. Küresel emperyalist güçler kendi aralarındaki uzlaşmaz çıkar kavgasını dünya savaşlarıyla iki defa çözdüler. Ama artık bunu yapamazlar. Sebebi yalnız sermayenin küreselleşmesi, iç içe geçmesi değildir. Sebep bu devletlerin arasındaki nükleer "dehşet dengesidir." Buna karşılık küresel güçler aralarındaki çelişkileri bölgesel emperyalist devletler arasındaki pazar kavgalarından yararlanarak çözme yolunu seçmişlerdir. Suriye'ye sıkışmış Üçüncü Dünya Savaşı bu gerçeği gözler önüne sermiştir. Önümüzdeki dönemde de bu tür çatışmalar sürecektir.

Bu savaş durumuna ancak bölgesel devrim son verebilir. Bu devrimin objektif şartları Ortadoğu'da olgunlaşmıştır, aynı zamanda devrimin sübjektif şartları da olgunlaşmıştır. Ortadoğu'nun kalbini oluşturan Kürdistan'ın bütün parçalarında devrimin öncü güçleri, tarihte eşine rastlanmayan bir nitelikte ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar gelen devrim tarihi, bütün devrimlerin "yarım insanlık" devrimleri olduğunu gösterir. O "yarım insanlık" devrimleri zafere ulaşınca elbette kadınların desteğini kazanmıştır, ama hiçbiri "kadınların da öncü güç" olarak yer aldığı "bütünsel insanlık devrimleri" olamamıştır. Ortadoğu bölgesel devrim sürecinin sübjektif faktörü "bütünsel insanlık öncülüğüdür."

Kürt Özgürlük Hareketi'nin bu bölgesel ve dünya çapındaki misyonunu kavramak, onun dört parçada yıkmaya çalıştığı "ulus devletlerin" gerçekte birer "bölgesel emperyalist devlet" olduğunu anlamaktan geçer. Bunu kavrayamayan sol, Kürdistan renginde başlayan devrimci sürecin, her geçen gün bölgesel ve evrensel devrimci süreç haline dönüştüğünü de kavrayamaz. Kavrayamayınca da kendi milli emperyalizminin elinde zavallı bir oyuncak olur.

Milliyetçi Türk solunun enternasyonalist ve devrimci Türkiye soluna dönüşmesi, yaşadığı ülke hakkında açık seçik bir kavrayışa sahip olmasına ve buna uygun bir programa ve stratejiye sahip olmasına bağlıdır. Kimisi o zaman da milliyetçi olan Türk solu, 60'lı yıllarda "anti-emperyalizm" kavramını devrimci amaçlarla kullanıyordu. Böylece bu kuşak, o yıllarda sosyalist sistemle ve ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ittifaka giriyor ve Türk kapitalizmini bir sosyalist devrimle yıkmak yerine, onu emperyalist sistemden kopartmak yoluyla dünya devrimci sürecine stratejik bir katkı yapmaya çalışıyordu. Bugün böyle bir çizgi "anti-emperyalizmin karikatürü" olur.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Devletin Hali, Özellikleri ve Türklerin Otoriterizmi

Musa Şanak

Carl G. Jung'a göre toplumda da bireyde olduğu gibi bir bilinçaltının var olduğudur. Türk ırkçılığı vakaları ile karşılaştığım zaman, kendime hep şu soruyu sormuşumdur: "Ne tür bilişsel ve bilinçaltı mekanizmaları ırkçılığı üretiyor?"

Mesela ırkçı Türkler İngiltere, Avrupa ve Amerikadan gelen bir turistle karşılaştıkları zaman, ayaklarına kapanırcasına hayranlıkla karşılıyorlar. Başka bir tarafta annesi ile telefonda Kürtçe konuşan bir Kürt genci ile karşılaştıklarında, insanlıktan çıkıp linç girişiminde bulunabiliyorlar.

Yıllar önce İstanbul'da Azad adında iki buçuk yaşındaki bir çocuk, annesi ile birlikte gözaltına alınmıştı. Gözaltında ikiside işkenceye maruz kalmıştı. Annesi tutuklanmak üzere Özel Gebze Hapishanesi'ne getirildi. Ve Azad'ı da annesinden ayırıp Şirinevler Çocuk Esirgeme Kurum'una teslim etmişlerdi. Azad bir aya yakın orda kaldı. Avukatların başvuru ve talepleri sonucu mahkeme kararı ile annesinin yanına getirildi. Azad burda günlerce insanlardan kaçtı. Kim adını sorarsa, korku içinde koşarak annesinin arkasına saklanırdı. Daha sonra öğrendik ki esirgeme kurumunda onu görenler ismini soruyorlarmış. "Benim adım Azad." dediğinde herkes üstüne toplanıp dövüyorlarmış. Bundan dolayı uzun bir süre korkudan kimseye ismini söyleyemedi. Bir isme dahi beslenen bu kin ve nefret, mahsum bir çocuğa yapılan işkence ve zulüm ile son bulmayacaktı elbette. Bu bilinçaltı mekanizması nasıl salgılandı?

Her gün bu gibi olaylar ile karşılaşıyoruz. Son olarak orman yangınlarındaki süreçte, ırkçı Türkler Kürt avına çıktılar, otoban yollarını kestiler ve kimlik kontrolü yaptılar. Televizyon haberlerinde günlerce Muğla, Antalya, Adana, Hatay, Osmaniye gibi şehirlerde orman yangınlarının görüntüleri yayındaydı. Türkiye'nin birçok şehrinde yüzlerce yangın çıktığını ve bu şehirlerin arasında Dersim, Bingöl, Siirt ve Diyarbakır'ın da olduğunu söylüyorlardı. Akdeniz bölgesindeki ormanlarda çıkan yangını söndürmek için bir seferberlik başlatılmıştı. Helikopter, uçak, yangın söndürme timi ve binlerce orman çalışanı devreye sokulmuş, diğer taraftan da birçok gönüllü grup yardıma koşmuştu. Hükümet ve muhalefet bir olup bütün imkanlarını ortaya koymuşlardı. Bunları yayınlayan ulusal haber ajansları, Kürdistan'daki Orman yangınları ile ilgili haber yapmak şurda dursun, bir görüntü bile yayınlamadı. Çünkü Dersim, Bingöl ve Diyarbakır'daki orman yangınlarını çıkaranların kimler tarafından yapıldığının gayet iyi farkındaydılar. Kürdistan'da halkın yangına müdahale etme çabasına izin bile verilmiyordu. Bu ötekileştirme temelinde nasıl bir bilinçaltı ve bilişsel mekanizma işliyordu?

Türkiye'de kadınlar hergün erkekler tarafından katlediliyor. Bu katliamların temelinde nasıl bir bilinçaltı ve bilişsel mekanizma var?

Türklük, devlet ve otoriterizm egemen Türk sınıfın kültürüdür. Irkçılık ve muhafazakarlık da bu sınıfın ferasetidir. Bu sınıfın diğer durum ve özelliklerine değineceğiz. Tarih süresince Türklerin ezilen sınıfı olan Türkmenler de bu egemen sınıfın feraseti altında mağdur olmuşlardır. Çoğu zaman bu egemenliğe karşı baş kaldırmışlardır. Baba İlyas, Şeyh Bedreddin ve Celali isyanları gibi.

Türklüğün kolektif bilinçaltı mekanizması, nasıl bir şekilde bir renk geni gibi devletin ve otoriterizmin temel yapısı haline geliyor? Bu mekanizma nasıl bir bilincin yolunu açıyor?

Türklerde, devlet ve otoriterizm bir sistem gibi ne zaman işlemeye başladı? Hangi uygarlıkların etkisi altında gelişti? Zamanla nasıl değişti?

Aktarabildiğim kadarıyla, Türklerin devlet ve otoriterizminin başlıca birkaç özelliklerini sıralayacağım. Böylece yukarıdaki sorulara cevap niteliğinde genel bir bakış açısı oluşturmak istiyorum.

1)

Kolektif bilişsel/hafıza ve bilinçaltı mekanizması uzun süreli tarih süreci ile ortaya çıkar. Bu anlamda bir sistem olarak Türklerin devlet ve egemenliğinin tarihi de milattan birkaç Yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Türkler kabileciliğin son evresinde hiyerarşik bir düzen kurmuşlardır. İlk emirliklikleri de bu temel üzerine inşa edilir. Bu dönemdeki Türk hükümdarları yetenekli totemlerini ve şamanizmin kavram ve figürlerini putlaştırmışlardı.

Çin medeniyetinin etkisi altında inşa edilmiş olan bu hiyerarşi ve emirlik, Türk devleti ve egemenliğinin başlangıcını ve temelini oluşturur. O tarihten bugüne değin İran, Hindistan, Abbasi, Roma, Mısır ve son olarak sömürgeci Avrupa devletleri etkisi altında varlığını sürdürmüştür. Herkesten bir şeyler almış ve kendini bir ulus-devlet biçimine çevirmiştir. İmparatorluk döneminde egemen sınıflar ve İmparatorluk sınırları içindeki diğer halklar gibi kültürel kimlikleri ile sistem içinde yer almışlardır. Ancak ulus-devletin inşası ile birlikte bu durum değişti ve bütün halklara Türklük dayatıldı. Tarih boyunca işler çoğunlukla dramatik bir şekilde değişti. Ancak doğası gereği kısalık, genişlik ve mükemmellik anlamında da bir gelişme olmuştur.

"Emirlik/Beylik egemenliğinde at, kadın ve silah en kutsal değerler olarak görülür, hatta hayatın tamamında yer alırlar. Hükümdarlığın en temel dokusu bu üç esas gen ile örülmüştür."

*(***A. Öcalan***)*

Egemenlik sistemi bu üç stratejik sütun üzerinde kendini inşa eder. Bu esaslardan herhangi birinin hasar görmesi, bütün yapının temelden sarsılması anlamına gelmektedir. Irkçı Türklerin at ve bayrak sevgileri de bu başlangıç noktasına dayanmaktadır. Bu hastalığın kaynağı, şamanizmin kavram ve figürlerinin putlaştırmasıdır.

2)

Kadın, egemenliğin esas dokusunu oluşturan geni ve sistemin üzerinde kendisini inşa ettiği temel üç sütundan birisini ifade etmektedir. Açıkça görülmektedir ki: Türklerin egemenlik sistemi erkek egemen sistemidir. Bu sistemde kadın bir araçtır. Ancak ana ve stratejik bir araçtır. Yine de tek başına sarsılabilme ihtimali olan tek sütun da bu araçtır. Kadın özgür irade sahibi olur, kendini örgütleyip kendini araç halinden kurtarırsa, bu katil ve talancı sistemi yener ve temelden değişimler yaşanır.

Bir sistem olarak toplumsal cinsiyet, ekoloji ve demokrasi özgürlüğü paradigması kadının kendisini örgütleme, yaratıcılık ve özgürlüğünü kazanma yolunda güç sağlar.

Bu güç aynı zamanda Türk egemen sistemi karşısındaki en büyük tehdit edici güçtür. Sistem herşeyden önce özgür kadından korkar. Bundan dolayı kendisini özgür ve demokratik kadın hareketi karşısında bir düşman olarak gösterir. Eş başkanlığa karşı barbarca saldırıları, kadınların kazanımlarına ve kurumlarına karşı saldırıları bu düşmanlığın kanıtı niteliğindedir.

Kadın özgürlüğü ve eşitliği egemen sistem için ölüm kalım meselesi olarak kabul edilmektedir. Kadın cinayetlerinin her geçen gün daha fazla artış göstermesi bu durum ile ilişkilendirilebilir.

3)

"Din özellikle de İslâm dini egemen Türkler için sadece Otoriterizmin bir aracıdır. Onlar için İslam bunun ötesinde bir anlam taşımamaktadır."

(A. Öcalan)

Zamanla İslam, şamanizmin yerini aldı ve aşırılık yanlıları tarafından ulusal bir diktatörlük ve sömürge ideolojisi olarak kullanıldı. Özellikle hakim ve baskıcı Sunni yorumundan ilham alındı.

Türk emirlikleri eskiden askerlik hizmeti sıfatı ile Abbasilere katılırlardı. Zamanla güç kazandıkça bağımsızlıklarını ilan ettiler. 1517 yılında Mısır'ın fethi ile birlikte İslam hilâfetini ele geçirirler. Otorite ile Tanrı arasında gizli bir ittifak olarak ilişki kurdular. Devlet ve iktidara büyük anlam ve kutsallık yüklediler.

Her şeyi ganimet gibi görme ve yağmalama dürtüsünün özünde bu bilinç vardır. Bu bilinç bugün hala Batı(Rojava)'da ve Güney(Başur)'de, Suriye ve Libya'da, Afganistan'da ve dünyanın farklı yerlerinde iş başında ve aynı şekilde işliyor.

Efrîn, Serêkaniyê ve Girê Spî saldırıları sırasında doksan bin Camide hep birlikte fetih dualarını okumaya başladılar. Kars Belediye Başkanını görevden alıp valiyi kayyum atadıklarında da aynı durum gerçekleşti. Vali belediye binasının önünde önce fetih duasını okudu, daha sonra belediye binasına girdi. Bu durumların hepsi bahsettiğimiz bilincin yansımalarıdır.

4)

"Türklüğün içinde olmadığı bir Türklük tarihsel, ideolojik bir oluşumdur."

A. Öcalan

19. Yüzyılda geliştirilen bu Türklük tanımı da egemen sınıfın kolektif bilişsel ve bilinçaltı mekanizması ile salgılamıştır. Bu mekanizmanın amacı her zaman Türklerden çok hem Balkan ve Kafkaslardan gelen göçmenleri hem de bölgede olagelen kadim halkları din, mezhep ve kültür yönünden asimile etmek ve Türkleştirmek olmuştur.

İlk olarak İttihat Terakki Cemiyetinden doğma beyaz Türk faşizmi daha sonrasında bu cemiyetten kopma yeşil-siyah Türk faşizmi, oluşturulan bu Türklük tanımı doğrultusunda homojen bir toplum oluşturma çabasına girdi.

Bunun için barbarca her türlü yol ve yöntemler denendi. Halk terörize edildi. Egemen güç hala bu barbarlığını sürdürmektedir.

Bir zamanlar halkların ortak bahçeleri olarak bilinen Anadolu ve Mezopotamya coğrafyaları, Türklük tanımı gereğince devreye konulan toplum mühendisliği karşısında halkların mezarları hâline geldiler. Birçok dil ve kültürün yok olmasında Türklüğün rolü büyüktür.

Bu toplum mühendisliğinin İslamlaştırma-Sünnileştirme ve Türkleştirme ideolojisi, Türk-İslam sentezinin bir ürünüdür. Bu yapıya karşı çıkanlar ya katledildi ya da sürgüne gönderildi.

5)

Son derece işgalci, soykırımcı, talancı ve tahripkar bir egemenlik ile karşı karşıyayız. İnsanlık değerleri karşısında olabildiğince saygıdan yoksundur. Eğer bir eser işine gelir, kendi çıkarı doğrultusunda kullanabiliyorsa korur ve savunur. İnsanlığın kültür mirası olarak kabul edilen ve korunan ürün ve yapıların çoğu Roma dönemi ve sonrasına aittir. Bu yapı ve ürünlerin korunmasındaki amaç, tamamıyla turizmin gelişmesi ve ekonominin güçlenmesi ile açıklanabilir.

Bu bölgenin yerlileri olan ve şimdiye kadar hala az çok varlıklarını sürdüren, bu coğrafyayı kendi ülkesi gibi gören kadim halka ait tarihi bina ve yapılar, çoğunlukla yok edilmiştir. Hala ayakta kalan yapı ve binalar ise çürümeye terk edilmiştir. Tarihi bina ve yapılar, halkların kimlikleri ve varlık işaretleridir. Bu coğrafyanın veri ve hafızasıdır. Bu bina ve yapılar, en etkili ve eski tapu kayıtlarıdır. Bu bina ve yapıların yıkılması ve yok edilmesi, bu coğrafyanın kimliksizleştirilmesi ve hafızasızlaştırılmasıdır. Amaç bu etkili ve tarihi tapuların yok edilmesidir. Bu tapuların yok edilmesi ile Türklüğe ait yeni bir tapu ve hafıza oluşturmayı amaçlamaktadır.

Hasankeyf örneği ilginçtir. En az on ila on iki bin yıllık insanlığa ev sahipliği yapan ve bu bölge halklarının ve insanlığın kalıcı bir hatırasına sahip olan mağaralar sular altında bırakılmıştır. Ancak Selçuklu ve Artuklu dönemlerine ait bazı türbe ve camiler de kaldırılarak korunmuştur. Unesco tarafından insanlığın kültürel mirası olarak kabul edilen Diyarbakır Sur ilçesindeki Surlar ve Hevsel Bahçeleri de özyönetim ve demokrasi alanı haline geldiği için yıkılmıştır.

Roma ve Ermeni mezarlıkları yıkıldı. Ölülerin kalıntıları binaların altında kaldı. Şeyh Said, Seyit Rıza ve arkadaşlarının mezarları da betona gömüldüğü söyleniyor. Mezarlıkların üzerine okullar, gökdelenler, apartmanlar ve askeri alayların inşa edilmesi Türk devletinin normu haline geldi. Şehit ve şehitlerin mezarlarına yapılan saldırılar da Kürt halkının maddi ve manevi değerlerine saygısızlığın bir göstergesidir. DNA testi için alındığı iddia edilen şehitlerin kemikleri yolların altına gömüldü. Bundan daha büyük saygısızlık olur mu?

6)

Baskıcı Türklük ikiyüzlüdür. Koyun postundaki kurt gibidir. Güçten düştüğünde yardıma ihtiyacı olduğunda, arkadaşça düşmanlığını gizleyerek size arkadaşça yaklaşır. Kendini toparladıktan sonra, yere değecek ayağa ve güce kavuştuktan sonra gerçek yüzünü de gösterir. Yok etmek veya teslim almak için bahaneler arar. Her türlü hileye başvurmaktan çekinmez. Sebepsiz yere dememişler: "Türkün vicdanı yoktur". Osmanlı'da çok oyun vardır. Türklük bir savaş lordu ama kendini bir pasifist olarak gösteriyor. Onlara göre Suriye'deki vahşi çeteler özgürlük savaşçısı; Türkiye'de özgürlük ve demokrasi için mücadele eden, insan haklarını korumaya çalışanlar da "terörist"tir. Filistinli çocuk ve gençlerin İsrail güçlerinin saldırılarına karşı kendilerini taşlarla savunması bir direniş ve gurur göstergesidir. Ama kendilerini gaddarca saldırılara karşı taşla savunan Kürt çocukları da "terörist"tir ve öldürülmeyi hak etmektedir. Yüzlerce yüzleri ve maskeleri olduğu için kavram olarak ikiyüzlülük bu geniş ve bariz durumu açıklamaya yetmeyebilir. Onlar aldatıcıdır. Onları aldatıp maskelerini çıkarıp yüzlerini ifşa edenler onların ezeli düşmanları olur. Çok kindardırlar. İmralı'daki tecrit sistemi de bu kindarlığın bir göstergesidir.

7)

Hakim Türklük, daha büyük güçler karşısında başını eğer ancak kendisinden daha zayıf güçlere karşı da saldırgandır. Güçlüye karşı kedi, zayıfa karşı aslandır. Algıları şu şekilde: "Bükemediğin eli öp".

8)

Hakim Türklük kibirlidir. Ona göre tek bir Türk bile dünyaya bedeldir. Kendisini herkesten üstün görse de durum aynı değil. Bugün bir dolar dokuz TL'den fazla, bir Euro onbir TL'den fazla. Günümüzde herkesin parası kadar değerli olduğunu unutmamak gerekir!

9)

Hâkim Türklük tarihten ders çıkarmak ve ilham almak yerine ondan yararlanmakta ve övünmekte. Tarih boyunca Türkler adına yapılan işgaller, fetihler, soykırımlar ve baskılardan gurur duyar. 1071 Malazgirt ve Konstantinopolis'in fethi vb. Hayal ürünü bir neşeyle bayram olarak kutlar. "Muhteşem Yüzyıl", "Kuruluş", "Diriliş" vb. Dizi ve filmlerle ırkçılığı şaha kaldırmak ve toplumu tasarlamak istiyor. Sanatın aynı zamanda toplum mühendisliğinin de etkili bir aracı haline geldiğini görebiliriz.

10)

Egemen Türklük kendisini devletin ve gücün tek sahibi olarak görmektedir. Ona göre halk ordudur. O kafa, insanlar bacaktır. Bu mükâfatı onlara bizzat Allah vermiştir. Emirlerine karşı gelen haindir ve halkından nefret eder. "Hainleri" ve "düşmanları" etkisiz hale getirmek için her türlü yola başvurur. Teslim alabilmek ve "itirafçı" diyebilmek ve kullanabilmek için; ya ortadan kaldırır ya da ülkeden çıkmaya zorlar. Güçlü, sivil ve demokratik bir topluma izin vermez.

Son yıllarda sistemin hakimiyeti bir şirket gibi yönetilmektedir. Yani emir himayeye devredildi ve ordu işçi ve köleliğe çevrildi. "Tipik Türk Başkanlık Sistemi" olarak da adlandırılmıştır. Sözüm ona yerli ve milli bir sistemdir! Adına yakışmadı da değil. Gerçek şu ki: Hükümet tüm sivil toplum örgütlerini ve derneklerini, tüm meslek örgütlerini ve sendikaları birleştirmek ve denetimi altına almak istiyor. Bu amaçla, seçilmiş yetkilileri görevden almak ve valileri atamak için yeni bir yasa çıkarılmıştır

11)

Egemen Türklük, kendisini anayasanın ve yasaların üzerinde görmektedir. Dolayısıyla bütün yüksek mahkeme kararları, yargıtay ve danıştay'ın tüm kararları hatta diğer mahkemelerin kararları hoşuna gitmediği takdirde kulak arkası yapabilir, görevini yerine getirmeyebilir. Mahkeme ve hakim onun ağzına bakar ve öyle karar verir. Anayasa ve kanun sadece halk için geçerlidir. Demokrasi, özgürlük, adalet ve eşitlik kağıt üzerindedir. Aynı zamanda uluslararası kamuoyunu aldatmak için bir kılıf olarak kullanılmaktadır.

12)

Türk egemen kültüründe diyalog ve barış kültürü, uzlaşma kültürü gelişmemiştir. Tarih boyunca tüm iç ve dış sorunlarını savaş yoluyla çözmeye çalışmıştır. Savaş ve işgal onların geçim kaynağı olmuştur. Savaştan başka bir yola başvurmadığı için bütün gücünü her zaman savaşta kullanmıştır. Sonuna kadar savaşmıştır. Ya başarısız olup ve teslim olmuştur ya da başarılı olmuştur. İsyan ve baskı bir kader gibi görülmüştür. Bu olumsuz diyalektik Kürdistan'da da 200 yıldır işliyor. Bu nedenle diyalog ve barış çağrıları bugün cevapsız kalmaktadır. Son yıllarda zaman zaman diyalog süreçleri geliştirse de tahakkümün amacının aldatmak olduğu ortaya çıkmıştır. Bu şekilde zaman kazanmak, bazı küçük avantajlar elde etmek ve daha da zorlu bir saldırıya hazırlanmak istediği açığa çıkmıştır.

13)

Egemen Türklük, kendisini insanlığın en kutsal değerlerinin temsilcisi olarak görmekte ve muhaliflerini en kötü suçlular ve günahkarlar olarak tanımlamaktadır. Yalan, manipülasyon ve sapkınlık ile toplumu bölmeye çalışır. Çıkarlarını halkın ve ulusun çıkarları olarak ifade ve empoze eder.

14)

Egemen Türklük doğayı da ganimet ve talan edilmesi gereken bir şey olarak görmekte ve onu her türlü araç ve yöntemle gasp etmektedir. Dağlar kör fareler gibi kazıldı, her nehirde birkaç baraj inşa edildi, hidroelektrik santrallerin inşası, ormansızlaşma, zehirli su ve kirli hava... Şehirler kanser gibi bakıma muhtaç hale geldi. Gittikçe artan bu doğal afetler, seller, yangınlar, o derin kuraklıklar, hepsi bu yıkımın sonucudur. Hükümdarlar herkesten çok doğayı soyuyor ve herkesten daha çok çevre propagandası yapıyorlar. Demagoji yapıyorlar.

Böyle giderse, onların cehaletleri ve açgözlülükleri insanlığa son vermek olacaktır. Elbette bunlara birkaç özellik daha eklenebilir. Örneğin: Hakim Türklük gençlerden korktuğu kadar özgür kadınlardan da korkuyor. Onları her zaman kontrol altında tutmak istiyor. Örneğin: Göçmenleri silah olarak kullanılıyor. Suriyeli göçmenleri yıllardır hem Avrupa ülkelerine hem de Suriye rejimine karşı, ek olarak da işçilere ve sendikalara karşı da ucuza çalıştırarak kullanıyor. Son olarak Afganistan'daki durumu da aynı şekilde kendi çıkarları için kullanmak istiyorlar. Hakimiyet darbe girişimini, kabus sürecini, doğal afetleri fırsat olarak görür ve kullanır.

Söylediği üzere; yedisinde neyse yetmişinde de odur. Aynı şey devlet ve hükümet için de geçerli. Sistem başlangıç olarak ne amaçla kurulduysa, yüz bin yıl sonra da aynı amaçla çalıştırılır. Bu nedenle devleti ve gücü değiştirmek çözüm değildir. Bu, gerçek sosyalizm çağında zaten test edilmiştir.

● **Kürtçeden Çeviren: Ferhat Bayhan**

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Radikal Demokratik Bir Siyasette Türklüğün Yeri*

Nazan Üstündağ

Kimlik kategorilerinin insanları sıkı sıkıya belirlediği bir dünyada yaşıyoruz. Kimlikler kime oy verdiğimizden, nasıl giyindiğimize, kimlerle arkadaşlık ettiğimizden, nelere onay verdiğimize, neyi sevip neden hoşlanmadığımıza kadar bir çok konuda bizi önceden verilmiş cevaplarla donatıyor. Üstelik bu cevaplar çoğu zaman bizim iktidar adına iş görmemizi sağlıyor. Kadınca, erkekçe, heteroseksüel, Türk veya Müslüman olarak davranarak, bu kimliklerin hazır cevaplarını üstlenerek ve kendimizin yaparak, kontrol edilebilir, hesaplanabilir ve öngörülebilir oluyoruz. Bu kimlikler ile iktidarın yanına, ötesine, karşısına çağrılıyor, kimlikler arası geçişkenlikler azaldıkça daha da bilinebilir ve yönetilebilir hale geliyoruz. Kimliklerimiz hem nelerden zevk aldığımızı, hem nelere bağlandığımızı, hem de iktidarla mesafemizi belirliyor. Gerektiği zamanlarda kimliklerimiz iktidar tarafından mobilize edilerek ya da atıl bırakılarak toplumsal ve siyasal hayattaki dolaşımımız biçime kavuşturuluyor ve düzenleniyor.

Toplum bilimlerinde oluşan eleştirel düşünce, kimliklerin oluşumu ile iktidarın oluşumu arasındaki ilişkiyi gün yüzüne çıkarttığından beri ise, bu harikulade büyük sorunsala çareyi, kimlik kategorilerini yapı-bozuma uğratmakta buldu. Ulusal kimlikten cinsiyet kimliğine kadar tüm kimliklerin toplumsal olarak oluşturulduğunu, verili değil icra edilen kimlikler olduğunu söylüyor eleştirel sosyologlar. Yani kadın doğulmaz kadın olunur, Türk doğulmaz Türk olunur. Bu olma süreci Türklük ya da kadınlık olarak tanımlanan ölçütleri tekrar tekrar icra ederek gerçekleşir. Böylelikle bir yandan bu kategorilerin içerikleri sabitlenir ve doğallaştırılırken bir yandan da en kendimize ait, en biz olduğumuzu sandığımız zamanlarda, tahmin edilebilir, üstelik de iktidarı yeniden üretir bir biçimde davranırken buluruz kendimizi. İktidarla kimlik arasındaki sıkı ilişkiyi bozmanın temel çaresinin kimlikleri "aşmak" ve kimlikleri yapı bozuma uğratmak olarak gösterildiği bu eğilimde, kendimize aitlik ancak ve ancak kimliklerden uzaklaşmak, geçişken, ikilikleri aşan ve benliğe değil icraya (performatif) dayalı bir toplumsallığı benimseyerek gerçekleşebilir.

Örneğin Judith Butler'a göre kimlikler ancak icra sayesinde gerçekleştikleri için icra sayesinde de alt edilebilirler. Ona göre icranın iktidarı bozguna uğratmasının yolu kimliği ve kimliğin ölçütlerini üstlenmemekten geçer. Yani kadın doğulmaz olunursa, o zaman iktidarla aramıza mesafe koymanın en iyi yolu kadın olmamak, kadın kimliğini üstlenmemek, hatta hatta ikili bir yapıya dayanan kadın ve erkek kategorilerini topyekûn ret etmekten geçer. Böylelikle kimliklere referans yapmayan yeni icra biçimleri ortaya çıkar. Her ne kadar kimileri bu icra biçimlerine yeni isimler vermeye kalksa da (eşcinsel, queer, dünya vatandaşı vs.), Butler'a göre esas olan, merkeze kimlik isimlerinin değil, farklı icraların, ve bu icraların etik ve estetiğinin alınmasıdır. Öte yandan önceleri birer kimlik bozguncusu olarak ortaya çıkan farklı kimlikler, sabitlenir, tahmin edilebilir, denetlenebilir, ve dolaşımları belirlenebilir oldukça muhalifliklerini kaybederek, bir başka iktidar mekanizması haline gelir ve aşılmaları gerekliliği ortaya çıkar. En fazla cinsiyet çalışmalarında alıcı bulan bu fikriyatın her gün yeni cinsel ve cinsiyet kimliklerini doğurması bu bozma ve sabitlenme diyalektiğinin yansımasıdır.

Butler ve ona benzer düşünenlerin kimliğin belli ölçütleri esas alarak icra edilen ve böylelikle sabitlenen bir şey olduğunu söylemeleri kanımca çok kıymetli bir bakış açısı. Ancak buradan yola çıkarak

kimlikleri bozguna uğratmanın yolunun kimlikleri aşmak ve üstlenmemek olduğu sonucuna varılmasını sorunlu görüyorum. Kimlikler icra edilmekle kalmaz ve sadece iktidarın işini görmez. Aynı zamanda bedenimize, taşa, toprağa kazınır. İçinde çelişkiler, farklı duygulanımlar, hafızalar, bağlanmalar ve bağlılıklar taşır. Kişiyi toplumsal olanla ilişkilendirir, toplumsal olan içinde hareket etmesini, borçlar ve hediyeler dünyası içinde yer edinmesini sağlar. Kimlikler bizi cemaatlere bağlar ve bu sayede toplum kırıma yönelen devlete ve kapitalizme karşı isyan etmemizi kolaylaştırır.

Abdullah Öcalan'ın cinsiyet ve ulusal kimlikle ilgili yazını benim açımdan tüm bunlara ışık tuttuğu için aydınlatıcı. Abdullah Öcalan her ne kadar Michel Foucault ve Judith Butler'ın kimlikle ilgili eleştirilerini hesaba katsa da, anti-sömürgeci bir düşünür olarak onların izledikleri yolu büküyor, değiştiriyor ve karşımıza kimlik-iktidar ilişkisini yeniden düşünmenin farklı yollarını çıkartıyor. Böylelikle sadece kadınlık ve Kürtlük için değil aynı zamanda erkeklik ve Türklük gibi egemen kimliklerin de sağıltılması, köksüzleşmeden ve ret etmeden iktidarla arasına mesafe koyması konusunda düşünmemizi kolaylaştıracak izlekler sunuyor. Pratik bir sorunsala indirgeyecek olursak bu yazıda şu soruyla ilgileniyorum: Türklükle baş etmenin yolu, Türklüğün iktidar üretici, ırkçı, sömürgeci ve erkek egemen bir kimlik olmasının bozuma uğratılması, Türklükten vaz geçerek mi olmalı? Türklük üstten atılarak, üstlenilmeyerek, Anadolu topraklarında demokratik bir varoluş düşlenebilir mi? Buna cevabım yine Abdullah Öcalan'ın yazılarında yola çıkarak hayır olacak.

Türklüğün devlete ait kılınarak içi boşaltılmış, yağmalanmış ve iktidarla tam uzlaşıya uygun bir hale getirilmiş olduğunu yadsımıyorum. Tam tersine, Türklük sömürgecilikle iç içe gelişen bir kimlik ve kamusal alanda adına talep ürettiği ilk andan itibaren bu özellikle birlikte gelişiyor. Büyük ölçüde devlet tarafından ve farklı etnik arka planları unutturarak oluşturulmuş, bu sebeple de içeriği devletlu bir biçimde doldurulmuş bir kimlik. Ancak günümüzde milyonlarca insan tarafından da üstlenilmiş olduğu gerçeği ile karşı karşıyayız. Yine de yakın tarihe kadar Türklüğün herşeye rağmen bir diyalektik içinde oluştuğunu iddia ediyorum. Türklük sadece egemenlik değil aynı zamanda ezilmişlik, mahcubiyet ve müteşekkirlik duygularından da beslenen bir yerin üstlenilmesini de mümkün kılıyordu. Popüler kültür bu halin çeşitli çehrelerini hikayelendirmekte, kendine ağlamak ve gülmekte oldukça nitelikli hikayeler de üretiyotdu. Bu diyalektiğin Türlüğün hem sömürülen hem sömürgeci, hem iktidarda olan hem de bir türlü iktidarda olamayan, hem haksızlığa uğrayan hem de talepte bulunan bir kimlik olmasından ileri geliyordu. Nitekim 90'larda Kürdistan'da yaşanan felaketleri bilemeyen, bilmeyen, bilmezden gelen bir kimlikten söz ediyoruz.

Bugün ise devletin emperyalizme eklemlenmesi ve emperyalist zevklerin ve arzuların Türk kimliğinin merkezine yerleştirilmesi bu kimliği eskisinden de daha fazla yağmalanmış, içeriksiz, ideolojisiz, diyalektiği olmayan bir egemenlik kimliğine büründürdü. Yine de önümüzdeki ekonomik, toplumsal ve siyasi krizin Türklük için dahi bazı olasılıklar barındırdığı kanısındayım. Burada bu olasılıkları tartışmak için etnik ve ulusal kimliği ayıracağım. Çünkü Türklük kimliğini hala sahip çıkılabilir hatta sahip çıkılarak dönüştürülmesi mümkün bir şey olarak görmemin iki analitik boyutu bulunuyor. Birincisi ben kimim sorusunun yanıtı olarak etnik kimlik, ikincisi ise ben nasıl yaşamak istiyorum sorusunun cevabı olarak ulusal kimlik. Yağmalanmış bir kimlik olan Türk kimliğinin içinin yeniden doldurulması etnik kimliğe denk gelirken, bu kimliğin başkalarıyla beraber eşit ve adil yaşama sorunsalı ise ulusal kimliğe denk geliyor.

Etnik Kimlik

Etnik kimlik de cinsiyet kimliği gibi verili değildir elbette ve aynen Judith Butler'ın dediği gibi üstlenilerek ve icra edilerek oluşur. Bu kanımca etnik kimliği boşa çıkartmaz. Nihayetinde insan toplumsaldır ve her türlü varlığı toplumsallıkla uyumlu ya da çelişkili ancak toplumsallık içinde gelişir. Etnik kimlik insanı tarihsellikle donatır. Ona kök verir. Kendini belli bir devamlılık içinde bulmasını ve borçlar ve hediyeler dünyasının içinde kendini yuvalamasını sağlar. Öcalan'a

göre, etnik kimlik aynı anda hem üstlenilmesi hem de yeniden yapılandırılması, çelişkileri açığa çıkartarak çözümlenmesi gereken bir kimliktir. Kişi ancak ve ancak etnik kimliğinin ona verdiği ölçütlerle yüzleştiği, bu ölçütleri bilince çıkardığı ve demokratik topluma katkı sağlayacak şekilde yeni ölçütler belirlediği oranda etnik kimliği onun kendi hakikati haline gelir.

Kimlikten vazgeçilerek bireysel ölçütler yaratmanın demokratik toplumun oluşmasına bir katkı sunmayacağı, bunun liberal bir özgürlük anlayışının ötesine geçemeyeceği ve bu özgürlüğün toplumsallaşmadığı ölçüde öyle veya böyle tekrar iktidarın hizmetine gireceği açıktır. Yani kimlikle ilgili yukarıda bahsettiğimiz süreçlerin dönüşüm getirmesi için bir toplumsal hareketlilik içinde tartışılması ve icra edilmesi gerekiyor. Nitekim Kürt hareketi başta olmak üzere birçok toplumsal hareket bunu yapma çabası içinde. Bizim sorunsalımız ise bu çerçevenin egemen bir kimlik olan Türklük açısından da gerçekleşip gerçekleşmeyeceği.

Bir diğer deyişle soracak olursak Türkler, Türklüğü üstlenenler, Türklükle ilgili olarak kendilerini yeniden inşa edebilecek ölçütler geliştirilebilirler mi? Bunun bir milliyetçilik hareketi içinde olamayacağı da açık. Çünkü milliyetçilik tam tersine var olan ölçütleri, yani egemen olan ölçütleri kutlayarak ve ona sahip çıkarak işleyen bir ideoloji. Yani kişiyi kendi olmaktan uzaklaştıran, biz kimiz sorularına hazır cevaplar üreterek onu iktidarın manivelası haline getiren bir düşünce biçimi. Bizi ilgilendiren ise Türklerin biz kimiz sorusuna kendilerini tarihselleştirerek farklı cevaplar verip veremeyecekleri. Egemen bir etnik kimliğin devletten kopması ancak böyle bir izlekle mümkün. Tarihsel olarak Türklerin böyle bir izlekle hareket ettiği oldu. Bunların başında 68 kuşağı geliyor. 68 kuşağı birçok açıdan milli bir kuşak ancak milliyetçi değil. Halihazırda bizleri hala bu kadar etkiliyor olması, hala kendine Türk diyenlerin kafasını meşgul ediyor, dilinden düşmüyor olmasının en önemli sebebinin bu olduğunu söyleyebiliriz. 68 Kuşağı sadece işçileri ve köylüleri değil aynı zamanda Türklüğü de devletten özgürleştirmek için yola çıkmış bir kuşak olarak tarihe damgasını vuruyor. Bir ölçüde Gezi hareketinin de benzer bir hareket olduğunu söylemek mümkün. Türklüğün devletten koparak bir etnik kimlik olarak muhalifleşebileceği ve var olan oligarşik düzene ulus egemenliği bakış açısıyla karşı çıkabileceğinden yola çıkan ve bugün bu bağlamda hareket eden bir gruba örnek verecek olursak o da Yurtseverce hareketi. Okuyuculara manifestolarını okumalarını öneririm. Tüm bu hareketler elbette sadece biz kimiz sorusuna değil, Kürtlerle ilişkilerinde başta olmak üzere, tüm dünya ile ilişkilerinde biz nasıl yaşamak istiyoruz sorusuna da cevap arıyorlar. Ona da birazdan geleceğim.

Kısacası etnik kimlik, Hikmet Kıvılcımlı'nın yazılarında bahsettiği muhalif ve dönüştürücü asabiyeyi temsil eden, iktidarı sorgulayabilecek ve tarihten örneklerle yeni demokratik ölçütler geliştirebilecek, duyguları ve duyuları harekete geçirebilecek bir potansiyel. Ortaya çıktığı dönemi ele alacaksak, İlker Cörüt'ün yazılarında çokça belirttiği gibi millet fikri bir eşitlik fikrini içinde barındırıyor ve bu sebeple de yapısal olarak sürekli hiyerarşiler oluşturan devletle çatışma içinde. İktidarlar ise milletin değerlerini, eşitlik arzusunu ve kimliği içinde olan olumlu ölçütleri yağmalarayak kendilerini gerçekleştiriyorlar. Bundan Türklüğün de muaf olduğunu düşünmek yanlış olur. Ancak Türklüğün bugün tekrar eşitlik ve özerklik talep eden reel bir ihtimal olabilmesi için Türklük kimliğinin tekrar Türk solu tarafından kurulması, solun Türklüğü sakınmadan ve tüm bagajlarıyla sahiplenmesi, yeni ölçütler geliştirerek, Türklüğü bir isyan, bir talep, devlete karşı bir hareket alanı olarak kurgulaması gerekiyor. Türklüğün sağa bırakılmaması, devletten kopartılarak bir etnik kimlik olarak yeniden canlandırılması ise ne yazık ki bugün solun gündemine giremiyor. Oysa ki hatırlamamız gerekir ki Mısır'dan Venezuela'ya tüm kitlesel halk hareketleri bu kimlikle ortaya çıktı.

Ulusal Kimlik

Etnik kimlik kişiyi köklerine, topluma ve toplumsallığı kuran hediye ve borç ilişkilerine dahil ediyorsa, ulusal kimlik ise gelecekle bağları kuruyor. Birbirimizle ve başkalarıyla olan ilişkilerimizi hangi zeminde ve hangi ölçütlerle gerçekleştireceğimiz

sorusunu gündeme getiriyor. Yani nasıl yaşamalıyız sorusunun cevabı oluyor. Bu ölçütlerin demokratik olarak tanımlandığı durumlarda demokratik ulustan bahsetmek mümkün. Benim anladığım kadarıyla demokratik ulus etnik kimliklerin ötesinde, birlikte ve belli bir demokratik hukuk çerçevesinde yaşamayı kabul eden tüm farklı kimlikleri kapsıyor.

Türklük etnik bir kimlik olarak devletten ayrıştığında dahi ulusal bir birlikte demokratik olabileceğinin garantisi yok. Bunu kabul etmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nde ulus (Nejat Ağırnaslı'nın olağanüstü tespitine göre) bir hadler dağılımı. Kimin neyi ne kadar yapabileceği, kiminle nasıl ilişkileneceği meselesinin son derece hiyerarşik olarak belirlendiği ve bu hiyerarşinin temelini cinsiyet eşitsizliğinin belirlediği bir toplumsallıktan bahsediyorum. Başka topraklardan bir örnekle açayım: Siyah bir kadının yazdığı bir kitabın önsözünden geliyor örneğim. Bir park yerinde çocuğu ile arabada beklerken, onun yerini almak isteyen ve bu sebeple parktan çıkıp çıkmayacağını soran bir beyaz kadınla muhabbetini anlatıyor önsözde. Beyaz kadın ona teklifsiz bir samimiyetle davranıyor, kişisel sorular soruyor, hatta onu azarlıyor ve akıl öğretiyor. Hadler dağılımı derken kastettiğim bu. Kimin neye haddi var, hangi sınırlar çerçevesinde hareket ediyor? İşte burada devreye Türklüğün ayrıcalığı ve elbette kendi içindeki ayırımları işin içine giriyor. Bir Türk erkeğinin hadleri ile bir kadının, bir Kürdün, bir yoksulun hadleri eşitsiz bir biçimde dağılmış ve bu dağılım sorgulandığında, Türk sadece ayrıcalığını yitirdiğini değil basbayağı haysiyeti ile oynandığını düşünüyor. Bunu değiştirmek ve Türkü sadece devletten kopmuş bir etnik bir kimlik değil, alelade bir etnik kimlik haline getirmek siyasetin ve bilinçlenmenin ötesinde toplumsal bir devrim gerektiriyor. Bu toplumsal devrimin ise başta kadınlar ve gençler olmak üzere Türklük karşısına görecelendirilmiş tüm halkların ve kimliklerin kendi hadlerini aşmalarıyla mümkün olacağını söylemek gerek.

Bir diğer deyişle Türk kimliğinin hadler dağılımındaki ayrıcalığından kopartılması, hadler dağılımının temelinde yatan cinsiyet, yaş ve başka eşitsizliklerin bozulması ile mümkün. Bu ise şu anda öncelikle çok güçlü ancak kendi kimliği içinde hareket eden bir kadın hareketi ve gençlik hareketi ile mümkün diye düşünüyorum. Barınamayanlar hareketi örneğin böyle bir hadsizlik hareketi olmaya aday.

Var olan dünyada etnik sınırlara çekilmeden gerçekleşen her hareket ve her konuşma, kendisini evrenselmiş gibi konumlandırmaya mahkum. Böyle konuşma ve var oluşlar bugünkü Türkiye'de iki, üstelik ikisi de birbirinden tehlikeli sonuç doğuruyor. Ya tüm kimlikleri göreceleştirerek ve marjinalleştirerek kendini etnik üstü, cinsiyet üstü bir yere yerleştiriyor, ya da ezilenlerle "dayanışma" dışında her türlü sözden kendini mahrum kılıyor. Birinci konum devletlikten kopamazken, ikinci konum ise muhatap olmaktan çıkıyor ve kendi hareket alanını, özerkliğini daraltıyor.

Türklüğün tüm bagajları ile ve yeniden kurgulanmak üzere üstlenilmesi her şeyden önce Türklüğe de haddini bildiren bir yer. Türklüğü evrensellikten çıkaran ve kendini sadece dayanışma üzerinden kurarak sorumluluktan ve çatışmadan kaçan öznelliklere meydan okuyan bir yerin kurulması ancak böylelikle mümkün. Aslında Öcalan'ın Türk tarafında muhatap alınabilecek bir lider olmadığını söylemesi de bu bakış açısından düşünüldüğünde daha da kolayca anlaşılıyor.

Öte yandan Türkleri Türklüğe davet etmenin, Türklüğü siyasileştirmenin, Türklüğü milliyetçi olmayan bir kimlik siyaseti içinde yeniden kurgulamanın, pragmatiklikten oldukça uzak olduğunu da belirtmek gerekir. Bu basbayağı Türkleri devletle kendileri için, kendi özerklikleri için, kendi eşitlikleri için bir savaşa davet. Her cephede sürdürülen ve toplum kırımı esas stratejisi olarak belirlemiş olan iç savaşta saf tutmalarını istemek demek. Ancak halkların başkaları için dayanışma için değil ancak kendileri için, kimlikleri ve nasıl yaşamak istedikleri için bu savaşa katılacağını bildiğimize göre Türklerin yağmalanmış kimliklerine yeni ölçütler geliştirerek sahip çıkmaları gene de barış ve demokrasi için tek çare gibi görünüyor.

* **Bu yazı İlker Cörüt'le sohbetlerimiz sayesinde kaleme alınabilmiştir.**

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Kızılbaşlıktan Sünniliğe, Kürtlükten Türklüğe Koçgiri

Gültekin Uçar

Bu çalışmada, "madun" bir topluluk olarak değerlendirebileceğimiz Koçgirili Kızılbaş/Alevi Kürt toplulukların Kızılbaşlıktan İslam'a, Kürtlükten Türklüğe doğru evrilen etnik ve inançsal kabullerinin sebepleri bu dönüşümü sağlayan araç, yapı ve ilişki biçimleri ele alınarak, Koçgirililerin özellikle 1950'li yıllar sonrasında yaşadıkları okullaşma, kentleşme, solla ilişkilerin bu dönüşümdeki etkisi tartışılmaya çalışılacaktır.

Koçgiri'de Kimlik Algısı

2014-18 yılları arasında 100'e yakın İmranlı, 2018 yılında ise Zara, Divriği, Kangal ve Ulaş'a bağlı 40'a yakın Alevi/Kürt köyünde yaptığımız saha çalışmasında Koçgirili Alevi/Kürtlerde neredeyse kimlik kodları haline gelmiş şu inanç, "bilgi" ve kabullerle karşılaştım:

> *"Yaşadığımız bölge Orta Asya'dan göçen Türklerin vatanıdır. Bizler de bu göçlerle beraber Horasan'dan gelmişiz. Bizim itikadımız Ahmet Yesevi'ye ve onun talebesi Hacı Bektaş-ı Veli'ye dayanır, O da Horasan erenidir. Biz Horasan'dan beri Aleviyiz ve asıl Müslüman da biziz. Geldiğimizde bu topraklarda biraz Rum ve Ermeni varmış, hatta bir kısmına dedelerimiz yetişmiş, ama sonra göçmüşler.*
>
> *Biz Kürt değiliz, sonradan Kürtleşmişiz. Kürtler ise Şafii'dir ve şeriatçıdırlar. Onlar Yavuz zamanında Osmanlı ile bir olup Alevileri kırdılar. Abdülhamit zamanında da Alevilere büyük zulüm yaptılar. Hilafetle bir olup Alevileri baskı altında tuttular. O yüzden ibadetimizi yapamadık, yolumuzu süremedik, kendimizi gizlemek zorunda kaldık. Bizim onlarla bir ilgimiz olamaz.*
>
> *Cumhuriyet gelince hilafet kalktı. Laiklik geldi. Atatürk bizi şeriatçıların ve Şafiilerin elinden kurtardı. Yoksa sonumuz kötü olur, bugünlere gelemezdik. Cumhuriyet kurulurken bizim içimizde de Atatürk'e karşı çıkanlar oldu. Ağalar kendi çıkarları için macera peşine düştüler. Bu yüzden halkı kırdırdılar, Koçgiri hadisesi bu nedenle ortaya çıktı. Şimdi bizim yolumuz Atatürk'ün yoludur. Biz vatana ve millete bağlıyız, şeriata ve bölücülere de karşıyız."*

Koçgirililerin büyük çoğunluğunun genel söylemi haline gelen bu tanımlama ve kabullerin aksine Koçgirililer, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı arşivindeki belgelerde "1780'li yıllardan itibaren aşiret isimleri verilerek, Ekrad ve Kızılbaş olarak yer almışlardır, Osmanlı'nın 1834 yılında bölgede yaptığı ilk 'modern-resmi' nüfus sayımlarında ise Koçgirililer bölgede yaşayan ancak azınlık olan diğer Kürt aşiretleriyle birlikte kendileri adına tutulmuş özel bir deftere Kürt aşiretleri"[1] olarak kaydedilmişlerdir.

Koçgirililerin Kürt ve Kızılbaş kimlikleri öylesine açıktır ki, birlikte yaşadıkları Türkler, Sünniler ve devlet tarafından da 20. Yüzyılın ortalarına kadar da Kızılbaş, Rafızi, mülhid, bozuk cibilliyetli olarak tanımlanırken, kendileri ise kendilerini Alevi ve Kurmanc olarak tanımlamaktadırlar.

Bölgedeki yerleşimlerinde ve aile içinde önemli ölçüde kendilerine özgün kültürel değerler temelinde yaşayan, kırsal kesimdeki yerleşkelerinde hala ağırlıkla Kurmancî ve Kurmançkî (Zazakî) konuşan "güvenli" ortamda sorulan "Tu Tirkî an Kurmancî" sorusuna

1 **BOAÖzel olarak Koçgiri aşireti için tutulmuş Osmanlı Arşivi 2532-33 No'lu Nüfus Defteri'nin kapağında şu açıklama yer almaktadır: "Defter-i Ekrad-ı Aşiret-i Koçgirli ve Maa Ekrad-ı Saire-i Tâbi-i Kaza-i Sivasili der Liva-i Sivas Oda-i Ceride-i Anadolu", günümüz Türkçesiyle, "Sivas Sancağı'nda Bulunan Sivasili Kazasına Bağlı Koçgirli Aşireti Kürtleri ve Diğer Kürtlerin Defteridir. Anadolu Kayıt Defterleri Odası"**

yüzde 95 oranında “Kurmanc” cevabı veren[2] Koçgirili Alevi Kürtlerin büyük bir kesimi “resmi” kamusal alanda kendilerine artık Kürt/Kızılbaş demekten kaçınmakta, başkalarının kendilerini bu ifadelerle tanımlamasına tepki göstermekte, kendilerini ise “Alevi”[3] olarak tanımlamayı tercih etmektedir.

Bölgedeki sözlü aktarımlarda Koçgirililerin Horasan’dan gelen Türkmenler olduğuna dair kabuller güçlendirilerek tekrarlanırken, Anadolu ve Koçgiri’nin Selçuklu öncesi tarihi, bu topraklarda daha önce var olan halklar ve inançlar, Koçgiri adı, bölgesi ve aşiretlerinin tarihi yaşam alanları, Kürt dili ve kimliği, Alevi inancının kaynakları, gibi konularda ise neredeyse hiç bilgi yoktur. Örneğin geçmiş anlatısının merkezine yerleştirilen “Horasan’dan Koçgiri’ye geliş”, bunun zaman aralığı, bu süreçlere dair anlatılar, hikayeler, Selçuklular Sünni olduğu halde Koçgirililerin onlardan nasıl ayrıştığı, neden ve nasıl Alevi oldukları, Koçgirililer Kurmancî konuştuğu halde aynı bölgeye gelen bütün Türkmenlerin neden Kurmancî konuşmadığı, ya da (Orta Asya’dan gelen Türklerin (Selçukluların) neden topyekûn Alevi veya Sünni olmadıklarının cevabı boşlukta kalmaktadır.[4]

“Koçgirililerin Horasan’dan gelen Türkler olduğu” tezinin tekrarlandığı yazılı çalışmalarda[5] ise sıralanan soruların cevapları “Türk Tarih Tezi”ne[6] uygun genel bir söylem içinde geçiştirilmekte, özellikle 60’lı yıllardan sonra Koçgirililerin geleneksel kültürlerindeki her türlü doğa merkezli inanç ögesini İslam ve Şamanizm, her türlü etnik-kültürel benzerliği de Türklükle ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır.

Birçoğu kendi içinde bile tutarlılık oluşturmayan, tarihsel, belgesel gerçeklikle uyuşmayan, Koçgirililerin hafızasında ve aktarımlarında dönüşüme dayanak olarak onları “koruyucu” olacağına inanılan Türk-İslam’a yönelten bu söylemlerin neden sorgulanmadan genel kabullere dönüşebildiğinin anlaşılması ise değişim, dönüşüm sürecinin arka planındaki tarihsel-sosyal, siyasal, psikolojik koşulların analizini gerektirmektedir. Koçgiri’de etno-dinsel[7] bir kimliğin son Yüzyılda yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda Koçgirilileri ve tarihsel gerçeklikle doğrulanamayan bu kabullerini “Madun” ve “Damgalı” toplulukların içinde bulundukları koşullarca belirlenen genel davranış ve kabuller çerçevesinde analiz etmek mümkündür.

‘Damga’lanmış Koçgirili’yi Anlamak

Koçgirili Alevi Kürtlerin damgalanmış bireyler olduğunu söylemek abartılı sayılmamalıdır. Öncelikle onların tam Yüzyıl önce (1921) kimlik ve inançları nedeniyle bir kırımdan geçirildiğini de hatırlatmak gerekir. Yakın tarihte ise onların zaman, mekan ve şartlara göre Kürt, Alevi, dinsiz, solcu, potansiyel terörist ve bölücü olarak algılandıkları ve bu nedenle saldırı ve katliamlara uğradıkları bir vakadır.

Yaptığımız görüşme ve gözlemlerden çıkarttığımız sonuçlara göre, Koçgirililer, karşılaştıkları aşağılanma, ayrımcılık ve katliamların kendilerini yeterince tanıtamamaktan, bu nedenle de tam olarak Türk ve Müslüman kabul edilmemelerinden kaynaklandığı duygusundadır. Bir başka deyişle, Türk ve Müslüman olduklarını yeterince ispatlayamadıkları için

2 Gültekin Uçar, Koçgiri Aşiret Kimlik Siyaset, Ayrıntı Yay, 2019 İstanbul, s.167-173

3 Bu tercihin de özellikle 90’lı yıllardan sonra Alevi örgütlenmesinin gelişimiyle görünür olduğunu belirtmek gerekiyor. 90’lı yıllar öncesi inanç kimliği ile ilgili sorulara verilen cevaplar daha tepkiseldi ve “biz ayrı gayrı bilmeyiz, bizim için hangi inançtan-mezhepten olduğun önemli değil, önemli olan insan olmak” biçimindeydi.

4 Son 20 yıl içinde yukarıda sıralanan sorulara cevap arayan çalışmalar da yayınlanmaya başlamıştır. Başta Mehmet Bayrak, Faik Bulut, Mamo Baran, Munzur Çem, Kadim Laçin, Evin Çiçek, Erdal Gezik gibi yazar ve araştırmacıların eserleri ve son olarak Selim Temo’nun Horasan Kürtleri çalışması bunlar arasında sayılabilir.

5 Koçgiri aşiretlerinin Horasan’dan gelen Türkler olduğuna dair çalışmaların tipik bir örneği, Adnan Mahiroğulları tarafından hazırlanan “Dünden Bugüne ZARA” adlı kitaptır.” Mahiroğulları bu kitabın daha 11. Sayfasından başlayarak ve esas olarak da M. Şerif Fırat’ı kaynak göstererek Koçgirililerin Horasan’dan gelen Türkler olduğu görüşünü öne çıkartır. Bu görüşlerini kitabında bilgilerine yer verdiği birçok köy ileri geleninin görüşlerine yer vererek de güçlendirmeye çalışır. (Röportaja katılan köylüler, Bağlama Köyü, Baharşeyh Köyü, Devekse köyü, Kızılkale köyü, Tekke Köyü, Alişir Köyü, köylüleridir) Ayrıntılı bilgi için s. 18-47

6 Bkz., Türk Tarihinin Ana Hatları, Hamle Yay. İstanbul,Ayrıca, Türk Tarih Tezi: Birinci Türk Tarih Kongresi, TTK Basımevi, Ankara 2010, s. 42-82

7 Etno dinsel grup: Etnisite, ait oldukları ve içinde özgün kültürel davranışlar sergiledikleri bir toplumda kendilerini diğer kolektif yapılardan farklılaştıran ortak özelliklere sahip olduğunu düşünen, ya da başkaları tarafından bu gözle bakılan kişileri tanımlayan bir terimdir. Böylesi bir toplumsal grup ayrıca kendisine has, özgün bir inanca da sahipse bu iki özelliği nedeniyle –etno-dinsel grup olarak tanımlanmaktadır. Böylesi grupların tanımlanırken, grubun hem etnik hem de inanç kimliği tek başına bile kullanıldığında hem dinsel hem de etnik kimliği çağrıştırır.(Ezidilik, Süryanilik, Kakailik, Alevilik(Türkmen ve Kürt), Nusayrilik gibi)Bkz. Gordon Marshall, Sosyoloji sözlüğü, Çev. Osman Aknhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yay. Ankara 1999. S. 215-216

ayrımcılık ve dışlanmayla karşılaştıklarını kabul etmektedirler. Türk ve Müslüman olduklarını gösterecek ifade ve tutumlarla dışlanma, ayrımcılık ve kırımların önüne geçebilecekleri, farklı kimlik ve inançlarını görünmez kılabilecekleri, hakim Türk-Müslüman kimliğinin kabul gören bir parçası olabilecekleri duygusuyla davrandıkları da sahada çalışan birçok araştırmacının ortaklaştıkları ve hemen fark ettiği bir durumdur.

Kızılbaş/Kürt damgası nedeniyle yaşanan maduniyet[8] öylesine etkilidir ki, "esas Müslüman" olduğunu yeterince anlatamamış, "öz Türk", "Türk kültürünün asıl taşıyıcısı, vatanın milletin sadık ve fedakar evladı" olduğunu yeterince ispatlayamamış olan Koçgirili, kendisini eksik ve suçlu görmekte, savunma ve kendilerini egemen olanlara kabul ettirme güdüsüyle Maraş, Çorum, Sivas, Madımak gibi katliamların Alevi kimliklerini gereksiz yere ve yanlış zamanda öne çıkartan kendi insanlarının bazı hatalarından[9] kaynaklandığını dile getirebilmekte ve katliamlardan neredeyse kendilerini sorumlu tutabilmektedir.

Erving Goffman, "Damga-Örselenmiş Kimliğin idare edilişi Üzerine Notlar" adlı çalışmasında damga teriminin, belli niteliklerdeki insanları kategorize eden gözden düşürücü ön kabuller, kategoriler olduğunu ifade ederek, "Öyle ki, bir yabancının hangi gruba dahil olduğunu öğrendiğimizde o kişinin dahil olduğu kategorinin niteliklerini ve buradan hareketle de toplumsal kimliğini kestirebiliriz. Karşılaştığımız kişiler hakkında sahip olduğumuz yargı da bu peşin kestirimlere dayanır"[10] der.

Farklı olanla ilgili bu ön yargılar, yaşamın her anında aktif halde bulunmaz, ancak potansiyel olarak varlığını sürdürür. Toplumsal ilişkilerin "durum"una, içinde taşıdığı gerilime göre aktifleşir ve görünür olur. Bu nedenle de damga esas olarak madun olanı itibarsızlaştırmaya olanak veren bir imge olmasına karşın, "durum"a göre aktifleşen ve pasifleşen özellikleri nedeniyle aynı zamanda canlı bir ilişki biçimidir de.

Kızılbaş-Kürt Koçgirili üzerindeki bu damganın pasif halden aktif hale geçişinin birçok örneğini sıralamak mümkündür. Örneğin, Alevi bir esnaf günlük hayatta İslam dairesi içinde birisi olarak kabul görürken, Cemevi kurucusu olduğunda hemen damgası öne çıkabilmektedir.

Potansiyel halindeki damgalamanın topluluklar düzeyinde aktifleşmesinin, yol açtığı vahşet ve katliamın en bilinen örneklerinden birisi ise Madımak Katliamı'dır. Bu örnek, egemenin damgalıya atfettiği kötü sıfatları bir çırpıda nasıl çoğaltabileceğini, Alevi olarak bilinen birisinin gerilimin düzeyine bağlı olarak hemen Dinsizliğinin, Kürtlüğünün, solculuğunun, hatta ahlaki değerlerinin bir anda hatırlanmaya başlandığını, bunun bir eyleme ve katliam gerekçesine dönüşme potansiyelini de göstermektedir. Madımak örneği, sıradan düzenli bir sosyal ilişkide kolayca takdir toplayabilen bir kişi veya "normal" kabul edilen bir topluluğun, egemenlerce hoş görülmeyen farklı bir özelliğiyle görünür olduğunda, nasıl ötekileştirilip bir saldırının hedefi haline gelebildiğinin örneğidir. Bu nedenle "Damgalı sınırda olandır; muğlak sınırlar üzerinde iki dünya arasında [egemen çoğunlukla Madun azınlık arasında] sürekli savrulma, gidip gelme halindedir". (…) Damgalı, egemen olan "Gruba hem ait olan hem olmayandır. Ancak bizatihi varlığıyla ve grupla ilişkisiyle grubu yapılandırandır."[11] Bu psikolojik ortamın ve damgalı olmanın Koçgirilide belirleyici içsel bir fenomene dönüşerek dayatılan yeni kimlik ve inançların kabulünde süreklilik arz eden araçlarından birisi olarak çalıştığını söylemek mümkündür.

Madun Koçgirilide Davranış Normları

Etnik ve dinsel bakımdan madun ve ezilen kimliklerin belirgin olduğu topluluklarda, damgalanmış grup bireylerinin ezenle karşılıklı ilişkilerde uyması gereken yazılı olmayan kurallar ve beklentiler söz konusudur. Kabul edilip uzun süre uygulandığında madun topluluk ya da bireyde içkinleşen bu beklentiler, giderek egemenin yokluğunda da çalışan madun kimliğin imhasına ya da egemenin arzularına uygun bir kimlik inşa mekanizmasına dönüşür.

8 Baskılanmış, alt gruplar anlamında kullanılan "madunluk" kavramı, Spivak bu kelimeyi, yurttaşlık yapılarına erişimi olmayan kişi anlamında kullanıyor.

9 Özellikle Kürt ve Alevi kimliğinin açıkça ifade edilmesi, aşırıcılık ve tehlikeyi çağıran bir tutum olarak değerlendirilmektedir.

10 Goffman, Damga -Örselenmiş Kimliğin idare edilişi Üzerine Notlar Heretik Yayıncılık, s. 28-29

11 Age: s. 18

Goffman'a göre egemenler, ezilenin zihninde kendileriyle ilgili şu duygu ve düşüncelerin olmasını arzular: Egemenler [normal kabul edilenler] gerçekte kötü niyetli değillerdir. Ezilen/Maduna karşı kötü davranışlar sergilediklerinde ise bu, eksik veya yanlış bilgiden ileri gelir. Dolayısıyla ezilen onlara nazikçe yardım etmeli ve anlayışlı olmalıdır. İmalı bakışlara, kötü sözlere ve kaba davranışlara benzer şekilde karşılık vermemeli, ya bunları görmezden gelmeli ya da karşısındakini anlayışlı olarak eğitme yoluna gitmelidir; ona adım adım, yavaşça ve özenle, damgalı bireyin aslında görünüşünün aksine dört dörtlük bir insan olduğunu göstermelidir. Hatta birlikte olunan ortamın bozulmaması için geçmişte uğradığı bir haksızlığı, aşağılanmayı, şiddeti, toplumsal katliamı bile gündeme getirmeyeceğini hissettirebilir. Eğer egemenler arasından birileri damgalı olana, O'nu kabul ettiklerini hissettirirlerse damgalı bu tutuma değer vermelidir. Çünkü egemen olan güçlüdür ve bunu yapmak zorunda değildir. Buna rağmen onu anlamaya, yardım etmeye çalışmaktadır. Damgalının daha "üst" birisi tarafından kabul edilmesi aynı zamanda egemenin lütufkâr olduğunu da göstermektedir, dolayısıyla takdire değerdir.

Damgalı, egemen çoğunlukla karşılaştığı kendisine sunulan kabulün sınırlarını test etmemeli ve bunu daha fazlasını talep etmek için kullanmamalıdır. [Yani ezildiğini veya horlandığını ikide bir egemen olanların gözüne sokmamalıdır.] Aynı zamanda kendisiyle egemen olan arasında ilişkinin sancısız bir şekilde sürdürmesini sağlayacak bir mesafede de durabilmelidir. Aksi duruma bu davranış hemen sırıtır, göze batar ve tepkiye dönüşebilir.[12]

Eğer damgalı birey bu beklentilere göre davranmayı başarır, egemen olanları peşinen iyi kabul eder, onları bilgilendirerek normlara uygun iyi bir insan olduğuna ikna etmeyi başarır. Kendisini damgalı haliyle kabul edenlerin lütuflarına değer verir, bundan güç alarak olmayacak taleplerde bulunmaz, kendi haddini bilirse, o zaman onun güçlü bir karaktere ya da derin bir hayat felsefesine sahip olduğu söylenir. Bu da onun için bir ödül sayılır. Egemen çoğunlukla birlikte yaşamak zorunda olan tüm "damgalı"lar gibi Koçgirilier de bu beklentileri bilmekte, hissetmekte ve toplumsal davranış ve psikolojisi bu "ağır" yük altında şekillenmektedir. Sözü edilen maduniyet halleri ve yarattığı psikolojik ortam, Koçgiri'de 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlamış ve 1960 darbesinden sonra da egemen hale gelmiştir. Bu ortamın yol açtığı ve günümüz Koçgirilisinde içkin hale gelen psikolojik baskı ve kabullenmeleri sabit altyapı kabul ederek, Koçgirili'nin tarihe bakışı, sanayileşme ve kentleşme dönemlerinde kimlik dönüşümünü etkileyen şartları ve "sol"la tanışmanın bu dönüşüm sürecine etkileri üzerinde durmak mümkündür.

Yeni Kimlik İnşası

Koçgiri'de psikolojik ortamı belirleyen madunluk hallerine yukarıda değinilmişti. Bu maduniyet ve psikoloji, bir dizi tarihsel yıkımla yaratılmıştı. 1921'de büyük bir katliam ve siyasal kırımla karşılaşan Koçgirililerin siyasal organizasyonları olan aşiret mekanizmaları dağıtılmıştı. Hemen ardından yaşanan süreçlerde 1925 Şeyh Said, 1926 Koçan Aşireti'nin kıyımı, 1930 Ağrı ve yanı başlarında gerçekleşen, sosyal-inançsal ilişkilere sahip oldukları 1937-38 Dersim kıyımları Koçgiri'de derin bir suskunluk, ağır bir psikolojik yıkım ve özgüven bunalımı yaratmıştı.

500 yıllık bir imparatorluğu devralan, o gün için 100 yıllık[13] bir modernleşme arayışında olan devlet geleneği de farklı kimlik ve inançların sadece zor ve tahakkümle yok edilip hizaya getirilemeyeceğinin, dönüştürülemeyeceğinin farkındaydı. Tam tersine tahakkümcü "düşman" siyasetinin, yok etmek istediği etnik ya da inanç kimliğini sağlamlaştıran ve tahkim eden bir rol oynayabileceğini de biliyorlardı. Bu nedenle Cumhuriyet yönetimlerinin temel politikalarından birisi siyasal liderliklere ve dirence dönüşebilecek aşiret liderlikleriyle inanç önderlerinin etkisizleştirilmesi ve itibarsızlaştırılması oldu. Bunun en etkili yolu olarak da tekke ve zaviyeleri kapatma adı altında alevi ibadet ve ritüellerini yasaklamak, aşiret liderlerinin kendi çıkarlarını düşünen ağalar, Alevi dedelerinin de cahil ve asalak olarak takdim edilmesiydi. Aşiret liderlerini itibarsızlaştırma ve toplumsal hafızadan silme çabalarına karşın toplumsal yaşamdaki rollerinin Genelkurmay Harp Dairesi'nce

12 Goffman, s. 164-169

13 1820- 1920 arası kastediliyor.

bile saklanamayan tarihsel gerçekliğini kısaca hatırlatmamak yerinde olacaktır. Koçgiri hareketini yöneten liderler cahil miydi, halkla ilişkileri nasıldı? Bu sorunun cevabı Genelkurmay Harp Dairesi'nce şöyle verilmişti:

> *Koçgiri aşiretleri, "Hükümetle olan münasebetlerini aşiret başkanları vasıtasıyla yaptıklarından, ahali hükümete bir türlü ısınamamış ve bu sebepten aşiret reislerinin halk üzerindeki etkisi daima büyük olmuştu. (…) Esasen ayaklanma hadisesinin kışkırtıcıları ve tertipçileri de bunlardı. Başkanları, Sultan Abdülhamit tarafından kendisine paşalık rütbesi verilmiş Mustafa Paşa'nın oğullarından Alişan ile Haydar Bey ismindeki iki kardeşti. Bu kardeşlerin hemen yanı başında kayınpederleri Hacı Rasim, amcaları Mahmut ve İzzet ve yine aşiret reislerinden Kelağa oğullarından Koçkiri Aşireti Başkanı Mehmet Naki, İzzet, Hasan Askeri, Kazım ve Alişir isimlerindeki kişiler vardı. Bunların hepsi Koçkiri aşiretini sevk ve idare eden aşiret reisleriydiler. Aşiret reislerinden Haydar Bey İmranlı Bucağı (Şimdi ilçe) Müdürü idi. Bu aşiret reislerinin çoğu tahsil, terbiye görmüş insanlardı."*[14]

Aşiret liderlerinin kişisel çıkarlarını ve konumlarını düşündükleri için M. Kemal'le anlaşamadıkları ise tam olarak değersizleştirme amaçlı bir söylenceydi. Çünkü Alişan Bey'e M. Kemal'le Sivas'taki görüşmede kişisel konumunu ve çıkarlarını güvenceye almanın en güvenilir biçimi olan milletvekilliği teklif edildiği, Alişan Bey'in ise bunu reddettiği konuyla ilgili tüm kaynaklarda yer almaktadır.

Alişan Beylerin İngilizlerin parasal desteğiyle isyan ettikleri ise gerçek dışı söylemin ikinci argümanıdır. Bu yaklaşım; 1960'lı yılların genel anti-emperyalist, "sol" söylemiyle de uyumlu olduğundan Koçgirili yeni-sol kanaat önderlerince de çok sorgulanmadan benimsenmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Ancak bugün çok geniş bir kanaate dönüşse de bu görüş tarihsel temellerden yoksundur. Çünkü; tüm araştırma ve soruşturmalara rağmen bugüne kadar Koçgiri hareketi liderlerinin kendi çıkarları için bir menfaat edindikleri veya İngiliz, Fransız veya başka bir devletin kışkırtmasıyla hareket ettiklerine dair tek bir belge bile bulunup açıklanamamıştır.

Koçgirili liderleri itibarsızlaştırmaya çalışan iddialardan birisi de "Koçgiri hareketinin ve yöneticilerinin hilafet yanlısı ve Cumhuriyet karşıtı" olduğu teziydi. Erzurum ve Sivas kongreleri belgelerinde açıkça görülebileceği gibi hilafet ve saltanat ile asıl ilişkisi olan M. Kemal yönetimindeki harekettir. Mustafa Kemal'in 09.07.1335 (1919) tarihinde padişaha yazdığı istifa mektubunun son bölümünde hilafet ve saltanata bağlılığını belirten telgrafın ilgili cümleleri şöyledir: "Makamı Uzmayi saltanat ve hilafetin ve milleti Necibelerinin hayatımın son noktasına kadar daima haris ve sadık bir ferdi gibi kalacağımı kemali ubudiyetle arz ve temin eylerim."[15]

Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi ve Amasya Protokolü sonuç bildirgeleri, Müdâfaa-i Hukuk Cemiyetlerinin asıl amacının saltanat ve hilafetin esaretten kurtulması ve ilelebet sürdürülmesi olduğunu belirtmiştir. Örneğin 20-22 Ekim 1919'da kabul edilen Amasya Protokolü'nün giriş bölümü aşağıdaki gibidir ve M. Kemal'in imzasıyla kayıt altına almıştır:

> *"Osmanlıların kavminin hükümdarlarına karşı asırlardan beri muhafaza eyledikleri kutsi bağ, memleketin maruz kaldığı felaketler karşısında bir kat daha kuvvet kazanmış olup bütün İslam alemi için bugün dahi kuvvetli ve mukaddes bir dayanak ve yegâne sığınak teşkil eylemekte olan İslam Hilafet makamı ve Osmanlı Saltanatı'nın sürekliliğinin ve korunmasının temini gayesi, Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin asıl hedefi olduğu…"*[16]

Ayrıca Koçgiri'ye düzenlenen harekâtın komutanı Nurettin Paşa'nın Mustafa Kemal tarafından özellikle seçildiği, açık bir hilafet ve saltanat yanlısı olduğu, Merkez Ordusu komutanlığını da saltanatın korunması ve Bolşeviklerle mesafeli olmak şartıyla kabul ettiği unutulmamalıdır[17]Koçgiri hareketi liderlerinin o dönemde "şeriatın temsilcisi" olarak kabul edilen İstanbul Hükümeti ve hilafet yanlısı

14 Türk İstiklal Harbi VI ncı Cilt, İç ayaklanmalar (1919-1921) Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1964, s.151-172

15 Sabahattin Selek, Milli MücadeleYenigün Haber Ajansı Temmuz 1999. s: 122; Ayrıca bkz. Cemil Koçak, Tarihin Buğulu Aynası. Timaş Yayınları 2013, İstanbul s: 369 (Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara: 2003, s: 99), Mustafa Kemal'in 1919'da topladığı Erzurum Kongresi'nde birinci amaç "hilafet ve saltanatın korunması"dır. Kongre'nin sonuç bildirgesinin 1. Maddesi orijinal metinde şöyle yer alır: "Osmanlı vatanının tamamının ve ulusal bağımsızlığın sağlanması ve saltanat ve hilafetin korunması için…

16 Sinan Hakan, Türkiye Kurulurken Kürtler (1916-192,)İletişim yay, 2013. S:281

17 Mustafa Balcıoğlu, Bir Paşa İki İsyan, Babil Yay. Ankara 2003, s. 12

olduğu iddiası ise gerçeği yansıtmayan, daha çok da Koçgirili liderleri itibarsızlaştırmayı iddialardır. Bu iddialar, Alişer'in Kürdistan Teali Cemiyeti lideri Seyit Abdülkadir'e yazdığı diplomatik mektuplar ve Dersim'deki çalışmaları sırasında kullandığı "Hilafet Müfettişi" imzaları nedeniyle öne sürülmektedir. Ancak yukarıda örnekleri sıralandığı gibi M. Kemal'in altına imza attığı belgeler O'nu ne kadar hilafet-saltanat yanlısı yaparsa; Alişer'in diplomatik belgelerdeki imzaları da kendisini ancak M. Kemal kadar hilafet ve saltanat yanlısı yapabilir. Dikkat edilirse ne Erzurum-Sivas kongrelerinde ne Amasya Protokolü'nde ne de 1920'de kurulan Birinci Meclis'te cumhuriyetten söz edilmektedir. Bu nedenle 1921'de başlayan Koçgiri hareketinin liderlerinin, daha gündeme bile gelmemiş, sözü ve varlığı olmayan, M. Kemal'in de hilafet ve saltanatı koruma gerekçesiyle taraftar topladığı bir ortamda cumhuriyet karşıtı olduklarından söz edilemez.

Koçgiri hareketine ve liderlerine dönük bu itibarsızlaştırma ve çarpıtmaların yeni Koçgirili kimlik inşası bakımından da dikkat edilmesi gereken bir yönü vardır: Bu hareketin gerçekleştiği dönemde Anadolu'da 20'ye yakın "isyan"[18] olarak tanımlanan başkaldırı olmuştur. Ancak hiçbirisinin lider kadrosu ve amaçları bu denli karalanmamış, itibarsızlaştırma sürekli ve sistematik hale getirilmemiştir. Burada dikkat edilecek nokta şudur: Koçgirili ve bir kısım Dersimli liderler devletle ilişkili ve görevli olmalarına karşın ezilen, madun bir topluluğun mensupları ve siyasi temsilcileridir. Bu topluluk ve liderlerden beklenen ise en fazla devlet merkezindeki bir ayrışmanın tarafı olmalarıdır. Oysa onlar kendi başlarına bir güç olabileceklerini, hatta kendilerini yönetebileceklerini düşünmüşler, hatta bununla da yetinmeyip bir de özel siyasal statüsü olan bir il talep etmişlerdir. Bu girişimde asıl tehlikeli görülen ve günümüze aktarılması sakıncalı olan egemen kast dışındaki çözüm alternatifleri üzerine düşünülebilmesidir. Bu nedenle kendi başına, bağımsız davranmaya kalkışanların yeteneksizliklerinin, maceracılıklarının başarısızlıklarının, efendilerine ihanetlerinin aşağılayıcı, küçültücü kavramlarla mahkum edilmesi, savunulması güç hale getirilmesi gerekir. Bu itibarsızlaştırmayla aykırı ve özgüven yüklü davranışlara kalkışanlar baştan mahkum edilmiş olur. Bir şey yapılacaksa ancak egemen olan grup, lider, sistem içinde ve onlardan birilerinin onayı alınarak yapılabilir duygusu kalıcılaştırılır, bilinçaltına yerleştirilir. Böylece ezilen toplulukların bireyleri eli koynunda, alttan alan, egemene saygılı, başçavuşun, karakol komutanının, kaymakamın, müftünün, paşanın vb. makamların takdir ettiği, onlara yakın olabildikleri kadar değerli olduklarına inanan bir insan tipolojisi yaratılmış olur. Bu yolla Koçgirililerin kendilerine ait kahramanlık, liderlik, yiğitlik mitleri ve direniş olasılıkları da çökertilmiş olacaktır. Eğer bir çözüm olacaksa "ancak mevcut iktidar merkezlerinin çizdiği sınırlar ve ölçüler dahilinde, bir liderlik olacaksa da ancak "akıllı", egemen kast içindekilerle uyumlu veya onun izin verdiği değerler temelinde olacaktır. Bu duygunun hakim kılınması, tarihsel ezilmişlik ve madunluğun da içselleştirilmesi anlamına gelecektir.

Koçgirili Kızılbaş Kürt Kimliği

Koçgirililerde kimlik dönüşümünü kolaylaştıran birinci neden, geleneksel aşiret ve inanç mekanizmasın çözülmüş olmasıdır. Özellikle Alişan Bey'in suikastla öldürülmesi, Haydar ve Ziya beylerin ölümü, bu mekanizmanın çekim merkezi ve siyasal temsiliyet mekanizması olarak sonlanması anlamına gelmektedir. Siyasal mekanizmanın çözülmesi "dost"-"düşman" tanımlarının oluştuğu merkezin yokluğu anlamına gelmektedir. Bu merkezin eksikliği de kimlik konusunda ve siyasal tutumlarda muğlaklık yaratırken; yeni "dost-düşman" tanımları yapmaya ve yeni kimlik oluşumuna da uygun bir ortam yaratmaktadır.

Kimlik dönüşümünü kolaylaştıran ikinci neden ise kendi içine kapalı, cemaat formunda yaşayan bu topluluğun dışa açılmasıdır. Dışa açılmanın birinci kanalı; Harf Devrimi sonrasında köylerden seçilerek okuma yazma kurslarına gönderilen ve temel İslami eğitimden geçirilen eğitmenler grubuyla hemen Cumhuriyet sonrasında açılmıştı. Bunu tamamlayan ikinci adım, Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları'na gönderilerek Türk Tarih Tezi temelinde yetiştirilmiş bölge çocuklarının "okumuş, aydın ve bilgili kanaat önderleri"; olarak köylerine geri dönüşü oldu.[19] Bu

---

18 Türk İstiklal Harbi VI ncı Cilt İç Ayaklanmalar (1919-1921) Genelkurmay Bşk. Harb Dairesi Resmi Yay. Ankara 1964

19 Koçgiri'de Aşiretin ve Ocakların çözülmesi süreci için ayrıntılı bilgi için bkz. Gültekin Uçar, Koçgiri Aşiret Kimlik Siyaset, s. 141-162

gruba devlet kademelerinde görev almaya başlamış memurlar grubu da eklendi. Bu bileşim, ezilen topluluğun zamanın ruhuna uyum sağlamasında ve aktarılan yeni değerlere rıza göstermesinde önemli bir rol oynayan, "ezilenlerin içinden çıkarak belli konularda uzmanlık ve sosyal statü kazanmış, giderek, popülist önderlere dönüşen bir grubun"[20] temelini oluşturdu. Bu grubun oluşumuyla 27 Mayıs 1960 darbesi aynı zamana rastladı. Geleneksel İslam'a mesafeli inançları, ağalık döneminin olumsuz hafızası, eşitlikçi kültürleri, ezilmişlik duyguları, bu uzman ve popüler grubu darbe sonrası gelişen "millici-sol" dalgayla buluşturdu. Bu buluşma, Koçgiri'de aşirete ve inanca dair tüm yapıların "feodal, gerici, sömürücü" olarak nitelenmesine ve reddine neden oldu. Bu reddiyeden Alevi ocakları da payına düşeni aldı ve dedelerin etkisi de hızla azalmaya başladı.

Geçmişten böylesi köklü bir kopuş, topluluğun kendisini hem etnik-dilsel hem de dinsel bakımdan "yeni, batılı, modern laik eşitlikçi, ilerici" bir kompartımanda tanımlayabileceği duygusuyla desteklendi. Bu duygu ise Koçgiri ve Dersim katliamının getirdiği derin sessizliğin üzerine inşa edildi. Baskılanmış, ezilen, madun Koçgirili topluluğun kanaat önderleri, kırımlarına neden olan Kürt kimliklerini görünmez kıldıklarında (gereksiz yere dillendirmediklerinde), toplumsal bakımdan işlevini yitirmiş, "gericileşmeye" ve değersizleşmeye başlamış dedelik mekanizmasını reddettiklerinde, yeni kurulmakta olan "millici-sol" mahallenin itibarlı, aydın, laik ve modern sakinleri olarak hak ettikleri eşit yurttaşlık mertebesine ulaşacaklarına inandılar. Kürt kimliğine mesafeli duruş da Koçgirili Alevi Kürtleri tarihsel hafızalarındaki şeriatçı, dinci Şafii Kürtlerden ayırmaya olanak verip rahatlattı. Tüm İttihatçı kadrolar ve Fuat Köprülü tarafından geliştirilen tarih çalışmalarıyla da Orta Asya'dan gelen, Yesevilikle aydınlanmış, gerçek İslam'ın taşıyıcısı oldukları halde Kürtleşmiş ve unutulmuş Türkmen olma ihtimali de önlerine serildi. Böylece tarihsel olarak ezilen azınlık olmaktan kaynaklanan ötekileştirmeyi aşma olanakları da ortaya çıkmış oluyordu! Aynı zaman dilimi içinde ortaya çıkan ve birbiriyle örtüşen bu süreç, Modern Koçgirili kimliğinin şekillendiği yeni mecrayı da gösteriyordu: Milli, demokratik, laik, eşitlikçi, Türk ve "sol".

1960'lara gelindiğinde politik ortam renklenmiş, eşitlikçi, özgürlükçü, laik, işçilerin ve köylülerin kurtuluşunu ve sosyalizmi hedefleyen Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulmuş, 1965 seçimlerinde de 15 milletvekiliyle parlamentoya girmiştir. Aynı dönemde 1960 darbesi sonrası itibarı artmış olan ordu içindeki genç subaylar ve geniş gençlik kesimlerinden de destek gören "Milli Demokratik Devrim" tartışmaları yükselmektedir. Bu tartışmaların önemli konularından birisi de Türkiye'nin düzeni konusudur. Türkiye'yi yarı sömürge, emperyalizme bağımlı az gelişmiş kapitalist, ya da "patron ağa devleti" olarak niteleyen analizler birbiriyle yarışmaktadır. Bütün akımların ortak noktası her türlü baskı ve tahakkümü ortadan kaldıracak, herkesin eşit olduğu, köylüye toprak, herkese iş verecek bir düzen önermeleriydi.

1960'lı yılların sonlarında daha da belirginleşen bu yeni hatta etnik kimlik ve inanç kimliği oldukça belirsiz hale gelmiş, "sol"un öne sürdüğü politik argümanların ve savunulan değerlerin herkesi eşitlediği veya eşitleyeceği kendiliğinden bir ön kabul haline gelmişti. Böylece modernleşen devletin 20. Yüzyılın başından beri yürüttüğü kimlik ve inanç düzlemindeki tekleştirme, neredeyse kendiliğinden ve "muhalif" akımlar eliyle gerçeğe dönüştürülüyordu. İşte tam da bu kavşakta İttihat Terakki'den beri üretilen, Kürt diye bir halk olmadığı, Aleviliği Orta Asya'dan gelen Türk ve Türkmenlikle özdeşleştiren fikirlerin önü açıldı. Kürtler arasındaki ayrılıkları derinleştirici "şeriatçı Kürtlerin Alevi olamayacağı, ilerici Alevilerin ise Kürt olamayacağı" tezleri yaygınlaşmaya ve popülerlik kazanmaya başladı. Bu görüşler, "ezilenlerin içinden çıkarak belli konularda uzmanlık ve sosyal statü kazanmış, giderek, popülist önderlere dönüşen bir grupla" buluşarak sahiplenildi ve yaygınlaşma olanağı buldu. Artık Koçgiri'de de şekillenmiş olan, "belli konularda uzmanlık ve sosyal statü kazanmış, giderek okumuş, aydın ve bilgili popülist kanaat önderlerine dönüşen, KoçgiriliIer, TİP, DİSK, TÖS, FKF ve Dev-Genç örgütlenmeleri üzerinden bu görüşlerle buluştu."[21] Bu sosyo-kültürel ortamla ilişki içinde anti-feodal, toprak reformcu, patron-ağa karşıtı olarak şekillenen topluluk kendi topraklarına ve sosyal ilişki ağlarına geri döndüğünde, artık sosyal-siyasal etkisini

20 Aşiretin oluşumunda öne çıkan unsurların kimlik inşasındaki rolleri için bkz.: Age: s. 39-57

21 Dönem, yürütülen tartışmalar ve örgütler hakkında bkz. Gökhan Atılgan, Yön-Devrim Hareketi Yordam Kitap, 2008 İstanbul

yitirmiş de olsa, baba ve dedelerinin aktarımındaki "zalim, adaletsiz, sömürücü, cahil ağa" figürünü, yeni anlatıdaki feodalizmin temsilcisi baş düşmana dönüştürdü ve bu durum Koçgirililer içinde, aşiretler arasında yeni bir yarılmanın da başlangıcı oldu.

Koçgirililerin "Millici Sol"la buluşmasının etkileri bununla sınırlı kalmadı. Geçmişe yeni bir gözle bakış, baş düşman konumuna getirilen feodal ağaların geçmişteki davranışlarının da yeniden değerlendirilmesini gerektiriyordu. Yeni bakışla etnik kimlik yani Kürt kimliği önemsiz bir ayrıntıya dönüştüğünden (zaten Koçgirililer Türk de değillerdi!) Koçgiri ağalarının 1921'deki davranışları da ancak ağalık konumlarıyla değerlendirilebilirdi. Bu değerlendirme ise hemen o yıllarda Genelkurmay Harp Dairesi'nce hazırlanmıştı. Buna göre, 1921 Koçgiri hareketini yönetenler öncelikle hilafet taraftarı (dolayısıyla laiklik karşıtı), Cumhuriyet karşıtı (dönemin terminolojisiyle gerici), kendi çıkarlarını düşünen, feodal düzenin devamını isteyen unsurlardı.[22]

Bu bakış, sosyolojik olarak etnik kimliğin inşa kanalı olarak "aşiret mekanizması" ile doğal olarak Kürtlükle kopuşun da başlangıcı oldu. Kürtlükten kopuş, Yüzyıllardır ezilen ve dışlanan madun konumundaki Koçgirilileri "özgürleştirirken", devlet açısından da zaten arzulanan bir gelişmeydi. Bu nedenle desteklendi, bu görüşü taşıyanlar devlet içindeki kadrolaşmada görünür olmaya başladı. Kendi toplumları üzerindeki etkileri da daha sonuç alıcı oldu.

Bu süreç Alevi ocakları ve seyitlik kurumu açısından da sonun başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Yeni bakışla ocaklar ve seyitlik kurumu da zaten Cumhuriyet'le kapatılmış, yasaklanmış gerici kurumlardı. Seyitler ise neredeyse "hiç bir şey bilmeyen cahil, çalışmadan yoksulların sırtından geçinen asalaklar" haline gelmişlerdi. Zaten onların vazettikleri adalet, hakkaniyet, özgürlük ve eşitlik yeni keşfedilen düzenin içerisinde bulunuyordu. Zaten geçmişte bu değerleri savunan Pir Sultanlar yeni mücadelenin de simgeleri olarak kabul ediliyordu. Dolayısıyla topluluğu inanç zemininde bir aradalığını sağlayan mevcut ilişki ağları da geride kalmış feodal mekanizmalar olarak tanımlanarak, tasfiyesinin önü açılıyordu.

1960-1990 yılları, Türkiye'de olduğu gibi Koçgiri'de de köyden kente göçün en yoğun olduğu ve demografik dağılımın köklü biçimde değiştiği yılardır. Zorunlu ve toplu nüfus hareketlerinin toplumsal kimliğin oluşum ve dönüşümü bakımından önemli etkilerinin olduğu da açıktır. 1960-1990'lı yıllar, Koçgirili Alevi Kürtler için de böylesi bir dönem olarak tanımlanabilir.[23] 1960'lı yıllar, Koçgiri'de okullaşma sürecinin tamamlandığı, köy enstitülerinin son, öğretmen okullarının ilk mezunlarının Türk Tarih Tezi'nin tedrisatından geçip bölgelerine dönerek egemen kılınmak istenen ideolojiyi (Türkçülüğü) içselleştirmeyi kolaylaştırıcı bir rol oynadıkları dönemin başlangıcıdır. Bu dönem hem kente giden hem de köyde kalan Koçgirililerin resmi okullarla tanışmalarının da sistemli hale geldiği bir dönemdir. Koçgirili Alevi/Kürtlerin yeni kimliklerini (Horasan'dan gelen Türkleriz ve asıl Müslümanlar da biziz) 1960'lı yıllardan sonra daha belirgin olarak sahiplenip savunmaya başladığı bu dönemin, aynı zamana rastlayan kente göç süreciyle birlikte değerlendirilmesi gereklidir. Çünkü bugün artık Koçgiri menşeili nüfusun yüzde 95'inin asıl ikamet yeri büyük kentlerdir.

Aşiret mensupları, elbette kentlere göç edip yeni bir toplumun içine girerken, ne kimliklerini ne de inançlarından soyunarak girmediler. Zaten kentlere yerleşirken oluşturdukları gecekondu mahalleleri, kendileri gibi olanların yaşadıkları yerlerdi. Tarihsel tedirginlikleri nedeniyle kamusal alanda kimlik ve inançlarıyla görünür olmayı çok tercih etmeseler de mahallelerindeki nisbi kapalı yaşam alanları, geçmişin havasını solumalarına olanak sağlayabiliyordu. Göçün ilk yıllarında henüz canlılığını kaybetmemiş dede-talip ilişkileri de bu kimliği takviye edebiliyordu. Ancak zaman hızla aktı, Koçgirililer daha "disiplin toplumu" da denen sanayi toplumunu tanıyamadan sanayi sonrası modern topluma geçildi. Kentlerde yeni kuşaklar doğdu ve sosyal yaşama katılmaya başladı. Ülke, sosyal-siyasal, ekonomik bakımdan değişimler geçirdi, etnik, dinsel sorunlar yaşadı, yaşıyor. Koçgirililer de içinde yer aldıkları bu süreçlerden etkilendiler, Kentli olmaya başladılar, ekonomik-sosyal kimi kazanımlar edindiler, siyasal gelişmelerden tedirgin oldular, siyasal tercihler yaptılar, kendilerince

22 **Türk İstiklal Harbi VI ncı Cilt İç Ayaklanmalar (1919-1921) Genelkurmay Bşk. Harb Dairesi Resmi Yay. Ankara 1964, s. 151-172**

23 **Koçgiri'den göç hareketlerinin seyri için bkz. Gültekin Uçar, Koçgiri Aşiret kimlik Siyaset, Nüfus ve göç tabloları.154-157**

örgütlenerek korunma stratejileri geliştirdiler ve bu süreçlerde değişip dönüştüler.

Sanayi toplumunun kurumlaşmasıyla birlikte ve özellikle de ekonomik büyüme dönemlerinde iktidarın niteliği ve birey iktidar ilişkileri canlı tartışmaların konusu oldu. Bu tartışmalarda, söz ettiğimiz tarihsel dönemde (1960-2000) modern devletin ve iktidarın yeni biçimleri ve birey kimliğini nasıl etkilediği üzerine geliştirdiği görüşleriyle Fransız düşünür Michel Foucault önemli bir yer tuttu.

16. Yüzyıldan önceki iktidar biçimlerini geleneksel, hükümranın bireylerin ve toplulukların hayatları üzerinde tasarruf hakkının bulunduğu, emirlerin mutlak egemenliğine dayalı tahakkümcü iktidarlar olarak tanımlayan Foucault, 16. Yüzyıl sonrasında gelişen kapitalizmin ve sanayileşme sürecinin ise yeni iktidar biçimlerini gerektirdiğini ve kapitalizmin bunu geliştirmeyi başardığını belirtir. Ferda Keskin'in aktarımıyla Foucault, bireyin bedenine ve yaşamına odaklanan, biyo-iktidar olarak tanımladığı bu yeni iktidar biçiminin eski modelin tersine, "üretken, yaşamı desteklemeye, yaşamın sağladığı güçleri arttırmaya yönelik, yani pozitif" olduğu görüşündedir.

> *"Foucault'ya göre biyo-iktidar yaşama iki ana biçimde müdahale eder: İnsan bedenine bir makine olarak yaklaşan birinci biçimi 'disiplinci' bir iktidardır. Foucault'nun 'bedenin anatomo-politiği' olarak adlandırdığı bu biçimin amacı, insan bedenini disipline etmek, yeteneklerini geliştirmek, daha verimli ve uysal kılmak ve ekonomik denetim sistemleriyle birleştirmektir. Nüfusun biyo-politiği olarak adlandırdığı ikinci biçimi ise bedene bir doğal tür olarak yaklaşır ve nüfusu düzenleyici bir denetim getirir. Foucault'ya göre biyo-iktidar burjuva toplumunun büyük buluşlarından biridir ve kapitalizmin gelişmesinde vazgeçilmez bir unsur olmuştur; çünkü kapitalizm bedenin üretim sürecine denetimli bir şekilde girmesini ve nüfusun ekonomik süreçlere uygun kılınmasını gerektirir. Kapitalist üretim biçimi gereği bedenin sahip olduğu güçlerin emek gücüne dönüştürülmesi ve üretim gücü olarak kullanılması; ama aynı zamanda itaatkar ve uysal kılınması, tabi kılınması gerekir."*[24]

Foucault'un "disiplin toplumu" olarak tanımladığı bu toplumsal yapıyla Koçgirililer 1960-2000 yılları arasında tanıştı. Kuşkusuz bu dönem, dost-düşman, ezen-ezilen, madun ve öteki kimliğinin açıkça göründüğü ve iktidarın hükümran bir grubun kişiliğinde simgelenmediği, açık ve kitlesel şiddet içeren geçmişe göre daha esnek bir dönemdi. Yeni iktidar biçimi, yasalar ve tahakküm ilişkilerinden çok genel toplumsal kabul gören "normlara" göre davranılan nispeten esnek bir sistemdi. Yeni disiplin toplumunun iktidar araçları: kurumlar, düzenleyici kararlar, yasalar, idari tasarruflar, mimari biçimler, felsefi, ahlaki önermeler ve bunların bütünlüğünden oluşan daha incelikli tekniklerle çalışan bir "normalizasyon" sistemidir. Bu sistemin temel işlevi; güç ilişkilerini yönetmek, belli bir yönde geliştirmek ya da önlerine geçmek, dengelemek, kullanmaktır.[25]

İktidarın bu yeni biçim ve tanımları Koçgirililerin karşısına Şeyhülislamın yerine Diyanet, Kadı'nın yerine mahkeme; açıkça dinsiz, rafızi ve sapkın olarak suçlanmanın yerine zorunlu din dersi, açık şiddetin ve yerel aşağılanmanın alternatifi olarak zorunlu göç, jandarmanın yerine modern polis teşkilatı olarak çıktı. Temel normları, davranış ve kimlik kodlarını belirleyen aile, ocak gibi geleneksel yapıların yerine de modern okul sistemleri geçmişti. Ancak Koçgirililerin bunlar üzerine düşünecek pek zamanları olamadı. Ayrıca bu iktidar biçimleri öylesine elle tutulamayan, ancak oluşturduğu normlara uyulduğunda "normal" bir yaşamı mümkün kılan, insan yaşamının her alanını kuşatan ve boşluk tanımayan özellikler taşıyordu ki Koçgirililer de bu egemenliğe boyun eğdiler. Diğer yandan sistem, Koçgiri'deki yaşam bölgelerinde asla bulamayacakları kimi olanaklar da sunuyordu. Düzenli bir işe, gelire sahip olunabiliyor, arsa alınabiliyor, ev yapılabiliyor, çocuklar okutulabiliyor ve geleceğe dair hayaller de kurulabiliyordu. Hatta bu süreçte sivrilen, zenginleşen, sosyal, siyasal, bürokratik mevkiler edinen örnekler de giderek çoğalmaya başlamıştı. Yani Foucault'nun tespit ettiği gibi, "insanları kurulmuş deneyimlerin özneleri haline getiren, bedenin sahip olduğu güçleri emek gücüne dönüştüren ve üretim gücü olarak kullanabilen, oluşturduğu bilinç ya da

24 Michel Foucault, Özne ve iktidar, Ferda Keskin'in Ön sözünden, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2019, s.. 16

25 Age: s. 18

öz bilgi yoluyla kendi dayattığı kimliğe bağlayan"[26] bir iktidar ve uyguladığı teknikler, arzuladığı özneyi yaratmaya başlamıştır.

Bu süreçte yaşanılan mahalleler ve etkisi giderek azalsa da devam eden dede-talip ilişkilerinin varlığı, Alevi/Kürt Koçgirili'nin geleneksel kimliğiyle ilişkisinin zayıflamasını durduracak bir güçte değildi artık. Genç kuşakların geleneksel kimlikleriyle buluşmasını ve barışmasını sağlayacak olanaklar da hemen hemen yoktu. Ayrıca kapitalizmin görece gelişme çizgisinin büyüsü de 80'li yıllara doğru bozulmaya başlamıştı. 70'li yılların ikinci yarısından sonra gelişen politik ortam Alevi Kürtlerin genç kuşaklarını sola çekerken, ardından gelen 12 Eylül askeri darbesi ise hem genç, solcu, Alevi Kürt kuşakların kırımına, hem bir içe kapanmaya, hem de savunma refleksli bir depolitizasyona yol açtı. Darbe sonrası siyasal İslam'ın yükselişi tüm Alevi Kürtler gibi Koçgirilileri de "laik" söylemler etrafında kümelenmeye yöneltirken, bir nevi Alevi siyasal tepkisi olarak değerlendirilebilecek Alevi örgütlenmelerinin doğuşuna tanık olundu.

Koçgirili Alevi/Kürt bireyin kimlik inşa süreçlerinin karmaşıklığını açıklayabilmek için aktardığımız bu süreçler Foucault'nun tasvir ettiği gelişen kapitalizmin, modern dönemin disiplin toplumundan modern sonrası topluma hızlı bir geçişin yaşandığı bir dönemde oldu. Türkiye daha kapitalizm öncesi sosyal, siyasal sorunlarını çözememişken, sanayileşmesini tamamlayıp kurumlarını yaratamamışken, diğer yandan küreselleşmenin dayattığı tüm iletişim, teknoloji, tüketim ideolojisinin egemenliği altına girdi. Koçgirililerin kimlik oluşumunu doğrudan etkileyen sonuçlar doğuran kentleşme süreçleri hakkında şu çıkarsamaları yapabilir: Kogirililer, içine girdikleri yeni toplumda yaşayabilecekleri mevziler edinmek ve üzerlerindeki tarihsel baskıyı aşmak için önce sistem için güvenilir ve uyumlu olmaya çalıştılar. Daha sonra ise "güvenilir ve uyumlu" varlıklarını "başarılı, eğitimli ve uyumlu insan" olma yönünde bir performansa dönüştürmeye çalıştılar. Zaten bulanıklaşmış karşıtı, ötekisi üzerinden yeterince tanımlanamamış kimliğiyle "geç modern dönemin" Koçgirilisi, günün "başarıya ve performansa odaklı" dünyasında, geçmişinden getirdiği, "dışarıya yöneltemediği" tüm baskılanma ve şiddeti, kendini aşmaya dönük bir "performansa" dönüştürmeye çalışır. Neredeyse tüm Kürt/Alevi topluluklarda abartılı bir övünç kaynağı olan okuma, devlette, bürokraside ve iş hayatında unvan sahibi olma arzusunu bu perspektiften okuyabiliriz. Koçgirili'nin dışarıya vuramadığı, kendinde içkinleşmiş olan tarihsel şiddet, modern toplumun ürettiği performansa odaklı gerilimle de birleşerek, kendine yönelik bir iç şiddete dönüşür. Kendisini geçmişin dezavantajlı durumuyla ve kimlikleriyle ilişkilendirme ihtimali taşıyan her bilgi ve verinin yarattığı rahatsızlık, onu eski kimliğinin izlerini yok etmeye, egemen ve ezen kimliğin bir parçası olmaya ve hâkimiyetinin tartışılmazlığını sağlamaya yöneltir. Çünkü başarısının görünür olduğu, kendisinin geçmişiyle ilişkilendirilmeden güvende olacağı ortamın böyle inşa edileceğine inanır.

Sonuç

Kendi kültür, kimlik ve inançlarını korumak ve geliştirmek her toplumsal grubun temel hakkıdır. Bu doğrultuda çaba gösteren etno-dinsel topluluklar, farklılıklarıyla demokratik çoğulculuğun nesnel dayanakları olarak kabul edilmelidir. Bu kabul, bu tip toplulukların yalnız siyasi mücadelelerin yararlanılacak güncel aktörleri olarak değil, toplumsal ve kültürel zenginliğin eşit bileşenleri olarak ele alınmasına da olanak verir. KoçgiriliIer, yüz yıllık baskı ve asimilasyon politikalarına, kentleşme ve sanayileşme süreçlerine karşın 2000'li yıllardan beri hem Koçgiri'de hem de büyük kentlerde Kürt ve Alevi kimliklerini, kendi özgün kültürlerini korumak ve demokratik bir sistemde geliştirmek doğrultusunda bir duyarlılık geliştirmektedir. Bu nedenle bu toplulukların tarihsel-sosyal süreçlerinin sosyolojik ve psikolojik bakımdan incelenmesi ve bu temelde politikalar üretilmesi de tekleştirme ve asimilasyon politikalarına karşı mücadelenin bilimsel zemini olmak durumundadır. Bu çalışma da bu çabalara bir katkı olması umuduyla kaleme alınmıştır.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

26 Age: s. 19

Transfer Milliyetçilikten Etnik Irkçılığa Modernite

Erkan Kurukavak

Kabil'in ikinci defa düştüğü, Taliban'ın iktidarını ilan ettiği günlerde, Afgan politikacısı ve İslam feministi Shukria Barakzai bir TV söyleşisinde, *"Mücahitler(Taliban) bir ulusun hayallerini yıktı"* ifadelerini kullandı.

ABD tarafından silahlandırılan Mücahitlerin anti-komünizm perspektifiyle Sovyetler Birliği'ne saldırısıyla başlayan Afganistan'daki savaş ve kargaşanın, El Kaide ve Taliban aşamalarını da geçip, 40 yıl sonra Kabil'in düşmesiyle sonuçlanması tabi ki çok önemli bir süreç ve sonuç. Bu metnin konusu ama her şeyden önce Afganistan'ın 40 yıllık politik tarihi değil, Shukria Barakzai'nin dikkat çektiği "bir ulusun hayallerinin" ne olabileceği ve varsa böyle bir ulusal imge, bunun nasıl bir tarihsel sürecin ürünü olabileceğinin tartışmasıdır. Hiçbir milli topluluk yoktur ki, milli değerler denilen meziyet ve marifetlerini, etik ve ahlakını, moral ve eposunu, tarih ve tarihsel misyonunu diğer milletlerin üstünde tutmasın. Hatta bu hususta öyle ileri gidilir ki, bu kadar meziyet ve marifetin, sürekli horlanan, hiçlenmiş ve kaderine terk edilmiş toplumun gerçek bireylerinin karşısında bir millet ile nasıl bütünleştirildiğine şaşırıp kalmamak elde değildir.

Topu topu 150-200 yıl kadar bir kariyer basamağı olan ulusçuluk bunu nasıl bir atraksiyona borçlu, onu bu kadar çekici yapan büyü nedir?

Milliyetçilerin, belli belirsiz, bazen otantik ama daha çok fantastik, hiç zaman gerçeği yansıtmayan hayal gücü ve milliyetçiliğin değişken (variabel), geçişken (transactive) karakteri ona sonsuz olanaklar, sınırsız kaynaklar sunuyor. Hayal gücünüz ne kadar zenginse, ulus tanımınız da o kadar fantastik olabiliyor.

Hayal ettiğimiz şeyleri değişik aşamalardan geçirerek kurgularız. Eğer milli topluluk bir hayal ürünü ise onun bir kurgulama süreci de olması gerekir. Yani yoktan yaratılmış, bir çocukluk, gençlik ve olgunluk aşamaları olması gerekir. Ama her şeyden önce de insan soyunun Afrika'da türeyip Avrupa-Asya, oralardan da Amerika, Avusturalya ve birazdan konumuz olacak Japonya'ya kadar yayılması gibi milliyetçiliğin de ilk türediği ve oradan tüm dünyaya yayıldığı bir serüveni olması gerekiyor.

Benedict Anderson bu tarihi 18. Yüzyılın ortaları olarak veriyor ve bu zamanlamada, dini düşüncelerin alacakaranlığıyla ulusçuluğun şafağı arasındaki paralelliğe dikkat çekiyor. Ona göre, rasyonel sekülerizmin; aydınlanmanın dini düşünceyi ötelemesiyle birlikte dinin kendisine göre bir çare olarak bulduğu cefa modern toplumla birlikte kaybolmuyor, bunu tazmin edecek yeni bir inanç sistemi gerekiyordu. Evet, herkes bu dünyada misafir, gideceğimiz yer cennet veya cehennem arasında bir yer olabilirdi ama herkesi sürekli bir varoluşa, ebedi bir geleceğe bağlayan yeni bir fikir olmalıydı: Bu görevi millet düşüncesinden başka ne yerine getirebilirdi?[1]

Biz geçici olabilirdik ama derin bir geçmişten gelen kutsal milletimiz (milli devletimiz) sınırsız bir gelecekte ilelebet yaşayacaktı. *"Tesadüfü mucizeye çevirmek milliyetçiliğin bir mucizesidir. Debray'la söyleyecek olursak: 'Tesadüfen Fransa'da doğdum ama Fransa sonsuzdur."*[2] *"Lalay lalay la lay la lay, lalay lalay la lay ilelebet Cumhuriyet!.."*[3]

Milliyetçilik modern toplumun bireylerinin acılarının, kaygı ve tasalarının unutturulduğu, hayatın tüm tatsız yanlarının ulusal bir coşkuya çevrildiği,

1 Bkz. Benedict Anderson, Die Erfindung der Nation, s. 20.

2 İbid. S.20.

3 Türkçe dilde bir çocuk şarkısı

milletin yeni dinidir. Evet, hayat zor, yaşamak bir eziyetti ama milletin geleceği "herkes" için kendisini feda edecek kadar anlamlı ve kutsaldı. Eski dinlerde kendisini tanrıya adayan can sıkıcı müminler, bundan böyle milletin coşkulu kitlelerine dönüşecekti. Lakin tüm ışıltılı dünyasına; milli bayramlarda gösterdiği bütün haşmetine rağmen milliyetçilik, hiçbir zaman dinin gösterdiği evrenselliği, "toplumsal birlik" duygusunu gösterememiştir. Kuran'ın Arapça okunması gerektiği savı gibi Hıristiyanlığın Latince yayılması onlara muazzam bir evrensellik olanağı sağlamıştır. Hüküm sürdükleri her yerde, Latince konuşan seçkin din kurumu ve sultası (seçkinleri), ikonografi (dini resimler ve heykeller) ve ideografi; harf ve kelimelerden değil Arapça ve Çin harfleri gibi ortak şekil ve kavramlardan oluşan (Arapça yazıda Elhamdülillah, maşallah, inşallah vb.) ortak kavramlar ve değerler aracılığıyla, Marokko'dan Sulu-Archipel'e (İslam), Paraguay'dan Japonya'ya (Hıristiyanlık), Sri Lanka'dan Kore Yarımadası'na kadar (Budizm), bugünkü tüm milli sınırları aşarak yayılabilmiştir.

"Sonuç olarak yazılı Latin, Pali, Arap ve Çin dilleri teorik olarak sınırsızdılar. (Bir dil ne kadar "ölüyse"- konuşmadan uzaksa- o kadar iyidir: İşaretlerin saf dünyası prensipte herkese açıktı.)"[4]

İktidar olduğu Yüzyıllar içerisinde bir baskı ve zulüm rejimine dönüşen din devletinin kaçınılmaz sonu, Marx'ın deyimiyle, *"Ortaçağın serfleri arasından ilk kentlerin kasaba eşrafı (Pfahlbürger) olarak doğan burjuva sınıfının"*[5] söken şafağıyla birlikte gelip çatmıştı. Üstünlük sırası evrensel olana karşı yerel olana gelmiş, Katolik kilisesinin despotik, boğucu evrenselliğinin ölüm çanları çalmaya başlamıştı.

Evet, kısa bir sürede tüm dünyayı sarsan ve etkisi altına alan Reformasyon (Martin Luther), Rönesans, Aydınlanma ve bunun bir finali olarak Fransız Devrimi ardı ardına gerçekleşmişti ama bu gelişmelerin merkezinde millet ve milliyetçilik henüz bir iktidar ve baskı aracı değil, gelişen burjuvazinin eski dini söyleme karşı coşkulu yeni politik retoriğiydi. Aydınlanmacıların asıl amacı, insanların üzerindeki korkuyu almak yerine özgürlükler getirmekken, Fransız Devrimi'nin sloganı "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" anlamına gelen "Liberté, Égalité, Fraternité"ydi.

Milliyetçilik, burjuvazinin kendi siyasi iktidarını kurduğu Fransız Devrimi'nin de bir hedefi değildi önce. Fransız Devrimi'nin merkezinde henüz ulusçuluk değil, kralın, dolayısıyla kilisenin iktidarına son verilmesi ve eşitlik, kardeşlik ve özgürlük ilkelerinin hayata geçirilmesi vardı.

Hayal gücünüz ne kadar zenginse, ulus tanımınız da o kadar fantastik olabiliyor

Ulus ve ulusçuluk Fransız Devrimi'nin sebebi değil, sonucu olmuştur daha çok. Fransa için kullanılan Grand Nation (Büyük Ulus) kavramı Fransız Devrimi'ne kadar olan süreci değil, 1790-1800 yıllarına ait dönemi anlatıyor mesela. Fransız Devrimi'nin tarihi ise 1789-1790'dur. 1907 tarihli Brockhaus ansiklopedisi "Grand Nation" kavramını Napolyon'un İtalya seferine(1797) kadar geri getirebiliyor ancak. Fransız ve Amerikan devrimlerinde millet kavramının batıl (dini) bir inanç olmadan öteye politik bir anlamı vardı:

"Politik anlam, Amerikan ve Fransız devrimlerinde olduğu gibi 'millet'i 'halk'la ve devletle eşitleyen (...) ABD'nin erken dönemindeki politik söyleminde, 'millet' teriminin federe eyaletlerin halkları karşısında merkeziyetçi ve üniter çağrışımlar uyandırmasından kaçınmak amacıyla, 'halk', 'birlik', 'konfederasyon', 'ortak ülkemiz', 'kamu refahı' ya da 'topluluk' gibi deyişler tercih edilmekteydi. Çünkü Fransızların değişiyle 'millet'in tek ve bölünmez olması gereken devrimler çağında, millet kavramının bir özelliği buydu ya da çok geçmeden öyle olacaktı. Düşünüldüğü biçiminde 'millet' kollektif egemenlikleri kendilerinin politik ifadesi olan bir devlette somutlaşan, bir yurttaşlar topluluğuydu."[6]

Görüldüğü gibi, aydınlanma çağının bir aşaması olarak görülebilecek millet fikrinin asıl amacı, ayrı diller konuşun değişik toplumları da Katolik kilisesini

4 **Bkz. Benedickt Anderson, Die Erfindung der Nation, s.21**

5 **Bkz. Komünist manifesto, Karl Marx-Friedrich Engels, çeviri Nail Satlıgan, s. 39.**

6 **E. J. Hobsbawn, Milletler ve Milliyetçilik, s.35.**

despotik iktidarına karşı birleştirmek, onları devrim saflarına çekmekti. Ulus, devrim sürecine katılan herkesi kapsıyordu ve kimin hangi dili konuştuğu önce önemli değildi. Ulusal birlik için Fransa'da bir dil ortaklığı aramak Fransızcanın çok az konuşulduğu Fransa'da zaten gerçekçi değildi. Bu durum aynı sorundan muzdarip İtalya'da da farklı değildi. İtalya'da milli birliğin sağlandığı sırada İtalyanca konuşanların oranı tahminen sadece yüzde 2,5'ti.[7]

"*(...) bir insanı Fransız yapan şeyin kurumsal olarak Fransızcanın anadil olması değil (devrim bizzat, Fransa'da fiilen Fransızca konuşanların sayısının ne kadar az olduğunu kanıtlamaya büyük çaba harcarken, böyle bir şey nasıl düşünülebilirdi?) özgür Fransa halkının diğer özgürlük, yasa ve ortak karakterisliklerinin yanında bu dili de öğrenmeye istekli oluşuydu. Bir anlamıyla Fransızca bilmek, İngilizce bilmenin Amerikan vatandaşlığındaki önemi gibi, tam Fransız yurttaşlığına (ve dolayısıyla milliyetine) üye olmanın koşullarından birisiydi.*"[8]

19. Yüzyıl dil milliyetçilerinin dile dayalı bir millet yaratma çabalarının tersine Paris'te Fransızca, Londra'da İngilizce konuşulmasının daha çok Orta Çağ efendilerinin konuştuğu Latinceye karşı politik bir fonksiyonu vardı ve yine bir kurgu olan Hıristiyanlığın batışına hizmet ediyordu.[9] Martin Luther'in Almancaya çevrilmiş 95 tezini 1517 yılında Wittenberg Kilisesi'nin kapısına büyük bir öfke ve heyecanla çivilediğinde de bu böyleydi. Latincenin, dolayısıyla Katolik kilisenin despotik iktidarına karşı gelişmiş bu hareketler bir anda yerel dillerin devrimci bir muhalefetine, oradan da bir reformasyon hareketine, son duruşmada Katoliklerle Protestanların birbirilerini boğazladığı, milyonlarca insanın hayatına mal olan, 30 yıl süren köylü savaşlarına dönüşmüştü.

Martin Luther'in Almanca dilinde yazıp kilisenin kapısına çivilediği 95 teziyle birlikte Almanca dilinde basılan kitapların 20 yıl içerisinde (1520-1540) 1/3 katında patlama yapması bu gelişmenin çarpıcı bir örneğidir.[10]

7 **İbid. s. 38 ve 56.**

8 **E. J. Hobsbawn, Milletler ve Milliyetçilik, s.38.**

9 **Bkz. Benedict Anderson, Die Erfindung der Nation, s. 49.**

10 **İbid. s.46**

Burada bahse konu edilen milliyetçilik ve onun önemli bir unsuru olarak gösterilen milli dil; 19. ve 20. Yüzyılın gerici milliyetçilerinin derebeyi kurgularıyla şekillenen şoven, baskıcı, iktidar aracı dil milliyetçiliği değil, dil unsurunun aslında pek öneminin olmadığı, olsa da bunun etkili bir muhalefet aracından başka bir şey olmadığı, her şeyden önemlisi devrim çağının halkçı, devrimci milliyetçiliğiydi.

Türk milliyetçiliği, Fransa'da olduğunun tersine bir burjuva devriminden yoksun olarak, Osmanlı'nın elit kesimlerinin imparatorluğun kaderini belirleyen bir tartışmasından ibaretti

Fransız Devrimi'nden sonra devrimin kendi çocuklarını yemesiyle[11]; Bonapartizmin yayılmacı ve istilacı seferleriyle birlikte devrimin bir karşı devrime dönüşmesiyle, 19. Yüzyıldan itibaren durum tamamen değişmiştir. Önce Avrupa kıtasında sonra tüm dünyada, gerici, baskıcı ve vülger milli devletler çağı başlamış, 19. ve 20. Yüzyıllar çılgın bir millet oluşturma ve onun "esaslarını" keşfetmeye dönüşmüştür:

"Hollanda bir milletken, Hanover ve Büyük Parma Dükalığı niçin değildir?"[12] *"Belçika'nın ve Portekiz'in bağımsız milletler olması, 1843'teki Garnier Pages'in Dictionnaire politique'inde neden gülünç karşılanıyordu?"*[13] *"Milliyet ilkesinin havarisi olan Mazzini'nin İrlanda'ya bağımsızlık öngörmemesinin kıstasları nelerdi?"* Bu ve bunlar gibi ahretlik sorular 19. Yüzyıl milliyetçilerinin en temel sorunuydu: Millet hangi esaslara göre tanımlanacak ve bunu gerçekten hangileri hak ediyor veya üzerine konuşmaya değmiyordu?

11 **1789 Fransız Devrimi'nin önemli simalarından biri olan Danton'un, devrimin ardından yaşadığı fikir ayrılıkları nedeniyle daha önce omuz omuza mücadele içinde yer aldığı arkadaşları tarafından yargılanmasına ve idam edilmesine atfen Karl Georg Büchner tarafından 1835 yılında „Danto'nun ölümü" adlı eserde „İhtilal Satürn gibidir, kendi evlatlarını yer" diye ifade edilmiştir bu cümle.**

12 **E.J.Hobsbawm, Milletler ve Milliyetçilik, s. 40.**

13 **Bkz. İbid. s. 47.**

Kuşkusuz bu unsurların en yaygın biçimde bilinenleri, coğrafi bütünlük, ortak etnisite, din ve dil birliği, ortak tarih, ortak kader ve gelecek imgesi, kültür vb. akla gelebilecek onlarca millet kurgusu sayılabilir. Ama biz bunu, konuyu gereğinden fazla dağıtmamak için bunların en ilginci olan ortak dil kısmıyla sınırlandıralım. Daha önce belirttiğimiz gibi ortak bir dil beklentisi burjuvazinin devrimler çağında, devrimin akıbeti açısından önemli bir aksiyomdu ve Fransızcanın çok az konuşulduğu Fransa'da bu dili konuşma hevesi devrimin ve yeni siyasi hareketin heyecanıyla oldukça yaygındı.

Burjuva devriminin karşı devrime uğrayıp, kendi zıddına dönüşmesiyle (anti özgürlük, anti eşitlik, anti kardeşlik) Fransız Devrimi'nden tam 138 yıl sonra Türkiye'de bu dil sorunu, 13 Ocak 1928'de hukuk öğrencilerinin başlattığı, 1930'lar boyunca devam eden ve azınlıkların kendi dillerini konuşmalarını engellemeyi amaçlayan hükümet destekli baskıcı ve ırkçı kampanyayla "Vatandaş Türkçe konuş"a dönüşecekti.

19. Yüzyılın son çeyreğinde ve 20. Yüzyılın ilk yarısında kurgulanmış Türk milliyetçiliği, Avrupa ve Amerika'da kurgulanmış milliyetçiliğin en gerici ve vülger olanını seçmişti kendisine. İmparatorluğun dağılışıyla eş zamanlı kurgulanmış Türk milliyetçiliği, Fransa'da olduğunun tersine bir burjuva devriminden yoksun olarak, Osmanlı'nın elit kesimlerinin imparatorluğun kaderini belirleyen bir tartışmasından ibaretti. Ortada devrim mevrim yoktu, imparatorluğun nasıl kurtulacağı sorusu vardı. Hedef çürümüş hilafeti yıkmak değil, onu yeniden kullanır hale getirmekti. Bunu Türk milliyetçiliğinin kurucularından sayılan Ziya Gökalp şöyle itiraf ediyor:

"Bu sırada Tıbbiye'de şekillenen gizil bir ihtilal örgütünde Pan-Türkizm, Pan-Ottomanizm, Panislamizm ideallerinden hangisinin gerçeğe daha uygun olduğu tartışılıyordu. Bu tartışma Avrupa'daki ve Mısır'daki Genç Türklere de yayılarak, kimileri Pan-Türkizm idealini kimileri de Pan-Ottomanizm idealini kabul etmişlerdi. O zaman Mısır'da çıkan Türk gazetesinde Ali Kemal Osmanlı Birliği fikrini öne sürerken Akçura- oğlu Yusuf Bey'le Ferit Bey Türk Birliği politikasını öneriyorlardı."[14]

Bu satırlardan anlaşılacağı gibi Pan-Türkistlerin amacı da, can çekişen çökkün Osmanlı'ya son öldürücü darbeyi vurmak değil, onu millet suretinde yeniden yaratmaktı. Ziya Gökalp'ın kitabının daha girişinde yine itiraf ettiği gibi Türkçülüğün ortaya çıktığı ilk hareket Avrupa'dır. İkincisi de...

"Avrupa'da ortaya çıkan ikinci harekete de Türkiyat (Türkoloji) adı verilir. Rusya'da, Almanya'da, Macaristan'da, Danimarka'da, Fransa'da, İngiltere'de, birçok bilim adamları eski Türklere, Hunlara ve Moğollara ait tarihi ve Arkeolojik araştırmalar yapmaya başladılar."[15]

Ziya Gökalp, Türkçülüğe ve Türk milliyetçiliğine katkısı bulunan Ahmed Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Rusya'dan İstanbul'a gelen Hüseyinzade Ali Bey, Necip Asım Bey gibi paşa ve beyleri de ardı ardına saysa da Türk milliyetçiliğinin ve Türkçülüğün esaslarının Avrupa menşeili olduğu apaçık ortadadır. 19. Yüzyılın son çeyreğine kadar adı sanı olmayan Türk milleti Osmanlı'nın elit paşa ve beyleri tarafından yaratılmıştır adeta. Bu bakımdan daha Benedict Anderson'a dayanarak değindiğimiz milliyet kurgusu Türk milleti için de geçerlidir ve bunu yine en iyi itiraf eden, onun kurucularından olan Ziya Gökalp'tir. Fransa örneğinin tersine bırakın sosyalist devrimi, ortada bir burjuva devrimi bile olmaksızın, imparatorluğun çöküşüyle birlikte bir millet inşa edilmiştir.

Ziya Gökalp, bu millet inşası sürecine katılan herkese methiyeler düzmektedir: *"Yakup Kadri, Yahya Kemal, Falik Rıfkı, Refik Halit, Reşat Nuri Beyler gibi yazarlar ve Orhan Seyfi, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Hikmet Nazım, Vala Nurettin beyler gibi şairler yeni Türkçe'yi güzelleştirdiler. Müfide Ferit Hanım da gerek değerli kitaplarıyla, gerek Paris'teki yüksek konferansları ile Türkçülüğün yükselmesine büyük emekler harcadı."*[16]

Milletin ve milliyetçiliğin geçmişten geleceğe uzanan, mutlak, olmazsa olmaz bir şey olmadığını bize bir millet tasarımcısı Ziya Gökalp'ten başka kim daha iyi anlatabilirdi? Uçsuz bucaksız, kutsal milletin 19. Yüzyılın son çeyreğine kadar bırakın kutsallığını, bilinmediğini bile anlatmıyor mu bize Ziya Gökalp?Tüm bu safça itiraflar kendisini milliyetçilerin büyük çabaları sonucu nihayet "güzelleştirilen Türkçe"de de gösteriyor. Bir milletin "kaçınılmaz"

14 Ziya Gökalp, Türkçülüğün esasları, s. 9.

15 İbid. s. 5.

16 İbid, s. 10-11.

olarak bir milli dili olması gerektiği fikri de bunun tartışma aşamalarında tam bir kâbusa dönüşüyor. Bu konuda yine Ziya Gökalp:

"Fakat ikdam gazetesi etrafında toplanan bu Türkçülerden özellikle Fuat Raif Bey'in Türkçe'yi sadeleştirmek konusunda yanlış bir teoriyi izlemesi Türkçülük akımının değer kaybetmesine neden oldu. Bu yanlış tasfiyecilik (arı Türkçecilik) fikriydi. "Arı Türkçecilik" dilimizden Arap, acem köklerinden gelmiş bütün kelimeleri çıkararak, bunların yerine Türk kökünden doğmuş eski kelimeleri, veya Türkçe köklerden yeni eklerle yapılacak yeni Türk kelimeleri yerleştirmek demekti. Bu teorinin uygulamasını göstermek için yayınlanan bazı makaleler ve mektuplar, zefk sahibi olan okuyucuları tiksindirmeye başladı. Halk diline yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimeleri Türkçe'den çıkarmak bu dilin en canlı kelimelerden, dini, ahlaki, felsefi kavramlardan yoksun kılacaktı. Türkçe köklerden yeni yapılan kelimeler gramer esaslarını altüst edeceğinden başka, halk için yabancı kelimelerden daha yabancı, daha bilinmezdi"[17]

Ziya Gökalp Türkçenin arılaştırıldığında (saflaştırıldığında) bunu Türklerin katiyen anlamayacağını öne sürüyor ki haklı. Demek ki gerçek Türkçeyi bilmeyen veya konuşamayan Türklerle karşı karşıyayız ki, bu milli ortak değerle açısından ciddi bir problem. Türkçe bilmeyen, konuştuğu dili Türkçe sanan ama buna rağmen "Vatandaş Türkçe Konuş!" diye başka dilde konuşanlara gerçekte saf Türkçe olmayan dillerini konuşmaları için baskı yapan, gerçekte tam olarak Türk de olmayan Türkleri şimdilik bir kenara bırakalım, dil konusunda daha ilginç bir evrim göstermiş Japonya'ya gidelim, konuyu oradan anlamaya çalışalım.

"Arm ve Reich" kitabının yazarı ünlü tarihçi Jared Diamond, kitabının son bölümünü hem dil hem de "millet" bakımından Japonya'nın geçirdiği evrime ayırmış, gerçek konusu ve hedefi bu olmadığı halde milletlerin sorunlu, çelişkili varlıklarına temas etmiş, millet kurgusunun tüm çelişkilerini gözler önüne sermiştir. Diamond'a göre, Japon adasında arkeolojik kazılarda bulunan taştan yapılmış ilk araçlardan anlaşıldığı gibi adaya gelen ilk insanlar, bundan 30.000 yıl önce, son buzullar çağında, doğal bir buz kütlesini köprü olarak kullanıp Rusya'dan Japonya'nın Hokkaido adasına, oradan da Japonya'ya geçiyorlar.

17 İbid. s. 8.

Buzların bundan 13.000 yıl önce erimesi ve geriye çekilmesiyle adada "mahsur" kalan ve bundan sonraki 10.000 yıl içerisinde istilalar ve sürgünler sonucu bugün varlıklarını 30.000 yıl önce buzul köprü olarak kullandıkları Hokkaido adasında izole bir biçimde sürdürebilen Aynu halkı Japonya'nın en eski sahipleri olarak kabul edilseler de hala Japon olarak görülmüyorlar. *"Japonlar 1869 yılında Hokkaido adasını işgal ettiklerinde Japon öğretmenler Aynu dilini ve kültürünü yok etmek için büyük çaba sarf etmişlerdi."*[18]

19. ve 20. Yüzyılda baş göstermiş tüm katliamlar ve sürgünlerin arkasında politik birimin bu devlet=millet=halk denklemi yer almaktadır

Japonların yok etmeye çalıştıkları Aynu dili gerçekte Japonya'nın en eski dili, belki de en orjinal haliyle kendi dilleriydi. Hâlbuki Diamond'un, Japonları hür, bağımsız, egemen ve tek olarak öven "millet" teorilerine karşı öne sürdüğü kendi alternatif teorisine göre, Japonların bugün konuştukları dil Japonca bile değildi. Bu teoride daha da çarpıcı olan, Japonların Japonca sandığı dil aslında bugün Kore'de de konuşulmayan, yok olmuş bir Kore hanedanın diliydi. *"Benim tahminime göre, M.Ö 400 yıllarında Japonya'ya geçen ve burada modern Japoncayı geliştiren Kore dili, modern Korecenin yükseldiği Silla Hanedanı'nın diliyle aynı değildi."*[19]

Kore'nin birliğinin sağlandığı M.S. 676 yılından önce Kore'de her hanedanın kendi dilini konuştuğu biliniyordu. Silla Hanedanı'nın, dolayısıyla Silla dilinin diğerleri karşısında kazandığı "zafer", Japonları ve Korelileri, Japon dilinin menşei körelmiş bir Kore hanedanın dili olduğu halde, birbirlerine yabancı kılıyor, onları birbirlerine düşman iki ayrı millet yapıyordu. Hâlbuki Kore'nin birliğinden önce, oralarda henüz birçok dil konuşulurken, Japonya'nın güney

18 Jared Diamond, Arm und Reich, "Japonlar Kimdir", s. 529-560.

19 Jared Dıamond, Arm und Reich, s. 559.

adası Kuyushu üzerinden Japonya'yla Kore'nin güney bölgeleri arasında yoğun bir ticaret ve kültürel etkileşim binlerce yıldır çoktan kurulmuştu bile. Çin üzerinden neolitik devrimini hızla tamamlamış, tarımsal sulama teknikleriyle prinç üretimi üzerinden muazzam ekonomik ve kültürel üstünlükler sağlamış olan "Koreliler", M.Ö. 400 yıllarına kadar 10.000 yıl boyunca ciddi bir değişiklik yaşamayan, evrimin avcı (balıkçı) ve toplayıcı durağında yerinde sayan, Paleolitik dönemde (taş devri) kalmış Japon adasını ekonomik ve kültürel olarak mutlak bir şekilde belirliyordu. Aynı tornadan çıktıkları halde Koreliler ve Japonlar kendilerinin çok ayrı olduklarını düşünüyorlar ve kendilerine milli ayrıcalıklar yaratıyorlardı. Diamond'a göre, Japon ve Kore halkları birbirinin ikizidir.[20] Ama onların anası-babası sayılan Aynu halkı Japonlara göre bugün hala hiçbir şey değildir. Aslında Türkçe konuşmayan Türklerin başka dillerde konuşanlara "Vatandaş Türkçe Konuş!" baskısı yaparak onları gerçekte Türkçe olmayan bir dilde konuşmaya zorlamaları gibi Japonlar da Aynuları Japonca olmayan (ki Japoncanın körelmiş bir Kore dili olduğunu söyledik) bir dili konuşmaya zorlayarak, belki de gerçekte en orijinal Japonca olan Aynu dilini yasaklıyorlardı. Demek ki millet tanımının önemli unsurlarından bir olan (coğrafya) "eskilik" esasına göre en gerçek Japonlar, artık Kore'de bile konuşulmayan bir Kore dilini konuşan Japonlar değil, Japoncayı Korelileşmiş Japonlardan kurtarabilmiş Aynulardır. Japon olduklarını sanan Japonların dili bile Japonca değildir. Japonca olmayan Japon dili Aynu halkı üzerinde iktidar kurmanın bir aracıdır. Demek ki dil bir milli değer değil, standartlaştırılmış bir "milli" dilin dışında kalmış farklı dillerde konuşanların üzerinde hakimiyet, zor ve şiddet kurmanın bir aracıdır. Milliyetçiliğin bütün absürtlüğü de zaten burada yatıyor: Siyaseti, bir dil, bir etnik grup, bir din, bir kültür gibi oldukça geçişken ve değişken faktörleri, homojen ve değişmez kılıp, onları politikanın ifadesi olan devletle çakıştırıyor.Milliyetçilerin millet kurguları absürdlüğe varan derin çelişkilerle doludur. Ziya Gökalp'ın Türkçe diliyle Osmanlıcayı karşılaştırmasında da bu açıkça görülmektedir. Bir yandan yukarda belirttiğimiz gibi halk diline yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimeleri Türkçeden çıkarmak bu dilin en canlı kelimelerden, dini, ahlaki, felsefi kavramlardan yoksun kılıyor, zevk sahibi olan okuyucuları tiksindirmeye başlıyordu, ama öbür yandan her şeye rağmen asıl doğal ve gerçek dilimiz Türkçeydi. *"İkincisi [Türkçe], yalnız halk arasında konuşulmak zorunda kalmış gibiydi. Buna da, küçümseyerek, Türkçe adı veriliyordu ve aşağı tabakaya özel bir argo sayılıyordu."*[21]

Bir millet kurmak için tarihsel olarak Türklerin Osmanlı'ya karşı gösterdikleri tüm bağlılıklarına rağmen Gökalp, Türklerle Osmanlı'yı her bakımdan mutlak bir şekilde ayırmayı göze alıyor: *"Yurdumuzda iki dil gibi, iki ayrı ölçü de (lirik olarak) yan yana yaşıyordu. (...) Yurdumuzda bunlardan başka, yan yana yaşayan iki müzik vardır. Bunlardan biri halk arasında kendi kendine doğmuş olan Türk müzüği, diğeri Farabi tarafından Bizans'tan çevirme ve aktarma yoluyla alınan Osmanlı müziğidir. (...) Osmanlı sınıfı kendini hakim millet biçiminde görür, yönettiği Türklere mahkum millet gözüyle bakardı. Osmanlı sürekli Türk'e (eşek Türk) derdi. Türk köylerine resmi bir kişi geldiği zaman, Osmanlı geliyor diye herkes kaçardı."*[22]

Bunları yazan Türkçülüğün esaslarını belirlemeye çalışan Ziya Gökalp… Anadolu'da bazen yan yana, bazen iç içe yaşayan sadece iki ayrı dil, iki ayrı ölçü, iki ayrı müzik miydi? Tabi ki hayır. Barbar gelenek göreneklerde devletin bile olmadığını, imparatorluğun nereden çıkarılacağını soran Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Bizans'ın mirasına konup ona "halef" olduğunu belirterek, Gökalp'ın horladığı Osmanlı'nın Bizans'la ilişkisini şöyle anlatıyor:

"(Osmanlı'nın) Önünde, bin yılları özetlemiş, Yüzyıllar görmüş Bizans uygarlığı, Bizans kültürü, Bizans teşkilat prensipleri yığılıydı. Osmanlı, bütün o kendinden önce sınanmış ekonomik, sosyal ve politik prensipleri ortada buldu. Gerek maddecil, gerek manevi hazineleri, hem de gizli, alttan alta işlettiği barış yollarıyla, örselemeden, aşırı sarsıp yıkmadan hazırca ele geçirmişti. Bunlardan yararlanmayacak mıydı?"[23] Yararlanacaktı ve hatta "Yukarı barbarlık kentinden"[24] çıkagelmiş Osmanoğulları onu tepe tepe kullanmaya dünden hazırdı.

---

20 Bkz. Diamond, Arm und Reich, s. 560.

21 Ziya Gökalp, Türkçülüğün esasları, s. 20.

22 İbid, s. 23-24.

23 Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Osmanlı Tarihinin Maddesi, 1. Cild, s. 26.

24 Kıvılcımlı insanlık tarihinin bu durağını yazılı tarihin başı, medeniyetin başlangıcı olarak gösteriyor. Osmanlı, yukarı barbarlık Kentinden çıkagelsin, Bizans ve ondan önceki Medeniyetler bu aşamaya binlerce yıldır çoktan geçmişler, çoğu çürüyüp yok olmuşlar, Bizans da can çekişiyordu. Yani Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un kapılarına dayandığında Bizans can çekişmekteydi.

Eleştirel Kuram'ın (Frankfurt Okulu) düşünürlerinden "Kültürel Zenginlik" denen şeyin bir savaş ganimeti olduğunu belirten Walter Benjamin ise, tarihsel maddeci bir açıdan bu kültür devşirmesini şöyle izah ediyor:

"Hükmedenlerin hepsi de, kendilerinden önce galip gelmiş olanların mirasçısıdır. O halde galiple duygudaşlık, daima hükmedenlerin işine yarar. Tarihsel maddeci için bunun anlamı yeterince açıktır. Bu ana kadar hep galip gelenler, bugün hükmedenlerin altta kalanları çiğneyerek ilerlediği zafer alayında yerlerini alırlar. Her zamanki gibi ganimetler de alayla birlikte taşınır. Kültürel zenginlik denir bunlara."[25]

Sıra bir millet inşasına gelince sanattan siyasete, edebiyattan felsefeye, tarihten bilime Yüzyıllarca karşılıklı etkileşim içerisinde olunmuş, toplumların kültür hayatına önemli etkilerde bulunmuş Acem, Arap ve Bizans medeniyetleri -hadi biz buna Bizans'a gençlik aşısı yaparak onu tekrar dirilten Osmanlı'yı da ekleyelim- yok sayılarak, onun yerine toplumun hiçbir gerçekliğine uymayan bir millet tasavvur edildi. Aslında yapılmakta olan, bir kültür yağması yoluyla (cultural appropriation) kendisinden önce yaratılmış tüm kültürel değerleri kendi zimmetine geçiren ve bunun doğal bir sonucu olarak onu yaratanları mutlak bir şekilde inkar eden bir millet dininin yaratılmasıydı.

Toplumun kendi gerçeğine uzak bu millet tasavvurunun temel amacı, Ziya Gökalp'ın da göstermeye çalıştığı Bizans-Osmanlı bedeninde çürüyen imparatorluğun yerine geçecek batı icadı "modern" devleti, devlet=millet=halk denklemiyle gerçekleştirmek, hayal gücünün erdemiyle kurgulanmış milleti o çerçeveye girmeyenlerden soyutlamak ve onlar üzerinde egemen kılmaktı. Millet bir iktidar ve tahakküm aracıydı ve tanımlandığı andan itibaren, o tanım içinde olmayanlara karşı bir şiddete dönüşecekti.

1940'lara kadar milliyetçi şiddetin tüm boyutlarının caniyane bir şekilde ortaya çıkmasını Hobsbawm şöyle açıklıyor: *"Kalın çizgilerle her birinde etnik köken ve dil itibariyle ayrı bir homejen halkın yaşadığı, kendi içinde uyumlu teritoryal devletlere bölünmüşm bir kıta yaratma çalışmasının mantıksal sonucu, azınlıkların kitle halinde kovulması ya da imha edilmesiydi. (...) Türklerin 1915'te Ermenileri kitle halinde yok etmeye koyulmaları, ve 1922 Yunan-Türk Savaşı'ndan sonra 1.3- 1.5 milyon Rumun Homeros devrinden beri yaşadıkları Küçük Asya'dan kovulmalarıyla görülmeye başlamıştı."*[26]

Kaybedecek olan tek sınıf, milleti ve milliyetçiliği yaratan ve onu sınıf egemenliği için tepe tepe kullanan burjuvazidir

Sonrası malum. Alman ırkının her şeyin üstünde olduğu iddiasıyla ortaya çıkmış, milyonlarca insanın hayatına mal olmuş sapık Alman milliyetçiliği... Alman milliyetçiliği vurgusunu özellikle yapıyorum ki, liberal kapitalizme ait olmayan bir tür sapık ırkçılık gibi gösterilmeye çalışılan Hitlerizmin modern toplumun dışında değil, içinde bir olgu olduğu dikkatlerden kaçmasın. Modern topluma ait değilmiş gibi gösterilmeye çalışılan milliyetçiliğin ırkçılık boyutu milliyetçilerin bir çarpıtmasıdır. Milliyetçilik olmadan ırkçılık olmaz, birisi diğerinin varlığının ön koşuludur.

19. ve 20. Yüzyılda baş göstermiş tüm katliamlar ve sürgünlerin arkasında politik birimin bu devlet=millet=halk denklemi yer almaktadır. Millet ve milliyetçilik konularında birçok kitap ve makale yazmış Demir Küçükaydın da milliyetçiliği "modern toplumun dini" olarak tanımlıyor ve onu ayrıca dinin özel alana atıldığı, özel olanla politik olanın ayrılmasının dini olduğuna dikkat çekiyor. Küçükaydın'a göre, kapitalizm öncesi toplumda politik ve özel ayrımı diye bir şey yoktu: *"İnsanın en mahrem yaşamından, örneğin ne zaman ve nasıl sevişeceğinden, neyi yiyip yemeyeceğine, ne zaman ve nasıl yiyeceğine, diğer insanlarla tüm ilişkilerine, nasıl selamlaşacağına, devlet ilişkilerine, ölümünden sonra ne olacağına, mezarda nasıl yatacağına, adına, giyimine kadar her şeyi, tüm toplumsal yaşamı, özel-politik gibi bir ayrım yapmadan dinler örgütlüyorlardı. (...) Modern toplumun*

25 Walter Benjamin, Illuminationen, Augewählte Schriften, Suhrkamp, s. 254 veya, Son Bakışta Aşk, s. 42.

26 E. J. Hobsbawm, Milletler ve Milliyetçilik, s. 160.

dini (üstyapısı), bizzat bu özel-politik ayrımının ta kendisidir, kendi yaptığı tanıma göre de kendisinin din olmadığının kabulüdür."[27]

Küçükaydın'a göre, kendisini bir din olarak adlandırmamış modern toplumun dini ulus ve ulusçuluk (Küçükaydın millet ve milliyetçilik yerine ulus ve ulusçuluk kavramlarını kullanıyor), Aydınlanma'nın devrimci döneminin bir ifadesi olan "Vatanım yeryüzü, milletim insanlık" formülünün tersine, özel-politik ayrımına dayanan dinin, politik olanı ulusla tanımlayan gerici biçimidir.

Gerici milliyetçiliğin farklı derecelerde gericiliklerine dikkat çeken Küçükaydın, milleti bir toprak parçasıyla tanımlayan ama dil, din, etnik, soy farklarını politika dışında tutan "demokratik" millet ile milleti bir dil, din, etnik, tarih veya soy ile tanımlayan gerici biçimlerine dikkat çekerek, modern toplumun ilk doğuşunda dine yaptığını, onu politik alanın dışına, özel alana kapamasının, bugün, dini, soyu, sopu, ırkı ne olursa olsun, bütün insanlar eşittir diyerek, uluslara yapılmasını, yani onların politik alanın dışına, bir inanç gibi özele atılmasını öneriyor.[28]

Bir hayal ürünü olan, toplumun gerçek kimliğini gizleyen, onu o yapan kendinden öncekileri mutlak bir şekilde inkar eden, bunun yerine kendisine ayarsız bir mevki sunan millet, Türkiye örneğinde olduğu gibi, "Ne mutlu Türküm diyene", "Türküm çalışkanım doğruyum", "Demir gibi kollu, tunçtan ayaklı, Türk hiç yılar mı?", "Hamdolsun Müslümanım, kitabım Kuran!" vb. milli ve dini retoriğiyle, kendisinden saymadığı Ermeni'yi, Rum'u, Arap'ı, Kürt'ü, Yahudi'yi (ki Adem ve Havva'dan Hz. Muhammed'e aynı yaradılış hikayesine inanırlar) şeytanlaştırıyor, nefret söylemiyle onların üzerinde ırkçı tahakküm kuruyordu.Birazcık daha dikkatli baksa, müziğinden edebiyatına, bahçesinden mutfağına, tarihinden felsefesine, sanatından inancına, Ermeni'de, Rum'da, Arap'ta, Kürt'te, Yahudi'de kendisini görecek ama milliyetçilerin verdiği coşkuyla kendi gerçeğine yabancılaşmış hayal ürünü bir olgudur artık: *"Millet, dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir topluluktur.*"[29]

Başında değindiğimiz Afgan politikacısı ve İslam feministi Shukria Barakzai'nin "Afgan ulusu" hayaline de millet kurgusunun bu çelişkili ve kendi içinde çok sorunlu niteliğinden baktığımızda, Afgan toplumun yüzde 42'sini oluşturan Peştunlar, yüzde 27'sini oluşturan Tacikler, yüzde 9'unu Özbekler, yüzde 9'unu Hazaralar, yüzde 4'ünü Aymaklar, yüzde 3'ünü Türkmenler, yüzde 2'sini oluşturan Beluçlarla ortak bir ulus hayalinin nasıl bir kâbusa dönüşebileceğini tahmin etmek zor olmamalı.

Taliban'ın şeriat devletinin Afgan birliğini sağlayacağı savı da Türkiye'nin dışında kimse tarafından benimsenmedi, kötü not aldı. Taliban hükümetinin AKP yönetimindeki Türkiye'ye yakınlığı, iktidar olduğu ülkesindeki tarikat ve etnik gruplara yakınlığından daha olasıdır. Afganistan'ın bundan sonra da şeriat devleti kurmak isteyen eski dinin taraftarlarıyla modern millet kurmak isteyen yeni dinin taraftarlarının veya eski dinin değişik tarikatlarının (IŞİD-Taliban), veya yeni dinin etnik gruplarının (Özbekler-Peştunlar veya diğerleri) kanlı savaşlarına daha on yıllarca sahne olacağını bilmek için mucit olmak gerekmiyor.

Kıssadan hisse, mademki milliyetçilik modern toplumun dinidir ve bir tahakküm aracıdır, eşit ve özgür bir dünyada insanlığın yaşayabilmesi için gerçek laikliğin dini özel alanda tanımlaması ve politik alanın dışına atması gibi, gerçek demokrasinin de "milleti" politik olandan dışlaması, onu özel alana atması gerekir. Burada kaybedecek olan tek sınıf, milleti ve milliyetçiliği yaratan ve onu sınıf egemenliği için tepe tepe kullanan burjuvazidir. Devlet, sadece ve sadece insanların eşitliği, özgürlüğü, demokratik hakları ve onların birbirlerine ve doğaya karşı sorumluluklarıyla ilgilenmelidir. Din gibi, millet ve milliyetçilik de oraya ait değildir. Millet ve milliyetçiliğin olduğu yerde özgürlük, eşitlik ve demokrasiden söz edilemez. Bunlar birbirlerini dışlayan zıt (antonym) kavramlardır, bir arada bulunamazlar.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

---

27 Demir Küçükaydın, Marksizmin Marksist Eleştirisi, s. 148-149.

28 Bkz. Demir Küçükaydın, Marksizmin Marksist Eleştirisi, s. 320.

29 Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, s. 15.

Mayası Tutmayan Ulus-Devlet ve Maskesi Düşen Tanrılar

Heja Zerya

Türk ulus-devlet gerçeği, Ortadoğu'da mayası tutmayan milliyetçiliğin, dinciliğin ve cinsiyetçiliğin uygulama alanını gösterir. Bu mayanın yüzde yüz tutmayacağından emin olan egemen güçler, şiddet ve militarizmi inançlar, halklar ve kadınlar üzerinde temel bir yöntem olarak uygular. Günlük yaşamın ve toplum karakterinin her alanına korku, düşman olgusunu yedirmeye çalışır.

"Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" sloganı şovenizme varan milliyetçiliğin ve militarizmin düsturudur. Sünni İslam dışında kalan diğer din ve inançlar, Türklük tanımında buluşmayan farklı etnisiteler, devlet-erkek tanımı dışında kendini tanımlama arayışında olan kadın ve örgütlenmeleri iç düşman tanımını canlı tutan temel olgulardır. Bilim bu alanlarda uygulanan baskı ve başkalaştırma politikalarını meşrulaştıran temel yöntem olarak kullanılır.

Türk ulus-devlet oluşumunda laisizm ve dincilik, modernite ve geleneği uzlaştıran bir nitelik taşır. Fransız Devrimi ardından gelişen ulus-devlet geleneğinin karakteristik özelliğidir bu. Dine karşı savaşım içinde geliştirilen bir modern ulus görünümü ortaya çıkarken, iktidar çıkarları dinci zihniyet ve kurumlarıyla en gerici uzlaşma içine girer. Dincilikle birlikte milliyetçilik, bilimcilik ve cinsiyetçilik, birer ulus-devlet dini olarak toplum kırım, kadın kırımı ve ekolojik yıkımda başat rol oynar. Ayet hükmünde kurgulanan anayasa ve yasalar toplum yaşamı ve insan ilişkilerini düzenler. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türkler milliyetperver ve dinlerine hürmetkâr bir millettir" biçimindeki tanımlaması, Türk ulus-devletinin temeline işaret eder. Panislamizm ve Pantürkizm'e karşı olduğunu belirten yeni cumhuriyetin temeli, Türklük ve Sünni İslamcılığın yükseltilmesine dayandırılır.

Mustafa Kemal, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" derken, diğer yandan İslamiyet'i en bilimsel din ilan eder. "Bir dine tabi olunması için akla, fenne, ilme ve mantığa uygun olması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur" der. Dinin akılla, bilimle ve mantıkla uyumlu yorumlanması; ulus-devletin hem dincilik hem bilimcilik politikalarıyla temelinin sağlam atıldığını ve birbirini besleyen karakterini gösterir. Cumhuriyetin kuruluşu ve sürdürülmesine basamak yapılan Ermeni, Rum, Asuri-Süryani soykırım ve katliamlarının, ardından Takrir-i Sükûn politikalarıyla Kürtlerin katledilmesinin, teslim alınmak istenen kadın iradesinin; fenne, ilme ve mantığa uygunluğu üzerine bir strateji belirlenir. Halkları kadına benzeterek, boyun eğdirme, teslim alma; devlet, ulus, vatan çıkarları için kullanmada sınır tanımayan Hitler faşizmine hocalık yapacak "mükemmel" bir sentez ortaya çıkarılır.

Türk ulusçuluğunun kökü, köksüzlüğe dayandırılan bir köktür. Bu kökün yaratılması için başka halklara köksüzlük, asimilasyon, soykırım, savaş, şiddet ve katliam dayatılır. Birinci Dünya Savaşı'nın kaosundan yararlanarak gerçekleştirilen soykırım ve katliamlar, Rum ve Türkleri mübadele yöntemiyle değiştirme, Kürt, Çerkes, Asuri-Süryani, Laz, Gürcü halklarını ya yanına çekerek kullanma ya karşıtı görüp katletme, sürgüne tabi tutma, maddi ve manevi değerlerine el koyma; kök yaratmanın temel politikalarıdır. Milletperverlik ve dinine bağlılık temelinde şekillendirilen Türk ulusçuluğu, Sünni İslam dışında kalan Hıristiyanlık, Alevi, Êzidî inançlarını yok sayar. 1979'da Alevilere dönük gerçekleştirilen

Maraş, Çorum ve 1993'teki Sivas katliamları, ulus-devlet zihniyetinin değişmeyen, daha derine kök salan boyutunu ortaya koyar. Bu zihniyet, kendi dışındakinin katlini vacip gören bir millet ve din şovenizmiyle övünen şizofrenik bir karakter yaratır. 1960, 1971 ve 1980 darbesiyle gelen 12 Eylül faşizmi, muhalif kesimlerin, devrimci ve direnişçi solun, Kürdistan devrimcilerinin idamı, katli, işkencesi, sürgünü, zindanı ve halklara zulmü ulus-devletin ayakta kalma yöntemlerini ortaya koyar. On yılda bir darbeler yetmeyince gizli-günlük, süreklileşen darbelerle ayakta kalan Türk devleti, bir özel savaş aygıtına, mafyalaşan ve çeteleşen bir organizasyona dönüşür.

Kürt-İslam kimliği ile varlığını savunmak, Şeyh Said ve arkadaşları gibi idamla, Said-i Kurdî (Nursi) gibi mezarının yerinin bile bilinmediği bir katletme biçimiyle karşılık bulur. Şeyh Said, İslam inancında ve Kürt kalmakta ısrar eder. Said-i Kurdi, sahte milliyetçiliği eleştirerek; "İslamiyet milliyeti, zayıf, geçici ve her an çözülüp dağılmaya müsait olan ırkçılık ipiyle bağlanamaz ve o tohumla aşılanamaz" der. Bunun Türklerin bekası için de iyi olmayacağı uyarısında bulunur. Ancak Türk-İslam kimliğini temsil dışındaki kimlikler reddedilir. İslamiyet'in Türklük dışında farklı bir etnik kimlikle yan yana gelmesi iktidar ve devlet çıkarlarıyla uyuşmaz, tehlikeli görülür ve önü alınır. Ancak aynı devlet geleneği, din adına '90'lı yıllarda "faili meçhul" katliamlarıyla Kürt halkı üzerinde terör estiren Hizbullah'ı beslemiştir. 2000'lerden bugüne Kürt halkı, Êzidî inancı ve kadınları ve Ortadoğu halklarının başına bela edilen, katliam ve tecavüzü günlük uygulamaya dönüştüren Taliban, El Kaide ve IŞİD'i beslemiş, uluslararası destekçisi olmuştur.

1970'lerden itibaren gelişen Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi, Özgürlük Hareketi ve Önderliğine, gerilla ve halka dayatılan faşist saldırıların geldiği düzey, ekilen kutsallık tohumlarının sonuçlarını ve şizofren ulus-devlet karakterini deşifre etmektedir. Günümüzde AKP-MHP ittifakında somutlaşan Erdoğan-Bahçeli çılgınlığına bürünmesi, halkların ve kadınların özgür yaşam arayışına soykırımı dayatarak, "beka sorunu" olarak tanımlaması, bu karakterden beslenir. Binlerce köyü boşaltma, şehirleri yerle bir etme, on yıllardır Kürdistan dağlarını gerillayı kucakladığı için ateşe vererek yangın yerine çevirme, zindanlar yetmediği için dağları, köy ve şehirleri ablukaya alarak, yasaklı bölge ilan ederek bütün Kürdistan'ı zindana çevirme, kadın katliamları ve faşizmin olağan politikalarıdır. Gerilla direnişi karşısında yaşadığı başarısızlığı, sınırlara beton duvarlar çekerek önlemeyi, her gün kimyasal silah kullanarak aşmayı, Kürtlere soykırımı dayatmayı bütün dünyaya meşruluk olarak sunmaktadır. Akla, mantığa uygun dincilik, bilimcilik, milliyetçilik ve cinsiyetçilikte sınır tanımayan, intikam duygusuyla yok etmeye kilitlenmiş bir şiddet-militarizm mekaniği işlemektedir.

İslamiyet'in Türklük dışında farklı bir etnik kimlikle yan yana gelmesi iktidar ve devlet çıkarlarıyla uyuşmaz, tehlikeli görülür ve önü alınır

Milliyetçi-faşist zihniyet, bilimciliğin yol göstericiliğinde en büyük tahribatı tarih alanında yapar. Tek millet Türklük olarak tanımlanınca, ortak bir tarih yaratma zorunluluğu ortaya çıkar. "Türk Tarih Tezi" ile ulus-devletin resmi tarihi yazılır. Bu tarih, "atalarımızın ortak olduğu" ve "Orta Asya'dan geldiği"ne dayandırılır. "Devletin milleti ile bölünmez bütünlüğü", ulusu devletleştirmenin düsturlarından biri olur. En son Göbeklitepe kazılarıyla birlikte tarihi en az 12 bin yıl geriye giden Kürtler, kart-kurt sesiyle anılan "dağlılar" olarak halen inkar ve soykırım tehdidiyle yüz yüzedir. Ermeniler inançlarıyla anılan küçük bir "azınlık" halka dönüştürülmüştür. Ulusal kimlik ve demokratik haklardan bahsetmeleri, Hrant Dink'in katledilmesinde olduğu gibi hep bir katliam tehdidi altında baskılanmaktadır. 20.Yüzyılın başında gerçekleştirilen Ermeni Soykırımı, 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde yeni bir dünya savaşıyla Kürtlere dayatılmaktadır.

Ulus-devlet, "Tek dil, tek din, tek millet, tek bayrak" sloganıyla olmayan Türk milletini yaratarak

yüceltmek zorundadır. Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında yaşayan Türkmen, Kürt, Rum, Ermeni, Süryani-Asuri, Arap, Laz, Çerkes, Gürcü ve diğer halklar, devlet ulusunu oluşturarak Türklüğü tek kimlik, Türkçeyi tek dil, İslam'ı tek din olarak kabul etmediği sürece, katliam Demokles'in kılıcı gibi tepelerinde sallanır durur. 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın 100'üncü yılına iki kala, Kürdistan Özgürlük Mücadelesi; milliyetçilik, cinsiyetçilik, iktidar İslamcılığı olarak derinleşen dinciliği teşhir etmiş, bu ulus-devlet tanrılarının maskesini düşürmüştür. Faşizmin emek, inanç, kültür, tarih, toplum ve yaşamı temsil eden bütün değerleri hedeflemesi, asimile etmek ve aynılaştırmak için saldırının her türünü mubah görmesi, bununla bağlantılıdır.

Yok etme mekaniğinin ve iktidarcı İslam'ın yöneliminin merkezinde kadın iradesini denetim altına alma ve kadın katliamları yer almaktadır

Ulus-devlet sınırlarını aşarak Rojava Kürdistanı'nı işgal etmesi, 1990'lardan itibaren karadan ve havadan Kürdistan gerillasına karşı yürüttüğü saldırı ve operasyonlar, 50'yi aşan karakol sayısı ile Güney Kürdistan'ın fiili işgali, Kürdistan ve Ortadoğu halklar devrimini en büyük tehdit olarak görmesindendir. Mustafa Kemal'in 1921 yılında Eskişehir'de yaptığı konuşmada, "Ne İslami birliğin ne de Türkçülüğün Türkiye için bir doktrin ya da mantıklı bir politika olamayacağı" belirlemesi, ulus-devlet çıkarlarına kurban edilerek, bir belirleme olmanın ötesine geçmemiştir. Yeni cumhuriyetin temel politikalarına yön veren Türkçülük ve İslamcılık, bugün savaş, işgal, halk ve kadın katliamları biçiminde, başta Kürdistan olmak üzere Ortadoğu ve Asya'yı tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Yok etme mekaniğinin ve iktidarcı İslam'ın yöneliminin merkezinde kadın iradesini denetim altına alma ve kadın katliamları yer almaktadır. Direnen, ulus-devlet yasa-anayasa tanımlama ve sınırının, şeriatın dışına çıkan kadının katli vacip; kendi olma adına siyasette yer almanın her adımı ve arayışının, tutuklama, katletme, taciz ve tecavüz başta olmak üzere katliamın türlü biçimine maruz kalması, meşru bir devlet politikası ve egemen erkek hakkı olarak formüle edilir. Kadın kimliğinin ulus-devlet çıkarlarına göre tanımlanması ve denetlenmesi de yeni cumhuriyet politikalarında özel bir yere sahiptir. Şeriat kanunlarından süzülüp gelen zihniyet örgüsü, İsviçre Medeni Kanunu'na aktarılarak, erkeği "ailenin reisi", kadını "erkeğe, aileye hizmet etmek, kutsal vatana çocuk yetiştirmek" ile tanımlar. Türk erkeğine, ulusuna ve devletine hizmet etmek, vatanın geleceği ve savunulması için özellikle erkek çocuk doğurmak, "ulusal annelik görevi" olarak belirlenir. Devlete sınırsız-sorgusuz hizmet edecek "çalışkan millet"e, işçi-köylü-asker doğurmak, "kutsal anne"lik göreviyle özdeşleştirilir.

Kutsallık-ulusallık-vatan görevi, yetiştirilecek "inançlı" nesillerin karakterini belirler. Türk ulus-devlet geleneği, kadınların özgürlük, hak arayışını tımarhaneye kapatan, çıldırtarak ölüme gönderen bir öze sahiptir. Nezihe Muhiddin'in tarih sayfalarından silinerek unutturulup, Sabiha Gökçen'in hatırlatılmasının tarihi bir arka planı vardır. Ulus-devlet kadını olarak kaderini devlete teslim etme ile kimliği-haklarıyla kadının siyasette yer alma hakkını savunma arasındaki çizgi ayrımını ifade eder. Nezihe Muhiddin, Batı'da gelişen feminist mücadeleden etkilenen aristokrat ve orta sınıf kadınların dergi çıkaran, kadın haklarını savunmak için dernekler kurarak örgütlenen geleneği içinden gelir. "Bu kuvvetli dünya cereyanında şüphesiz bizler de nasipdar olacağız. Yirmi sene evvel, uzak diyarların bazı hareketlerini gazete havadisleri verirken, bizler bunları gulyabani efsanesi gibi dinlerdik" diyen Nezihe Muhiddin, aktif mücadele etme zamanının geldiğine işaret etmektedir. Bu amaçla, daha ortada herhangi bir siyasi parti yokken, 1923'te cumhuriyetin ilk partisini, kadın partisi olarak kurma başvurusunda bulunur, ancak başvurusu valilikçe reddedilir. Reddedişin görünen nedeni, kadınların seçme-seçilme hakkının olmamasıdır. Ardından gelişen müdahaleler, bu gerekçenin çok ötesinde bir devlet geleneği ve gerçeğine işaret eder. Hızlı davranmasının, devlet ve egemen erkek aklı ve siyasetine karşı bir tehdit olarak algılanmış

olma ihtimali yüksektir. Kadın partisi başvurusu reddedilince, Nezihe Muhiddin ve arkadaşları, Türk Kadınlar Birliği'ni kurar ve bu dernek çatısı altında örgütlenme çalışmaları yürütürler. Örtünmeye, çok eşliliğe karşı çıkıldığı, kadınların siyaset yapma, eğitim görme, oy hakkının savunulduğu bir dönemdir. Nezihe Muhiddin kadınların siyaset yapma, seçme-seçilme hakkını savunarak, devlet sınırlarını zorlayan karakteriyle mimlenir. Mustafa Kemal'in örgütlediği kadınları bir ajan faaliyeti biçiminde bu birlik örgütlenmesine sızdırdığı, alttan alta Nezihe Muhiddin ve arkadaşlarını alt etme ve kadın hareketini devlet denetimine alma amacında başarılı olduğu tarihe kayıtlıdır. Sonunda Nezihe Muhiddin yolsuzlukla itham edilir, ardından birlikten ihraç edilir, birlik kapatılır, devamında milletvekili olma başvurusu reddedilir, siyasetten men edilir. Öğretmen olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalır, edebi çalışmalar yapar, devlet baskısı, şiddeti ve tecridini kaldıramadığı için düştüğü akıl hastanesinde hayatını kaybeder. Ancak, kadın mücadelesini görünür kılmaya dönük harcanan özel çabalarla yaşamı ve mücadelesi bir yönüyle aydınlatılabilmiştir.

1930 ve 1934'te Türkiye'de kadınlara yerel ve genel seçimlere katılma hakkının birçok ülkeden önce tanınmasının nedenleri üzerine çokça tartışılmış ve çeşitli yorumlar yapılmıştır. Cumhuriyetin ve Mustafa Kemal'in demokratik siyaset anlayışına dayandıranlar olduğu gibi radikal kadın mücadelesinin önünü almayı amaçlayan kadın karşıtı politikalarla bağını kuranlar ağırlıktadır. Çünkü oy hakkının tanınmasında kadınların verdiği mücadele, titizlikle gözden ve bilinçlerden uzak tutulur. Resmi tarih anlatımlarında kadınlara ve mücadelelerine yer verilmesi, ulus-devlet çıkarlarıyla örtüştüğü oranda mümkündür, ötesi hasıraltı edilir. Diğer yandan Sabiha Gökçen ve Nezihe Muhiddin gerçeğini karşılaştırdığımızda, bu hak tanımanın sınırı ve içeriğini daha derinlikli irdeleme zorunluluğu ortaya çıkar. Bunun demokratik bir açılımdan ziyade, demokrasi aldatmacasıyla bağını kurmak, tarihi doğru okumak ve çözümlemek açısından önem taşır. "Gerekirse, bu ülkeye komünizmi de biz getiririz" diyen M. Kemal geleneği, "Gerekirse, bu ülkede kadın haklarını da biz veririz" versiyonuna denk düşmektedir. M. Kemal, Sabiha Gökçen'i evlatlık olarak alır, yetiştirir, ilk kadın pilot ve Dersim'i bombalayan kadın olarak, Cumhuriyet kadını modeli olarak öne çıkarır. Ermeni kökenli olduğu hafızalardan uzak tutulur. M. Kemal'in manevi kızı ve ulus-devlet kadını olarak yetiştirdiği Sabiha Gökçen ile Nezihe Muhiddin'e yaklaşımı arasındaki farkın nedeni, yorumlanması ve çözülmesi gereken bir tarih sorusudur.

Cumhuriyet kadınını yaratma, özel bir devlet politikasıdır. Bu politikanın özü kadın kimliğinden uzaklaştırma, asimile ederek devletleştirme ve Türkleştirmedir

Bu dönem, Ortadoğu'da ulus-devlet modelini ile modernizmi yaymak ve kapitalist sömürü önündeki engelleri kaldırmak, bir devlet-iktidar organizasyonu ve toplumların dizayn edilme sürecidir. Ulus-devletleşen kadının önü açılırken, kadın kimliği ve etnik kimliğiyle kendini temsil etmek isteyen kadın "düşman" ilan edilir, önü kesilir, delirtilir, katliamdan geçirilir. Zarife ve Besêler ve binlerce kadın yakın tarih örnekleridir. Günümüzde ve cumhuriyet tarihinde yaşanan isyanlar ve direnişlerde yer alan kadınlara, aynı "düşman" siyasetiyle yaklaşılır. Dağda, şehirde inkar-imha saldırıları, günlük siyaset olarak sürdürülmeye devam eder. Tecavüz, katletme, tutuklama, örgütsüz bırakma, kadın kurumlarını kapatma, milletvekillerini görevden alma, zindana atma, zorunlu sürgüne tabi tutma ve işkence sıradan uygulamalardır.

Cumhuriyet kadınını yaratma, özel bir devlet politikasıdır. Bu politikanın özü kadın kimliğinden uzaklaştırma, asimile ederek devletleştirme ve Türkleştirmedir. Milliyetçi, laik, dinci düşünce ve inanç biçimiyle harmanlanan Türk-laik-Müslüman-Sünni modern devlet kadını karakteri yaratılır. Türkiye'de Türklüğün farklı etnik kimliklerin inkarı

üzerinden geliştirilmesi gibi "cumhuriyet kadını" da kadın kimliğinin inkarı ve reddi üzerinden geliştirilir. Feminist mücadeleden etkilenen, kadının kimlik ve hukuki eşitlik arayışı, devlet feminizmiyle barajlanır. Bu barajlama, suyun ne zaman bırakılacağı veya ne zaman ve nasıl tutulacağında uzman, stratejik bir devlet politikası olarak her dönem devrededir. Şirin Tekeli bu süreci, "Feminizmin kadınların elinden alınıp kullanıldığı, giderek anti-feminist bir devlet feminizmine dönüştürüldüğü ve sonunda da unutturulduğu bir dönem" olarak değerlendirir.

Cumhuriyet kadınına öncülük misyonuyla öne çıkan isimlerden Türk milliyetçisi Afet İnan, "Türk! Türk kadınının eşsiz güzelliğini tat ve onun Türk'ü çoğaltmak için yaratılmış olduğuna inan! Kendine bir Türk kadını seç, onunla evlen, çocuk yetiştir: Türk çoğalt, Türk durma yarat!... Ey Türkler! Çoğalın, çoğalarak Türkiye'yi doldurun, taşsın" talimatını vermektedir. Bir çağrının ötesinde, talimat niteliği taşıyan bu görüşler hem Türk erkeğinin hem Türk kadınının varlık gerekçesini ortaya koyar. Devletleşmeyen, Türkleşmeyen ve Türk'ü çoğaltmayan erkeğe de kadına da vatan sınırları içinde yer yoktur. "Güneş Dil Teorisi", bu talimatın kültürel çerçevesini ortaya koyar. Bu talimatın dışına çıkan, militarizmin ve şovenizmin gazabından kurtulamayacaktır ve kurtulamamıştır da...

M. Kemal, bir yandan modern cumhuriyet kadınını kamusal alana konumlandırırken, diğer yandan kadının esas görevini "çocuklarının annesi ve eğiticisi", "en büyük vazifesi analık" olarak tanımlamıştır. Bir yandan devletin, diğer yandan erkeğin yanına çekerek yedeklemek, cumhuriyetin geleceği için hayati önem taşıyan bir politikadır. Denetimde tutmanın en etkili formülü, yeniden dillendirilir. 1980'li yıllardan itibaren 12 Eylül faşizmiyle bir yandan kutsal aile yeniden canlandırılırken, diğer yandan cinsel özgürlük adına merkezkaç eğilimi içinde bulunan kadının aynı çeperde tutulma formülü keşfedilir. Madalyonun iki yüzü olan, aynı politikanın farklı versiyonları devreye sokulur. 2000'lerden günümüze AKP-MHP ve Erdoğan-Bahçeli faşizminin, Türk-İslam sentezinin gelip durduğu yer, dönemsel de olsa Türkiye'deki kadın mücadelesine rağmen dincilik ve milliyetçilik sosuna batırılmış cinsiyetçi politikaları devreye sokmaktır. Cumhuriyet kadınına "annelik ve çocuk doğurma, yetiştirme" rolü yeniden hatırlatılmakta, hatırlatmanın da ötesinde dayatılmakta, şeriat kanunları medeni kanun içine yeniden yedirilerek, siyasal, ekonomik alan başta olmak üzere kamu haklarından men etme ve eve kapatma düzenlemeleri yapılmaktadır.

Yaşanan Üçüncü Dünya Savaşı'nda toprak ve ekonomik imkanları paylaşmanın ötesinde, esas saldırı kadın devrimi etrafında gelişen Kürdistan ve Ortadoğu devrimine dönüktür

AKP-MHP hükümetinin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme amacı, mahrem ve dokunulmaz olarak tarif edilen aile içine kimsenin karışmamasıdır. Ev içi şiddeti, tecavüzü meşrulaştırma, kadını her türlü saldırı ve kullanıma mahkum etme, açık hale getirmedir. Evden çıkan, toplumsal gücünü ve özgürlük ruhunu yeniden keşfeden kadını, yeniden eve kapatmanın yöntemleri hem çeteleşen devlet hem de IŞİD-Taliban-El Kaide çetecilik senteziyle açık ve gizli operasyonlar biçiminde günlük uygulanmaktadır. Bu operasyonların nedeni; demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmayı geliştiren Abdullah Öcalan, ulus-devletin cinsiyetçi politikalarını teşhir eden, ulus-devlet kadınına karşı özgür kadın kimliği, bilinci ve mücadelesini yükselten Kürdistan Özgürlük Hareketi ve Kadın Özgürlük Hareketi'dir. Öcalan'ın kadın ve aile çözümlemeleri, kadına kutsallık adına dayatılan, aileci, aşiretçi, dinci, cinsiyetçi, milliyetçi ve devletçi politikaların tarihsel, toplumsal, güncel arka planını açığa çıkararak, özgürlük mücadelesiyle deşifre eder. Bu mücadeleyle köle kadın ve egemen erkek kozu, devletli sistemin elinden alınmıştır. Kölelik, cinsel meta, çocuk makinesi ve ücretsiz-tanımsız-sınırsız hizmetçi olmanın yuvası, mayası, mekanı, erkeğin sahte egemenlik alanı aileyi çözümleyerek, kadını bu

kölelikten kurtararak özgür yaşam alanlarına, dağlara çeker. Bu mekanlarda mayalanan özgür ruh, düşünce, yaşam ve mücadele-direnme gücünün halklaşması, toplumsallaşması, Rojava kadın devrimine yol açması, Ortadoğu, dünya kadınları ve halklarını etkileme düzeyi, büyük bir korku kaynağıdır.

Kadını kapatmanın yasal-anayasal, gizli-açık her yönteminin denenmesi, bu korkudan dolayıdır. Kadına görevlerini hatırlatan, çok çocuk doğurmaya teşvik eden faşizmin yeşil rengi ve tesettürü ile Êzidî kadınları katleden, kaçıran, sokaklarda köle gibi satan, cariyeleştiren IŞİD'in kara bayrağı ve kara çarşafı, Taliban'ın burkası aynı zihniyet ve kaynaktan beslenmektedir. AKP-MHP faşizminin küçük yaşta evliliği, çok eşliliği yasalaştırma girişimi, aileciliği özendirme siyaseti ile Türk feminizmini direnen ve örgütlenen kadın karşısına çıkarması arasında yakın bir bağ vardır. Evden çıkan kadına, köleliğin yolu sonuna kadar açılmak istenmektedir. Klasik cumhuriyet politikası devrededir; "evde kal, güvende kal, erkeğin emrinde kal, hakkını arayacaksan da devletli sistem sınırlarında kal" siyasetidir yürütülen.

Yeni Osmanlıcılık hayalleriyle yola çıkan Büyük Ortadoğu Projesi'nin iktidarcı İslam kuşağını (Yeşil kuşak) yaratmada başat rol biçilen Türk devleti ve Erdoğan-Bahçeli zihniyeti küresel hegemonik güçlerin stratejik sacayağı konumundadır. Siyasi, ekonomik, askeri krizin dibe vurmasına rağmen Türk devletinin Suriye'den Libya'ya, Karabağ'dan Afganistan'a, Irak'a ve Kürdistan'a işgali yayması ve yerleşmesi, bu "şer ittifakı"ndan beslenmektedir. Yeniden Türkleştirme, İslamlaştırma stratejisinin tutmayacağı, Osmanlı'nın son dönemindeki Panislamizm ve İttihat ve Terakki döneminde tutkal görevi gören Pantürkizm ve siyasetinin yenilgisi ve bozguna uğramasından bellidir. Yüzyıl önce tutmayan bu politikanın yeniden siyaset arenasına sürülmesi, tarihin tekerrürüne ve her tekerrürde olduğu gibi daha vahim sonuçlara yol açar. Kürt halkı tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar bilinçli, örgütlü ve özgür iradesini direniş içinde geliştirmiş durumdadır. Ortadoğu halkları emperyalist oyunlara gelmenin yarattığı parçalanmanın, suni çelişkilerle çatıştırılmanın güçsüz düşüren, etkisizleştiren ve küresel sömürgeci güçlerin müdahalesine zemin sunan tarihinden ders çıkarmak istemektedir.

Kürt kadınlarının öncülüğünde, ulus ve sınıf çelişkisi ve kurtuluşunu aşan, toplumsal özgürlüğü kadın özgürlüğüne dayalı geliştiren yeni bir paradigma mücadelesi verilmektedir. 21. Yüzyılı "kadın Yüzyılı ve kadın devrimleri çağı" olarak tanımlayan Abdullah Öcalan ilk egemenlik-kölelik ilişkisinin kadın ve erkek arasında geliştiği ve temel çelişkinin cinsler arasındaki çelişki olduğu tespitinde bulunur. Bu çelişkinin çözümü, örgütlü ve özgürlükçü kadın öncülüğü ve mücadelesiyle gelişmekte ve köklü devrimsel gelişmelere yol açmaktadır. Yaşanan Üçüncü Dünya Savaşı'nda toprak ve ekonomik imkanları paylaşmanın ötesinde, esas saldırı kadın devrimi etrafında gelişen Kürdistan ve Ortadoğu devrimine dönüktür. Özgür Kürt, özgür kadın ve halklara düşman cumhuriyetin temelini sarsan ve kökünden oynatan bu devrimci durum, hegemonik güçlerin ittifakıyla bertaraf edilmek istenmektedir. "Birinci kadın devrimi" olan neolitik devrim köküne dayalı gelişen "ikinci kadın devrimi" ve Toros-Zagros hattı saldırının yoğunluk merkezini oluşturmaktadır. Öcalan'a dayatılan tecritle öz bilinci, iradesi, örgütlülüğü gelişen kadın ve halkların önü alınmak istenmektedir. Bu milliyetçi, dinci, cinsiyetçi politikalarla ayakta duran devletçi Türklüğün temeline dinamit koymakta ve soykırım çılgınlığı içinde sonuç almak istemekte, varını yoğunu ortaya koymakta, pazarlamakta, ahlaki ve insani hiçbir sınır tanımamaktadır. Devletin ve küresel sömürgeci güçlerin bütün gücünü arkasına alarak "beka sorunu" olarak tanımladığı bu durum, özgür insan, özgür Kürt ve kadına karşıt cumhuriyet ve devlet gerçeğini ifade etmektedir. Kürtlerin varlık ve özgürlük sorununun çözümü, Türk milliyetçiliği ve faşizmini aşan, demokratik ulus çözümüne bağlıdır. Teklik üzerine kurgulanan Türk milliyetçiliğinin, esastan karşı olduğu bu noktadır. Tek ulus, demokratik ulusun zıddı; tek renk, çok renkliliği, çok dilli, kültürlü, inançlı zenginliği, kadın ve yaşam enerjisini yutan bir kara deliktir. Bu kara delikten kurtulmanın yolunun faşizmi ve militarizmi yükseltmek olmadığı, yakın tarihten bilinmekte ve tarih, kader tayin edici dersler çıkarmanın yolunu gösteren öğretmen olmaya devam etmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Beko Mu, Mem û Zîn Mi? Ya da Devlet Mi, Demokratik Ulus Mu?

Cano Amed

Bir yandan Kürt mirliklerinin kendi aralarındaki çatışmalarının ve diğer taraftan Osmanlı ve Fars İmparatorluklarının Kürdistan üzerinden hakimiyet kurma savaşlarının sürdürüldüğü 17. Yüzyıl koşullarında Ehmedê Xanî böyle düşünüyor, çözümü ve kurtuluşu Kürtlerin devletleşmesinde buluyordu. Xanî'ye göre Kürtler, himmet kılıcına el atıp hünerin gücünü ortaya koydukları takdirde, yani kılıç ve bilgiyi kuşanıp siyaset ve şidddet olgularını iç içe, yetkince işlemeleri halinde düşledikleri devlete kavuşacaklardı. Böylece Rum'a yenilmekten, Osmanlı ve Taciklere tutsak düşmekten kurtulacak, üzerinde yürütülen savaşlar sebebiyle viranhaneye dönüştürülen Kürdistan'da artık baykuşları ötmeyecekti.

Benzer bir yaklaşım 16. Yüzyıl İtalyan kent devletleri koşullarında Machiavelli'nin İtalya'ya yönelik duyduğu acıda da gözlemlemek mümkündür. Coğrafya ve Yüzyıl farklı olsa da, Xanî ve Machiavelli'nin yürekleri ve ruhları aynı ortak payda da ulusları için çarpmaktadır. İtalyan kent devletlerinin kendi iç çatışmaları, Papa'nın güç oyunları, İspanya ve Fransa kaynaklı işgaller, İtalya ulusal birliğinin önündeki en önemli engellerdir. Machiavelli bu durumu kederli bir isyanı barındıran şu sözlerle tasvir eder; "İtalya bir kolonidir; başsız, düzensiz, dayak yemiş, yağmalanmış, incinmiş ve istila edilmiş."

Xanî'de şiir-destan diliyle söyleme kavuşan bilinç, topluma yöneltilmiş bir çağrı niteliğindedir. Kürdistani bir bilinç oluşturmanın ve Kürdi varoluş çabasının kazanması gereken oluş ve form halini tanımlamaktadır. Xanî'ye göre form devlettir. Devlet temelinde birleşme ve örgütlenmedir. Machiavelli'de ise, dönemin yetkin siyasetçi-diplomati olma vasfı konuşmaktadır. Dönemin aktif bir siyasetçisidir ve bundan kaynaklı sürgüne gönderildiğinde araştırma-inceleme olanağı bulduğu antik dönem siyaset anlayışı, yönetim, özgürlük ve iktidar elde edilmesi konularında derinleşerek düşüncelerini olgunlaştırmış, bu sayede İtalyan ulus-devletinin ve Avrupa genelinde yeşerecek olan ulus-devlet düşüncesinin kurucu temellerini atmıştır. Kendi bağlamsallıklarını ve iç tutarlılık açısından incelendiğinde ise, her iki düşünür ve eylem insanının devlet tasavvurlarının ya da vurgularının, bilinegelen klasik devlet anlayışının dışında bir içerik ve tanımlamayı barındırdıkları görülmektedir. Siyaseti, "kitlelerin formasyonu, örgütlenmesi ve yayılması" olarak anlayan Machiavelli, halkı da çıkarları, talepleri ve fikirleri gözden kaçırılmaması gereken bir politik güç tarzında tanımlar. Geliştirdiği yeni sosyal ve siyasal düzen inşasının parametrelerine bakıldığında, halkın yönetiminde bir özgürlükçü cumhuriyeti formüle ettiğini görürüz. Formüle ettiği özgürlükçü cumhuriyet devletinde halk, halk ordusunun kaynağı ve iktidarın temel ayağı, esas belirleyen pozisyonundadır.

Xanî'nin düşlediği devlet olgusuna ilişkin emareleri ise Zin'in Bey babasına ilettiği vasiyetinde rastlarız. Zin, vasiyetnamesinde Bey olan babasına şöyle seslenir; "Mutluluk" şerbetini herkese içirin yaşlıları dirilt, cariye ve köleleri azad eyle, Botan halkını sevindir, esirleri özgür kıl, herkese bol ihsan eyle, yoksulları zenginleştir, üzgünleri sevindir, savaşta saz çal, zalimleri ortadan kaldır, muhalif kanı dökme, köpeğin ve yük eşeğinin bile yiyeceğini hazırla, mazlumları zalimlerden kurtar, hazineni halkla üleş, halkla haşır neşir oluver, hayvanlığımız zail olsun, ruhaniliğimiz kaim olsun!... görüldüğü üzere Xanî'nin kalem ve kılıç ilişkiselliğinde tasavvur ettiği devlet, adaletin, eşitliğin,

özgürlüğün ve insan-insan ilişkisinin de ötesine taşan evrensele yakın bir karakter taşımaktadır. Türklerin düşünsel, siyasal ve yönetsel anlayışını ortaya koyan Kutadgu Bilig'de de benzeş ve aykırı, ayrışık özellikler bulmak mümkündür. Ancak Kutadgu Bilig'de devlet, ikili bir karaktere sahiptir. İlki, salt devletin kutsallığını, ululuğunu vaaz eden ve uyruklarına boyun eğmelerini, kulluk etmelerini buyuran ve geçerliliğini yitirmeyen "Boyun eğ, yarar sağla" vecizesinde somutluk kazanan karakterdir. İkincisi ise, devletin ancak adaletle var olabileceğine inanan, egemene karşı kuşku ve eleştiriyi öncelleyen, hizmetin kutsallığını esas alan ve egemene (beye) yoksul insan bırakmaması için, "…. Yiyecek, içecek, giyecek ver… Eli darda ise gereksinimlerini karşıla.. Aç mıdırlar, tok mudurlar sor.. Elini açık tut, mal dağıt, fakirlere iyilik et.. Bin egemen (hükümdar) kuldan fakir adını kaldırmazsa nasıl egemen olur?... Ey egemen sen halkın bu haklarını öde, sonra kendi hakkını isteyebilirsin!.. Kin besleme, düşman olma!... Zor kullanma, kişi kanı dökme!" biçiminde seslenen karakterdir. Bu karakterin devleti bir hizmet örgütü olarak değerlendirdiği açıktır. Ancak siyasetteki bozulma ve yöneticilerin yozlaşması karşısında Kutadgu Bilig'de çaresizdir. Daha 1069-1070'de yaşanan çürüme ve yozlaşma karşısında çaresizce şu soruyu yöneltir; "Bütün iyiler gitti, yasa ve göreneği götürdüler, kişi artığı kaldı, iyileri nasıl bulayım?"

Kutadgu Bilig'de açığa çıkan bu soru bin yıldır kendini tekrarlayıp durmaktadır. İktidar ve devlet patolojisinin hüküm sürdüğü bir zeminde düşünce ve eylem gücüyle toplumsal iyinin öznesi olan insan yitirilmiştir. Toplumsal varoluşun adalet anlayışı ahlaki ve politik özelliklerin şekillendirdiği kültür ve bilinç ortadan kalkınca, iyi, doğru, özgür ve güzel olan da yitirilmiş, insandan geriye insan artığı, "kişi artığı" kalmıştır. "Kişi artığı" toplumundan soyundurulmuştur ve yalnızlaştırmış bireydir. Ahlaki ve politik kimliğini, dolayısıyla özgürlüğünü yitiren, sorumluluk bilincinden ve vicdandan düşendir. Edilgenliği ve sıradanlığıyla iktidar ve devlet statükosunu besleyen, kendi olmayan bir kendidir. Kendi olmayan bir kendinin kişiliği ve karakteri olamayacağı gibi, bağlanacağı bir iyi, sevebileceği bir güzellik ve saygı duyacağı bir doğru da bulunamayacaktır. Onun için yaşam, biyolojik ihtiyaçların maddi sınırları içerisinde başlayan ve biten mekanik bir döngüselliktir. "Kişi artığı"nı ortaya çıkaran, işte bu iyi, güzel ve doğru olanın yitimi, insanı insan yapan etik ve estetik değerlerden yoksunluk duygusu ve düşünememe halidir.

Bu bağlamda hem iktidar hem de devlet, ikisi de kirli ve kirleticidir. Çünkü devletin kendisi Abdullah Öcalan'ın belirttiği gibi farklı iktidar odaklarının ortaklaşa kar örgütü olarak inşa edilir. İç yapısında sürekli çekişme ve kavgaların, hatta savaşların yaşanması da bu nedenledir. Nasıl ki toplum insan ihtiyaçlarının bir ürünü olarak açığa çıkmışsa kabul etmek gerekir ki devlet de yine insan kusurlarının bir sonucu olarak yaşamımıza kazınmıştır.

Devlet çıkarları gereği hep merkeziyetçilik peşinde koşarken, toplum tersi yönde bir yol izlemiş ve özerk kalmayı tercih etmiştir

---

Yaşamımıza kazınan devlet uru, Kutadgu Bilig'in, Machiavelli'nin ve Ehmedê Xanî'nin ufkunda, parçalanmışlığa yabancı tahakküme ve işgale karşı bir kurtuluş umudu gibi ışısa da, tarihsel deneyimin tüm veçheleri bize tam tersini göstermektedir. Uygarlık tarihi boyunca gelişen devletlerin tümü sevginin ve insanlığın yadsınması, özgürlüğün ve adaletin olumsuzlanması, insani dayanışmanın red ve inkarı üzerinden kendilerini kurgulamışlardır. Devlet, hiçbir zaman bir ahlaka sahip olmamış ve iktidar odakları dışında kalan bireyin kendi değerine ulaşmasına izin vermemiştir. Aksine bireyin ve toplumun değersizleştirilmesi üzerinden kendi varlığını sürdürmüştür.

Madem ki öyledir, peki o halde neden devlet cihazı insanın ufkunda bir kurtuluş umudu ve çözüm mercii olarak belirmiştir? Bunun yanıtını uygarlık tarihinin açığa çıkardığı hegemonik güçlerde ve hegemonik güçlerin bilim, felsefe, din ve sanat üzerinde kurdukları tekelde bulabiliriz. Yanıt, devletleştirilen bilim, devletleştirilen felsefe, din ve sanattır. Bu kapsamda çarpıtılan bilinç ve ikameci tarih anlayışıdır. Yanlış tarih, haliyle yanlış bilinç ve yanlış yaşamı doğurmuştur. Özeti budur. Çarpıcı olan, insanlık tarihinin ağırlıklı gelişim ve gerçekleşme

süreçlerininin devlet dışı bir toplumsal varoluş tarzında yaşam bulmuş olmasıdır. Anti-toplumcu özelliği deneyimleyip bilincine varıldığından, devletin yadsınması daha yoğundur ve toplumsal örgütlülük ağırlıklı bir biçimde gevşek bağlama dayalı kabile konfederasyonları ve aşiret federasyonları biçiminde geliştirilmiştir. Devlet çıkarları gereği hep merkeziyetçilik peşinde koşarken, toplum tersi yönde bir yol izlemiş ve özerk kalmayı tercih etmiştir. İster tarihsel ve ister güncel olsun, toplumsal doğa kendi hakikati içerisinde incelendiğinde, toplumsal yaşamın gevşek ve özerk bir bağ ve bağlam içerisinde kendini gerçekleştirdiği görülecektir.

Devletin Araplısı, İranlısı, Türklüsü Görüntüdedir, Konjonktürel Bir Yaklaşımdır!

"Devletin bittiği nokta neresi ise orada başlar, lüzumsuz olmayan insan; orada başlar, lüzumluların türküsü, biricik ve yeni doldurulamaz bir şekilde. Oraya devletin bittiği yere –şöyle bir bakının kardeşlerim! Görmüyor musunuz ebem kuşağı ve köprülerini üst insanın?"

Böyle Buyurdu Zerdüşt/ Nietzche

Başta Marx ve Engel olmak üzere, sol sosyalist ve demokratik güçlerin bu konuda içerisine düştükleri en temel haklardan biri de, demokratik konfederatif oluşumları gerici bularak merkezi ulus-devlet cihazını, desteklemeleri olmuştur. Sosyalistlerin merkezi ulus-devlet anlayışına teslim olmalarıyla birlikte, aslında sosyalist toplumun inşası da demokratik konfederasyon eğilimleri hala çok güçlüdür ve aynı dönemde Amerika'da Konfederasyon inşaaları söz konudur. Ortadoğu, güçlü kabile konfederasyonları ve aşiret federasyonlarının bin yılları bulan mekan konumundadır. Yerel ve bölgesel özerklik politikaları hala toplumsal örgütlenmenin ve inşanın temel dayanağı olma özelliğini korumaktadır. Uygarlık güçlerinin devletsel dayatmaları karşısında ise özerk ve bağımsız politikalarla konfederal direniş her yerde varlık bulmaya devam etmiştir.

Kürtlerin her türden saldırıya maruz kalmalarına rağmen, varlıklarını kültürel karakterleriyle birlikte koruyup 21. Yüzyıla taşıyabilmeleri, yine bu tarihsel-kültürün direniş gücünden ileri gelmektedir. Tercihini uygarlığın kent-sınıf-devlet üçlemesinin oluşturduğu kültürden yana yapmak yerine, bu olgulara yer tanımayan kabile demokrasisinden yana yapmaları onları ayakta tutan esas etken olmuştur. Kültürel demokrasiye bağlılıkları, onları daima direniş içerisinde turmuştur. Bununla birlikte bilmeliyiz ki Kürtlerde ifadesini bulan bu özsel yaklaşım temelde bir Ortadoğu kültür yaklaşımı ve onun bir yansımasıdır. Bunun izdüşümlerini başlangıçta Türkmen kabilelerinin Fars, Bedevi ve Ermeni aşiretlerinin kültürel var oluşarında da gözlemlemek olasıdır. Ortadoğu'da kültürler her zaman iç içe, esnek ve doğal demokratik bir geçirgenlik gösterirler.

Öcalan, "Ortadoğu jeokültürü, jeopolitikasına yansıtılmak durumundadır" derken, tamda Ortadoğu uygarlığının tarihte doğal bir federasyon gibi işleyen karakterine, onun etnik-kültürel iç içeliğine ve zenginliğine işaret eden; Sümerlerden Osmanlılara kadar uzanan uzun süreçte eyaletlerin geniş özerkliklere sahip olması, kültürel ve etnik varlıklara özgürlük tanınması, tüm imparatorluk yapılarının ortak anlayışı olarak belirginlik kazanmıştır. Ancak ulus-devlet cihazının devreye girmesiyle birlikte bin yıllara dayalı oluşan toplumsal kültürleşme, kelimenin tam manasıyla bir kısım mekanizmayla karşı karşıya kalmıştır. Ortadoğu kültürü, iki Yüzyıldır bu üstten ve dışarıdan dayatılan ulus-devlet yapılanmasıyla savaş halindedir. Zira ulus-devlet, Ortadoğu'nun kültürel özgürlüğe ve çeşitliliğe dayalı yapısını bozuma uğratmak için modern kapitalizm eliyle kültürsüzleştirme ve tek tipleştirme operasyonlarını devreye koymuştur. Başta Kürtler olmak üzere Ortadoğu haklarının bilinçli ve örgütlü direnişlerini bu çerçevede okumak ve bunun yeniden kültürleşme mücadelesi, kültürel açılım olduğunun bilincine varmak önemlidir.

Ulus-devlet bir ulusun devleti olma iddiasıyla ortaya çıksa ve kendini bir milliyet üzerinden tanımlasa da gerçeklik devletin ne bir dini ve ne de bir milliyeti vardır. Samir Amin'in deyişiyle "Devletin Araplısı, İranlısı, Türklüsü görüntüdedir veya konjonktürel bir yaklaşımdır. O her zaman bin azınlığın çıkar koalisyonudur". İktidar odaklarının ortaklaşa kar örgütü olan devletin kendini belirli bir milliyet ve din üzerinden tanımlama çabası elbetteki boşuna değildir. Din ve milliyet olgularının taktik bir argümana dönüştürülmeleri, kurulu çıkar koalisyonu düzenidir.

Kutsallığın ve imalata dayalı ırksal öznelliğin himayesi altına alınması anlamına gelir ki bu da toplumun sonsuz sömürüye tabi tutulmasının yolunu açık tutar, sigortası işlevi görür. Bu nedenle her ulus-devlet, birlik ve cumhuriyet maskesinin ardına gizlemeye çalışsa da, gerçekte her zaman din milliyet olgularının kullanımını elde tutmaya özen göstermiş ve bu amaçları bir yapboz biçiminde sürekli düzenleyip şekillendirmeyi ihmal etmemiştir. Böyle olmasa, ulus-devlet "diyanet işleri" yapılanmasına ihtiyaç duyar mıydı? Yerel egemenlerin gücünü kırarak imparatorluğu merkeziyetçi bir pozisyona çekmek isteyen Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün bu konudaki yaklaşımı hatırlanmaya değerdir. Nizamülmülk'ün din ve tarikat önderlerine her yıl 300 bin dinar gibi bir meblağ dağıtmasından rahatsız olanlar, bu durumu Selçuklu Sultanı Melikşah'a "Eğer bu para orduya ayrılsa, İstanbul bile fethedilir" serzenişiyle yansıtırlar. Melikşah'ın buna vurgu yapması üzerine Nizamülmülk şu cevabı verir; "Sen her yıl askere bunun iki katını harcıyorsun, onlardan en kuvvetlisi ve en nişancısının attığı ok, bin milden ileri gitmez. Ellerindeki kılıçlarla yalnız yakınlarında bulunan kimseleri öldürebilirler. Ben ise harcadığım bu parayla öyle bir ordu donatıyorum ki, onların duaları da arşa kadar gider." Tabi duaları da arşa kadar yükselen ordudan kastın, toplumsal rızayı oluşturmak için dinin devlet ideolojisi haline getirilmesi ve din adamlarının devlet memuru haline getirilip geniş bir istihbarat ağının elemenlarına dönüştürülmesi olduğunu, tarihsel kayıtlardan biliyoruz.

Farklı iktidar odaklarının ortaklığa kar örgütü olan devlet, aynı zamanda bu iktidar odaklarını daha fazla kan kapma amacıyla sürekli birbirleriyle çatışma içerisinde oldukları bir aygıttır. Sümerlerden bu yana yol-yöntemde değişikliklere uğramışsa da, çatışmanın muhtevası kendini her daim olduğu gibi sürdüre gelmiştir. Bu nedenle devlet içinde devlet, paralel devlet, derin devlet vb. tarzı oluşumun iktidar odakları tarzındaki tekel yapılanmasının kaçınılmaz bir gereği ve sonucudur. Çünkü iktidar tekelleri koalisyonunun söz konusu olduğu bir zeminde, şüphesiz varoluşsal olarak bir tekel diğerlerinin aleyhine olarak devlette daha çok pay sahibi ve mümkünse tamamen ele geçirerek bütünen devletin kendisi haline gelmek isteyecektir. Bu devletsel oluşumun doğasında yer bulan ve onun tüm yapısallıklarına yansıyan bir kanundur. Buna tarihsel bir örnek vermek gerekirse, yine bu noktada Nizamülmülk'e baş vurmak güncelle bağ kurmak açısından yararlı olacaktır. Nizamülmülk'ün dönemin veziri olarak devletin vergi gelirlerinden onda bir pay alması, kendine kölelerden 20 bine ulaşan özel bir ordu ve yine özel silah depoları kurması, devlet içinde devlet olmak değilse nedir? Bu konuda Suat Parlar'ın aktardığı şu anektod oldukça ironiktir: Devlet içinde asıl devleti simgeleyen Nizamülmülk'ün oğlu Şemsülmülk, Melikşah'ın Merv'e atadığı askeri komutanı görevden alır ve cezalandırır. Bunun üzerine Melikşah Tacülmülk aracılığıyla büyük vezine şu tehdidi gönderir; "Sen benim memleketimi istila ettin. Memleketimi oğulların, damatların ve kulların arasında öyle paylaştırdın ki, sanki sen saltanatta benim ortağımsın… Sen ne yetkiyle, fermanımız olmadan evlatlarına ülkeler ve kıtalar veriyor, istediğini yapıyorsun? İstermisin ki, önünden hokkanın ve başından sarığın alınmasını buyurayım?" Nizamülmülk'ün Melikşah'a cevabı şöyle olur; "Sultan benim saltanata ortak olduğumu bugün mü biliyor? Benim hokkam ile onun tacı birbirine bağlıdırlar. Ne zaman hokkayı kaldırırsa tac da kalkar."

Ortadoğu'da başlangıç, ahlaki-politik ve demokratik temeldedir

Uygarlık sisteminin çekirdeği olan devlet, anti-toplumcu özelliğiyle sadece toplumla değil, geliştirdiği ölçüsüz endüstriyalizmle doğayla, tabiatla da savaş halindedir. Komünal demokratik olan toplumsal yaşam alanına eşitsizliği, sömürüyü, mülkiyeti, hakimiyet ve tahakkümü yerleştirerek insan doğasına yönelik en büyük saldırıyı yapmıştı. "Kasap tarzı kültürel bütünlüğü parçalayıp doğrama hareketi" olarak ulus-devlet, ulusu bir cumhuriyet haline getirmenin ve demokratik toplum anlayışıyla buluşturmanın değil, özne-nesne ayrımına tabi tutarak kullaştırmanın ve modern köleliğe yatırmanın malzemesi, ham maddesi haline getirmiştir. Adı ister, Fars-Türk, ister Arap, Ermeni vb. olsun farketmez, her ulus devletle aslında ihanete uğramış, kendi olmaktan çıkarılmış, otantikliğini yitirdiği ölçüde de ruhunu ve bilincini kaybetmiş, sonuçta taklitten

ve tabeladan ibaret bir "ölü canlar" topluluğuna dönüşmüştür. Ulusların ulus-devletle karşı karşıya kaldıkları ihanetin bedeli, günümüzde çözümsüzlük, tıkanma, yozlaşma, çürüme, iç çatışma ve çözülme biçiminde tekrardan topluma ödettirilmektedir. Ulus-devlet olgusunun ulusun başına musallat ettirilmiş bir bela olduğu gerçeği, bugün her yönüyle daha iyi anlaşılmaktadır. Siyaset felsefeyi, tıkanmanın ve çözümsüzlüğün vuku bulduğu yerde çözümü başlangıçteki kurucu ilkelere dönüşte ve kurucu ilkeleri yenileyerek güncelleştirmekte bulur. Spinoza bunu, "dini cemaatlerin ya da devletlerin uzun süreli olabilmesi için gerekli olan, sık sık başlangıç ilkelerine uygun şekilde yenilenmelilerdir" tarzında ortaya koyarken, Machiavelli daha geniş bir perspektiften tanımlamayı tercih eden; "özgür bir siyasal yaşamın ön koşulu, belirli aralıklarla kurucu momentlere, başlangıca geri dönebilmektir; bu sayede sosyal ve siyasal düzen kendisini tazeleyebilir."

Öcalan'ın "Ortadoğu jeokültürünü, jeopolitikasına yansıtılmak durumundadır" vurgusunu da bu bağlamda değerlendirmek lazım gelir. Ortadoğu'da başlangıç, ahlaki-politik ve demokratik temeldedir. Kurucu ilkeler, bu temelleri üzerinden komünal ve konfederal değerler kapsamında oluşmuştur. O halde birbiri için yaşamanın, dayanışmanın temel yaşam felsefesi olduğu, kimsenin özne-nesne ayrımına tabi tutulmadığı, eşitsizlerin eşitliğinin sağlandığı, doğa ve onun tüm bileşenleriyle uyumluluğu görüldüğü komünal yaşam, esas kurucu ilke konumundadır. Bu durumda da kurucu ilkelere dönüş, ya da kurucu ilkelerin yenilenmesinden anlaşılması gereken, toplumun komünal ve demokratik özünün yeniden canlandırılmasıdır. Demokratik ulus inşasının Demokratik Ortadoğu Federasyonu'nun, Ortadoğu jeopolitikası haline getirilmesidir.

Demokratik Komünal Siyaset

Milliyeti ne olursa olsun, onlar devlet örgütleriyle varlarsa, biz de demokrasimizle var olacağız. Özellikle yerel demokrasiler en temel alanlarımız olmak durumundadır. Halkımız neredeyse orada demokratik ünitelerimiz olacaktır. Kabul edilince legal, kabul edilmezse yarı legal, illegal olmaya devam edecektir.

Abdullah Öcalan

İnsanı esaret ve kölelik buluşturan en temel etken, korkan bir zihne sahip olmasıdır. Zihinsel korkaklık diğer tüm korkaklıkların anasıdır ve devlet-iktidar yapılanmalarının toplum üzerinde kurdukları baskı ve tahakküm sonucunda oluşmuştur. Eğer bu, açığa çıkmış, somut bir gerçeklik ise demokratik siyasi bir varoluşun insan zihnini korkudan kurtarmayı yükümlenmeden kendini demokratik bir güç haline getiremeyeceğidir. Yaşam bu anlamda devletçi uygarlık güçleriyle demokratik komünal güçleri arasında geçen bir mücadeleler alanıdır. Zihniyet mücadelesi de bu mücadele alanlarından birisi ama en önemlisidir. Çünkü zihniyette başarı elde edemeyen, zihniyet değişimini gerçekleştiremeyen bir mücadelenin diğer alanlarda da başarı sağlamasının olanağı yoktur. Dolayısıyla demokratik komünal siyaset eşittir yeni dönemin paradigmasal zihniyeti demek yanlış olmayacaktır.

Komünü olmayanın demokratik komünal bir kimliği de olmaz

Yaşamı pozitif ederek hegemonyasına tehdit oluşturabilecek her şeyi yalnızlaştırmak ve etkisizleştirmek isteyen ulus-devlete karşı demokratik komünal siyaset, toplumuyla sürekli anlamlı bir başlangıç halinde olmayı ve direnişle yeni yaşam, özgürlük alanları oluşturmayı gerektirir. Bu da kolektif olanın, potansiyel olarak herkese yayılmayı, özgürlük, eşitlik ve demokrasi ortak paydasında buluşan tüm topluluk ve bireyleri bir araya getirmeyi ve yeniden kurmayı hedeflemesi demektir. Çünkü demokratik komünal siyaset, "yürüyen düşünce" olarak pratiğe ilişkindir; pratik sahada yürüyen ve oluşturulan ilişkilerin politik bir bedene kavuşturulmasıdır. Demokratik komünal siyaseti temsil siyasetinden ayıran en temel öge budur. Demokratik komünal siyaset, ilişkiler ve ittifaklar ve meclisler meydana getirmek onun varlık gerekçesidir. Bu, "yaşamın politikayı belirlemesi, mücadelenin ise yaşamın asli ilkesi olduğu" gerçeğinin altının çizilmesidir.

Yaşamın politikayı belirlediği ve mücadelenin yaşamın asli ilkesi haline geldiği bir yerde yaşamın

içinden çıkmış ve kendini demokratik siyasete adamış gerçek insanlara "insan sorumluluktur" anlayışıyla yola çıkanlara ihtiyaç vardır. Özgürlükçü bir demokratik siyasetin ciddiyetsiz, tereddütlü ve popülist kişiliklerle yürütülemeyeceği açıktır. Demokratik siyaset, demokratik siyaset kültürünü özümsemiş, onun düşünce, tarz ve üslubunu almış kadrolarla yürütülebilir. Ancak özümseme derken, kuşkusuz söyleme sığdırılmış sınırlı, tek boyutlu yaklaşımın aşılması ve düşüncenin bir yaşam tarzına dönüştürülmesinden söz ediyoruz. Düşünce, yapmak içindir neticede. Buna göre, toplumla içerisine girdiğimiz ilişki düzeyi ve oluşturduğumuz komünler bizim ne ölçekte demokratik bir kimliğe sahip olduğumuzun gösterenleri durumundadırlar. Komünü olmayanın demokratik komünal bir kimliği de olmaz. Burjuva demokrasisi örneği olan İsviçre'de her yurttaş, ekolojik, sosyal, siyasal vb. birden çok sivil toplum örgütüne üye olup aktif bir tarza toplumsal sorumluluklarının gereğini yerine getirmeye çalışırken, demokratik komünal siyaset yapma iddiasında bulunanların kendi sosyal, siyasal, eğitsel ve ekonomik komünlerini oluşturmamaları düşünelebilir mi?

Burada önemli olan, sadece çelişkilerin farkında olmak değil, çelişkiyle yüzleşmesini bilecek aşabilme yeteneğini sergileyebilmektir. Çözüm dediğimiz olgu bunun sonucunda açığa çıkar ve zaten bu sayede siyasi güç haline gelinir. Zira siyasal güç haline gelmek toplumsal sorun ve çelişkilere çözüm üretmekle mümkündür. Kendini belirli sınırlara hapsedip izole bir yaşam sürmek isteyenlerden siyasi güç olmalarını beklemek, en hafif deyimle siyaseti siyasetsizliğe mahkum etmektir. Demokratik komünal siyaset, böylesi bir kafa karışıklığını ve ciddiyetsizliği kaldırmayacak kadar sorumlu bir tutuma örgütlenmeye, dayanışmaya ve ortaklığa dayanır. İster birey ve ister örgüt, parti bazında olsun, ister Kürt veya farklı bir etnisiteden olsun, demokratik komünal siyasette her özerk topluluk bizim kendisi için yararlı olanı aradığı ölçüde, yani kendi komünal varlığında sürmeye çabaladığı ve bunu başarabildiği ölçüde demokratik bilinçle donanır ve siyasi güç haline gelir; buna karşın kendi komünal varlığında sürmeyi gözardı ettiği ölçüde de demokratik siyasal bir güç ve çözüm kaynağı olmaktan düşer. Ki bu düşüş, aynı zamanda mücadeleden ve özgürlükten düşüştür.

Ehmedê Xanî, "Her giya li ser koka xwe şîn dibe. / Her ot kendi kökü üzerinde yeşerir." derken, tarihsel ve varoluşsal bir gerçeğe gönderme yapar. İnsanın kökü de toplumsallığıdır ve toplumsallık demokratik komünal yaşam üzerinden köklenir. Köksüzlük ve köksüz değişim iddiaları neoliberal anlayışın korku ve düzensizlik politikalarıyla yalnızlaştırıp teslim almak istediği insana yönelttiği bir çarpıtmadır. Ulus-devlet cihazıyla tümden kuşatmayı ve varlığı varlık olmaktan çıkarıp bir "kişi artığı" haline getirmeyi, bunu da "değişim" birey olma" biçiminde sunmayı bir marifet sayar. Demokratik komünal siyasetin burada yaratacağı farkındalık içerisinde bulunulan zaman-mekan olgularını herhangi bir muğlaklığa terk etmeden, stratejik ve taktik olanı birbirinden ayırt etmesini bilmek ve öğretmek olacaktır.

Ulus-devlet siyaseti, kendini "cumhuriyet", "hukuk devleti" vb. kavramlarla süslese de, özünde cumhuriyet karşıtı ve her türden adaletsiz uygulamaların odağıdır

P. Freire'nin "Bir ayağımı sistemin içinde öteki ayağımsa sistemin dışında tutarak düşünmeye ve öğretmeye çalışıyorum. Elbette ki eğer sistem var olmaya devam ediyorsa sistemin tamamen dışında olamam… bu ikiliğin doğası nedir? Taktik bakımdan, hepimizin bir ayağı sistemin içinde; ve stratejik olarak hepimizin öbür ayağı sistemin dışında" tanımlaması, bu noktada uyarıcı bir işlev görür. Devlet ve demokratik komünalizm karşılaşmasında da, demokratik siyaset ve kadro taktik bakımdan ulus-devlet sisteminin içinde yer alsada, stratejik bakımdan sistemin dışındadır. Sistem içinde sistem dışı olanın inşası, kendini sürekli yeni alanlar üretmesi ve gerçek değişimi bu temelde örgütleyerek meydana getirmesidir. Bu bağlamda demokratik siyaset, oyun kurma işlevini üstlenmek ve kurucu akılla hayatın canlılık emaresi gösteren her alana yönelerek pratikleşebilmektedir.

Demokratik komünal toplum, uyuyan ve ancak özgür Kürtlük tarafından uyandırılmış olan bir gerçeklik, bir potansiyeller potansiyelidir. Bu potansiyelin siyaseti, "geleceği öngörmenin en sağlam yolu inşa etmektir" perspektifinden hareketle, olanı onaylamak ve yetinmek yerine olması gereken üzerine düşünmektir. Bunu yaparken sınıf kökenli demokrasilerin daraltıcı ve iktidarcı tuzağına düşmemek önemlidir. Demokratik komünal siyasetin temel farklılıklarından biri de herhangi bir sınıfın damgasını taşımamasıdır. Yaşam bir bütün olduğuna göre, toplumsal varoluşu da bütünlük içerisinde ele almak ve her bir parçasını demokrasinin potansiyel bir üreticisi olarak değerlendirmek olması gerekendir. Marcuse'nin demesiyle "İster azınlık ister çoğunluk, farklı dil, din, etnisite ve ulusallıkları ne olursa olsun, tüm toplumsal kesimlerin aynı ifade ve örgütlenme özgürlüğünün ve bireysel halkların devlete karşı güvenceye alınmasını" sağlamak, demokratik komünal siyasetin görevidir. Ulus-devlet siyaseti, kendini "cumhuriyet", "hukuk devleti" vb. kavramlarla süslese de, özünde cumhuriyet karşıtı ve her türden adaletsiz uygulamaların odağıdır. Dolayısıyla çözümün değil çözümsüzlüğün ve sorunları ağırlaştırarak katmanlaştırmanın kaynağıdır. İki Yüzyıllık tarih bu gerçeği fazlasıyla göstermiş ve göstermektedir. Toplumsal işlerin ve sorunların sahibi toplumun kendisi olduğuna göre, çözüm yine ifade ve örgütlenme gücüne kavuşarak özgürleşen toplumdan gelecektir. Demokratik komünal siyasete düşen sorumluluk, toplumuyla aynı havayı ve mecrayı soluması, politik misyonu topluma örgütlülük ve inisiyatif kazandırma temelinde kullanmasıdır.

Xanî'nin özlemini duyduğu devlet ütopyasına rağmen, Mem û Zîn eseri aslında iktidar-devlet aklıyla demokratik komünal kültürün çatışmasını anlatır. Zîn, Mîr olan babasına yönelik geliştirdiği vasiyetnamesinde kendi için herhangi bir şey istemezken, toplumu için eşitlik, özgürlük ve adalet talep etmekte, "köpeğin ve yük eşeğinin bile yiyeceğini hazırla" diyebilecek kadar insan varlığı dışındaki canlıların da haklarını gözetmektedir. Mem'in tutumu da benzer tarzdadır. Zindanda ölüm döşeğindeyken, Mîr'in huzuruna çıkıp af dilemesi karşılığında bırakılacağı bildirildiğinde, cevabı hiçbir tereddüte yer bırakmayacak açıklıkta ve netliktedir. "Ez naçim hezreta çu Mîran, ez nabim bendeyê esîran". İktidar hastalığının esir aldığı Mîrlerin huzuruna çıkmayacağını ve onlara kulluk yapmayacağını belirtir. İkisinin de tutumu ideolojik direniş temelindedir. Ancak ideolojik direnişi tamamlayacak ve başarıyla taçlandıracak bir politik güç haline gelememeleri, Beko'nun-iktidar devlet aklının hileleriyle baş edememeleri aşklarının en büyük açmazını oluşturur. Bir anlamda Nizamülmülk'ün Kürt tasviri olan Beko ise, tam bir iktidar-devlet aklını temsil etmektedir. Kurduğu fitne fesat tuzağı ve geliştirdiği oyunlar, hep parçalamaya ve ayrıştırmaya dönüktür. Mîr'in yerine geçmeyi hedeflese belki de Xanî'nin hayalini gerçekleştirecek ve Kürtleri devletle buluşturacaktır. Fakat bunu yapmaz, bunun yerine Kürdün Harpagos versiyonunu adeta tekrarlar.

Nihayetinde Mem û Zîn'in aşkı, toplumsal iyiyi, güzeli, doğru ve özgür olanı hedefleyen gerçek bir aşktır. Ancak politik güç olma başarısını sağlayamadığından aynı zamanda yaralı, yenilgili ve intihara yönelmiş, sonuçsuz kalmış bir aşk olma özelliğini de taşımaktadır. Başarısız ama soylu bir direnişin trajik kişilikleri olarak hafızalarımıza kazınmaları da bu nedenledir. Tarihsel anlatı da böyle değil midir zaten? Kürt'ün asaleti, mertliği ve savaşçılığı her araştırmacı tarihçinin konu edindiği ve dillendirdiği bir husustur. Fakat bu husus, her daim diğer bir hususla, "Kürt tarihinin genel yasası" olarak adlandırılan bölünme ve direniş liderinin en yakındakinin ihanetiyle birlikte işlenir bu bir kader midir? Değildir. Sadece Kürtlere mahsus, işleyen bir yasa ve diyalektik midir? O da değil. Baskı ve sömürü altına alınmış her toplumsallığın, direniş ihaneti alt edene kadar deneyimlemek durumunda kaldığı sancılı ve acı verici bir süreçtir. Demokratik komünal siyaset, işte bu ihanet aklını kuşanmış Bekolara karşı Mem û Zîn'leri çoğaltmak ve harekete geçirmek için vardır. Öcalan, "Yeni Mem û Zînlerin yaratılması, güncelleştirilmesi gerekir" derken kastettiği de budur. Politik örgütlülük düzeyini komün ve meclislerle tüm topluma yaymış, böylece yenilgi ve intihar kişiliğini aşmış, başarı çizgisindeki pratiği ve inşa yeteneğiyle 21. Yüzyıla damgasını vuran Mem û Zînler!

Yaşamı göze almak başka bazı şeyleri gözden çıkarmakla mümkün olduğuna göre, sahte aşk ağlarını bir tarafa bırakarak, tıpkı Mem û Zîn gibi özgürlük aşkıyla hayata tutunmak ve özgürlük aşkı için mücadele etmek en değerli varoluş biçimidir. Kavlimiz şu olsun; Mem û Zîn'e bağlılık, Beko'ya lanet!

İçindekiler İçin Tıklayınız..

Türk Tipi Laiklik ve Araçsal İslam

Savaş Dede

1923 yılında kurulan Cumhuriyet rejiminin din ya da İslam temelli bir rejim olmadığı açıktır. Fakat "dinin devlet işlerinin dışında tutulması" anlamında -başından beri- laik olmadığı da ortadadır. Çünkü kurucular, dini siyasetin dışında tutmayı değil onu araçsallaştırmayı amaçlamıştı ve bu araçsallaştırma da en temel haliyle dış politikada manipülasyona, iç politikada ise "tek tip vatandaş" yetiştirmeye hizmet etmekteydi. Başka deyişle İslam, politikanın dışına atılmamış "millileştirilmişti".[1] Bu anlamda kurucular Türk tipi bir modern devlet kurmayı, "çağdaş bir İslam Türklüğü"[2] oluşturmayı hedeflemişti.

Modern devletin 500 yıllık bir tarihi olduğunu, Türk devletinin ise henüz kurulduğunu dikkate aldığımızda bugün binlerce yıllık bir tarihi olduğunu bildiğimiz din karşısında modern-ulus kimliğinin galebe çalması çok zordu. Dinin bir toplumsal kurum olarak gücü ve İslam'ın dinsel evrimin "en mükemmel" formlarından biri olduğu dikkate alındığında araçsallaştırmanın dini kontrol altına almayacağı ve dinin amaç haline dönüşeceğini tahmin etmek güç olmazsa gerektir. Laiklik yeni Türkiye için milli kimlik karşısından fırsat maliyet oluşturmaktaydı ve aslında dinin politik gücünü ve onu yaratacağı riskleri öngörebilecek siyasi zekaya sahip Kemalist kadro, Türk ulus kimliğinin güçlü kılmak için laiklikten ödün vermişti. Çünkü din her ne kadar laiklik için risk oluştursa da "bizlik" ya da aidiyet duygusu yaratma açısından kolay vazgeçilebilecek bir kurum değildi.

Türk devletinin kurucularının, özellikle Mustafa Kemal'in "var olan kurumları radikal bir biçimde ve tamamen ortadan kaldırıp yerine yeni kurumları getirme" anlamında "devrimci" olduğu açıktır. Dönemin modernist müdahaleye çok uygun olduğu, Türk modernleşmesinin Jön Türk hareketiyle çoktan başladığı bilinse de yeni Türk devletinin politik karakteri Mustafa Kemal öncülüğündeki radikal müdahalelerle şekillenmiştir. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması, Latin harflerinin kabulü gibi bir dizi hukuksal değişikliğin yanı sıra "Milli Mücadele"nin birçok komutanının tasfiye edilmesi gibi radikal kararlar alan Mustafa Kemal'in dinin sosyolojik gücünü yadsıyamamasından dolayı "milli İslam"ı inşa etmeye çalıştığını söylemek bu tarihsel olguları inkar etmekle aynı anlama gelmektedir. Daha sonra "Devrim Kanunları" olarak adlandırılacak bir dizi değişiklik ile "Osmanlıcı" kadronun tamamen etkisizleştirilmesi birçok alanda Osmanlı mirasından radikal bir kopuşun göstergesidir. Fakat bu kopuşun daha çok siyasetin çıktıları ya da "üst kurumları" ile ilgili olduğunu, siyasal kurumların girdilerinin ya da "altyapılarının" yeni döneme göre şekillendirildiği ve Türk-ulus kimliğine uygun hale getirildiği söylenebilir. Bu anlamda Ziya Gökalp'in yeni devletin karakterini gösteren ve belirleyen ünlü üçlemesi -"Türk milleti, İslam ümmeti ve Batı medeniyeti"- önemlidir. Çünkü siyasetin yönetim kademesi keskin bir şekilde Osmanlı kurumlarından ayrı şekillendirilmişse de yeni devletin ideal vatandaş kimliği bu üçleme çerçevesinde oluşturulmaya çalışılmış ve aslında Osmanlı mirasından faydalanılmıştır. Ziya Gökalp, kendi cümleleriyle Türklük ve İslamlığın Osmanlı ile olan ilişkisini şu şekilde belirtmiştir: "Türklük akımı Osmanlılığın rakibi olmak şöyle dursun, hakikatte en kuvvetli yardımcısıdır. …Türklük kozmopolitliğe karşı İslamiyet ve Osmanlının hakikî dayanağıdır".[3]

---

1 Feroz Ahmad, 'Islamic Reassertion in Turkey', Third World Quarterly, 10.2 (1998), 750–69.

2 Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muassırlaşmak (Ankara: Akçağ, 2010), p. 17.

3 Gökalp, p. 14.

Kozmopolitlikten-Gökalp'indeyimiylebeynelmilellik-[4] kasıt ise başta Osmanlı sınırları içerisindeki Türk ya da Müslüman veya Türk-Müslüman olmayan kesimlerin yarattığı "risk"tir. Risk olarak görüldüklerinden, kimlik oluşturma süreçlerinde de farklı sınıflar ve farklı etnisiteler "makbul kimlik"e olan mesafeleri ölçüsünde etkilendiler. Bu anlamda asli-kurucu kabul edilen Türk-Müslüman kimliğe sahip kesimler yeni rejimin "ötekisi" olmaktan kurtulmuşken[5] gayr-i Müslimler yeni devlet için "tehdit" oluşturamayacak şekilde kıyıma maruz bırakılmıştı. Ayrıca burada Türklüğün sınıfsal bir hiyerarşi içerisinde makul karşılandığı, İslamlığın da radikallikten uzak, Hanefi mezhebe referans verdiğini belirtmek gerekir.

Dinin politikacılar tarafından giderek daha fazla araçsallaştırılmasının yarattığı felaketler Osmanlı'nın son dönemlerinde iyice artmıştır

Hanefi mezhebinin yapı gereği modern Türk devletinin yapısına ne kadar uygun olduğu başka bir tartışma ve yazı konusudur. Fakat belirtmek gerekir ki onun yeni devletin "makul kimlik"inin bileşenlerinden biri olması çok daha eskilere dayanmaktadır. Osmanlı'nın kurtuluşu için önerilen üç temel siyasi çareden biridir Hanefi İslamlığı. Türk-İslam kimliği belli bir mezhep çerçevesinde oluşturulduğu için Osmanlı'nın son dönemlerine damga vuran ve çoğunlukla etnik karakter gösteren iç çatışmalar sadece Müslim-gayr-i Müslim ayırımını değil, Müslümanlar arası mezhep ayrılıklarını da derinleştirmiştir. Türk modernleşmesinin uzun bir süredir zorunlu veya gönüllü asimilasyonla homojenleştirmeye çalıştığı kesimler de bu tehdidi, öncelikle mirleri bastırmak için öne çıkarılmış "İslam kardeşliğinin"[6] kendileri için yaratacağı sorunları, Türklüğün temel ideoloji olarak iyice açığa çıktığı 1908'in çok öncesinde fark etmişlerdi.

Bu noktada, Kürt ayaklanmaları içerisinde belki de Kürt milliyetçi karakterini en açık ifade eden[7] 1880'lerdeki ayaklanmanın önderi Ubeydullah Nehri'nin Britanya misyonerine yazdığı ve Kürtlerin sadece milletçe değil dinsel bakımdan da Osmanlı'dan ayrı olduğunu söylediği mektup önemlidir. Zira mektup bir yandan o dönemki ulus kimliğinin dinsel bir form içerisinde şekillendiğini gösterse de öte yandan dinin politik bir araç olarak daha fazla kullanılmasının "öteki kimlikler" için doğuracağı sonuçları da önceden görür gibidir. Nehri mektubunda, Kürtlerin sadece gelenek ve görenek açısından değil dinsel inanış açısından da hem Türklerden ve Osmanlıdan hem de Pers ve Kaçarlılardan farklı bir millet olduğunu vurgulamakta[8] böylece Kürt toplumunu da dışarıdan gelecek dinsel manipülasyona karşı korumaya çalışmaktaydı.

Dinin politikacılar tarafından giderek daha fazla araçsallaştırılmasının yarattığı felaketler Osmanlı'nın son dönemlerinde iyice artmıştır. Modern dönemin en büyük trajedilerinden biri olan Ermeni Soykırımı'nın etkili toplumsal motivasyonunun din olduğu dikkate alındığında ve bu soykırım planının aslında Kürtler için de benzer "çözüm reçetesi"ne sahip İttihat ve Terakki tarafından hazırlandığı göz önünde bulundurulduğunda, İttihatçı geleneğin devamı konumundaki Türkiye Cumhuriyeti kurucu kadrosunun dini politik araç olarak kullanmaya devam ettirmesi şaşırtıcı olmazsa gerek. Bu anlamda, Ermeni Soykırımı'ndan alınan tecrübeyle hazırlanan ve 1917'de açığa çıkan, Kürtleri küçük gruplara bölüp ülkenin batısına sürerek Kürtlerin yaratacağı "tehlikeleri" ortadan kaldırmayı planlayan[9] İttihatçı planla Takrir-i Sükun arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

4 Gökalp.

5 Türk-Müslüman kesim de ulus-devletleşme sürecindeki baskıdan nasibini almıştır. Fakat bu baskı onların kimliklerinden dolayı değildir.

6 Martin Strohmeier, Crucial Images in the Presentation of a Kurdish National Identity: Heroes and Patriots, Traitors and Foes (Leiden: Brill, 2003), p. 13.

7 Robert W. Olson, The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-1925 (Texas: University of Texas Press, 1989), p. 1.

8 David McDowall, A Modern History of the Kurds (London; New York: I.B. Tauris, 2005), p. 53.

9 McDowall, p. 105.

Kürdistan'da belli nüfuza sahip olup sürgüne gönderilen -Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde- kesimlerin başında dini liderlerin olmasının temel nedenlerinden bir bu önderlerin Kürdistan'daki temsil kabiliyetleri ve dinsel otoritenin merkezîleşmesine engel olmalarıdır. Kürt mirliklerinin ortadan kaldırılmaya başlanmasıyla bölgede oluşan otorite boşluğunu dini liderleri destekleyerek doldurmaya çalışan ve bu amaçla bölgedeki tarikatlaşmayı destekleyen Osmanlı'nın bu planları Kürdistan seyitlerinin milliyetçi hareketlere önderlik etmeleriyle ters etki yaratmaya başlamıştır. Benzer bir sonucu Hamidiye Alayları deneyiminde de gören Osmanlı hükümeti, son dönemlerine doğru -özellikle İttihat ve Terakki döneminde- Kürtlerin yerel otoritelerini ortadan kaldırmaya yönelmiş ve bunu da Kürt liderlerini savaş cephelerine göndermek, sürgün etmek veya doğrudan katletmek yoluyla gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Diyanet, dinin millileştirilmesi ve dinsel pedagojinin tek bir elde toplanması için atılan en önemli adımlardan biridir

İttihat ve Terakki'nin tek kimlik yaratma projesinin "Cumhuriyet dönemi" kurbanları çoğunlukla Aleviler, Kürtler ve onların önderleri olmuştur. Çünkü Ankara hükümeti, her ne kadar Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı'nın enkazıyla mücadele etmiş olsa da bir o kadar da Osmanlı döneminde İttihat ve Terakki'nin yaptığı etnik ve dinsel kıyımlardan da faydalanmış; "milli mücadele"yi daha homojen bir demografik yapı içerisinde yürütme imkanı bulmuştur. Başka deyişle gayrimüslim nüfusun önemli oranda soykırıma uğratılması Kürtleri ve Alevileri Ankara hükümetinin en önemli kimlik sorunu haline getirmiştir. Bu anlamda plebisitin Ankara hükümetinin en önemli diplomatik argümanlarından ve araçlarından biri olmasına şaşmamak gerektir. Özellikle Lozan süresince plebisitin sürekli bir çözüm önerisi olarak sunulması, bazı Kürt kesimlerinin ortak mücadeleye ikna edilmesinden ama daha çok yaratılan homojen kimliğe olan güvenden kaynaklanmaktaydı.

Ulus kimliğinin dinsel karakterinin Lozan Antlaşması'yla "uluslararası güvence"ye alındığı söylenebilir. Zira Lozan'da azınlık tanımı dinsel temelde yapılmış, bu nedenle de azınlık olma durumu Müslüman olup olmamaya bağlı olarak güvencelere bağlanmıştır. Vatandaşlık tanımının net bir şekilde Türk olarak belirlendiği 1924 Anayasası ise Lozan'ın verdiği güvenceyle sorunların belli kanunlar yoluyla "içeriden" yani Türkiye'nin tamamıyla kendi iç hukuku çerçevesinde çözmesinin en temel dayanağı olmuştur. İç hukuk açısından Türk ulus-kimlik inşasının Cumhuriyet dönemi içerisindeki en önemli mihenk taşlarından biri de 3 Mart 1924 günü çıkarılan kanundur. Kanunun çıkarılma amacı açıktır: Tek tip vatandaş yetiştirme.[10] Bu amacı gerçekleştirmek için de Maarif Vekâleti bünyesindekiler dışında eğitim-öğretim faaliyeti yürüten kurumların kapatılmıştır. Bunun Kürtler ve Aleviler için anlamı eğitim ve sosyal faaliyet imkanlarının tümüyle ellerinden alınmasıdır.

Resmi tarih anlatısı, medrese gibi kurumların sadece dinsel eğitim verilen ve modernizme karşı gerici bir kurum olduğunu ve bu nedenle kapatıldıklarını anlatırken çoğu okuyucu da onların özerk yapısını, Kürdistan'daki en temel eğitim kurumu olduğunu görmezden gelir. Medreselerin çağdaş eğitim ihtiyacına cevap vermekte yetersiz kaldığı doğrudur ve bunu fark eden çoğu Kürt aydını da medreseleri modernize edip onların özerk yapısını korumayı ya da yerlerine kurulacak ve Kürtçe eğitim verecek kurumlar koymayı hedeflemiştir. Bu noktada, günümüzde bile Türkiye'deki siyasal İslam'ın fikir babası gibi lanse edilen ve Kürtlüğü hiç ön plana çıkarılmayan Said-i Kurdi'nin çabaları önemlidir. Said-i Kurdi'nin "Doğu'da aşiretlerin perişan halini gördüm… Herkes biliyor ki o bölgelerdeki yarı göçebe vatandaşların kaderi ulema'nın elindedir. Beni başkente gelmeye sevk eden neden de buydu"

---

10 TBMM, 'Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 22. Dönem 2. Yasama Yılı 95. Birleşimi', 2004 <https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P4=11985&P5=B&web_user_id=15716296&PAGE1=22&PAGE2=22>.

dediğini aktaran McDowall, onun medreseleri hem dini hem de seküler eğitim verecek bir kuruma dönüştürmek için İstanbul'a geldiğini ve bundan dolayı da padişah tarafından "ayrılıkçı" olarak kodlandığını söylemektedir.[11] Ayrıca Jîn Dergisi çevresinin de o dönem Kürtçe bir Latin alfabe arayışı içerisinde olduğunu da belirtmek gerekir.[12] Kısacası eğitim kurumlarının seküler ve modern şekilde yeniden dizayn edilmesi fikri sadece Cumhuriyet'in kurucu kadrolarının değil o dönemki farklı aydın gruplarının çoğunun fikriydi. Fakat Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla beraber farklı kimliklerin farklı dillerde eğitim yapma imkanı da, bunun yapılacağı kurumlar da ortadan kaldırılmış oldu. Bu değişiklikle beraber aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı da kuruldu. Diyanet, dinin millileştirilmesi ve dinsel pedagojinin tek bir elde toplanması için atılan en önemli adımlardan biridir. Diyanet ile birlikte din hem kontrol altına alınmış hem de kısıtlı alanlarda çok daha etkili bir şekilde kullanılması sağlanmıştır. Atatürk Ansiklopedisi'nin güncel sayfasında da yazdığı gibi tekke ve zaviyelerin kapatılması ve Diyanet'in kurulmasındaki temel amaç dine ilişkin farklı yorumları tek elden toplamak, yani dini merkezileştirmekti.[13]

Merkezileşmenin, aslında tek tipleştirmenin, sosyal hayatlarını felç ettiği kesimlerden biri de Alevi toplumuydu. Zira Aleviliğin toplumsal örgütlenmesinin bütünlüğü, örneğin dedeliğin dinsel ve hukuksal bir makam olduğu düşünüldüğünde eğitim kurumlarının yanı sıra toplumsal örgütlenmenin de hedef alındığı görülmektedir. Bu anlamda 1924'ten başlayıp 1938'e kadar devam eden başkaldırıların ruhani önderlerinin çoğunlukla şeyhler ve seyitler olması da resmi ideolojinin bu kurumların toplumsal rolünü yadsıyıp sadece dinsel yönüne vurgu yapması da tesadüf değildir.

Özellikle Şeyh Said Ayaklanması gibi, ırkçı-milliyetçi ideolojiye karşı tepkinin doruğa ulaştığı Kürt başkaldırıları ve Kürtlerin Türk ulus kimliğinin reddi, çoğu tarih kitabında genel olarak dinle ve hilafetin kaldırılmasıyla ilişkilendirilir. Fakat gerek 1924 Anayasası ve gerekse "Devrim Kanunları"nın getirdiği düzenlemeler tek bir ulus kimliği dışındaki bir toplumsal yaşamı imkansız kıldığı için bu ayaklanmalar en başta buna bir tepki, "öteki kimliklerin" toplumsal varlığının meşru müdafaa çabasıdır. Başka ifadeyle ulus-devlet kimliğinin yarattığı kriz doğal olarak "öteki"leştirilen kesimlerde tepkiye yol açmıştır.

Bugün Türkiye'de siyasal İslam'ın bütün hukuksal kurumları etkilediği, dinsel cemaat ve tarikatların politikanın en temel belirleyenleri konumuna geldiği bir sürece girilmiştir

Bu dönemdeki Kürt ayaklanmalarının işgal karşıtı bir tepki olduğu açıkken, devlet bunları farklı şekillerde kodlama yoluna gitmiştir. Örneğin Şeyh Said Ayaklanması uluslararası alanda İslamcı, anti-modernist bir hareket ve eşkıyalık faaliyeti olarak gösterilirken -ki benzer bir söylem dönemin çoğu Kürt ayaklanması için kullanılmıştır-[14] iç politikada halen "İngiliz işbirlikçiliği" olarak tanımlanmaktadır. Bu yolla devlet dış politikadaki modernist ideolojinin etkisinden faydalanırken, iç politikada ise ayaklanmayı "gâvur işbirlikçiliği" olarak gösterip Kürt hareketlerini anti-İslamcı olarak gösterme yoluna gitmiştir.

İslamcılığın öteki kimliklere karşı iç politikada manipülasyon aracı olarak kullanılmasının belki de en açık örneği Dersim Soykırımı'nın yansıtılma biçimidir. Henüz bir ayaklanma olup olmadığı tartışması olan bu süreçte -özellikle Kasım 1937'de- birçok Alevi önderini katleden devletin en önemli manipülasyon aracı ise Seyit Rıza'nın "Ermeniliği" ile ilgili haberlerdir. Not düşmek gerekir ki Dersim bölgesinde Ermeni ve Alevi kesimin uzun bir süre

11 McDowall, p. 93.

12 Mehmet Emin Bozarslan, 'Haydarîyên Gîştî Dî Heqê Kovara "Jîn" Da: Tîpên Erebî', Jîn, 1 (1985), p. 6.

13 Ali Güler, 'Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması', Atatürk Ansiklopedisi (Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2020).

14 Mesut Yeğen, 'The Turkish State Discourse and the Exclusion of Kurdish Identity', Middle Eastern Studies, 32.2 (1996), 216–29.

beraberce yaşadığı ve hatta belli günlerde dinsel mekanları ortak kullandığı zaten bilinen bir durumdur. Fakat 1930'lara gelindiğinde bölgede politik bir varlık sergileyecek Ermeni kitleden bahsetmek çok zordur. Devletin Ermeniliği ön plana çıkarması ise tamamen Müslüman kesimi Dersim'deki soykırıma ikna etme çabasının bir ürünüdür.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk birkaç yılında çıkarılan yasalara, yapılan hukuki düzenlemelere ve yaşanan birkaç olaya bakıldığında dahi devletin dini tamamen dışarıda bırakacak şekilde yapılandırılmadığı anlaşılacaktır. Tam tersine din kontrol altına alınmış ve Türk ulus kimliğinin oluşum sürecinde etkili bir şekilde kullanılmıştır. Yani Mustafa Kemal ve ekibi Türkiye'yi tam laik bir ülke yapma amacı gütmüşlerse de İslam'ın araçsallaştırılması daha önemli görülmüştür. Bu anlamda da İslam, Türk ulus kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmüş ve öyle kalmaya da devam etmiştir. Başka deyişle seküler hayat özellikle Kürtlerin asimile edilmesinin kurbanı olmuştur.

Türkiye, dini siyasal bir araç olarak kullanmanın yarattığı sonuçlarla belki de ilk defa 1950'li yıllarda Demokrat Parti (DP) iktidarı döneminde karşılaşmıştır. Dinsel söylemin özellikle 1955 ve sonrasında tüm siyasal ve ekonomik sorunların üzerini örten en temel perde haline getirildiği ve dinci-milliyetçi saldırganlığın özellikle İstanbul'da pogroma dönüştüğü bu dönemden çıkış, askeri-bürokratik darbeyle olmuş; fakat Kemalist olan darbeci grup, İslamlaşmanın toplumda yarattığı avantajlardan faydalanmaya devam etmiştir.[15] Çünkü gerek DP dönemi ve gerekse sonrasında İslam, sol hareketlerle mücadelenin aracına dönüşmüş ve "anti-komünist mücadele"nin en önemli meşruiyet aracı olarak kullanılmıştır.

Türkiye'nin yeşil kuşak projesinin en önemli öznelerinden biri olduğu ve Türk-İslam sentezinin "komünizmin ve Kürtçülüğün" en temel kalkanı olarak resmi ideoloji haline dönüştüğü bir dönemde yapılan 12 Eylül 1980 Darbesi'nin İslamcı bir tona sahip olması elbette sürpriz değildir.[16] Fakat her ne kadar İslam Türkiye'de, milliyetçi siyasetin ve ötekileştirmenin bir aracı olarak kullanılagelse de kuruluştaki "radikal İslamcılığa" müsamaha gösterilmemesi ilkesi 2000'lere kadar korunmuştur. Ama AKP iktidarıyla beraber bu ilke de aşınmış ve bugün Türkiye'de siyasal İslam'ın bütün hukuksal kurumları etkilediği, dinsel cemaat ve tarikatların politikanın en temel belirleyenleri konumuna geldiği bir sürece girilmiştir. Bu noktada muhalif olan veya AKP'nin dışlayıcı söylemiyle muhalif konumuna getirilen siyasal çevrelerin Cumhuriyet tarihindeki devlet-İslam dayanışmasına ilişkin herhangi bir eleştirel değerlendirme yapmaması, konuyu sadece Kemalizm/laiklik-şeriatçılık çerçevesinde tartışması, Türkiye'deki toplumsal yaşam için de gelecek vadetmekten uzaktır.

15 Ahmad.

Yararlanılan Kaynaklar:

- Ahmad, Feroz, 'Islamic Reassertion in Turkey', Third World Quarterly, 10 (1998), 750–69
- Bozarslan, Mehmet Emin, 'Haydarîyên Gîştî Dî Heqê Kovara "Jîn" Da: Tîpên Erebî', Jîn, 1 (1985)
- Gökalp, Ziya, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muassırlaşmak (Ankara: Akçağ, 2010)
- Güler, Ali, 'Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması', Atatürk Ansiklopedisi (Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2020)
- McDowall, David, A Modern History of the Kurds (London ; New York: I.B. Tauris, 2005)
- Olson, Robert W., The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-1925 (Texas: University of Texas Press, 1989)
- Oran, Baskın, '1980-1990: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2, Dönemin Bilançosu', in Türk Dış Politikası. Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, ed. by Baskın Oran (İstanbul: İletişim, 2010), pp. 9–33
- Strohmeier, Martin, Crucial Images in the Presentation of a Kurdish National Identity: Heroes and Patriots, Traitors and Foes (Leiden: Brill, 2003)
- TBMM, 'Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 22. Dönem 2. Yasama Yılı 95. Birleşimi', 2004 <https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P4=11985&P5=B&web_user_id=15716296&PAGE1=22&PAGE2=22>
- Yeğen, Mesut, 'The Turkish State Discourse and the Exclusion of Kurdish Identity', Middle Eastern Studies, 32 (1996), 216–29

İçindekiler İçin Tıklayınız..

16 Baskın Oran, '1980-1990: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2, Dönemin Bilançosu', in Türk Dış Politikası. Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, ed. by Baskın Oran (İstanbul: İletişim, 2010), pp. 9–33 (p. 21).

Devlet Artı Demokrasi*

Fikret Çalağan

Devlet ve toplum (demokrasi) tarihsel ve güncel olarak üzerinde en çok tartışma yürütülen kavramlar olmalarına rağmen pozisyona ve devlete biçilen göreceli anlama göre tanımlanan ve en çok kafa karışıklığının da yaşandığı kavramlardır. Ancak devlet ve toplum sadece birer kavram değil, toplumsal tarihi ve bu toplumsal tarihin mücadele yoğunluğunu ifade etmektedir. Sadece toplumlar arası ilişkiyi değil aynı zamanda doğa ile kurulan ilişki ve çatışma/mücadeleyi anlatmaktadır. Bu kısa girişle birlikte öncelikle bu ikiliye biçilen anlam ve kurulan ilişkileri ifade ederek güncelde yaşananları anlamaya çalışmak ve durduğumuz yeri tanımlamaya ihtiyaç vardır. Bu aynı zamanda nasıl bir yaşamın ve mücadele hattının da kurulacağını ifade etmektedir.

Devlet, topluma karşı egemenlik ilişkilerinin iktidar yoğunluğuna göre biçim aldığı haldir. En yoğunlaşmış hali ise ulus-devlettir. Toplum ve onun yaşamsal eylem hali, var olma hali olan demokrasi ise toplumun doğa ile birlikte kendini gerçekleştirme, genel anlamda ise devlet dışı kalmış ya da devlete/iktidara karşı toplumun var olma ve kendini savunma hali olarak ifade edilebilir.

Toplumun gelişim sürecini sakatlayan devlet; yaşamımıza, zihnimize sirayet edişinden kaynaklı olarak geçmişte ve günümüzde en çok kullanılan kavram olmasına rağmen, en az tanınan ve tanımlanan kavramdır. Bu durum devlete olması gerekenden başka anlamlar yüklenmesine neden olduğu için doğal olarak devletle kurulan ilişkilerde bir muğlaklığa yol açmıştır. Egemenler açısından egemenlik/tahakküm aracı olan devletin toplum nezdinde anlaşılmamış olması, büyük avantajlar sağlamaktadır. Bizzat sorunların kaynağı olan devletin, sorunların çözüm alanı olarak değerlendirilmesi, devletin varlığının da bir zorunluluk gibi algılanmasına neden olmaktadır.

Düzenin, güvenin ve özgürlüğün sağlanması için devlet kendi varlığının zorunluluğunu salık vermektedir. Devletin zorunluluğu bazı düşünürlerin ; insan soyunun mükemmelleşmesi için devlet şarttır(Lasalle), insanın bencil ve rekabetçi oluşundan kaynaklı insan insanın kurdudur, bunun için güçlü bir denetleyiciye ihtiyaç vardır (Hobbes) şeklindeki söylemleriyle sürekli olarak pekiştirilmiştir. Kötü insanların da yaşaması için iyi bir devlete ihtiyaç vardır. İyi insanlar ile devlet toplumu iyi yapar; denilerek toplumsal mühendislik aklıyla devletin değerini ifade etmişlerdir.

Tarihsel olarak toplum organize olmuş bu kötülüğe karşı kendini savunmak için direnişini sürdüregelmiştir. Toplumun kendini savunmak ve var olmak için sürdürdüğü mücadele ve direniş hattı demokrasi olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal tarih bir taraftan devlet ve iktidarın sürekli olarak toplumu sömürüye tabi tutmak için sürdürdüğü savaş, işgal ve gasp iken öbür taraftan ise toplumun kendini korumak ve varoluşunu sürdürmek için geliştirdiği direniş hattıdır. Tarih tam da devlet ve toplum/demokrasi arasındaki iki hattın mücadelesidir. Bu aynı zamanda günümüzde yaşanan mücadelenin tarafları açısından geleneği temsil etmektedir. Tarih bu bütünlükle okunmadığı takdirde devletin toplum karşıtı özelliği görülmediğinden sosyalizm/toplum adına yola çıkanlar da yeni bir toplum inşası için devleti temel araç olarak görmektedir. Her ne kadar devlet araç denilerek geçici bir süreç olarak görülse de bu

durum iktidara bulaşılması ile birlikte en katı yapıya dönüşebilmektedir. Alfred Doblim'in ifade ettiği gibi "devleti ele geçirirsen, o senindir, sen de onunsundur ve artık sen yoksundur. Böylelikle devletin toplum karşıtı olan tarihsel mirası devralınmış olunur." Öz olarak ifade edersek sosyalizm ve toplum; devlet tarafından organize edilemez. Ancak toplulukların özgür birliktelikleri ile var olur.

Devlet ; devletçi sosyalistlerin ifade ettiği gibi;

"**a**-Sınıf çatışmasını ya susturmak, ya da dengede tutmak değildir. Ağır basan yanı olarak dile getirilen sınıfsal baskı aracı kavramı da pek geliştirici değildir.

b-Kaos halinin ortadan kaldırılması hiç değildir. Güvenlik, düzen ideaları gerçeği ifade etmekten uzaktır.

c-Sorunların, hedeflerin çözüm alanı ise hiç değildir. Tersine sorunları kangrene, krize sokma ve sürdürme platformudur.

d-Tanrısallıklarla, kutsallıklarla ilişkisi ise sadece mitolojiktir, ideolojiktir.

e-Ulusun, dinin, kültürün oluşturucu, yönetici gücü olarak da hiçbir şey ifade etmez."(A.Öcalan)

Sosyalizm için yola çıkanlar, inşa yerine karşıtlıklar üzerine yol yürüdüklerinden farkına varmadan demokrasi yerine devleti tercih eder hale geliyorlar. Daha az devlet-daha çok toplum hattında ilerlemesi gereken sosyalizm, devlet sosyalizmi eliyle; liberallerin daha az devlet söylemine karşıt olarak otoriter devleti geliştirmiştir. Ekonomik eşitlik için daha çok devlet denilmiş ve devleti ele geçirerek sosyalist inşayı gerçekleştireceklerini düşünmüşlerdir. Ancak devlet/iktidar onları ele geçirmiştir. Özelleştirme eleştirisi, merkezileşmeyi geliştirmiş, özyönetim hedefinden vaz geçilmiştir. Aşırı merkezileşme ile beraber, bürokrasinin büyüdüğü ve başlangıç ilkelerine bağlılıktan uzaklaşılan bir karşıtına dönüşme hali gerçekleşmiştir.. Karşı devrimi durdurayım derken kendileri otoriterleşerek karşı devrimci bir duruma gelmişlerdir.

Devlet ve kapitalizm iç içeliği gözden kaçırıldığı için, kapitalizmin sac ayaklarından biri olan ulus-devleti görmeme hali büyük bir sapmayı getirmiştir. Kapitalizm için devlet bir zorunluluktur. Liberallerin devlet eleştirisi ile dile getirdikleri daha az devlet çağrısı ile amaçları devleti küçültmek değildir. Devletin toplumsal meşruiyet açısından tarihsel olarak üstlendiği bazı toplumsal rollerinden arındırılması ve daha çok toplum üzerinde kuracağı tahakküm alanlarında yoğunlaşma isteğidir. Toplum yaşamının sürdürmesi olan ekonominin toplumdan alınarak tekellerin hakimiyetindeki piyasa denetimine bırakılması talebidir. Devlet gerek şiddet gerekse kendi belirlediği yasalar yolu ile de toplumun bu alandaki var oluşunu ve denetimini engellemektedir. Devletin bu rolü es geçildiği için daha az devlet denildiğinde bazı sol ve sosyalist çevrelerce bu söylem devletin küçültülmesi piyasanın büyütülmesi olarak anlaşılmaktadır. Esasen daha az devlet toplumun daha çok öne çıkarılmasıdır. Sosyalizm adına yola çıkanların temel hedefi toplumu büyütmek olması gerekirken bunun yerine devleti ikame etmeleri devlet ve sermaye ilişkilerinin anlaşılmamasındandır. Daha doğrusu devleti tanımamaları ve tanımlayamamalarındandır.

Her ne kadar devlet araç denilerek geçici bir süreç olarak görülse de bu durum iktidara bulaşılması ile birlikte en katı yapıya dönüşebilmektedir

Toplumsal artı değeri yağmalamak ve sömürmek için devlet kapitalistler için her zaman gereklidir. Devletin kendisi tam olarak budur. Fernand Bradudel'in de ifade ettiği gibi; kazanan iktidar/devlet kapitalizm salgılar. Öcalan ise iktidarın/devletin bizzat tekel ve sermaye olduğunu belirtmektedir. Esasen devlet olmadan ticari tekelin yürüyemeyeceği açıktır.

Kapitalizmle birlikte devletin aldığı biçim olan ulus-devlet ve iktidar giderek hızlanacak biçimde toplumun tüm gözeneklerine sızmaya çalışmaktadır. Bu durum sömürüyü tüm topluma yaymakta ve ulus-devlet sınırları (ülke) içine hapsettiği toplumu derinlemesine sömürüye tabi tutmaktadır. Vatandaşlık kavramı ile de topluma/bireylere sorumluluklar tanımlayıp

zaman içinde toplum nezdinde bu durumun bir zorunluluk olduğu algısını hakim kılmaktadır. Buna karşılık olarak ise toplumda artan bilinçle birlikte direnişler de yaygınlaşmaktadır.

Ancak geliştirdiği resmi ideoloji ile ulus-devlet, iktidar/devlet toplumdur fikrini yaygınlaştırarak, toplumu var olma hali olan demokrasi hattından uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Ulus-devlet, öz itibariyle toplumun devletle, devletin toplumla özdeşleşmesi olarak tanımlanabilir ki, faşizmin tanımı da budur.

Bu hakikat ortada dururken demokrasi/toplum ve devlet tartışmasında karmaşıklığın neden sürdüğünü anlamak mümkün değildir. Devlet ve sermaye karşısında demokrasiyi inşa etmesi gereken sistem muhaliflerinin demokrasiyi bir burjuva aldatmacası olarak ele alması sonucu, tarihsel olarak toplumsal mücadeleler tarafından biriktirilmiş demokrasi hattında bir kaymanın yaşanmasına neden olunmaktadır. Toplumsal tarihi okurken; geçmişten bugüne dersler çıkarmak, ayrıca geleceği inşa etmek için devlet ve toplum/demokrasi hattının sürekliliğini gözden kaçırmamak gerekir. Devlet/iktidarın toplumda yayılmak için demokrasi gibi görünmeleri egemenler açısından anlaşılabilir. Ancak demokrasi hattının devlete yönelmesi toplum açısından sürekli kayıpları getirmiştir.

Devlet toplumun ortak işlerini üstlenerek kendisine meşruiyet kılıfı yaratmıştır. Bu işleri üstlenirken toplumu dışlamış, toplumu bağımlı kılmaya çalışarak toplumsal var olma halini sakatlamıştır. Demokrasi ise ortak işlerin bizzat toplum tarafından yerine getirilmesini önermektedir. Tarihsel olarak var olan ve günümüzde devam eden devletli uygarlık ile demokratik uygarlık arasındaki ayrım da buradan kaynaklanır. Mücadele de karşılıklı toplumsal inşa hattı da buradan yürümektedir. Bağımlılık ve özgürlükte bu ayrımın netleşmesi, bilincin oluşumu ve eylemin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Eğer demokrasi, dağıtıp imha etmeyi hedeflediği devlet gücünü ve zorunu ele geçirmeye kalkışırsa , kendi kendini parçalayıp yok eder. Bütün sorun, devlet mekanizmasından nasıl kendimizi uzak tutacağızı cevaplamaktır. Ulus-devletin temel amacı bütün bir toplumu devletleştirmektir. Ya da devleti toplumsallaştırarak toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal özerkliğini yok ederek kültürel olarak da tektipleştirerek homojen bir toplum oluşturmak, daha doğrusu devlet ulusu yaratmaktır. Hakikat ise şudur; ne devlet toplumsallaşır, ne de toplum devletleşir. Bu hakikat ortadayken toplumsal tarihin sürekliliğini ve aynı zamanda anda yaşanan oluş halini görmezden gelerek, egemen tarih kuramcıların "son"a dayalı hiyerarşik zaman tanımlarının etkisinde kalan devletçi sosyalistler egemenlerin aracı olan devlet ile başarılı bir sonuca ulaşmayı hedeflediklerinden tüm iyi niyetlerine rağmen sonuç almaktan uzaktırlar. Geçmiş tarihsel deneyimler ve yakın tarihimizde reel sosyalizm deneyimleri bunu açıkça göstermiştir.

Ulus-devlet, öz itibariyle toplumun devletle, devletin toplumla özdeşleşmesi olarak tanımlanabilir ki, faşizmin tanımı da budur

---

Devlet eliyle demokrasi olmayacağı gerçeğinden hareket ederek, demokratik uygarlık inşası için mücadele etmek ve devletin-iktidarın bize dayattığı gerçeklikten uzaklaşarak kendi hakikatimizle yol almak önemlidir. Bugün şöyle bir hakikatle karşı karşıyayız; devletli uygarlığın ve onun güncel hali kapitalist uygarlığın gittikçe daha da ağırlaşan krizsel yapısı nedeniyle demokratik uygarlık sistemiyle uzlaşma zorunluluğu doğmuştur. Bu uzlaşı hali uzun bir süreyi kapsayacağı için uzlaşı ile birlikte iç içe bir mücadele de sürecektir. Bu durum demokratik uygarlık güçlerinin geçmiş dönem pratiklerinin yaratmış olduğu sonuçların toplumsal hafızada yarattığı tahribat ve aynı zamanda kapitalist uygarlığın toplum ve doğa yıkımını artık sürdürülmesi mümkün olmayan bir safhaya ulaştığından zorunlu bir uzlaşıdır ve bunun formüle edilmiş hali devlet artı demokrasidir.

Devlet artı demokrasi uzlaşı ile birlikte uzun süreye yayılacak bir mücadeledir. Önem kazanan şey ise günlük olarak yaşamı yeniden inşa etmektir. Ancak inşa edilen şey ne olacak, devlet mi yoksa toplum

mu? Burada fikir-zikir- eylem birliğini sağlamak gerekir. Güncel olarak söylediğimiz, yaşadığımız ve eylediklerimiz, pratiklerimiz önem kazanmaktadır. Güncel pratiklerimizde devleti ve iktidarı-aynı zamanda kapitalist uygarlığı-mı üretiyoruz, yoksa demokratik uygarlığı mı kuruyoruz? An be an bu değerlendirmeye ihtiyacımız var. David Graeber günlük pratiklerimizi, "Çok sevmediğimiz bir dünyayı her gün kolektif olarak yaratıyoruz. Hatta kapitalizm ya mevcut bile değil ya da bize dayatılan bir şey ve onu biz yaratıyoruz. Her gün kalkıyoruz ve kapitalizmi yaratıyoruz, neden başka bir şey yaratamıyoruz? Devrimsel büyük soru budur. Bu önemli oranda zor bir sorudur ve bir şekilde tüm sosyal teoriler bu konuyla ilgilidir: Neden bir sabah uyanıp başka bir şey yaratamıyoruz?" sorularını sorarak sorgulamayı denemiştir.

Peki devlet/iktidar hangi eylemlerimizde kendini var ediyor?

- İdeolojik alanda yaşanan savrulmalar, ütopyadan kopuşa, gelecek iddiasının ve kendine güvenin yitirilmesine neden olmakta, aynı zamanda topluma karşı da güvensizlik yaratmaktadır. Toplum içinde yerine devlete güvenme ön plana çıkmakta ve devlet ile yol alma anlayışı hakim kılınmaktadır. Egemen devlet anlayışı, toplum üzerinde hegemonya kurmak için başvurduğu dincilik, devletçilik, milliyetçilik, "bilimcilik" ideolojik araçlarıyla toplumsal hakikatin yitimine neden olmaktadırlar. Buna karşılık hakikat arayışçısı olmak kapitalizm tarafından kurulan baskının önünde durarak topluma güçlü bir duruş sağlayacak, bu da devletin yukarıda saydığımız ideolojik araçlarla toplum üzerinde tahakküm kurmasını engelleyecektir. Toplumun düşünsel olarak var olma hali ve geleceği kurma istemi toplumun varoluşunu güçlendirecek, devlet karşısında toplumu güçlü kılacaktır. İdeolojik hegemonya ile muhaliflerin düşün dünyası zayıflatıldığı için meşrebine göre muhalifler güncel ilişkilerde ve söylemlerde iktidarın-devletin yedeğine düşebilmekte, devletin farklı yüzlerine karşıtlık üzerinden başka bir yüzünün yanında saf tutmaktadırlar. AKP karşıtlığı üzerinden 30 Ağustos ve 29 Ekim'de ulusalcıların söylem ve eylemlerine ortak olunmaktadır.
- Devletli uygarlık kapitalizmle birlikte ve onun düşünsel arka planı olan aydınlanma ve modernizm anlayışıyla kalkınmayı ve ilerlemeyi mutlak bir doğru olarak hakim kılmaya çalışmaktadır. Bu düşünsel yaklaşım toplumsal ihtiyaçları ve doğayı görme yerine daha çok kapitalizmin gelişimi için sürekli üretimi dayatmakta ve üretilen şeyin tüketimi için ihtiyaçlar tanımlaması yapmaktadır. Bu tanımlama ile toplumsal üretim ve tüketim ilişkisini belirlemekte, toplum için değil sermaye için üretmeyi ve tüketmeyi zorunlu hale getirmektedir. Her üretilen ve tüketilen şey toplum yerine sermaye ve devleti büyütmektedir, aynı zamanda iktidarı tüm toplumsal ilişkilere yaymaktadır. Doğayı gözeterek, toplumsal var olma hali için yeterli üretim ve tüketim kooperatifleri kurulması ile tekellerin hegomanyası kırılarak toplum güçlü kılınmalıdır.
- Topluluklar ve bireylerin birbiriyle ilişkileriniengellemek/sakatlamak; toplumun kendini sağaltım, eğitim, ulaşım, barınma, güvenlik vb. ihtiyaçlarını gidermek için kurumsallaşmasını engellemekte, onların yerine devletli kurumlarla tahakküm güçlendirilip toplum devlete bağımlı kılınmaktadır. Devlet kurumlarına bağımlılık yerine toplumsal ilişki ve toplumsal kurumsallaşmalarını geliştirmek gerekir. Bununla birlikte devlet kurumlarını meclisler ve konseyler aracılığıyla denetlemek, bu kurumları demokratik işleyişler aracılığıyla toplum lehine ve demokrasiye duyarlı hale getirmek gerekir. Toplumsal parçalanmayı (eğitim aracılığıyla çocuğu toplumdan, kreş ve bakım evleri aracılığıyla çocuğu yaşlıdan tamamen ayırarak) durdurmak gerekir.
- Demokrasinin eylemi, düşünceyi gerçekleştirme etkinliği olan siyasetin daha doğru bir ifadeyle politikanın yapılma biçimi devlet+demokrasi denkleminde önemli bir yer tutmaktadır. Siyaseti nasıl yaptığımız, Kiminle yaptığımız, Hangi hukuksal düzlem ve mekanı esas aldığımız önemlidir. Toplum adına yapıldığı söylemesine rağmen siyaset toplumun yerine ve toplumun dışında, kadroya ve mekanlara daralmış bir

şekilde yapılmaktadır. Meclisler yerine parti yöneticileri ile karar alınan, halktan kopuk halk adına yapılan siyaset biçimiyle toplum yerine içimizdeki devlet ve iktidar büyütülmektedir.

- Devletin merkezleştirmesine karşı toplumun örgütlülüğüne dayalı konfederalizm ile yerel özerk yapıları yaygınlaştırmak gerekir. Ayrıca merkezi devlet yerine yerel yönetimlerin güçlendirilmesi önemlidir. Bu anlamda belediyeler önemli bir işlev görmektedir. Yerel demokrasinin güçlü kılınması yerel yönetimleri nasıl ele alacağımızla ilgilidir. Yerel yönetimler mevcut haliyle devlet + yerel devlet demektir. Bu formülasyonda toplum yerine yerel devlet eliyle toplum denetim altına alınmaktadır. Merkezi devletin çevresinde küçük yerel devletler var olmuş olur. Toplumun güçlendirilmesi için yerel demokrasinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için meclislerin örgütlenmesi önemlidir. Yerel yönetimler yerel demokrasi perspektifi ile ele alınırsa yerel devlet (dar anlamda belediyeler) topluma/demokrasiye duyarlı hale gelir. Öncelikle belediye meclisleri gerçek anlamda meclis gibi işletilirse ve başkan yerine meclis öne çıkarılırsa, ayrıca kent konseyleri/ kent meclisleri/ mahalle meclisleri karar ve denetim süreçlerine etkin katılırsa yerel demokrasinin güçlenmesi sağlanır. Başkanın öne çıkması devleti, meclislerin öne çıkarılması demokrasiyi güçlendirir. Kürdistan'daki yerel yönetim pratiğinde toplumu zayıflatanlardan biri de toplumsal olan bazı kurumların (kültür, kadın vb.) belediyeye bağlı kurumlar haline getirilmesidir. Yerelde ise yerel devlet+yerel demokrasi denklemiyle hareket etmeyi esas almak gerekir.

Devletli uygarlık demokratik uygarlık güçlerinin geçen yüz yılda geliştirdiği direniş karşısında uygarlığını korumak için sosyal devlet formülasyonu ile sosyal ihtiyaçları üstlenerek toplumsal olan sosyal alani devletleştirmiştir. Böylelikle toplum içine doğru yaygınlaşan iktidar ve devlet, toplumu devletli kurumlara bağımlı hale getirilmiştir. Merkezileşme artmış, bürokrasinin büyümesi ile birlikte orta sınıf genişlemiştir. Toplum yararına görünen bu yanılgı sonucunda devlet daha çok artarken toplum güçsüz kılınmıştır. Sosyal alan toplum açısından önemli olduğu için bu alanın devletten arındırılması ve toplumsallaşması gerekir. Devlet + demokrasi denkleminde "merkezîleşmeyi çözerek; bürokratik yapıları dağıtarak; demokratik süreçleri ilerleterek" (Pierre-Joseph Proudhon) sosyal alanın toplumsallaşması sağlanabilir.

Demokratik uygarlık çağı denilen bu dönemde devlet ve demokrasi bir arada yaşama olanağı bulurken, uzun sürecek ve belirli ilkeler noktasında uzlaşıya dayanmakla birlikte iç içe süren bu mücadelede devlet mi (devletli uygarlık mı) yayılarak toplumu tümüyle denetim altına alacak, yoksa demokrasi mi (demokratik uygarlık güçleri mi) toplumsal inşayı gerçekleştirerek devleti geriletip toplumu güçlendirecektir. Bunu yukarıda başlıklarını ifade ettiğimiz düşünme biçimi ve pratiklerimiz belirleyecektir.

Yararlanan Kaynaklar

- **Rolf Kantzer-Daha Az Devlet daha çok toplum**
- **Jamec C. Scott-Devlet Gibi Görmek**
- **Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifosu (İmralı Savunmaları)**

* **Abdullah Öcalan**

İçindekiler İçin Tıklayınız..